T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE ÇAVDIR YÖRESİ AĞZI
(FONETİK VE MORFOLOJİK İNCELEME-METİN-DİZİN)

Ayşe ERBAY

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul - 2018

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ÇERÇEVESİNDE ÇAVDIR YÖRESİ AĞZI (FONETİK VE MORFOLOJİK İNCELEME-METİN-DİZİN)

Ayşe ERBAY

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Mesut ŞEN

İstanbul - 2018

Tüm kullanım hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2018

.

ONAY

Ayşe ERBAY tarafından hazırlanan "Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitimi Çerçevesinde Çavdır Yöresi Ağzı (Fonetik Ve Morfolojik İnceleme-Metin-Dizin)" konulu bu çalışma, 19 Aralık 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Prof. Dr. Mesut ŞEN	.....
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Mehmet Açа	.....
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Mehmet Gürlek	.....

ÖZGEÇMİŞ

2011 Şevkiye Özel Anadolu Öğretmen Lisesi

2016 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı'ndan mezun olma

2016 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-posta: ayse-ercoban93@hotmail.com

ÖN SÖZ

Bir milletin dilini oluşturan iki ana oluşum vardır. Bunlardan biri yazı dili, diğeri ise konuşma dilidir. Yazı dili, insanların anlatmak istediklerini yazı ile anlattıkları dildir. Yazı dili aynı zamanda bir milletin edebiyat dilidir. Bu yüzden yazı dilline edebî dil de denir. Konuşma dili ise insanların günlük hayatta, evde veya ev dışında her gün kullandıkları dildir.

Bir milletin standart bir yazı dili vardır fakat standart bir konuşma dilinden bahsedilemez. Konuşma dili, bir dil sahası içinde farklı söyleyiş, ses ve şekil özellikleri gösterebilir. Böylece bir dilin lehçeleri, şiveleri ve ağızları oluşur. Lehçe, bir dilin bilinen tarihinden çok önce, karanlık devrinde ayrılan, ses, yapı ve sözdizimi açısından oldukça büyük farklılıklar gösteren koludur. Şive, bir dilin bilinen tarihi sürecinde ayrılan, bazı ses ve yapı farklılıkları gösteren koludur. Ağız, bir dilin bir şivesinin sınırları içinde var olan ve söyleyiş farklılıklarına dayanan küçük kollarıdır. Yani bir yerin bölgelere ve sınıflara göre değişen söyleyiş özellikleridir.

Dil zaman içinde sürekli kendini yenileyen, değişime uğrayan canlı, dinamik bir varlıktır. Bu devinimi ilk olarak gördüğümüz yer de konuşma dilidir. Bunun uzantısı olarak da dilin en küçük kolu olan ağızları görürüz. Bu yüzden ağız araştırmalarının dil bilimi üzerindeki önemi oldukça büyüktür. Günümüzde ağız araştırmaları hızla artarken çağın bir getirisi olarak teknolojik gelişmeler ve iletişim de hızla artmaktadır. Bu gelişmeler ağız araştırmalarını bir yandan olumlu etkilerken bir yandan da olumsuz etkilemektedir. Teknolojik gelişmeler sayesinde ağızların en duru şekilde konuşulduğu yerleşim yerlerine kolayca ulaşılıp, kaliteli ses aygıtlarıyla kayıt yapmak mümkündür. Fakat iletişim araçlarının, ulaşım ağlarının bu denli gelişmesi kültürel etkileşimi de artırdığı için yörelere ait ağızların kendilerine has hususiyetlerinin değişikliğe uğraması da kaçınılmaz olmaktadır.

Eğitim, toplumu etkileyen ve aynı zamanda etkilenen en önemli unsurlardan birisidir. Dil, toplum ve eğitim birbiriyle iç içe geçmiş unsurlar olarak bir bütünün parçalarındandır. Ağızlar bir dilin konuşucularının sahip olduğu önemli bir hazinedir. Çünkü ağızlar o dilin tarihi, milletin kültürü adına birçok gerçekliği canlı olarak barındırır. Bu sayededir ki ağızlar, bir milletin gelecek kuşaklarına sahip olunan değerlerin eğitim yoluyla

aktarımında önemli bir yer tutar. Bu bağlamda eğitim-öğretimden ayrı düşünülemezler. Ağız araştırmaları konusunda Türkiyede yerli araştırmacıların 1940'lı yıllarda başlattığı araştırmalar günümüzde de hızla devam etmektedir. Buna rağmen hâlâ Anadolunun derlenmeyen birçok bölgesi vardır. Bunlardan biri de Burdur ve yöresidir. Bölgeyle ilgili olarak Altınyayla ve Bucak ilçelerinin ağızlarına ait mezuniyet tezleri varsa da bunun ağız araştırmalarındaki yeri oldukça yetersizdir. Bu yüzden dar saha araştırması yöntemiyle bu çalışma kapsamında Burdur iline bağlı Çavdır ilçesi ağzının dil malzemesini ortaya koyarak yörenin dil özelliklerinden hareketle ağızların Türk dili ve edebiyatı eğitimindeki yeri ve önemini ortaya koymayı amaç edindik. Çalışma kapsamında Çavdır'ın sosyal ve idari yapısını da göz önüne alarak dar saha yöntemiyle doğu (Bölmepınar Köyü, Yazır Köyü), batı (Kayacık Köyü, İshak Köyü), kuzey (Büyükalan Köyü), güney (Kızıllar Köyü, Anbarcık Köyü, Kozağaç Köyü) yönlerine göre seçtiğimiz sekiz köyünden derlemeler yaptık. Derlemelerde ağız yapısını doğru tespit edebilmek için kaynak kişi olarak genellikle elli yaş ve üzeri, okuma yazma bilmeyen, yöreden uzun süre ayrı kalmamış kadınlar tercih ettik. Az da olsa benzer kriterlere uygun erkek kaynak kişilerden de derleme yaptık. Derlemeler deşifre edilince oluşturulan metinleri fonolojik ve morfolojik incelemeye tâbi tutup Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde Çavdır yöresi ağzı dil varlığını ortaya koymaya çalıştık.

Derlenen konuşmaları deşifre ettikten sonra "Türk Dil Kurumu Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi", "Gürer Gülsevin Uşak İli Ağzıları kitabının transkripsiyon işaretleri ve Zeynep Korkmaz Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik) kitabının transkripsiyon işaretlerinden" faydalandık.

Çalışmamız; giriş, ilgili araştırmalar, yöntem, bulgular, sonuç, kaynakça olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde kısaca dil, ağız çalışmaları ve eğitimi üzerinde durulup çalışmanın amacında ve öneminden bahsedildi.

İlgili araştırmalar bölümünde, dil ve edebiyat eğitimi, genel olarak derleme ve ağız çalışmalarıyla eğitim arasında ilişki kuruldu.

Yöntem bölümünde, çalışmamız için dar saha araştırmasının önemi üzerinde duruldu.

Bulgular bölümünde, öncelikle Çavdır ilçesi hakkında genel bilgiler verildi. Sonrasında derlenen metinlerden yola çıkarak fonolojik ve morfolojik dil incelemesi yapıldı. Metinlerin tamamı ve dizin de bu bölüm de verildi.

Sonuç bölümünde, Çavdır ağzı metinleri üzerinden ağızlarla eğitim arasında ilişki kurulup ağızların eğitim üzerindeki etkisi ve katkısı ne olabileceğine dair görüşler bildirildi.

Kaynakça bölümünde, çalışmamızın doğru ve sağlıklı şekilde ortaya konması için yararlanılan kaynaklara yer verildi.

Çalışmamızın amacı Türk dili ve edebiyatı eğitimi kapsamında ağız çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

Kendisi sayesinde Türk dilini daha iyi, daha bilimsel anlamda tanıdığım ve çok sevdiğim, ağız çalışması yapmaya onun dersleri sayesinde karar verdiğim, gerek tez çalışmam boyunca gerekse üniversiteye başladığım zamandan beri maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen çok değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mesut ŞEN'e müteşekkirim.

Çalışmamın başından sonuna kadar hem derleme aşamasındaki yardımlarından hem de maddi ve manevi desteklerinden dolayı annem Dudu ERÇOBAN'a, babam Zekeriya ERÇOBAN'a ve kardeşlerime, bana daima her konuda destek olup güvenen sevgili eşim Ahmet ERBAY'a teşekkürü borç bilirim.

Ayşe ERBAY

İstanbul, Aralık 2018

ÖZET

Bu çalışmada Burdur ilinin Çavdır ilçesinin ağız özelliklerini en iyi yansıttığı düüşünülen coğrafi olarak doğu, batı, kuzey ve güney yönlerinden ikişer köyü seçilerek, toplamda sekiz köy, yapılan derlemelerden yola çıkarak Çavdır yöresi ağzının Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışma toplam altı bölümden oluşmaktadır. Bunlar: giriş, ilgili araştırmalar, yöntem, bulgular, sonuç ve kaynakça. En önemli bölüm bulgular bölümüdür. Bu bölümde, Çavdır hakkında tanıtıcı bilgiler verildikten sonra derleme sonucunda deşifre edilen metinlerdeki kelimelerin fonolojik ve morfolojik incelemesi yapıldı. Deşifre edilen metinler verildi. Metinlerin açıklamalı dizini oluşturuldu.

Çavdır ağzı, Türk dili tarihine ve Türk dili ve edebiyatı eğitimine katkı sağlayacak unsurlar barındırdığı için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Çavdır ağzı, ağız, eğitim, Türk dili ve edebiyatı

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine and evaluate the Çavdır region dialect in the context of Turkish language and literature by choosing two each villages, which are thought that have the best features of the dialect of the Çavdır district of Burdur province, from the east, west, north and south directions of Burdur province, in total eight villages.

The study consists of six chapters. These: introduction, related researchs, method, findings, result and bibliography. The most important part is the findings section. In this section, after giving information about Çavdır, the words in the texts decrypted by compiling were examined phonological and morphological. Deciphered texts were given. Annotated index of texts was created.

Çavdır dialect is important because it contains elements that will contribute to the history of Turkish language and education of Turkish language and literature.

Key Words: Çavdır dialect, dialect, education, Turkish langue and literature

İÇİNDEKİLER

ONAY ..... **i**

ÖZGEÇMİŞ ..... **ii**

ÖN SÖZ ..... **iii**

ÖZET ..... **vi**

ABSTRACT ..... **vii**

İÇİNDEKİLER ..... **viii**

KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ ..... **xv**

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ..... **xvi**

BÖLÜM I: GİRİŞ **1**

1.1. Problem 1

1.2. Amaç 1

1.3. Önem 2

1.4. Sınırlılıklar 2

1.5. Sayıltılar 3

1.6. Tanımlar 3

1.6.1. Dil 3

1.6.2. Ağız 3

1.6.3. Eğitim 4

1.6.4. Edebiyat 4

1.6.5. Kültür 4

BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **5**

2.1. Eğitim, Dil Eğitimi, Edebiyat Eğitimi 5

2.2. Folklor, Alan Araştırması, Derleme ve Ağız Çalışmaları 6

2.3. Dil-Kültür ve Eğitim İlişkisi 8

BÖLÜM III: YÖNTEM 11

3.1. Araştırmanın Modeli 11

3.2. Evren ve Örneklem 11

3.3. Veri Toplama Araçları 12

3.4. Verilerin Toplanması 12

3.5. Verilerin Çözümlenmesi 12

BÖLÜM IV: BULGULAR 13

4.1. Giriş 13

4.1.1. Çavdır İlçesinin Tanıtımı 13

4.1.1.1. Tarihi 13

4.1.1.2. Coğrafî Yapı 15

4.1.1.3. Sosyo-Ekonomik Durum 15

4.1.1.4. Diyalektolojik Durum 16

4.2. Dil İncelemeleri 17

4.2.1. Ses Bilgisi 17

4.2.1.1. Sesler 17

4.2.1.1.1. Ünlüler 17

4.1.1.1.1.1. Çavdır Ağzının Ünlüleri 17

4.1.1.1.1.1.1. Uzun Ünlüler 18

4.1.1.1.1.1.1.1. Birincil Uzun Ünlüler 18

4.1.1.1.1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler 20

4.1.1.1.1.1.2.1. Ses Olaylarından Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler 20

4.1.1.1.1.1.2.2. Yabancı Dil Kaynaklı Uzun Ünlüler 25

4.1.1.1.1.1.2.3. Vurgudan Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler 27

4.1.1.1.1.1.2.4. Sebepsiz Uzun Ünlüler 27

4.2.1.1.2. Ünsüzler 27

4.2.1.1.2.1. Çavdır Ağzının Ünsüzleri 27

4.2.1.2. Ses Olayları 29

4.2.1.2.1. Ünlülerde Meydana Gelen Ses Olayları 29
4.2.1.2.1.1. Ünlü Uyumu 29
4.2.1.2.1.1.1. Kalınlık - İncelik Uyumu 30
4.2.1.2.1.1.2. Düzlük – Yuvarlaklık Uyumu 30
4.2.1.2.1.2. Ünlü – Ünsüz Uyumu 30
4.2.1.2.1.3. Ünlü Türemesi 30
4.2.1.2.1.3.1. Başta Ünlü Türemesi 30
4.2.1.2.1.3.2. İçte Ünlü Türemesi 31
4.2.1.2.1.3.3. Sonda Ünlü Türemesi 31
4.2.1.2.1.4. Ünlü Düşmesi 31
4.2.1.2.1.4.1. Başta Ünlü Düşmesi 31
4.2.1.2.1.4.2. İçte Ünlü Düşmesi 31
4.2.1.2.1.4.3. Sonda Ünlü Düşmesi 32
4.2.1.2.1.5. Ünlü Daralması 32
4.2.1.2.1.5.1. İlk Hecede Ünlü Daralması 32
4.2.1.2.1.5.2. İç Hecede Ünlü Daralması 32
4.2.1.2.1.5.3. Son Hecede Ünlü Düşmesi 32
4.2.1.2.1.6. Dudaksılaşma 32
4.2.1.2.1.7. Büzülme 32
4.2.1.2.1.8. Genişleme 33
4.2.1.2.2. Ünsüzlerde Meydana Gelen Ses Olayları 33
4.2.1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri 33
4.2.1.2.2.1.1. Başta Ünsüz Değişmesi 33
4.2.1.2.2.1.2. İç Seste Ünsüz Değişmesi 33
4.2.1.2.2.1.3. Sonda Ünsüz Değişmesi 34
4.2.1.2.2.2. Ünsüz Türemeleri 34
4.2.1.2.2.2.1. Başta Ünsüz Türemesi 34
4.2.1.2.2.2.2. İç Seste Ünsüz Türemesi 34
4.2.1.2.2.2.3. Son Seste Ünsüz Türemesi 35
4.2.1.2.2.3. Ünsüz Düşmeleri 35
4.2.1.2.2.3.1. Başta Ünsüz Düşmesi 35
4.2.1.2.2.3.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi 35

4.2.1.2.2.3.3. Sonda Ünsüz Düşmesi 36
4.2.1.2.2.4. Hece veya Grup Düşmesi 37
4.2.1.2.2.5. Ötümlüleşme 37
4.2.1.2.2.5.1. Başta Ötümlüleşme 37
4.2.1.2.2.5.2. İç Seste Ötümlüleşme 38
4.2.1.2.2.5.3. Sonda Ötümlüleşme 38
4.2.1.2.2.6. Ötümsüzleşme 39
4.2.1.2.2.6.1. Başta Ötümsüzleşme 39
4.2.1.2.2.6.2. İç Seste Ötümsüzleşme 39
4.2.1.2.2.6.3. Sonda Ötümsüzleşme 40
4.2.1.2.2.7. Ünsüz Benzeşmeleri 40
4.2.1.2.2.7.1. İlerileyici Benzeşme 40
4.2.1.2.2.7.2. Gerileyici Benzeşme 40
4.2.1.2.2.8. Sızıcılaşma 41
4.2.1.2.2.9. İkizleşme 41
4.2.1.2.2.10. Yer Değiştirme 42
4.2.1.2.2.11. Ünsüz Nöbetleşmesi 42
4.2.2. Şekil Bilgisi 42
4.2.2.1. İsimler 42
4.2.2.1.1. İsim Çekim Ekleri 42
4.2.2.1.1.1. Çokluk Eki 42
4.2.2.1.1.2. İyelik Ekleri 43
4.2.2.1.1.3. Aitlik Eki 43
4.2.2.1.1.4. Hâl Ekleri 43
4.2.2.1.1.4.1. Yalın Hâl 43
4.2.2.1.1.4.2. İlgi Hâli 44
4.2.2.1.1.4.3. Yükleme Hâli 44
4.2.2.1.1.4.4. Yönelme Hâli 44
4.2.2.1.1.4.5. Bulunma Hâli 45
4.2.2.1.1.4.6. Ayrılma Hâli 45
4.2.2.1.1.4.7. Vasıta Hâli 45
4.2.2.1.1.4.8. Eşitlik Hâli 45

4.2.2.1.1.4.9. Yön Gösterme Hâli 46
4.2.2.1.2. Soru Eki 46
4.2.2.1.3. İsim Yapım Ekleri 46
4.2.2.1.3.1. İsimden İsim Yapım Ekleri 46
4.2.2.1.3.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri 48
4.2.2.2. Sıfatlar 50
4.2.2.2.1. Niteleme (Vasıflandırma) Sıfatları 50
4.2.2.2.2. Belirtme Sıfatları 50
4.2.2.2.2.1. İşaret Sıfatları 50
4.2.2.2.2.2. Sayı Sıfatları 50
4.2.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 51
4.2.2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 51
4.2.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 51
4.2.2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları 51
4.2.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları 51
4.2.2.2.2.4. Soru Sıfatları 51
4.2.2.3. Zarflar 51
4.2.2.3.1. Hâl Zarfları 51
4.2.2.3.2. Yer-Yön Zarfları 52
4.2.2.3.3. Miktar Zarfları 52
4.2.2.3.4. Zaman Zarfları 52
4.2.2.3.5. Soru Zarfları 52
4.2.2.4. Zamirler 52
4.2.2.4.1. Kişi Zamirleri 52
4.2.2.4.2. Dönüşlülük Zamiri 53
4.2.2.4.3. İşaret Zamiri 53
4.2.2.4.4. Soru Zamiri 53
4.2.2.4.5. Belirsizlik Zamiri 54
4.2.2.5. Edatlar 54
4.2.2.5.1. Ünlem Edatları 54
4.2.2.5.1.1. Ünlemler 54
4.2.2.5.1.2. Seslenme Edatları 54

4.2.2.5.1.3. Gösterme Edatları 54
4.2.2.5.1.4. Sorma Edatları 55
4.2.2.5.1.5. Cevaplama Edatları 55
4.2.2.5.2. Bağlama Edatları 55
4.2.2.5.2.1. Sıralama Edatları 55
4.2.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları 55
4.2.2.5.2.3. Karşılaştırma Edatları 55
4.2.2.5.2.4. Cümle Başı Edatları 55
4.2.2.5.2.5. Sona Gelen Edatlar 56
4.2.2.5.2.6. Son Çekim Edatları 56
4.2.2.6. Fiiller 56
4.2.2.6.1. Fiil Yapım Ekleri 56
4.2.2.6.1.1. İsimden Fiil Yapım Ekleri 56
4.2.2.6.1.2. Fiilden Fiil Yapım Ekleri 57
4.2.2.6.2. Fiil Çekimi 58
4.2.2.6.2.1. Şahıs Ekleri 58
4.2.2.6.2.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri 58
4.2.2.6.2.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri 58
4.2.2.6.2.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri 59
4.2.2.6.2.2. Bildirme Kipleri 59
4.2.2.6.2.2.1. Geniş Zaman 59
4.2.2.6.2.2.2. Şimdiki Zaman 61
4.2.2.6.2.2.3. Görülen Geçmiş Zaman 66
4.2.2.6.2.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman 67
4.2.2.6.2.2.5. Gelecek Zaman 68
4.2.2.6.2.3. Tasarlama Kipleri 69
4.2.2.6.2.3.1. Emir Kipi 69
4.2.2.6.2.3.2. İstek Kipi 70
4.2.2.6.2.3.3. Şart Kipi 70
4.2.2.6.2.3.4. Gereklilik Kipi 71
4.2.2.6.3. Cevherî Fiil ve Bildirme Ekleri 71
4.2.2.6.4. Fiillerin Birleşik Çekimleri 72

4.2.2.6.4.1. Hikâye Tarzı 72
4.2.2.6.4.2. Rivayet Tarzı 74
4.2.2.6.4.3. Şart 74
4.2.2.6.5. Fiillerde Soru 75
4.2.2.6.6. Birleşik Fiiller 75
4.2.2.6.6.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller 75
4.2.2.6.6.2. Tasvir Fiilleri 76
4.2.2.6.6.2.1. Yeterlilik Fiili 76
4.2.2.6.6.2.2. Tezlik Fiili 76
4.2.2.6.6.2.3. Süreklilik Fiili 76
4.2.2.6.6.2.4. Yaklaşma Fiili 76
4.2.2.7. Fiilimsiler 77
4.2.2.7.1. İsim-Fiil Ekleri 77
4.2.2.7.2. Sıfat-Fiil Ekleri 77
4.2.2.7.3. Zarf-Fiil Ekleri 77
4.3. Metin 79
4.4. Açıklamalı Dizin 117
BÖLÜM V: SONUÇ 285
BÖLÜM VI: KAYNAKÇA 287

KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ

Ar.	Arapça
Bk./bk.	Bakınız
çev.	Çeviren
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
İt.	İtalyanca
Rum.	Rumca
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü
vs.	Vesaire
‿	İki kelime arasında bağlantı işaretidir.
>, <	Kelimelerin yapı bakımından gelişme yönlerini gösteren işaretlerdir.
Ø	Ses Bilgisinde: “olmayan sesi; kaybolmuş, düşmüş sesi” gösterir.
+	Şekil Bilgisinde: İsimlerle bağlanmayı gösterir.
-	Şekil Bilgisinde: Fiillerle bağlanmayı gösterir.
~	Ses Bilgisinde: Her iki kelimenin de kullanıldığını gösterir.
/	İşaretin iki tarafında verilenlerin ikisinin de kabul gördüğünü gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ā	uzun a
ē	uzun e
ī	uzun ı
î	uzun i
ū	uzun u
û	uzun ü
ō	uzun o
ô	uzun ö
ę	kaybolmak üzere olan e
ĭ	kaybolmak üzere olan ı
į	kaybolmak üzere olan i
ù	kaybolmak üzere olan u
ű	kaybolmak üzere olan ü
ú	düzleşmiş u (u > ı)
ă	daralmış a (a > ı)
é	daralmış e (e > i)
ä	a'ya yaklaşan e
å	yuvarlak a
ř	kaybolmak üzere olan r
ṇ	kaybolmak üzere olan n
ļ	kaybolmak üzere olan l
Ĺ	ince l
ġ	art damak g'si
g	ön damak g'si

k	ön damak k’si
K	ötümlüleşmeye başlamış öndamak k’si
ķ	artdamak k’sı
Ķ	ötümlüleşmeye başlamış artdamak k’sı
w	kaybolmak üzere olan v
ý	kaybolmak üzere olan y
ɧ	kaybolmak üzere olan h
ġ	(kalın ünlüden sonra olmasına rağmen) ince telaffuz edilen g
P	b-p arası ses
T	t-d arası ses
ñ	ny
ŋ	ng

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem

Dil bir ulusun kimliğidir. Bir ulusun diliyle onun kültürü arasında sıkı bir ilişki vardır. İnsanoğlu var olduğu andan itibaren sahip olduğu tüm kavramları, kendi anadilinin kalıp ve değerleriyle algılamakta, içinde bulunduğu toplumun kültür ögelerini, dünya görüşünü, yaşam biçimini, inanç ve geleneklerini barındıran kavramları diliyle edinmektedir (Aksan, 2011, s. 21). Dildeki birtakım kavramların incelenmesi toplumun birçok yönünün aydınlatılmasında önemli bir yere sahip olacaktır. Ulus kimliğinin kaybolmaması için gelecek kuşaklara bu aktarım eğitim yoluyla olacaktır. Ağızlar bu bağlamda bir dilin tarihi serüvenini, dün ve bugün arasındaki bağlantıyı somutlaştıran önemli verilerdir.

Bu çalışmada Çavdır yöresi ağzının dil hususiyetlerinden yola çıkılarak ağızların dil eğitimindeki yeri ve önemi tespit edilip belirtilecektir. Bu hususiyetler çalışma için Çavdır'ın sekiz köyünden seçilen kaynak kişilerden yapılan derlemelerle ortaya çıkarılacaktır. Yine bu derlemelerden hareketle oluşturulan metinlerden yola çıkılarak fonolojik ve morfolojik incelemeler gerçekleştirilecektir.

"Burdur'un Çavdır ilçesi ağzının dil malzemesi nasıldır, bu malzemeden hareketle ağızların Türk dili ve edebiyatı eğimindeki yeri ve önemi nasıl ele alınır?" sorusu problemin temelini teşkil etmektedir.

1.2. Amaç

Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde Burdur ilinin Çavdır ilçesi ağzının incelenmesi hedeflenmiştir.

Bu amaçla, Çavdır'ın sekiz köyü esas alınarak ağız özelliklerini en iyi taşıdıkları tespit edilen kaynak kişilerden derlemeler yapılarak kayıtlar oluşturulmuştur. Bu kayıtlar

deşifre edilerek oluşturulan metinler sayesinde dil hususiyetlerinin incelemesinin kolaylaştırılmasına dikkat edilmiştir.

1.3. Önem

Çalışmadan elde edilecek bulgular Çavdır yöresi ağzından hareketle Türk dili ve edebiyatı eğitiminde ağızların rolünü ortaya koyacağı için Türk eğitim tarihine de katkı sağlaması açısından önemlidir. Ağızlar dil tarihinin yaşayan tanıkları ve taşıyıcıları olduğu için çalışmamızın Türk dil tarihi bakımından da önemli bir mehaz oluşturacağını ümit etmekteyiz.

Ayrıca bu çalışma, dil olaylarının, kelimelerin ses yapısı olarak değişim süreçlerinin ve bu süreçte milletin sosyal, kültürel, ekonomik yönlerden etkilenimlerinin sonuçlarını çıkarması yönünden de önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu çalışmanın, diğer ağız araştırmacılarına da konuyla ilgili yapacakları yeni çalışmalarda katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma;

a. Konu açısından Çavdır yöresi ağzı, buradan elde edilen derlemelerden oluşturulan metinler, bu metinlerin dil malzemesinin fonolojik ve morfolojik açıdan inceleme ve ağızların Türk dili ve edebiyatı eğitimindeki rolüyle sınırlıdır.

b. Zaman açısından 2013-2017 yılları arasında Çavdır ilçesinin belirlenen köylerinden yapılan derlemelerle sınırlıdır.

c. Örneklem açısından yöre halkından seçilen genellikle elli yaş ve üzeri, okuma yazma bilmeyen ve uzun süre o yöreden uzaklaşmamış kadın ve erkek kaynak kişilerden yapılan derlemelerle sınırlıdır.

1.5. Sayıltılar

a. Türkçede ağızların dil tarihinin canlı tanıkları ve taşıyıcıları olduğu, gelecek kuşaklara maddi ve manevi kültür ögelerinin dil eğitimi ile aktarılabileceği düşünülmüştür.

b. Çalışma için çeşitli kaynak kişilerden derlenerek oluşturulan metinlerin incelemesinde objektif olunacağı varsayılmıştır.

c. Yararlanılan kaynakların doğru olduğu kabul edilmiştir.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Dil

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabiî bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir (Ergin, 2011, s. 3).

1.6.2. Ağız

Ağız, Türk dilinin şive ve lehçeleri içinde yakın devirlerde oluşmuş ve söyleyiş farklılıklarına dayanan küçük kollarından her biridir. Trakya ağzı, Denizli ağzı, Fergana ağzı gibi (Şen, 2016, s. 24).

Ağız terimi üzerine bugüne kadar birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımların bazı eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Bu konu üzerinde Nurettin Demir birçok görüşü makalesinde ortaya koymuştur. Ayrıca Demir, ağız teriminden önce standart dilin tanımlamasının yapılmasının gerektiğini söylemiştir. Standart dilin, ağızlar üstü, norm oluşturucu, varyasyonu azaltıcı bir prestij varyantı olduğunu, gündelik dildeki ifadesiyle ideal yazılı biçim olduğunu, bir dilin kullanıldığı sahada iletişim alanı en geniş olan varyant olduğunu söylemiştir. Ağız terimini de dilbilimsel, kullanım alanı açısından, konuşanlar, tarih, yüzeysel dağılım açısından, iletişimsel kullanılabilirliği açısından gibi çeşitli ölçütlere göre tanımlanmasının doğru olacaktır diyerek ağız terimini özet oarak şu şekilde tanımlar:

> Ağız, aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okur yazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleridir. Sınıflandırmaya esas alınacak ölçütlere göre ağızların sınırları genişleyip daralabilir. Bir ağız birden fazla alt ağzı içinde barındırabilir. Bu yüzden geniş bölge ağızları ve dar bölge ağızlarından söz edilebilir (Demir N. , 2002, s. 154-155).

1.6.3. Eğitim

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak, istendik bir şekilde değişme meydana getirme sürecidir (Cafoğlu, 2010, s. 14).

1.6.4. Edebiyat

Edebiyatın sözlük anlamı, "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın. Sanatça, yani insanda estetik duyguyu heyecana getirecek değerde meydana getirilmiş şiir, sahne eseri, hikâye, roman, söylev gibi nazım veya nesir halindeki eserlerin hepsi." (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, 2018) şeklinde açıklanmıştır.

1.6.5. Kültür

Kültürün sözlük anlamı şu şekildedir: "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, 2018).

BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Eğitim, Dil Eğitimi, Edebiyat Eğitimi

Türk dili öğretimi dendiğinde akla ilk gelen Türkçe dil bilgisi kurallarının öğretilmesidir. Dil bilgisi kurallarının öğretimi, dil öğretimini tamamlayan parçalardan birisidir. Dil öğretiminin amacı dille oluşturulan yazılı ve sözlü kültür ürünlerini tanıyıp kavramak, yeni ve zengin ürünlerin ortaya konmasına zemin hazırlamaktır (Çifci, 2015, s. 130). Özellikle sözlü kültür ürünlerinin tanınması ve dil öğretiminde kullanılabilmesi için derleme çalışmalarına, bu ürünlerin literatüre kazandırılmasına ihtiyaç vardır.

Sinan, ana dili eğitimi ile ilgili çalışmasında dil öğretiminin bir yığın gereksiz bilginin beyne yüklenmesi demek olmadığını söylemektedir. Kişinin diğer insanlarla olan iletişiminin de dile dayanmakta olduğunu, ana dilini yazılı ve sözlü olarak doğru kullanabilen yurttaşlar yetiştirmenin devletin eğitim sisteminin bir sorumluluğu olduğunu, kişinin etrafındaki insanlarla iletişim kurabilmesi, sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde kendini ifade edebilmesi, bireysel gelişimini tamamlayabilmesi ve hayatın her aşamasında başarılı olmasının yolunun iyi bir ana dil eğitimi ve öğretiminden geçmekte olduğunu, edebiyat eserlerinin insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli olduğunu ve ana dili eğitiminde de seçkin eserlerin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Sinan, 2006, s. 75-78).

Birey, dil öğretimi sayesinde, kazandığı dil becerileriyle günlük hayatta karşılaştığı problemleri çözebilmeli ve bunun için dil öğretiminin işlevsel olması gözetilmelidir (Çifci, 2015, s. 131).

Dil öğretiminin işlevsel olabilmesi için de yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı sözlü edebiyat ürünlerinin de korunması ve nesilden nesile aktarılması gerekmektedir.

Edebiyat, ilk etapta tanımı yapılamayacak kadar kapsamlı, sürekli yeni bir durum, olgu veya olaylarla gelişen, herhangi bir şekilde dile aktarılmış, dinamik bir sanat dalıdır.

Edebiyat; doğal dile yaslanmakla birlikte aynı zamanda iletişimsel ve bildirimsel boyutların dışına çıktığı için de doğal olmayan bir dile sahiptir (Demir S. , 2016, s. 49).

Edebiyat eğitimiyle amaçlanan, evrensel ve millî kültür değerlerine farkındalık, sanat eserini değerlendirme, estetik bakış açısı, eleştirel, yaratıcı ve özgür düşünme, yorumlama, etkili iletişim ve Türkçeyi doğru, güzel kullanma becerilerinin kazandırılmasıdır (Tatcı & Gökçeli, 2017, s. 445).

2.2. Folklor, Alan Araştırması, Derleme ve Ağız Çalışmaları

Bir ilim dalının malzemesi, o ilim dalının temelidir. Malzeme olmadan ilmî çalışma da gerçekleştirilemez. Örneğin, bir tarihçinin malzemesi tarih belgeleri, edebiyat araştırıcısının malzemesi edebî eserler olduğu gibi bir folklorcunun malzemesi de onun folklor adını verdiği malzemelerdir (Goldstein, 1977, s. 1).

Çobanoğlu alan araştırmasını şu şekilde tanımlamaktadır: "Alan araştırması, araştırılan konuyla ve amaçla ilgili olarak bilgi edinmeye uygun insanların bulunması ve onlar tarafından kabul edilebilir bir rolle aralarına katılınması ve davranışlarının gözlemlenmesi ve bunların halk bilimin kullanabileceği şekilde ve gözlenen insanlara hiçbir şekilde zararlı olunmadan rapor veya araştırılan konu ile ilgili olarak bilgisine müracaat edilen 'kaynak kişi'lerle yapılan görüşmeler yoluyla derlenen bilginin bilimsel çalışmalarda kullanılmaya hazır hale getirilmesidir." (Çobanoğlu, 2015, s. 73).

Folklor malzemelerinin derlenip elde edilmesi ve korunması için alan araştırmalarına gereksinim duyulur. Çünkü o malzemeyi elde etmeden bilimsel çalışma gerçekleştirilemeyecektir.

Halk gelenekleri, dünü ve bugünü iç içe, bir arada yaşatagelmiştir. Türk folklorunun tüm türleri: masallar, türküler, efsaneler, oyunlar, Anadolu insanının söz hazinelerinde yatıyor. Bu, toprağın altındaki kıymetli yapıtlar gibi değildir, daha bir zaman yatıp bekleyemezler. Birçok tür, toplumun değişiminin zorunlu bir sonucu olarak kaybolup gittiler bile; birçoğu da, yakın zamanda onları saklayanlarla beraber elimizden çıkacak. Onları zamanında derleyememiş olmanın acısı ve üzüntüsü içimizde kalacak (Boratav, 2017, s. 153).

Sözlü kültür insan var oldukça varlığını koruyan, insanın canlılığıyla hayat bulan ürünleri barındırır. Bu yüzden insanın varlığı son bulunca o sözlü kültür hazineleri de yok olmaya mecbur kalmaktadır. Bunun için folklor ve derleme çalışmaları bir milletin söz hazinelerinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için çok önemli bir konu olmak durumundadır.

Ülkemizde ağız derleme ve araştırmaları İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda başlamıştır. Daha sonra bu çalışmalar ilerlemiş ve bu alandaki yerli yayınlar da ağırlık kazanmıştır (Korkmaz, 1994, s. V).

Bir milletin yaşam biçimi o milletin kültürünü, medeniyetini, dilini, hatta dini etkiler. Zira Türk milleti için de bu durum aynı şekilde olmuştur.

Bilindiği üzere Anadolu coğrafyası M. XI. yüzyıldan başlayarak XIV. yüzyıla kadar devam eden sürekli göçlerle bir Oğuz ülkesi hâline gelmiştir. Bu yüzden dil ve ağzı yapısı bakımından bütünüyle Oğuz Türkçesine dayanır. Fakat Oğuzlar da herkesce bilindiği üzere, kendi aralarında bir dallanmaya uğrayarak 'boy' adı verilen yirmi dört daha küçük kola ayrılmışlardır. İşte bu durum, Anadolu ağızlarının oluşmasında ilk rolü oynamıştır, denebilir. Çünkü uzun süre devam eden göçebe yaşayışlarının da etkisiyle, şüphesiz standart tek bir Oğuzca konuşmamışlar ve yirmi dört boy arasında ses ve şekil bilgisi bakımından farklılaşan ağız ayrılıkları meydana gelmiştir (Korkmaz, 2017, s. 1141-1142).

Diğer yandan Kaşgarlı Mahmud'un, Divanü Lûgati't-Türk'te Oğuzlar için verdiği bilgilerde belirttiği üzere, bu boylar arasında bazı ağız ayrılıklarının var oluşu, Eski Türkiye Türkçesinin dil yapısındaki gibi günümüz Türkiye coğrafyasına yayılmış olan ağızların dil yapısında da boydan boya, bölgeden bölgeye, ilden ile, ilçeden ilçeye hatta köyden köye bile değişebilen bazı ağız ayrılıkları meydana getirmiştir. Ayrıca bunlara tarihî gelişimin beraberinde getirdiği değişim ve şekillenmeleri de eklemek gerekmektedir (Korkmaz, 2013, s. 137).

Batı Grubu ağızları, Anadolu coğrafyası üzerinde en geniş alana yayılmış olan ağızlardır. Tarihi araştırmalar ve yer adları da gösteriyor ki yirmi dört Oğuz boyundan yirmi üçü Anadolu'da iskân edilmiştir. Bunlardan en fazla yer adına sahip olan Kayı, Avşar ve Kınık boylarıyla, Salur, Çepni, Bayındır, Bayat, Alayuntlu ve Eymir boyları ve daha az

oranda diğer boylar, Anadolu ağızlarının teşekkülünde rol oynamıştır (Karahan, 2014, s. 114).

Tezimize konu olan Burdur ilinin Çavdır ilçesi Batı Grubu ağızlarındandır. Şu ana kadar herhangi bir yüksek lisans ya da doktora tezi olarak çalışılmamış bir ildir.

2.3. Dil-Kültür ve Eğitim İlişkisi

Dil ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez, karşılıklı olarak birbirini besleyen ve bu yüzden birbirine muhtaç iki olgudur. Bu iki olgu bir toplumun varlığı, kimliğinin devamı için olmazsa olmazlardır. Dil ve kültür bir toplumun varlığını korumak ve devam ettirmek için de eğitime ihtiyaç duyar. Yani dil, kültür ve eğitim birbiriyle ilişkili kavramlardır.

Dil, kültürün en önemli taşıyıcısı, aktarıcısıdır. Sözlü ve yazılı kültür ürünleri dil ile kuşaktan kuşağa aktarılır. Gelecek kuşaklar da sadece dillerini değil, aynı zamanda atalarından kalan kültürel mirası da öğrenip ait oldukları milletin varlığını sürdürebilmektedirler (Göçer, 2012).

Dil, ait olduğu milletin kültürünü edebiyat ürünleriyle ortaya koyar. Toplum eğitim aracılığıyla o sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinden haberdar edilmelidir. Bu açıdan eğitim kurumlarına, öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Dil ve kültür birliği, bir milleti birbirine bağlayan en önemli ögelerdir. Toplumun geleneksel değerlerini devam ettirmesi, toplum düzeninin sağlanması için kültürel değerlerin gelecek nesillere kazandırılması şarttır. Bu durumda eğitim toplumsal bütünlüğü ve devamlılığı gelecek nesillere kazandırmakla görevlidir. Yani eğitim dün, bugün ve yarın arasında bağlantıyı sağlamalıdır. Milli kültürün gelecek nesillere aktarılması milli eğitimimizin gerçek gayesidir (Yılar, 2018). Bu da dil ve edebiyat eğitimi sayesinde olacaktır.

Folklor ürünlerimiz milli kültürümüzün devam etmesi için son derece önemlidir. Günümüzdekki teknolojik gelişmeler, iletişim ve ulaşımın hızla gelişmesi bir yandan olumlu etkiler oluştururken bir yandan da milli kültürel değerlerin zarar görmesinde neden olmaktadır. O yüzden çalışmamızın da en büyük yapılma amacı olan bu kültürel mirası koruyup gelecek nesillere aktarma düşüncesi son derece önemlidir. Bu çalışmada

da Türk kültürüne ait folklor ürünleri derlemeye çalıştık. Toplumumuzda büyük bir öneme sahip olan düğün, ölüm, göç, yaylacılık gibi gelenekleri kayıt altına aldık. Bu değerli hazinelerin gelecek kuşaklara aktarılması için bu çalışmayı gerçekleştirdik.

Bir şeyin önemini belirlemeyi sağlayan, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yararlı niteliklere değer denir. Dünyada her yerde eğitim, kişilerin sahip oldukları toplumun değer yargılarını benimsemelerini ister. İnsan kültürüyle birlikte sahip olduğu değerleri de yaşatır ve gelecek kuşaklara aktarır. Eğitim sayesinde kültürümüzü koruyabilir ve gelecek kuşaklara daha sağlam bir yarın bırakmış oluruz. Değerler, insanların duygu, düşünce ve davranışlarıyla ilgili, iç içedir. Değerler insanın kişiliğinin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Dilmaç, 2016).

İnsan ve sosyal çevrenin etkileşimi değerleri oluşturmuştur. Giyinme, evlenme, aile kurma, arkadaşlık ve akrabalık ilişkileri, komşuluk, yemek kültürü vs. gibi sosyal yaşantılar gerek okul gerekse aile eğitimiyle yeni kuşaklara aktarılır (Ültanır, 2003).

Çalışmamızda derlediğimiz metinlerde toplumsal değerlere ve yeni nesilin bu değerlere sahip çıkıp çıkmaması gibi meselelere de rastlıyoruz. Örneğin şu cümleler toplumda anne ve babaya saygının önemli bir ifadesi: “Görücûle biz eveli bilmēyidiki a ġızım hiç bi şey bilmēyidik anan buban ne keserse unu yēp içiyoduḳ unūla varıyoduḳ (17/06)”. Şu cümleler utanma duygusu ve büyüklere saygının önemli bir ifadesi: “evel ôledi hindi gelinlî kēyo sözüm yabana hullaŕa ġadar açıḳ hollaŕı açıḳ hindi allah egmeg veriyo gene bize emme hindi bolluġ vā īsānlıġ yoġ şey yoġ sayġı yoġ hörmet yoġ eveli bi sayġı hörmet hindi meselā bi ġāveye varıbāḳa şey bi bubası yaşlāna bi adamları ḳaḳıP da bi sandelle veriyollādı unlar hile ḳaḷḳtı yıllā oldu hindi sayġı yoġ bi erkek geçerke bi ġadın o erkēn öŋünü kesib geşmezdi erkek giddi mi ġadın ôle giderdi hindi bi şey yoġ hindi unlādan bi şey yoġ hayırlısı olsun allah düzenlig vēsin de işlē kötü (20/24)”.

Folklor ürünlerinin dil öğretiminde, özellikle Türkiyeye gelen yabancılara Türkçenin öğretiminde de önemli bir yeri vardır.

Ağız bilimi çalışanlarına ve ağız bilimiyle ilgili olarak yayımlanan eserlere Türkçenin dünü, bugünü ve yarını adına büyük önem taşımasına rağmen Türkçenin eğitimi ve öğretimi alanında maalesef gerektiği kadar değer verilmemektedir. Anadolu coğrafyasında milyonlarca insan tarafından kullanılan ağızlar, edebiyatta, tiyatroda,

sinemada, musikide birçok alanda kabul gördüğü kadar Türkçenin eğitimi ve öğretimi alanında kabul görmemektedir (Alyılmaz & Alyılmaz, 2018, s. 32-33).

Foklor gerek eğitimde oynadığı rol gerekse milli kültürü yansıtması dolayısıyla, yabancılara Türkçe öğretimi arasında bir araç görevi üstlenir. Türkçe öğreticileri dil öğretiminde kendiliğinden ortaya çıkan folklor malzemelerini kullanmalı, Türk kültür değerlerine dikkat çekebilmelidirler. Avrupa Dil Portfolyosu'nun temelini teşkil eden temel görüşlerden birisi de o dilin kültürel değerlerinin dil öğrenenlerine aktarılmasıdır (Özdemir, 2013).

Yabancılara Türkçe öğretiminde folklor unsurlarına dair yeterince bilgi verilmemesi durumunda o öğrenci, Türk kültürü ile Türkçe arasındaki bağı kuramayıp gülük hayatta iletişim dili olarak Türkçeyi kullanmakta zorluk çekecektir. Örneğin mecazlı ifadeleri anlayamayacaktır. Atasözleri, deyimler, masallar, türküler, halk hikâyeleri vd. gibi milli kültürümüzden izler taşıyan folklor ürünleri olduğu için bunları anlamakta dil öğrenicisi zorluk çekecektir.Bu yüzden öğretmenler folklor ürünlerini Türkçe öğretiminde etkin şekilde kullanmalılar, Türkçe öğretimiyle Türk kültürü öğretimini birlikte verilmelidirler. Gerek bizim çalışmamız gerekse diğer ağız çalışmaları da zengin Türk kültürünü ifade etmek açısından bolca örnekler içermektedir.

Bu araştırmalardan da anlaşılacağı üzere araştırma konumuz ile ilgili farklı çalışmalar vardır. Bu çalışmalar ve benzeri çalışmaların araştırmamıza ışık tutacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, belli bir sorunun sistematik ve mantıklıbir şekilde çözülmesi için gerçekleştirilen bir girişimdir. Sosyal olgular dinamik bir yapıya sahiptir. Eğitim de sosyal bir olgudur ve sosyal olgunun olduğu yerde görecelik kavramı da kaçınılmazdır. Bu yüzden sosyal bilimlerin dinamik ve göreceli yapısı nitel araştırma yöntemlerine göre araştırma yöntemi belirlemeyi gerekli kılmaktadır. Nitel araştırma, sosyal olguları gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel bilgi toplama tekniklerinin kullanıldığı, verilerin doğal ortamda gerçekçi bir şekilde ortaya konduğu araştırmadır (Yıldırım, 1999). Saha araştırmaları da nitel araştırma kapsamında yer alan tekniklerle yapılmaktadır. Saha araştırması, sınırları belli bir bölgede alana çıkarak o bölgedeki topluluktan veri toplama ve bu verileri analiz ve yorumlama işidir diyebiliriz. Fakat saha araştırması, bir toluluk üzerinde drinlemesine araştırma yapılacağı için dar kapsamlı olmalıdır.

Bu araştırmada, Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde Burdur ilinin Çavdır ilçesi ağzı dil malzemesi inceleneceği için araştırma, "dar saha araştırması" modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Bu amaçla Çavdır ilçesine bağlı sekiz köyden, oluşturulan kriterlere bağlı olarak seçilen kaynak kişilerden derlemeler yapılıp metinler deşifre edilerek belirlenen başlıklar altında değerlendirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreninde, Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde tüm özellikleriyle Çavdır ilçesi ağzı; örnekleminde ise Çavdır'a bağlı sekiz köyden kaynak kişilerden derlenerek oluşturulmuş olan metinler yer almaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada Çavdır yöresi ağzı dil malzemesine ulaşılacağından derleme sosyal bilimlerde en sık kullanılan nitel yöntemlerden görüşme (mülakat) tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Mülakat tekniği saha araştırmacısı tarafından belirlenen konu hakkında bilgi sahibi olduğu düşünülen kimselere sorular sorulmak suretiyle malzeme elde etme işidir (Goldstein, 1977, s. 54). Görüşme (mülakat) tekniğinin yönlendirilmemiş görüşme (mülakat) olmasına dikkat edilerek teknik kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler, dar saha araştırması sonucu görüşme (mülakat) tekniği ile derlenerek oluşturulan metinlerin yazı dilinin gramer incelemesi tekniği ile analiz edilmesiyle toplanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi

Dar saha araştırması sonucu görüşme (mülakat) tekniği ile derlenerek oluşturulan metinlerin yazı dilinin gramer incelemesi ile analiz edilerek Türk dili ve edebiyatı eğitiminde Çavdır yöresi ağzı incelenip ağızların dil eğitimindeki rolü tespit edilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. Giriş

4.1.1. Çavdır İlçesinin Tanıtımı

4.1.1.1. Tarihi

Çavdır ilçesinin adıyla ilgili, halk arasında çeşitli rivayetler vardır. Bir rivayete göre Aydın-Denizli istikametinden gelen kervanların bu yörede konaklayıp çadır kurmaları ve daha sonra Antalya tarafına devam etmelerinden almıştır. Çadır kurulan yer anlamında Çavdır olarak söylenmiştir.

Başka bir rivayete göre, bir evliya gelip buradaki bir sülalenin arazisinde konaklamak istemiş; ama ona izin verilmemiş. Evliya da bu yüzden 'Arı buğday ekin, çavdar biçin.' diye beddua etmiş. O günden sonra da buranın adı Çavdar olarak kalmış. Zamanla da Çavdır kelimesine dönüşmüştür.

Bu anlatılanlar her yöre de olduğu gibi birer rivayettir, gerçek ya da bilimsel bir dayanağı yoktur.

Tarihi bilgilere göre Çavdır'ın tarihi Selçuklular dönemine kadar uzamaktadır. Eroğlu makalesinde şu cümleleri söylemektedir: "Çavdır'ın Bölmepınar Köyü'nde bulunan tarihî cami de kesin bilgiler olmasa da önemli somut kaynaklardandır. Kitabesi olmayan yapının tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Ancak Burdur Valiliği Kültür Envanterinde 15-17. yüzyıllara (Burdur, 2007: 132), Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler isimli yayının 1. cildinde ise 15. ya da 17. yüzyıllara ait olduğu bilgisi yer almaktadır.(VGM, 1983: 400) Çavdır-Dengere Köyü Camisi, ahşap destekli ve ahşap örtülü Anadolu Selçuklu camileri geleneğinde inşa edilmiştir." (Eroğlu, 2013, s. 233)

Sümer'e göre: "Selçukluların Horasan'a geçmeleri, yalnız Harun'un ölmesi ile Harezm'de karışıklıklar çıkması ve Şahmelik korkusu olmasa gerekir. Bunda Harezm'de oturdukları yerin kendileri için elverişsizliği ve cazip bir ülke olan Horasan'da fazla güçlük çekmeden yurt tutabilecekleri düşüncesi de mühim bir âmil olmuş bulunabilir." (Sümer, 2016, s. 102-103)

Oğuzlar ve Türkmenler, Selçuklu Devleti'ni kurup bu devletin genişlemesinde de ana rolü oynamışlardır. Devletin kuruluşundan sonuna kadar devam eden Hanedan âzası arasındaki saltanat mücadelelerine, emîrlerin isyanlarına, hükümdarlarla kendi kavimleri arasındaki anlaşmazlıklara rağmen, Türk hâkimiyetinin devamlı olmasında onlar çok önemli yer tuttular. Orta Asya'dan gelen göç dalgaları Türkmenleri sürekli olarak besliyip varlıklarını korumalarını sağlamıştır (Sümer, 2016, s. 156-157).

Faruk Sümer'in eserinden edindiğimiz bilgilere göre, Çavdır adının dayanağı ile ilgili şunları tespit ettik: Kâşgarlı'daki Oğuz boylarında 'Çovaldur/Cuvaldar', Reşideddin'e göre Oğuz boylarında 'Üç-Okların Gök-Han oğullarının Çavuldur boyu (Şerefli, ünü yaygın)', Yazıcıoğlu'ndaki Oğuz boyları listesinde 'Üç-Ok kavimlerinin Gök-Han oğullarının Çavındır (Yani namuslu ve ırak çavlu)', Anadolu'da bugünkü söylenişe göre Oğuz boylarının adlarında 'Üçokların Çavundur boyu' (Sümer, 2016, s. 223-226) olarak geçmektedir.

Yine başka bir kaynaktan şu bilgileri elde ediyoruz: "Çavdır'ın tarihi Selçuklular dönemine kadar uzanmaktadır. Oğuz Türklerinin Üç Ok kolundan olan Çavuldur'un (Çavuldurluların) bir kısmı Anadolu'nun fethi sırasında Selçuklu fetihlerine katıldılar. Aral Gölü'nün güney kıyısında bilahare Kazak baskısı ile Anadolu'ya geçtiler ve bunların bir kısmı önce bugünkü Dengere (Bölmepınar) Köyü'ne gelerek yerleştiler. Belli bir süreden sonra Çavdır-Kozağaç, Bayındır-Karapınar ve Acıpayam Ovası'na doğru yayıldılar. Çavdır'a gelenlerin büyük bir kısmı Aşağı Çavuldur (Çavdır) denen Haravza-Urgancı civarına yerleştiler." (Kaymakamlığı, 2009, s. 27)

Derleme çalışması sırasında Kayacık Köyünden Gülsüm Tosun'un anlattıklarına göre de dedeleri Horasan'dan kan davası nedeniyle göç etmek zorunda kalmışlar ve bugünkü adıyla Bölmepınar, eski adıyla Dengere Köyüne gelip yerleşmişlerdir. Bu köydeki şimdiki adıyla Bölmepınar (Dengere) Köyü Cami'sini de yaptıran, Gülsüm Tosun'un ifadesiyle Şeyh Hüseyin Cami'sini yaptıran Şeyh Hüseyin'in himayesiyle Bölmepınar (Dengere)'a yerleşmişlerdir. Hatta mezarı da caminin bahçesindedir. Bu cami dışında caminin hemen karşısında yer alan büyük ahşap konak da bu anlatılanları destekler niteliktedir. Yine yukarıda da belirttiğimiz gibi Eroğlu'nun makalesi de bu anlatılanları destekler bir kaynaktır.

Şu anki adıyla Bölmepınar olan köyle ilgili yapılan inceleme ve araştırmalara göre Köyün tarihi Anadolu Selçuklu Devleti'ne kadar uzanmaktadır. Söylentilere göre köye ilk gelen Hamitoğulları'ndan Ali Bey aşiretidir. Köyün adının Dengere olarak bu dönemde konulduğu rivayet edilmektedir. Köyde bulunan cami Osmanlılar döneminde tekrar yaptırılmıştır. Yaklaşık olarak 500 yıllık olduğu söylenmektedir. Köyün şimdiki adının Rahat Dağı'nın eteğinden çıkan suyun, Karaköy ile Dengere arasında eşit olarak paylaşılmasıyla bölünen pınar anlamında 'Bölmepınar' adını almıştır. (Kaymakamlığı, 2009, s. 70)

Tüm bunlar gösteriyor ki Çavdır ve çevresindeki köylere yerleşmeler Selçuklu döneimden sonra Orta Asya kökenli Türk boylarının bölgeye göç etmesiyle gerçekleşmiştir.

Çavdır, Cumhuriyet'in ilk yıllarında belediyeliktir. 1930'lu yıllarda 2000 nüfus şartı nedeniyle muhtarlığa dönüştürülmüştür. 1952'ye kadar da Tefenni ilçesine bağlı iken Gölhisar'ın ilçe olmasıyla Gölhisar ilçesine bağlanmıştır. Bu tarihten sonra nahiye olarak 20 Mayıs 1990 tarihine kadar gelişen Çavdır, 20 Mayıs 1990 tarihinde 3642 sayılı kanunla ilçe olmuştur. 12 Ağustos 1991 tarihinde de fiilen ilçe olarak faaliyetine başlamıştır (Kaymakamlığı, 2009, s. 28).

4.1.1.2. Coğrafî Yapı

Burdur iline bağlı Çavdır ilçesi her ne kadar Akdeniz Bölgesi içinde yer alıyor olsa da aslında Akdeniz ve Ege Bölgesi geçiş güzergâhında yer almaktadır. Göller yöresinde bir ilçedir. Çavdır, Burdur-Denizli-Antalya-Fethiye yol güzergâhlarının kesiştiği bir yerde bulunması dolayısıyla da konum olarak önemli bir avantaj sahibidir.

4.1.1.3. Sosyo-Ekonomik Durum

Çavdır'ın ve köylerinin temel geçim kaynağı başta tarım ve hayvancılıktır. Hayvancılıkla uğraşan köylüler yazın yaylaya çıkarlar, kışın köyde yaşarlar. Bunun yanı sıra ticaret de önemli ekonomik faaliyetleri arasındadır. Özellikle hayvan pazarının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır.

4.1.1.4. Diyalektolojik Durum

Leyla Karahan tarafından hazırlanan Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması adlı eserde Burdur ağzı, Batı grubu ağızları içerisinde I. alt grup: Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları arasında yer almaktadır (Karahan, 2014, s. 114-116).

Çavdır ağzının genel özellikleri:

1. Hem birincil uzun ünlüler hem de ses olaylarından veya yabancı dillerden dilimize geçen kelimelerde ikincil uzun ünlüler sıkça görülür.
2. Damak uyumu Türkiye Türkçesinin standart diline uygundur.
3. Grup veya hece düşmesi yaygındır.
4. *r* ve *l* sesleriyle başlayan kelimelerde önde ünlü türemesi olayı düzenlidir.
5. *r* ünsüzü özellikle kelime sonlarında düşmeye meyillidir.
6. Geniş zaman çekiminde özellikle teklik 1. şahıs çekiminde ETT'deki *-In* şeklini koruduğunu görürüz.
7. Yöreye özgü, şimdiki zaman ifade eden *-bā* ve *-bō* şeklinde iki tane daha ek tespit edilmiştir.
8. Teklik 1. şahıs emir çekimi *-(y)An* şeklindedir.
9. Ötümlüleşme yaygındır.
10. Özellikle işaret zamirlerinde *ş* ile başlayan kelimelerin tamamı *h*'ye dönüşmüştür.
11. *-sIrA, -sUrA* şeklinde bir isimden isim yapım eki tespit edilmiştir.Bu ekin *sıra* edatının ekleşmiş şekli olduğunu düşünüyoruz.
12. *O* zamiri ve sıfatı çoğunlukla daralarak *u* şeklinde kullanılır.
13. Art damak *ŋ* sesini (her kullanımda olmasa da) korumuştur.
14. Çavdır ağzında *sār* şeklinde 'kadar' anlamına gelen bir edat tespit edilmiştir: *ġızılbele‿sār* (3/16). Bu edatın *sıŋa:r* ya da *sarı* edatından geldiğini düşünüyoruz.

4.2. Dil İncelemeleri

4.2.1. Ses Bilgisi

4.2.1.1. Sesler

4.2.1.1.1. Ünlüler

4.1.1.1.1.1. Çavdır Ağzının Ünlüleri

Çavdır ağzında, yazı dilimizde bulunan *a, e, ı, i, o, ö, u, ü* sekiz ünlü fonemin yanı sıra bazı ses olayları ya da konuşucunun konuşma özellikleri sonucunda oluşmuş on sekiz ünlü vardır. Bunlardan sekiz tanesi uzun ünlüler başlığı altında açıklanacaktır.

ā, ă, ä, å, ē, é, ę, ī, ĭ, î, į, ō, ô, ū, û, ù, ű, ú

ă : ‘a’ ile ‘ı’ arasında daralmış bir sestir. Çavdır ağzında kelime başında görülmez, kelime ortasında ya da sonunda karşımıza çıkar.

ālă**ğ**yaraḳ (8/05), ağlım**ă** (20/04), çamırlığ**ă** (12/11)

ä : ‘a’ sesine yaklaşan ‘e’ sesidir. Açık ‘e’ sesi de diyebiliriz. Çok az kelimede görülür.

d**ä**h (5/08), sül**ä**le (19/19), zanay**ä**t (13/11)

å : ‘o’ sesine yaklaşan ‘a’ sesidir.

åyıramadıḳ (8/05), fisd**å**n (5/14), s**å**vol (1/17)

é : ‘i’ sesine yaklaşan ‘e’ sesidir. Kapalı ‘e’ sesi de diyebiliriz. Hem kelime gövdesinde hem eklerde görürüz.

deng**é**rede (16/06), sev**é**r (14/01), y**é**r (3/16)

ę : Kaybolmak üzere olan ‘e’ sesidir. Kelime sonunda ya da son hece ünlüsü olarak görürüz.

dey**ę** (3/24), görc**ę**η (4/05), nēý**ę** (10/45)

ĭ : Kaybolmak üzere olan ‘ı’ sesidir. Genellikle eklerde görülür.

beyenmēy**ĭ**llar (14/05), cım**ĭ**cıḳ (11/03), yıḳār**ĭ**dıḳ (9/06)

į : Kaybolmak üzere olan ‘i’ sesidir. Genellikle ‘r’ veya ‘y’ ünsüzlerinden sonra görülür.

bilmēy**į**n (12/04), dēý**į**l (21/07), döver**į**dik (5/12)

ù : Kaybolmak üzere olan ‘u’ sesidir. Az sayıda örnekte karşımıza çıkar. ‘ğ’ ve ‘r’ seslerinden sonra görülür.

yūğ**ù**run (19/23), dōğ**ù**mluyum (19/19), ġōr**ù**duḳ (5/07)

ű : Kaybolmak üzere olan ‘ü’ sesidir. Çok az örnekte karşımıza çıkar.

öm**ű**rümüz (5/07), ûğ**ű**dür (19/23)

ú : ‘ı’ sesine yaklaşan ‘u’ sesidir.

yavr**ú**m (5/11), ḳorḳmāy**ú**d**ú**na (6/23), or**ú**ya (4/06)

4.1.1.1.1.1.1. Uzun Ünlüler

Çavdır yöresi ağzında birçok uzun ünlülü kelime bulunur. Bunların bir kısmı birincil uzunlukken, bazıları birtakım ses hadiseleri veya telaffuzlardan kaynaklanan ikincil uzunluklardır, bazıları da yabancı dillerden dilimize geçen kelimelerde görülen uzunluklardır.

Çalışmamızda birincil uzun ünlüleri tespit ederken Ahmet B. Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu’nun hazırladığı *Dîvânu Lugâti’t-Türk* eseri (Ercilasun & Akkoyunlu, 2015), Clauson’un *Etimolojik Sözlüğü* (Clauson, 1972) ve Talat Tekin’in *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler* (Tekin, 1995) adlı kitabından yararlanarak bu üç eserde ve Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde geçen uzun ünlüler arasında karşılaştırmalar yaptık. Böylece Çavdır ağzındaki birincil uzun ünlüleri tespit ettik.

4.1.1.1.1.1.1.1. Birincil Uzun Ünlüler

Birincil uzun ünlüler, bir dilin bilinen ilk örneklerinden itibaren uzun olan ünlüleridir. İlk örnek her zaman doğru ve aslî şekil olmayabilir. Fakat daha önceki şekli bilinmediğinden ve daha sonra herhangi bir ses olayıyla değişmediğinden, ilk örnekten beri uzun ünlülü olan şekillere *birincil/aslî uzun ünlüler* diyoruz. Göktürk ve Uygur yazılı metinleri ve özellikle çağdaş Türk lehçelerinden Saha Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Halaç Türkçesi

ve Özbek Türkçesinin Kara-Bulak ağzında birincil uzun ünlülerin sistemli bir biçimde korunduğu bilinmektedir (Buran, 10-12 Nisan 2006, s. 3). Türkiye Türkçesinde birincil uzun ünlüler konusundaki bilgileri daha çok Zeynep Korkmaz'dan edinebiliyoruz. Türkçede birincil uzun ünlülerin olup olmadığına dair kesinleşmiş bir karar henüz yoktur. Türkçede aslî uzunluklar konusu neredeyse bir asra yakın bir süreden beri Türkologların dikkatini çekmiş ve farklı sonuçlara varılan bazı araştırmalara neden olmuştur (Korkmaz, 1994, s. 16). Daha sonra yapılan araştırmalarda özellikle Batı Anadolu ağızlarında birincil uzun ünlülere rastlanmıştır. Çavdır yöresi ağzında da bazı kelime kök ya da gövdesinde birincil uzun ünlü bulunmaktadır. Bunlar:

a) Uzun a Ünlüsü: ā

āra 'ara' (8/05); sār 'kadar' (3/16); toblā-, toplā- 'toplamak' (5/14, 20/04)

b) Uzun e Ünlüsü: ē

bēý 'bey' (22/09); dē- 'demek' (3/09) ; kēri, kērim 'sonra, geri' (1/05, 16/06); nē 'niye, niçin' (19/09)

c) Uzun ı Ünlüsü: ī

Rastlanmamaktadır.

d) Uzun i Ünlüsü: î

Rastlanmamaktadır.

e) Uzun o Ünlüsü: ō

ōn 'on' (5/07); yōğ 'yok' (12/11)

f) Uzun ö Ünlüsü: ô

Rastlanmamaktadır.

g) Uzun u Ünlüsü: ū

Rastlanmamaktadır.

h) Uzun ü Ünlüsü: û

yû- 'yumak'

4.1.1.1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlüler, dillerin bilinen ilk örneklerinde uzun olmamalarına rağmen daha sonraki dönemlerde ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, ünlü birleşmesi ve hece kaynaşması gibi birtakım ses olayları sebebiyle uzamış olan ünlülerdir. Bu ünlüler daha çok ses kayıplarına bağlı olarak ortaya çıkarlar. Bir söz içerisinde, genellikle açıklanabilir sebeplerle, kimi sesler kaybolurken, yok olan sesin ya da seslerin boğumlanma süresini geride kalan ünlülerden biri üzerine alır ve böylece diğer ünlülerden daha uzun bir boğumlanma süresine sahip olur (Buran, 10-12 Nisan 2006, s. 3). Bunun yanı sıra yabancı dil kaynaklı uzun ünlüleri, vurgudan kaynaklı uzun ünlüleri ve sebepsiz uzun ünlüleri de ikincil uzun ünlülere dâhil edebiliriz. Çavdır yöresi ağzında da ikincil uzun ünlü örnekleri bolca karşımıza çıkar. Bunlar:

4.1.1.1.1.1.2.1. Ses Olaylarından Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler

Ünlü Düşmesinden Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler

e düşmesi (e > Ø)

nērdé (4/05, 4/05) < nerede

Ünsüz Düşmesinden Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler

b düşmesi (b> Ø)

bôrekcik (11/04) < böbrekçik

g düşmesi (g > Ø)

egmeg > (e.+i > egmē) (12/14), (e.+in > egmēn) (12/14), (e.+ini > egmēni) (13/04); esKer > (e.+ē get- > esKerē‿eddi) (21/04) ; esker > (e.+e get- > eskerē‿eddi) (22/11) ; ġuzu göbeği başlı > b. (ġuzu‿ôbe başlı) (10/05) ; ôs (21/07) < göz ; ertesi > (e.+gün > ertes‿ûn) (2/13, 2/14, 2/15, 3/08, 3/08, 3/08, 17/12) ; iki > (i.+gün > ik‿ûn) (2/15, 21/06) ; ündûn (14/18) < önceki gün ; südlüg > (s.+ün > südlûn) (13/03)

ğ düşmesi (ğ > Ø)

ālă- (8/05) < ağla- ; āla- (21/08, 3/21, 22/15, 11/04, 21/11, 20/25, 3/21) < ağla- ; ālaş (3/16, 3/16) < ağlaş- ; bāla- (8/05, 8/05, 20/21) < bağla- ; sādıç (14/09) < sağdıç ; sāla-

(6/08) < sağla- ; sā (10/42, 10/43) < sağ ; sā- (5/07, 12/10, 5/07, 5/07, 12/10, 12/10, 6/12) <sağ- ; yā- (5/09, 5/10) < yağ- ; yā (5/05, 6/23) < yağ ; dēnek (20/07, 20/20, 4/03, 20/07) < değnek ; dēnecik (8/05) < değnecik ; ēlen- (10/20, 12/10) < eğlen- ; çī (5/07, 5/07) < çığ ; yī- (5/13) < yığ- ; dōra- (7/06) < doğra- ; dōru (21/06) < doğru ; hıdırōlu (21/05) < Hıdıroğlu ; müdürōlu (21/06) < Müdüroğlu ; ōlaġ (21/05, 22/15, 22/20) < oğlak ; ōlan (4/05, 5/05, 5/05, 5/05, 8/06, 10/42, 12/28, 13/09, 14/09, 16/13, 16/13, 17/12, 19/05, 19/23, 20/21, 2/13, 16/13, 19/23, 22/21, 10/19) < oğlan ; ôlen (2/07, 3/04, 3/04, 9/03) < öğle vakti ; ôred- (10/29) < öğret- ; ôredmen (5/17) <öğretmen ; ôren- (3/16, 22/14, 11/08) < öğren- ; ôretmen (3/05, 3/21) < öğretmen ; üraş- (7/01, 8/05, 10/16, 10/19, 8/02, 10/03, 10/03, 10/16, 10/17, 5/08, 15/05, 13/01, 10/14, 22/20) < uğraş- ; yāzıt (3/19) < yağız

k / Ķ / ķ düşmesi (k > Ø / Ķ > Ø / ķ > Ø)

āşam (2/07, 2/13, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 12/10, 13/09, 21/08, 20/20, 21/08) < akşam ; ġaymaķ > (ġ.+ı > ġaymā) (9/05), (ġ.+ını > ġaymānı) (9/03), (ġ.+la > ġaymā) (9/05) ; ġulaķ > (ġ.+ım > ġulām) (10/3), (ġ.+ına > ġulāna) (12/28) ; ķabaķ > ķ. (başı‿ābag) (21/05) ; ķabaĶ > ķ. (yalıŋ‿ayaķ baş‿ābaĶ) (2/01, 5/11) ; ocaķ > (o.+ın > ocān) (6/23) ; oraķ > (o.+la > orāla) (1/04, 1/04), (o.+ı > orā) (5/13) ; uzaķ > (u.+a > uzā) (21/06) ; erkek > (e.+in > erkēn) (20/24), (e.+le > erkēle) (1/12) ; eşek > (e.+imiz > eşşēmiz) (1/06), (e.+e > eşşē) (2/15), (e.+le > eşşēle) (2/08, 3/21, 5/08, 5/12), (e.+le > eşşēle) (12/14) ; inek > (i.+imiz > inēmiz) (9/03, 10/21) ; salçalıķ > (s.+ından > salçalīndan) (14/17) ; tarlacıķ > (t.+ını > tarlacīnı) (22/09) ; dirlik > (d.+imiz > dirlîmiz) (5/05) ; mezerlik > (m.+le > mezerlîle) (22/20) ; vezirlik > (v.+le > vezirlîle) (2/01) ; çoķ > (ç.+unu > çōnu) (3/21, 3/24) ; çocuġluķ > (ç.+um > çocuġlūm) (14/02), (ç.+umu > çocuġlūmu) (10/01, 16/23), (ç.+umuz > çocuġlūmuz) (13/04), (ç.+umuzda > çocuġlūmuzda) (5/01, 5/01, 13/01, 18/01), (ç.+umuzu > çocuġlūmuzu) (13/05, 17/01, 17/02), (ç.+u > çocuġlū) (8/05), (ç.+muz > çocuĶlūmuz) (2/01) ; çocuķ > (ç.+la > çocūla) (3/05, 22/15), (ç.+lan > çocūlan) (8/02), (ç.+u > çocū) (8/04, 8/06, 12/13, 21/05, 22/11), (ç.+um > çocūm) (10/07, 10/09, 12/14, 12/14, 13/04, 16/11, 21/08, 22/10), (ç.+umuz > çocūmuz) (3/05, 3/16, 4/05, 4/05, 9/01, 13/05, 21/07), (ç.+un > çocūn) (12/10, 12/28) ; ġoltuķ > (ġ.+umuza > ġoltūmuza) (7/14), (ġ.+unun > ġoltūnun) (21/06) ; ġuzucuķ > (ġ.+um > ġuzucūm) (21/05, 22/20) ; ġuzuluķ > ġ.+un (ġuzulūn) (21/06) ; ķorķuluķ > (ķ.+u > ķorķulū) (21/05) ; soğuĶ

> (s.+muş > soğūmuş) (6/15) ; yoḳ > (y.+du > yōdu) (6/17, 6/20, 6/23, 6/25), (y.+sam > yōsam) (19/17), (y.+udu > yoğudu) (7/04, 7/04, 8/06, 8/06, 12/20, 12/28, 20/20, 21/05), (y.+uduniki > yōduniki) (6/20) ; yoġluḳ > (y.+la > yoġlūla) (2/02), (y.+u > yoġlū) (21/11, 21/1) ; böyük > (b.+üm > böyûm) (3/19) ; güccük > (g.+ü > güccû) (3/21, 3/21, 3/21), (g.+üm > güccûm) (3/19) ; ôsüz < öksüz (15/01); ôsüzlük (ô.+üne > ôsüzlûne) (17/17) < öksüzlük ; örtücük > (ö.+ünü > örtücûnü) (21/06) ; süTlük > (s.+ü > süTlû) (5/08) ; gônek (g.+i > gône) (21/07) < gömlek ; duvaḳ > (d.+ı > duvā) (12/06) ; yēcēk (y.+ini > yēcēni) (13/04) < yiyecek ; yataḳ (y.+ımız > yatāmız) (21/06) ; yûsek (17/16) < yüksek

m düşmesi (m > Ø)

gônek (21/07, 21/07), (g.+i > gône) (21/07) < gömlek

r düşmesi (r > Ø)

vā (4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 12/23, 12/24, 16/03, 16/13, 16/13, 20/16, 20/21, 20/24) < var ; vā- (12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22) < var- ; vē- (12/22, 12/22, 20/09, 12/22, 12/22, 12/22, 20/24) < ver- ; sōŋă (4/05) < sonra ; gô- (20/19, 20/21) < gör- ; yörû- (y.-dük) (2/04) < yürürdük

v düşmesi (v > Ø)

dēşir- (14/28) < devşir- ; sē- (10/04) < sev- ; dô- (10/04, 2/13, 2/14, 5/12) < döv-

y düşmesi (y > Ø)

çatmā (ç.+la) (5/12) < çatmayla ; bôlē (5/05) < böyle ; dēze (3/01, 3/04, 3/19, 3/21, 3/22, 4/01, 4/01, 4/01, 4/03, 4/04, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 4/06, 4/06, 4/06, 19/01, 19/15, 19/16, 19/19, 19/20, 19/20, 19/23, 19/25, 21/06, 22/07, 11/03, 11/04, 10/39, 21/08, 21/05, 11/07) < teyze ; ēle- (21/11, 12/12, 21/11) < eyle- ; kē- (5/14, 2/01, 5/14, 6/23, 20/20, 20/20, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 5/14, 5/14, 2/01, 6/23, 6/23, 2/01, 20/24, 7/17, 5/14, 5/14) < key- (< key- <gey- < giy-) ; kēdir- (7/19, 20/21) < keydir- (< geydir- < giydir-) ; kēgi (2/01) < keygi (< geygi < giygi < giysi) ; kēl- (7/17) < keyil- (< geyil- < giyil-) ; ôlē (12/20, 20/18) < öyle ; çalġī (ç.+la) (20/14, 20/15) < çalgıyla ; ġanī (ġ.+la) (5/13) < kağnıyla ; ġannī (ġ.+la) (5/12, 5/13) < kağnıyla ; ġıymatlī (ġ.+dı) (21/07) < kıymetli ; mī (m.+dı) (21/07, 21/07) < mıydı ; saşlī (s.+dım) (14/03, 14/03) < saçlıydım ; yabaltī (y.+la) (15/05) < yabaltıyla ; yīḳă- (12/11, 12/11) < yıka- (< yayka-) ; yīḳa- (12/11,

9/05, 12/11) < yıka- (< yayka-) ; birincî (b.+di) (3/21) < birinciydi ; delî (d.+miş) (21/06) < deliymiş ; eyî (e.+di) (10/17, 10/17, 10/19, 12/12, 19/05) < eyiydi, (e.+dik) (3/04) < eyiydik, (e.+miş) (12/23) < eyiymiş, (e.+se) (1/12) < eyiyse (eyi > iyi) ; gō- (5/13) < koy- ; ōnăş- (4/02, 4/03) < oynaş- ; ōnaş- (6/01, 6/01, 6/02, 6/01) < oynaş- ; ōýnăş- (4/03) < oynaş- ; ōýneş- (4/01) < oynaş- ; bôle (1/08, 1/08, 2/13, 3/21, 5/05, 5/07, 5/14, 8/04, 8/04, 8/05, 8/05, 8/06, 9/01, 10/35, 11/05, 11/10, 12/06, 12/14, 12/15, 13/04, 18/05, 20/20, 20/20, 20/20, 20/21, 21/07, 21/07, 22/04, 2/01, 12/18) < böyle ; hôle (2/10, 2/12, 4/02, 4/05, 5/07, 5/13, 12/11, 12/11, 14/01, 14/05, 14/12, 14/18, 14/19, 14/19, 14/20, 19/06, 19/14, 19/23, 20/15, 21/04, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06) < öyle ; hôlece (22/09) < öylece ; kô (12/10, 17/10, 18/05, 3/04, 12/10, 12/10, 15/04, 18/04, 3/24, 3/16, 14/01, 12/22, 3/16, 12/15, 4/01, 4/01) < köy ; kôlü (3/04, 20/09) < köylü ; ôle (2/04, 2/10, 3/04, 3/04, 3/05, 3/08, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/22, 3/24, 4/01, 4/01, 4/03, 4/04, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 4/06, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/12, 5/13, 6/02, 6/02, 6/02, 6/08, 6/10, 6/23, 7/08, 8/01, 8/01, 8/01, 8/05, 8/06, 8/06, 8/06, 8/15, 9/01, 9/01, 10/06, 10/06, 10/07, 10/15, 10/18, 10/19, 10/26, 10/43, 11/07, 12/06, 12/06, 12/06, 12/06, 12/08, 12/08, 12/10, 12/11, 12/11, 12/14, 12/14, 12/14, 12/14, 12/18, 12/20, 12/28, 13/06, 14/06, 14/19, 14/22, 14/25, 15/01, 15/01, 15/02, 15/03, 15/04, 15/05, 16/06, 16/06, 18/05, 18/05, 18/05, 19/05, 19/05, 19/05, 19/12, 20/07, 20/07, 20/19, 20/20, 20/21, 20/24, 20/25, 21/08, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/12, 22/11, 2/15, 7/19, 12/10, 12/10, 12/11, 12/13, 12/18, 20/20, 20/24, 8/04, 8/04) < öyle ; ôlē (12/20, 20/18) < öyle ; ôleliKsire (5/01, 13/15) < öyleliksire ; ôleliksire (9/01, 13/03, 13/05, 13/06) < öyleliksire ; sôle- (10/37, 19/04, 19/05, 22/20, 20/05, 16/16, 10/37) < söyle- ; ġonşū (ġ.+la) (13/01) < komşuyla ; poçū (p.+la) (7/18) < poçuyla ; ūlupınar (14/12) < Uylupınar ; görücû (g.+le) (17/06) görücüyle ; iki (i.+yük) (ik‿ûk) (3/16, 6/09) < iki yük

Hece veya Grup Düşmesinden Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler

ā (12/01, 21/05, 12/01, 12/23, 12/23, 2/04, 10/43, 21/05, 21/05, 21/05, 3/16) < ağa ; ābi (2/04, 9/01, 10/44, 13/15) < ağabey ; āz (13/01, 5/08,10/21, 12/10, 12/10) < ağız ; aşşā (21/04, 21/04, 12/22) < aşağı ; aḳān (21/07) < bakayım ; bār- (19/09) < bağır- ; bārış çīrış (12/13) < bağırış çığırış ; baḳān (11/11) < bakayım ; bızā (10/21, 10/21) < buzağı ; cancāz (20/09) < cancağız ; çārd- (19/25) < çağırt- ; çārıydıḳ (3/04) < çağırırdık ; dā (3/08) <

daha ; dād- (7/14, 7/14, 7/13) < dağıt- ; dāl- (3/22, 3/21, 3/16) < dağıl- ; hacı (h.+ya get- > hacıyā‿eddik) (21/02) < hacıya git- ; sān (3/04) < sağan ; orā (o.‿dar) (21/06) < oraya kadar ; tārlă (20/06, 12/07, 12/08, 12/08, 12/08) < tarla (<tarıglag) ; dē (10/40, 19/24, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/11) < değil ; dēl (5/13, 21/07, 8/05, 10/44, 15/07, 20/07, 20/16, 12/22, 12/12, 20/07) < değil ; dērmen (14/19, 7/05, 14/19, 14/19, 14/19, 14/19) < değirmen ; gēcecig (22/09) < giyecekcik ; gēceg (21/05, 21/05) < giyecek ; gēcek (6/23, 21/06) < giyecek ; gēceK (21/05) < giyecek ; işē- (i.-cek) (6/23) < işeyecek ; nēd- (5/01, 9/01,10/32) < ne et- ; yēcēk (13/04) < yiyecek ; çīr- (19/09) < çığır- ; hindi (h.+kîbi > hindi‿kîbi) (6/17) < şimdiki gibi ; dagdilo (d.+gibi > dagdilō‿bi) (10/35) < daktilo gibi ; dōr- (4/05) < doğur- ; ōl (4/05) < ora ; oğul > (o.+u > ōlu) (5/05, 5/05, 10/41, 20/09, 22/04), (o.+um > ōlum) (3/04, 3/05, 3/19, 3/19, 3/21, 3/21, 3/21, 3/21, 10/09, 10/19, 10/26, 10/26, 10/26, 10/26, 10/44, 10/44, 14/12, 14/12, 14/12, 16/19, 21/05), o.+um > oğlum) (8/04), (o.+umu > ōlumu) (14/12, 16/19), (o.+umula > ōlumula) (8/02), (o.+umuŋ > ōlumuŋ) (5/05), (o.+umuz > ōlumuz) (4/01), (o.+umuzu > ōlumuzu)(13/05), (o.+un > ōlun) (10/44) ; sōġ (19/05) < soğuk ; yōrd (2/11, 3/16, 12/18, 14/17, 2/11, 13/03, 13/04) < yoğurt ; yōrt (7/05, 18/02, 19/23) < yoğurt ; bô- (3/22) < büyü- ; bôn (2/09, 8/06, 14/13, 14/13) < bugün ; bôg (11/08) < büyük ; bôk (3/21, 3/21, 3/21) < büyük ; bôK (3/05) < büyük ; dôl- (2/14) < dövül- ; sôt (2/10) < söğüt ; yūr- (7/05) < yuğur- ; dûn (2/13, 3/21, 7/02, 8/09, 13/09, 13/10, 7/09, 7/11, 8/06, 3/07, 7/13, 8/06, 8/06, 10/22, 17/10, 18/05, 19/09, 5/14, 9/01, 10/04, 18/05, 5/14,13/05, 3/06, 8/02) < düğün ; kötû (k.+n) (21/07) < kötüyüm ; ûd- (7/05) < üğüt-

Fiil Olan Kelimenin Zaman Kipi Alması Ya Da Birleşik Fiil Olması Durumunda Oluşan İkincil Uzun Ünlüler

apalā- (a.-yon) (21/07) < apalıyorum ; başlā- (b.-vır-) (11/07) < başlayıver- ; boğalā- (b.-vı-) (6/23) < boğalayıver- ; çapalā- (ç.-rız) (15/04) < çapalarız ; hatırlā- (h.-yın) (13/08), (h.-yon) (21/01) < hatırlıyorum ; patlā- (p.-caĶla) (8/05) < patlayacaklar ; yıķā- (y.-r‿ĭdıķ) (9/06), (y.-rĭdıķ) 9/06) < yıkardık ; yollā- (y.-bān) (20/04, 20/04) < yolluyorum, (y.-vıyolar) (2/14) < yollayıveriyorlar ; derlē- (d.-p) (5/13) < derleyip ; dēy- (d.-vi-) (20/04) < deviver- ; dinlē- (d.-yoduĶ) (19/03) < dinliyorduk ; oynē- (o.-ýcez) (8/06) < oynayacağız ; ödē- (ö.-yor) (22/21) < ödüyor ; örelē- (ö.-yodu) (4/05, 4/05) < öreliyordu

; yē- (y.-cēn ġadar) (2/11) < yiyeceğin kadar, (y.-cekimiz ġadar) (3/16) < yiyeceğimiz kadar, (y.-p) (17/06, 22/21) < yiyip, (y.-rdik) (4/05) < yerdik, (y.-yoz) (2/05) < yiyoruz ; tanī- (t.-yoduḳ) (18/04) < tanıyorduk ; doḳū- (d.-cān) (13/06) < dokuyacağım ; oḳū- (o.-cāz) (17/16) < okuyacağız, (o.-yon) (5/14, 5/15, 5/16) < okuyorsun / okuyorum ; böyû- (b.-rdü) (21/04) < büyürdü ; yörû- (y.-vü-) (16/24) < yürüyüver-, (y.-yon) (20/07) < yürüyorum, (y.-yor) (10/44) < yürüyor

Eriyici, Titrek ve Kaybolmaya Meyilli Ünsüzler Nedeniyle Oluşan İkincil Uzun Ünlüler

āğla- (8/05) < ağla- ; āḷdmış (21/02) < altmış ; āýşam (8/08, 5/08, 5/08, 8/08, 9/03, 3/16) < akşam ; çingirēýg‿başı (21/06) < Çingireyikbaşı ; ēýlen- (12/23) < eğlen- ; ēyį (2/02) < iyi ; kēý- (14/09, 14/08, 19/10, 12/05) < key- (< key- <gey- < giy-) ; nēýę (10/45) < niye ; sēw- (3/23, 12/22) < sev- ; vēř- (12/22) < ver- ; dōğùmlu (19/19) < doğumlu ; ōřdan (4/05) < oradan ; yūğùr- (19/23) < yuğur- ; ûğűd- (19/23) < üğüt- ; yörû- (y.-rüz) (3/24) < yürürüz

Sözcük Birleşmesi Sonucu Oluşan İkincil Uzun Ünlüler

nāl (5/14, 7/15, 13/05, 14/01, 14/28, 20/19, 20/19, 20/21) < ne asıl ; nāp- (3/01, 3/04, 3/21) < ne yap- ; ġocārı (14/24, 14/29, 14/29, 19/25, 21/06, 21/06) < kocakarı ; ġozācı (3/16, 10/38) < Kozağaç ; çörōtu (19/21) < çörekotu

4.1.1.1.1.1.1.2.2. Yabancı Dil Kaynaklı Uzun Ünlüler

Asli Şeklini Koruyanlar

ācıl (10/44) < Ar. ʿācil ; ādet (2/14) < Ar. ʿādet ; āmin (16/12, 16/14) < Ar. āmīn ; amānet (4/05, 8/02, 8/04, 12/14, 21/06) < Ar. emanet ; arāzi (3/16) < Ar. arāżī ; cāɦıl (13/07), cāɦıĺ (13/15), cāhıl (3/01) < Ar. cāhil ; cāmı (12/26, 12/27), cāmi (19/23, 12/24) < Ar. cāmiʿ ; cenāze (20/25) < Ar. cenāze ; çāre (4/06) < Far. çāre ; dāre (14/01) < Ar. dāʾire ; dünnā (2/01), dünyā (19/23) < Ar. dunyā ; hākim (10/14) < Ar. ḥākim ; hāl (1/12) < Ar. ḥāl ; ıdāra (2/05) / idāra (17/04) < Ar. idare ; ilāc (4/06) < Ar. İlāc ; meselā (20/20, 20/24, 20/25) < Ar. meṣelā ; músāfir (9/05) < Ar. musāfir ; mucādala (10/07, 10/15) < Ar. mucādele ; sāhib (20/05) < Ar. ṣāḥib ; sulāla (14/26), sülāla (16/06, 12/23), sülēle (21/05)

< Ar. sulāle ; tā (2/09, 3/03, 4/06, 6/12, 7/02, 11/05, 14/17, 17/17, 20/04, 1/11, 2/07, 22/02) < Far. tā; vafāt (9/01) < Ar. vefat ; yā (5/01, 5/14) < Ar. yā ; yāsin (11/01, 20/25, 20/25) < Ar. yāsin ; zātan (8/04), zāti (20/05) < Ar. ẕāten ; baTTēne (14/05) < Ar. baṭṭāniyye ; müşēvir (3/05) < Ar. müşavir

Asli Şekli Normal Ünlü İken Uzatılan ve Asli Şekli Uzun İken Normal Ünlü Hâline Getirilen Ünlüler

Arapça ve Farsçadan dilimize geçen bazı kelimeler, Çavdır yöresi ağzında birtakım ses olayları neticesinde kelimenin aslında var olan uzun ünlüsünün bazen normal ünlüye, normal ünlüsünün de bazen uzun ünlüye dönüştüğü şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar:

āle (22/04) < Ar. ʿaʾile ; aġrāba (18/03) < aḳribā ; bāzı (1/13, 1/13, 2/04, 12/14, 12/14, 15/04, 15/04, 20/04) < Ar. baʿż ; dāmat (1/13) < Far. dāmād ; dāva (12/23) < Ar. daʿvā ; dāvat (3/16) < Ar. daʿvet ; ġārı (3/24, 8/02, 8/05, 8/05, 10/18, 10/26, 10/26, 10/32, 10/40, 10/44, 10/44, 10/44, 12/13, 12/22, 16/17, 16/17, 16/19, 17/17, 20/21, 21/07), ġāri (1/11, 1/13, 2/03, 3/15, 3/17, 3/22, 4/06, 5/12, 5/14, 6/01, 6/25, 6/25, 7/01, 8/05, 8/12, 10/05, 10/07, 10/12, 10/16, 10/29, 10/38, 10/41, 10/44, 10/46, 11/01, 11/03, 11/03, 11/05, 11/07, 11/10, 12/01, 12/10, 12/13, 12/22, 14/02, 14/04, 14/17, 14/20, 15/03, 16/15, 17/12, 19/09, 19/23, 19/23, 19/23, 19/25, 20/01, 20/01, 20/06, 20/07, 20/15, 20/16, 20/18, 20/20, 20/20, 20/21, 20/22, 22/12, 22/13, 22/14, 22/19, 22/20) < Ar. ġayr ; ġāve (20/24) < Ar. ḳahve + Far. ḫāne ; hāftă (8/09) < Far. hefte ; hāle (12/28) < Ar. ḥālā ; hāyır (22/05) < Ar. ḫayr ; hacı (19/18, 20/02, 20/02, 21/08, 21/08, 21/02) < Ar. ḥācc ; hastā (8/04) < Far. ḫaste ; hastāna (10/43) < Far. ḫaste + ḫāne ; ḳād (11/08) < Far. kāġaẕ ; ırāmat (12/12) < Ar. raḥmet ; ırāt (10/45) < Ar. rāḥat ; ırāzı (12/23, 20/15, 21/05) < Ar. rāżī ; mālé (3/05) < Ar. mālī ; māni (3/17, 17/13) < Ar. māʿnī ; nāmıs (21/05) < Ar. nāmūs ; nāsib (18/04) < Ar. naṣīb ; parā (22/07) < Far. pare ; sāt (18/02), sāT (5/13) < Ar. sāʿat ; sātıyan (21/07) < Far. saḫtiyān ; sabah (9/03, 11/07, 12/10, 12/22, 2/07, 2/13, 3/04, 6/22, 12/14, 14/13) < Ar. ṣabāh ; tābi (7/16) < Ar. tabīʿī ; tāl (3/08) < Ar. daḫl ; tārɦana (19/22, 19/23), tārna (19/23, 20/04, 20/04, 19/23) < Far. terḫāne ; tārıhı (3/21) < Ar. tārīḫī ; tāsıldar (21/07) < Ar. taḥṣīl + Far. –dār ; tāzim (21/06) < Ar. taʿẓīm ; yānı (1/01), yāni (1/12, 1/15, 20/02) < Ar. yaʿnī ; zā (21/06, 21/07) < Ar. ẓāhir ; ēmmi (21/06) < Ar. ʿamm ; çēz (2/13, 2/13,

2/14) < Ar. cihāz ; ellēm (10/20, 14/29) < Ar. allāh + aʿlem ; ilēn (5/07, 21/07, 12/18, 5/07) < Far. Legen ; kühēlen (3/19) < Ar. kuḥeylān ; mēmur (13/15) < Ar. meʾmūr ; mēşur (12/15) < Ar. meşhur ; pēnir (2/11, 2/11, 5/05, 5/05, 5/07, 5/07, 5/07, 2/12, 5/07, 5/07, 5/07, 9/03) < Far. penīr ; şē (20/21), şēý (3/04, 3/16, 3/16, 5/09, 8/06, 8/09, 3/19, 5/01, 3/05, 19/25, 3/19, 8/15, 19/06, 19/17, 8/15, 5/14, 7/08) < Ar. şeyʾ ; tēris (21/04) < Ar. terḫīṣ ; zēre (5/12, 5/12, 5/12, 1/01, 5/12, 5/12) < Ar. ẕaḫīre ; cadī (12/13) < Far. cādū ; īṇsan (3/24, 19/05), īsan (10/35, 21/08, 22/07), îsan (12/22) < Ar. insān ; nīsan (3/04) < Ar. nīsān ; tabî (6/20) < Ar. tābiʿ ; tōm (18/08) < Far. tuḫm ; rasūlallah (5/01) < Ar. resulullah

4.1.1.1.1.1.2.3. Vurgudan Kaynaklı İkincil Uzun Ünlüler

Türkçede zaman zarflarında ve cevap edatlarında vurgu ilk hecededir. Bazı Batı kaynaklı yabancı dillerden girmiş kelimelerde vurgu ilk hecededir. Bundan dolayı ilk hecede bulunan normal ünlüler uzayabilmektedir.

hā (14/19) < ha (hayır) ; hī (1/16, 10/02, 10/09, 10/19, 10/44, 11/10, 16/08, 16/18, 19/11) < hı ; dē (4/06) < de (daha) ; abō (7/07) < abo ; ōy (5/10) < oy ; ô (5/07) < ö

4.1.1.1.1.1.2.4. Sebepsiz Uzun Ünlüler

Çavdır yöresi ağzında geçen bazı kelimelerdeki uzun ünlülerin birincil uzun ünlü mü yoksa ikincil uzun ünlü mü olduğu tespit edilememektedir. Bu yüzden sebepsiz uzun ünlüler başlığı altında bu kelimeleri gösterdik.

ānlam (20/18) ; ānnac (7/14) ; dahān (21/05, 21/06, 21/07, 21/07) ; ēn- (3/04) ; ērek (9/03) ; geçēn (10/09, 2/04) ; hendē (10/29) ; günlûk (21/04) ; mıŋār (12/10)

4.2.1.1.2. Ünsüzler

4.2.1.1.2.1. Çavdır Ağzının Ünsüzleri

Çavdır ağzında, yazı dilimizde bulunan *b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z* yirmi bir ünsüzün yanı sıra bazı ses olayları ya da konuşucunun konuşma özellikleri sonucunda oluşmuş on sekiz ünsüz daha vardır. Yazı dilimizdeki *k* ve *g* ünsüzlerini

Çavdır ağzı metinlerinde öndamak ve artdamak olarak iki şekilde ele aldık. Çavdır ağzında bulunan bu on sekiz ünsüz de şunlardır:

ř ṇ ļ Ĺ ġ g k K ķ Ķ w ý ɦ ǵ P T ñ η

ř : Kaybolmak üzere olan ‘r’ sesidir.

va**ř** (3/04), biçili**ř** (3/04), he**ř** (3/16)

ṇ : Kaybolmak üzere olan ‘n’ sesidir.

īṇsan (3/24)

ļ : Kaybolmak üzere olan ‘l’ sesidir.

dē**ļ** (2/02), oķu**ļ** (3/01)

Ĺ : İnce ‘l’ sesidir.

batı**Ĺ** (13/09), ġana**ĹĹ**ara (14/04), yaran**Ĺ**ıġ (13/09)

ġ : Artdamak ‘g’ sesidir.

āğlama**ġ** (8/11), alacı**ġ** (6/10), **ġ**onuş- (10/20)

g : Öndamak ‘g’ sesidir.

gel- (5/13), **g**elinliK (12/05), **g**irdi (19/20)

k : Öndamak ‘k’ sesidir.

kēgi (2/01), **k**emig (6/01), **k**işi (12/11)

K : Ötümlüleşmeye başlamış öndamak ‘k’ sesidir.

mercime**K** (19/23), nikehlendi**K** (10/04), oķunce**K** (20/25)

ķ : Artdamak ‘k’ sesidir.

oķuļ (3/01), ora**ķ** (5/13), pamı**ķ** (3/16)

Ķ : Ötümlüleşmeye başlamış artdamak ‘k’ sesidir.

bollu**Ķ** (2/01), patlāca**Ķ**la (8/05), sandı**Ķ** (2/14)

w : Kaybolmak üzere olan ‘v’ sesidir.

kö**w**e (14/01), o**w**alarda (15/01), se**w**dik (3/24)

ý : Kaybolmak üzere olan ‘y’ sesidir.

şē**ý** (3/04), bö**ý**ün (8/08), çıḳarı**ý**dıḳ (3/08)

ɧ : Kaybolmak üzere olan ‘h’ sesidir.

cā**ɧ**ılın (13/07), no**ɧ**dundan (14/17), tār**ɧ**ana (19/22)

ġ : Kalın ünlüden sonra olmasına rağmen ince telaffuz edilen ‘g’ sesidir.

cāɧıllı**ġ** (13/07)

P : ‘b-p’ arası bir sestir.

Paltāla (9/05), ya**P**dıḳ (8/03), ġoyu**P** (20/09)

T : ‘t-d’ arası bir sestir.

adlaş**T**ıracāz (5/12), al**T**ı (4/05), anla**T**ma (6/23)

ñ : ‘ny’ sesidir.

ġo**ñ**şu (3/05)

ŋ : ‘ng’ sesidir.

ġonuşce**ŋ** (4/05), ġuzu**ŋ**u (6/22), mı**ŋ**ar (3/04)

4.2.1.2. Ses Olayları

4.2.1.2.1. Ünlülerde Meydana Gelen Ses Olayları

4.2.1.2.1.1. Ünlü Uyumu

Türkçede gerek kelimelerin köklerinde, gerek kelime kökleri ile ekler arasında bazı uyumlar vardır ve bu uyumlar Türkçe kelimelerde sadece belirli seslerin bir arada bulunmasını gerektirir. (Ergin, 2011, s. 69). Ünlü uyumları iki çeşittir: kalınlık – incelik uyumu ve düzlük – yuvarlaklık uyumu.

4.2.1.2.1.1.1. Kalınlık - İncelik Uyumu

Türkçede bir kelimede hem kalın hem ince ünlü bulunamaz. Ünlülerin hepsi ya kalın, ya ince olabilir (Ergin, 2011, s. 70). Çavdır ağzında da kalınlık – incelik uyumu görülür. Örneğin:

açıyodu (20/21), aldırıyon (10/29), beKledik (14/01), bıçardı (4/05), böýün (8/08), ḳaçırdı (10/04)

Türkçede bazı durumlarda kalınlık – incelik uyumu bozulabilmektedir: -yor, -ki eklerinden dolayı. Çavdır ağzında da bunun örnekleri mevcuttur. Örneğin:

ödēyor (22/21), gelēyor (10/44), yōduniki (6/20), yoğuki (8/14)

4.2.1.2.1.1.2. Düzlük – Yuvarlaklık Uyumu

Türkçede bir kelimede düz ünlülerden sonra yine düz ünlülerin, yuvarlak ünlülerden sonra da ya düz – geniş ya da dar – yuvarlak ünlülerin gelmesi durumudur. Çavdır ağzında da düzlük – yuvarlaklık uyumu görülür. Örneğin:

ġonuşmadıḳ (15/02), ḳorḳdu (6/23), üleşiriz (3/04)

4.2.1.2.1.2. Ünlü – Ünsüz Uyumu

Türkçede öndamak ve arkadamak ünsüzleriyle öndamak ve arkadamak ünlülerinin birbirine uyması durumuna ünlü – ünsüz uyumu denmektedir. Çavdır ağzında da örnekleri vardır.

alacıḳ (3/02), egmegler (8/06), ḳıstırīdıḳ (7/14)

4.2.1.2.1.3. Ünlü Türemesi

4.2.1.2.1.3.1. Başta Ünlü Türemesi

Genellikle, Türkçeye yabancı dillerden geçen kelimelerde görülmektedir. Özellikle *l* ve *r* ünsüzleriyle başlayan kelimelerin önüne genellikle *ı, i, e* ünlüleri getirilir. Söleyiş kolaylığı sağlamasından ötürü bu ses olayı gerçekleşir. Çavdır ağzında da örnekleri vardır. Ayrıca Çavdır ağzında *s* ile başlayan iki kelimede de bu türeme görülmektedir.

ırāmat (12/12) < Ar. raḥmet, ırāmatlıḳ (6/23), ırāt (10/45) < Ar. rāḥat, ırāzı (12/23) < Ar rāżī, ıradıya (6/22) < Fr. radio, ırasdıḳ (2/01) < Fr. élastique, ırza (22/09) < Ar. riżā, ısıcaḳ (8/05) < sıcak, ısıtma (21/05) < sıtma, ilēn (5/07) < Far. Legen, ilāzım (14/28) < Ar. Lāzim, ilimon (19/23) < Rum. Limon, iresmen (21/05) < Ar. resmen, erezil (5/01) < Ar. reẕīl, erezillik (2/02)

4.2.1.2.1.3.2. İçte Ünlü Türemesi

Kelime içinde yan yana gelmiş ünsüzlerin arasına ünlü girer. Türkçede iki ünsüz yan yana gelmediği için yabancı kelimelerde söyleyiş kolaylığı sağlamak adına bu türeme yapılır. Ağızlarda çok yaygındır. Çavdır ağzında da örnekleri vardır.

aḳıl (3/19) < Ar. ʿaḳl, asıl (14/24) < Ar. aṣl, fıtıḳ (4/06) < Ar. fatḳ, fikir (14/21) < Ar. fikr, ġabir (12/24) < Ar. ḳabr, ġayıb (13/05) < Ar. ġayb, hāyır (22/05) < Ar. ḫayr, mecubur (12/23) < Ar. mecbur, idirar (10/44) < Ar. İdrār

4.2.1.2.1.3.3. Sonda Ünlü Türemesi

Çavdır ağzında daha çok *-ken* ekine *+a / +e* ünlüsü getirilerek oluşmuştur. Bir örnekte *i* ünlüsü getirilerek türetme yapılmıştır.

ederkene (11/08), olurḳana (11/07), derkene (3/16), emmi (21/06) < Ar. ʿamm

4.2.1.2.1.4. Ünlü Düşmesi

4.2.1.2.1.4.1. Başta Ünlü Düşmesi

Çavdır ağzında başta ünlü düşmesi görülmemektedir.

4.2.1.2.1.4.2. İçte Ünlü Düşmesi

Çavdır ağzında bazı kelimelerde içte ünlü düşmesi görülür.

arfa (14/12) < Ar. ʿarefe, ġarnına (6/23)**,** ġaynata (21/07), nasıl (2/03) < Tür. ne + Ar. aṣl, nērdé (4/05), noɲd (14/17), vasta (2/09) < Ar. vāsiṭa, boynumda (19/12), avḳat (10/13)

4.2.1.2.1.4.3. Sonda Ünlü Düşmesi

yirm‿iki (12/03) < yirmi iki

4.2.1.2.1.5. Ünlü Daralması

a, e, o, ö geniş ünlülerinin gerek yanındaki ünsüzlerin etkisi gerekse birtakım ses olayları neticesinde *ı, i, u, ü* dar ünlülerine ya da *ă, é* ünlülerine dönüşmesidir.

4.2.1.2.1.5.1. İlk Hecede Ünlü Daralması

buba (2/03) < baba, néden (9/01) < neden, véř- (10/21) < ver-

4.2.1.2.1.5.2. İç Hecede Ünlü Daralması

davılcı (2/13) < davulcular, doĶturum (4/06) < doktorum, ortăya (13/09) < ortaya

4.2.1.2.1.5.3. Son Hecede Ünlü Düşmesi

babıc (21/07) < Far. pāpūş, domadız (19/23) < domates, dönüvü- (21/06) < dönüver-, ġalıvı- (21/06) < kalıver-, geçirivi- (11/01) < geçiriver-, motur (2/15) < Fr. moteur

4.2.1.2.1.6. Dudaksılaşma

Düz ünlülerin yanına dudak ünsüzlerinin gelmesiyle bu düz ünlülerin yuvarlak ünlüye dönüşmesi olayıdır. Çavdır ağzındaki bazı kelimeler haricinde, her düz ünlünün yanına gelen dudak ünsüzü yuvarlaklaştırma eğiliminde değildir (babıc, bılaşıķ, bızā, ġabıġ vd.).

buba (2/04) < baba, büber (15/06) < biber

4.2.1.2.1.7. Büzülme

Karaağaç, büzülmeyi şu şekilde tanımlıyor: “Bir sözde yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin yahut da yan yana bulunan iki sözden birincinin son sesi ile ikincinin ön sesinin birleşip kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır.” (Karaağaç, 2013, s. 124)

ned- (5/14) < ne et-, nişle- (20/04) < ne işle-, nōl- (5/01) <ne ol-

4.2.1.2.1.8. Genişleme

ı, i, u, ü dar ünlülerinin gerek yanındaki ünsüzlerin etkisi gerekse birtakım ses olayları neticesinde *a, e, o, ö* geniş ünlülerine dönüşmesi olayıdır.

bo (21/07) < bu, bora (20/14) < bura, boralı (14/27) < buralı, böýün (8/08) < bugün, böyűk (3/19) < büyük, böyü- (3/16) < büyü-, çoval (1/01) < çuval, deyę (3/24) < diye

4.2.1.2.2. Ünsüzlerde Meydana Gelen Ses Olayları

4.2.1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

4.2.1.2.2.1.1. Başta Ünsüz Değişmesi

Çavdır ağzında özellikle işaret zamirlerinde kelime başındaki ünsüzün değiştiği görülür. Nadiren başka kelimelerde de bu ses olayı görülür.

h- < ş-

hindi (1/11) < şimdi, ho (4/03) < şu, hora (5/13) < şura, hôle (2/10) < şöyle, hôlece (22/09) < şöylece, hu ,(2/01) < şu

m- < b- / p-

min- (6/19) < bin-, mıŋar (3/04) < pınar

z- < s-

zebze (7/03) < sebze

4.2.1.2.2.1.2. İç Seste Ünsüz Değişmesi

-ç- < -h-

bağça (19/23) < bahçe

-y- < -ğ-

beyen- (14/05) < beğen-, buydey (21/06) < buğday, dēýįl (21/07) < değil, eyer (20/02) < eğer

-ş- < -ç-

saşlī (14/03) < saçlı, genşlik (8/04) < gençlik

-s- < -z-

sasçı (10/39) < sazcı

4.2.1.2.2.1.3. Sonda Ünsüz Değişmesi

-c < -ş

yaŋlıc (14/20) < yanlış

-s < -z

ġıs (16/13) < kız, sas (13/11) < saz

-s < -ş

camıs (8/05) < camış

-ş < -ç

genş (20/19) < genç, geş (3/04) < geç, geş- (2/01) <geç-, hiş (4/05) < hiç

-w < -y

köw (14/01) < köy

-z < -ş

camız (8/05) < camış

-z < -s

herkez (3/16) < herkes

4.2.1.2.2.2. Ünsüz Türemeleri

4.2.1.2.2.2.1. Başta Ünsüz Türemesi

Çavdır ağzında kelime başında ünsüz türemesi görülmemektedir.

4.2.1.2.2.2.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

Çavdır ağzında iç seste ünsüz türemesi görülmemektedir.

4.2.1.2.2.2.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

daġdiloy (19/18) < daktilo, dahān (21/05) < daha, kērim (16/06) < kēri, emmek (10/24) < emme (ama), ney (20/09) < ne

4.2.1.2.2.3. Ünsüz Düşmeleri

Çavdır ağzında ünsüz düşmesi çok sık görülen bir ses olayıdır. Ünsüz düşmesinin, kelimelerde genellikle uzun ünlüye neden olduğu görülür.

4.2.1.2.2.3.1. Başta Ünsüz Düşmesi

Ø < g-

ôs (21/07) < göz, (e.+gün > ertes‿ûn) (2/13) < ertesi gün, b. (ġuzu‿ôbe başlı) (10/05) < ġuzu göbeği başlı, (i.+gün > ik‿ûn) (2/15) < iki gün

Ø < h-

üsen (13/13) < Hüseyin

Ø < y-

i.+yük (ik‿ûk) (3/16) < iki, ilancalān (14/30) < Yılancaların

4.2.1.2.2.3.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

Ø < -b-

bôrekcik (11/04) < böbrekçik

Ø < -ğ-

ālă- (8/05) < ağla-, ālaş- (3/16) < ağlaş- ūrāş- (8/06) < uğraş-, ören- (11/08) < öğren-

Ø < -h-

tāsıldar (21/07) < Ar. taḥṣīl + Far. –dār, sabāla (2/07) < Ar. ṣabāḥ + la, heralda (6/02) < herhalde, meşur (17/10) < meşhur, sātıyan (21/07) < Far. saḫtiyān

Ø < -k- / -ķ-

āşam (2/07) < akşam, inek > (i.+imiz > inēmiz) (9/03), salçalıḳ > (s.+ından > salçalīndan) (14/17)

Ø < -l-

admış (11/10) < altmış

Ø < -m-

gônek (21/07, 21/07), (g.+i > gône) (21/07) < gömlek

Ø < -n-

işallah (10/15) < Ar. inşāʾe + allāh

Ø < -r-

sōŋă (4/05) < sonra, yörû- (y.-dük) (2/04) < yürürdük, bişirisin (6/17) < bişirirsin

Ø < -v-

dēşir- (14/28) < devşir-, töbe (7/18) < Ar. tevbe

Ø < -y-

çatmā (ç.+la) (5/12) < çatmayla, ōnaş- (6/01) < oynaş-, bôle (1/08) < böyle

4.2.1.2.2.3.3. Sonda Ünsüz Düşmesi

Ø < -n

oḳuldayḳa (19/08) < okuldayken

Ø < -r

vā (4/05) < var, vā- (12/22) < var-, vē- (12/22) < ver-, gô- (20/19) < gör-, biliyo (12/24) < biliyor, bi (1/12) < bir

Ø < -v

sē- (10/04) < sev-, dô- (10/04) < döv-

Ø < -y

kē- (5/14) < key- (> gey- > giy-), kô (12/10) < köy

4.2.1.2.2.4. Hece veya Grup Düşmesi

Bazen hecelerin bazen de bir ünlü ve bir ünsüzün birlikte kaybolması olayıdır. Çavdır ağzında hece veya grup düşmeleri bazen kelimelerde uzun ünlüler oluşmasına neden olmuştur.

āz (13/01) < ağız, ā (12/01) < ağa, bızā (10/21) < buzağı, dōr- (4/05) < doğur-, sōġ (19/05) < soğuk, sôt (2/10) < söğüt

4.2.1.2.2.5. Ötümlüleşme

Ötümsüz ünsüzlerin (p, ç, t, k, ķ, s), ötümlü ünsüzlere (b, c, d, g, ġ, ğ, z) dönüşmesidir. Çavdır ağzında ötümlüleşme yaygındır.

4.2.1.2.2.5.1. Başta Ötümlüleşme

b- < p-

babıc (21/07) < Far. pāpūş

c- < ç-

Çavdır ağzında kelime başında görülmemektedir.

d- < -t

Çavdır ağzında oldukça yaygındır.

dadlı (3/19) < tatlı, dēze (3/01) < teyze, daķ- (3/04) < tak-, daş (9/06) < taş, daşır- (3/16) < taşır, dut- (20/05) < tut-, dutaş- (10/22) < tutaş-, duttur- (14/12) < tuttur-, duzla- (2/12) < tuzla-

g-, ġ- < k-, ķ-

Çavdır ağzında oldukça yaygındır. Sadece Türkçe kelimelerde değil, yabancı dillerden Türkçeye geçmiş olan kelimelerde de bu ses olayı görülmektedir.

ġabir (12/24) < Ar. ķabr, ġaç- (21/05) < kaçmak, ġad (21/05) < kat, ġadar (3/19) < kadar, ġadlan- (17/17) < katlan-, ġadın (5/06) < kadın, ġadir (4/05) < Kadir, ġalb (22/20) < Ar. ķalb, ġamış (22/07) < kamış, ġalem (11/08) < Ar. kalem, ġanaĺ (14/04) < kanal, ġanlı (11/08) < kanlı, ġapı (10/26) < kapı, ġar (5/09) < kar, ġara (3/19) < kara, ġaynat- (2/12)

< kaynat-, ġaz (6/23) < kaz, ġoca (3/04) < koca, ġopar- (17/17) < kopar-, ġoş- (1/08) < koş-, ġoy- (20/09) < koy-, ġoyun (2/07) < koyun, ġumarcı (10/20) < kumarcı, ġurtar- (10/21) < kurtar-, ġuzu (9/03) < kuzu, geçi (12/10) < keçi, gücüg (16/10) < küçük

z- < s-

zebze (7/03) < Far. sebze, zızıla- (21/08) < sızıla-, zoba (5/11) < Mac. szoba, zopalı (3/24) < sopalı, zanayät (13/11) < Ar. ṣināʿat

4.2.1.2.2.5.2. İç Seste Ötümlüleşme

-b- < -p-

babıc (21/07) < Far. pāpūş, öbdü (10/05) < öptü, yabmamışīη (5/03) < yapmamışım

-c- < -ç-

gücüK (20/07) < küçük

-d- < -t-

Çavdır ağzında oldukça yaygındır.

āḷdmış (21/02) < altmış, aḷdlāna (5/07) < altlarına, aldaddı (21/06) < aldattı, anladān (2/10) < anlatayım, araşdırmacı (3/21) < araştırmacı, arıdırız (14/18) < arıtırız, asdı (20/03) < astı, bılaşdır- (5/13) < bulaştır-, bosdan (14/01) <Far. būstān, çalışdı (19/20) < çalıştı, dadlı (20/18) < tatlı, dasdar (2/02) < dastar

-g-, -ġ-, -ğ- < -k-, -ḳ-

asgerden (19/14) < askerden, begle- (22/20) < bekle-, boncuġlu (21/05) < boncuklu, böyügler (17/09) < büyükler, esgi (1/01) < eski, mıhtarlıḳ < m. et- (mıhtarlığ‿eddi) (21/07)

-z- < -s-

meleziz (21/07) < Ar. meles

4.2.1.2.2.5.3. Sonda Ötümlüleşme

-b < -p

esib (5/12) < esip, eyilib (16/19) < eyilip, cib (20/16) < İng. jeep

-d < -t

cenned (10/17) < Ar. cennet, dörd (2/13) < dört, ġad (21/05) < kat, sohbed (18/02) < Ar. ṣuḥbet

-g, -ġ < -k, -ķ

ayrıġ (2/08) < ayrık, ayrılıġ (16/19) < ayrılık, bayraġ (20/20) < bayrak, beşşig (22/15) < beşşik, buçuġ (21/07) < buçuk, çoġ (3/20) < çoķ, egmeg (8/08) < ekmek, erezillig (5/01) < érezillik ġuşluġ (8/05) < kuşluk

-z < -s

herkez (3/16) < Far. her + kes, tomatız (3/16) < domates

4.2.1.2.2.6. Ötümsüzleşme

Ötümlü ünsüzlerin (b, c, d, g, ġ, ğ, z), ötümsüz ünsüzlere (p, ç, t, k, ķ, s) dönüşmesidir.

4.2.1.2.2.6.1. Başta Ötümsüzleşme

k-, ķ- < g-, ġ

kēdir- (7/19) < giydir-, kēgi (2/01) < giysi, kēri (1/05) < geri, kēý- (14/ 09) < giy-, kibi 13/15 < gibi, kilim (14/05) < Far. gilīm

t- < d-

tāl (3/08) < Ar. daḫl, tene (5/13) < Far. dāne, tomatıs (22/18) < domates

s- < z-

sülüf (21/06) < Far. zulf

4.2.1.2.2.6.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-p- < -b-

hapsa (10/02) < Ar. ḥabs, kirpitin (7/14) < Ar. kibrit, merkebi 1/10 < Ar. merkeb, tepsig (20/25) < Ar. tesbīḥ

-t- < -d-

dāmadı (1/13)

-s- < -z-

gösce (21/07) < gözce, ġıscāz (7/07) < kızcağız

4.2.1.2.2.6.3. Sonda Ötümsüzleşme

-t < -d

evlet (10/20) < Ar. evlād

-s < -z

ġıs (16/13) < kız, sas (13/11) < Far. sāz

4.2.1.2.2.7. Ünsüz Benzeşmeleri

Bir kelimede bazen yan yana gelen bazen de biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sesten birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzetmesiyle oluşan ses olayıdır (Ergin, 2011, s. 52).

4.2.1.2.2.7.1. İlerileyici Benzeşme

ll < ly

fasılle (19/23) < Rum. fasu'lye, antelle (5/05) < Antalya

nn < nl

anna- (5/01) < anla-, annaş- (2/04) < anlaş-, bunnālan (8/01) < bunlarla, günned- (7/06) < günlet-, işinne (8/01) < işinle, odonunna (8/01) < odununla, olannar (11/06) < olanlar şeyinne (2/03) < şeyinle, yazısınna (8/01) < yazısınla

nn < ny

dünna (21/11) < Ar. dunyā

4.2.1.2.2.7.2. Gerileyici Benzeşme

cc < zc

accıġ (2/12) < azıcık

ll < rl

āğlallardı (8/11) < ağlarlardı, alıyollādı (20/16) < alıyorlardı

mb < nb

ambar (14/03) < Far. anbār, ambarcıġ (10/38) < Anbarcık

nd < md

hindi (1/11) < şimdi

nn < ğn

ġannı (5/13) < kağnı

ss < ls

güssün (21/05) < Gülsüm

ss < zs

edemessin (2/01) < edemezsin

4.2.1.2.2.8. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin, sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır.

ş < ç

Çavdır ağzında yaygındır.

ardış (16/19) < ardıç, aş (12/08) < aç, avış (12/23) < avuç, biş- (10/37) < biç-, biş- (8/06) < piş, çeş (21/06) < çeç, genş (20/19) < genç, genşliK (3/19) < gençlik, geş- (2/01) < geç, göş (10/38) < göç, göş- (22/04) < göç-, héş (12/22) < hiç, iş- (10/19) < iç-, ölş- 21/07 < ölç-, saşlī 14/03 < saçlı, üş (1/12) < üç

4.2.1.2.2.9. İkizleşme

Çavdır ağzında ikizleşme özellikle *ş* ünsüzünde görülür. Bir de *s* < *z* ve *c* < *ç* ünsüz değişmelerinin olduğu kelimelerde *s* ve *c* ünsüzlerinde görülür.

aşşā (21/04) < aşağı, eşşek (5/08) < eşek, yaşşa- (10/44) < yaşa-, yüssüK (9/01) < yüzük, güccüK (3/08) < küçük

4.2.1.2.2.10. Yer Değiştirme

Kelime içinde bazı seslerin yer değiştirme olayıdır. Çavdır ağzında da örnekleri görülür.

kirpit (7/14) < Ar. kibrit, körpü (10/44) < köprü, tepsig (20/25) < Ar. tesbīḥ, örgen- (3/18) < öğren-

4.2.1.2.2.11. Ünsüz Nöbetleşmesi

Anlamda değişiklik yapmayan ünsüz değişmesi olayıdır.

güleş- (8/05) ~ güreş-, yine (6/13) ~ gine / gene

4.2.2. Şekil Bilgisi

4.2.2.1. İsimler

4.2.2.1.1. İsim Çekim Ekleri

4.2.2.1.1.1. Çokluk Eki

Çavdır ağzında çokluk eki, yazı dilinde olduğu gibi *+lAr*'dır.

ad**lar**ı (21/07), adam**lar**ın (19/14), aḳraba**lar** (1/05), alacıḲ**lar**ı (5/03), arkadaş**lar**ı (18/05), bağça**lar** (19/23), camız**lar** (8/05), çeşme**ler** (6/13), deve**ler** (5/13), sôt**ler**den (22/07), tezeK**ler** (6/17), yemeg**ler**e (3/19)

Çavdır ağzında bazen çokluk eki *+ler*'in sonundaki *-r* ünsüzü düşer ve çokluk eki *+le/+lē* şeklinde karşımıza çıkar.

dûn**le** (8/06), egmeg**lē** (8/06), yemē**le**n (8/09)

Çavdır ağzında çokluk eki *+lar* bazen ünsüz benzeşmesi sonucunda *+nar* şekline dönüşmüştür.

bidon**nar**a (5/07)

4.2.2.1.1.2. İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı varlıkların kime veya neye ait olduğunu ifade eden eklerdir. Çavdır ağzının iyelik ekleri şunlardır:

Teklik 1. şahıs: +m

Teklik 2. şahıs: +N

Teklik 3. şahıs: +I, +U, +sI, +sU

Çokluk 1. şahıs: +mIz

Çokluk 2. şahıs: +NIz, +NUz

Çokluk 3. şahıs: +lArI

Teklik 1. şahıs: +m: ābi**m** (2/04), aḳlı**m** (7/18), beli**m**den (14/24), boynu**m**da (19/12)

Teklik 2. şahıs: +N: buba**n** (17/06), dasdarı**ŋ** (2/02), üsdü**ŋ** (5/11)

Teklik 3. şahıs: +I, +U, +sI, +sU: āzı (13/01), ġabir**i** (12/24), öd**ü** (6/23), cami**si** (12/24)

Çokluk 1. şahıs: +mIz, +mUz: arazı**mız**ın (13/01), çeşme**miz**den (16/19),

çocuḲlū**muz** (2/01)

Çokluk 2. şahıs: +NIz, +NUz: ölü**ŋüz (**3/09)

Çokluk 3. şahıs: +lArI: ad**ları** (21/07), bel**leri** (16/19)

4.2.2.1.1.3. Aitlik Eki

Geldiği isme aitlik anlamı katarak bir çeşit iyelik ekiymiş gibi fonksiyonu olan *+kI, +kU* ekidir. Çavdır ağzında da iki örnekte karşımıza çıkar.

demin+**ki** (16/02), geçēn+**ki** (2/04)

4.2.2.1.1.4. Hâl Ekleri

4.2.2.1.1.4.1. Yalın Hâl

İsmin ek almamış hâlidir. Yalın hâl eksizdir.

ācıl (10/44), ārıḳ (3/16), acam (3/24), ağıt (11/10), başḳa (6/13),bazar (2/13), deri (5/07), deve (3/19), el (1/02), ġız (2/15), vaḳıt (2/03), yağ (9/03)

4.2.2.1.1.4.2. İlgi Hâli

Eklendiği ismin başka bir isimle ilgisi olduğunu gösteren hâl ekidir: *+IN, +UN, +NIN, +NUN*.

adam+**ın** sülalesine (19/19), aġmıŋar+**ın** öŋünde (21/06), ev+**in** öŋüne (9/05), çocūn sırtında (12/10) < çocuk+**un** sırtında, ġonşu+**nun** boncū (10/05), körpü+**nün** başında (10/44), misir+**iŋ** başına (3/16), çiftçi+**ŋiŋ** işi (12/08)

Çavdır ağzında ilgi hâl eki, çokluk eki *+lAr*'ın üzerine gelince büzülme olayı neticesinde hece düşmesi gerçekleşir: *+lān, +lēn < +lAr+In.*

īŋsan+**lān** nühusunu (19/05), mal+**lān** öŋünde (8/05), çiftçi+**lēn** arḳasından (12/08), ev+**lēn** içinde (8/06)

Bir de ismin eksiz ilgi hâli vardır. Yani tamlayan durumundaki isim ilgi hâl eki almamış olabilir. Çavdır ağzında bunun da örnekleri vardır.

ġan davası (12/23), portăḳal fabrıḳası (19/23)

Çavdır ağzında, yazı dilinde olduğu gibi *ben* ve *biz* zamirlerine ilgi eki *+im* şeklinde gelir.

ben**im** ġaynatam (2/04), biz**im** aḳrabalar (1/05)

4.2.2.1.1.4.3. Yükleme Hâli

Geçişli cümlede fiilin etkisi altında kalan isimler yükleme hâlindedir: *+I, +U*.

arpa+y+**ı** (10/37), çanta+y+**ı** (19/09), siḳorta+y+**ı** 14/01, ġuzu+y+**u** (6/22), dûn+**ü** (10/22)

Çavdır ağzında hece kaybolması neticesinde yükleme hâli ekinin uzun ünlü şekline dönüştüğü de görülür.

egmē (12/14) < ekmek+**i**

4.2.2.1.1.4.4. Yönelme Hâli

Yönelme hâli: *+A*.

ācıl+**a** (10/44), Allah+**a** (4/05), ambarc**ā** (22/04) < Anbarcık+**a**, at+**a** (7/19), ataş+**a** (2/12), beton+**a** (14/12), asker+**e** (9/01), beşş**ē** (22/15) < beşik+**e**, cib+**e** (20/16), siz+**e** (3/05)

4.2.2.1.1.4.5. Bulunma Hâli

Bulunma hâli: *+dA*.

alan**+da** (8/06), Almanya+**da** (5/05), aşşā+**da** (12/22), antelle+**de** (5/05), biz+**de** (12/28), el+**de** (14/24)

4.2.2.1.1.4.6. Ayrılma Hâli

Ayrılma hâli: *+DAn*. Çavdır ağzında ötümsüz ünsüzle biten kelimelere *+tan, +ten* şeklinde gelse de bunun örnekleri çok azdır.

ahar+**dan** (18/05), bazar**+dan** (3/16), dışar+**dan** (14/27), hava+**dan** (11/08), asker+**den** (9/01), eş+**den** (10/38), eyme+**den** (16/17), Allah+**tan** (8/04)

4.2.2.1.1.4.7. Vasıta Hâli

Vasıta eki fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını belirtmek için ve birliktelik ifade ettiğini göstermek için isme getirilir: *+(I)lA, +(U)lA*.

alacī**la** (5/03), boyundırıĶ**la** (1/08), çalġī**la** (20/14), çatmā**la** (5/12), düven**le** (1/05), el**le** (4/05)

Çavdır ağzında bu ek çoğunlukla ekleşmemiş şekliyle karşımıza çıkar.

adam‿**ıla** (22/04), ah‿**ıla** (16/04), çor‿**ula** (3/05), kül‿**üle** (6/25)

Bu ek Çavdır ağzında iki kelimede ilerileyici benzeşme sonucunda +ne şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

işin**+ne (**8/01), şeyin**+ne** (2/03)

4.2.2.1.1.4.8. Eşitlik Hâli

Çavdır ağzında sadece bir örnekte karşımıza çıkar: *+ce*.

ôs**ce** (21/07) < göz+**ce**

4.2.2.1.1.4.9. Yön Gösterme Hâli

Ergin yön gösterme hâlini şu şekilde açıklamaktadır: "Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendi yönünde yapıldığını göstermek için yön gösterme hâline girer. Bu hâlin ekleri yön ekleridir. Yön ekleri aslında ismi fiile bağlayan eklerdendir. Bulundukları kelime zarf olarak kullanılır. Yön ekleri Türkçede sonradan çekim eklerinden tamamiyle çıkmış ve sayılı kelimelerin bünyesinde tam bir yapım eki gibi klişeleşip kalmıştır." (Ergin, 2011, s. 241-242) Çavdır ağzında da bazı kelimelerin bünyesinde kalıplaşmış şekilde karşımıza çıkar: *+rA, +ArI*.

yoḳ**arı** (19/23) < yok+**arı** / yuk+**arı**, içerde (19/20) < iç+**eri**+de

4.2.2.1.2. Soru Eki

Çavdır ağzında, yazı dilindeki soru eki gibi aynı şekildedir*: mI, mU*.

alacaġ **mı**n (11/05), yazdın **mı** (11/08), bilir **mi**n (5/12), çıḳıyo **mu** (12/22), yaḳma **mı**yız (19/15), öbdü **mü** (10/05)

4.2.2.1.3. İsim Yapım Ekleri

Eklendikleri kelimelerin kök veya gövdesinde anlam değişikliğine sebep olan eklerdir.

1. İsimden isim yapım ekleri

2. Fiilden isim yapım ekleri

4.2.2.1.3.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

İsim kök veya gövdelerine gelerek isim türeten eklerdir. Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde rastladığımız isimden isim yapım ekleri şunlardır:

+cāz < +cağız: Küçültme veya sevgi ifade eden isimler yapar.

can**cāz**ım (20/09), çay**cāz** (22/21), ġıs**cāz**ım (7/07) < kız+**cağız**+ım

+cı, +ci, +cu, +cü, +çı, +çi, +çu, +çü: İş ve uğraşıyla ilgili isimler yapan bir ektir. Çavdır ağzı metinlerindeki bazı örnekler:

araşdırma**cı** (3/21), av**cı** (11/04), hal**ci** (19/23), mücüde**ci** (21/04), oşur**cu** (21/07), aş**çı**lar (17/10), çift**çi** (12/14)

+cıḳ, +cik, +cuḳ, +cük, +çıḳ, +çik, +çuḳ, +çük: Küçültme ya da sevgi ifade eden isimler yapar. Çavdır ağzında genelde 'ḳ/k' sesi düştüğü için bir öncesinde bulunan ünlüyü uzatmıştır. Çavdır ağzı metinlerindeki bazı örnekler:

hala**cī**m (11/11) < hala+**cık**+ım, buba**cī** (21/08) < baba+**cık**+ı, ġuzu**cū**m (21/05) < kuzu+**cuk**+um, bôre**cī** (11/04) < böbrek+**çik**+i

+d, +t: Eşitlik veya denklik ifade eder.

yaşı**d**ın (21/07)

+daş: Eşlik, ortaklık, bağlılık ifade eden isimler yapan ektir. Çavdır ağzı metinlerindeki bazı örnekler:

arḳa**daş**ım (9/01), ġar**daş** (2/04) < kar+daş < karın+daş

+dırıĶ: Alet isimleri yapan ektir. Çavdır ağzı metinlerinde tek örnekte karşımıza çıkar:

boyun**dırıĶ** (1/08)

+ġ, +ḳ: İşlek olmayan bir ektir.

ġabı**ġ**dan (22/06) < kab-u-**ḳ**

+ġa, +ḳa: Çavdır ağzında bir kelimede karşımıza çıkar.

başġ**a** (3/05)/ başḳ**a**(6/13)

+gil: Akrabalık, ünvan, aile ismi yapar.

aban**gil** (6/17), Muddalib**gil**in (4/06)

-la: İşlek olmayan bir isimden isim yapma ekidir.

yay**la**ya (8/04)

+lı, +li, +lu, +lü: Çavdır ağzında işlek bir ektir. Bazı örnekleri:

yama**lı**dır (2/02), yedi**li** (19/05), boy**lu**yuz (14/27), kô**lü** (3/04) < köy+**lü**

+lıḳ, +lik, +luḳ, +lük: Türkçenin başlangıçtan beri isimden isim yapma eklerinden biridir. Hem geçici hem kalıcı isimler yapar. Fonksiyonları isimlerden yer, âlet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapmaktır (Ergin, 2011, s. 155). Çavdır ağzı metinlerindeki bazı örnekler:

aylīm (20/09) < ay+**lık**+ı+m, ayrılıýin (14/22) < ayrı+**lık**+ın, besici**liK** (8/03), çiftçi**lik** (16/07), ġuzulūn (21/06) < kuzu+**luk**+un, süTlû (5/08) < süt+**lük**+ü

+man: Abartma ifade eden isimler yapar.

ġoca**man** (13/04)

+ncı, +nci, +ncu, +ncü: Derece ifade eden isimler yapan ektir. Çavdır ağzı metinlerindeki bazı örnekler:

beşi**nci** (19/07), iki**nci** (10/01)

+sIrA, +sUrA: Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde tespit ettğimiz bir isimden isim yapım ekidir. Bu ek *sıra* edatından ekleşerek oluşmuştur.

ôleliK**sire** (5/01), göçün**süre** (13/01)

+sız, +siz, +suz, +süz: Olumsuzluk, eksiklik ismi yapar.

çalġı**sız** (13/10), su**suz** (12/10), ô**süz** (17/17) < ög+**süz**

+şer: Bölüştürme sayı isimleri yapar.

iki**şer** (3/05)

+(I)z: İşlek değildir.

yalıŋı**z** (10/19)

4.2.2.1.3.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Fiil kök veya gövdelerine gelerek isim türeten eklerdir. Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerdeki fiilden isim yapım ekleri şunlardır:

-aḳ, -ek: İşlek bir ektir.

ay**aḳ** (2/01)

-(a)caḳ, -(e)cek: yaḳ-**acaḳ** (2/10), gēýcek (2/01) < giy-**ecek**

-an, -en: ġaz**an (**5/07), düz**en** (2/07)

-ġı, -gi, -ġu, -gü, -ḳı, -ki, -ḳu, -kü: İşlek bir ektir.

çal**ġı** (13/10), bür**gü**leri (7/19), uyḳularım (10/44) < uyu-**ku**+lar+ım

-ġuç > -ġuc/-ġuş: sallan**ġuc**a (3/16), sallan**ġuş** (3/16)

-ġın, -gin: yan**ġın**ı (10/22), en**gin** (19/14)

-ı, -i, -u, -ü: İşlek bir ektir.

yazıları (20/02), yaḳısı (14/13), ḳorḳulū (21/05) < kork-**u**+luk+u, öl-**ü** (8/08)

-ıcı, -ici, -ucu, -ücü: İşlek bir ektir.

al**ıcı** (7/19), yaz**ıcı** (20/02), gör**ücü** (6/04)

-ġ, -g, -ḳ, -k, -ıḳ, -ik, -uḳ, -ük: İşlek bir ektir.

döşşe**g** (2/15), uza**ḳ** (3/21), aç**ıḳ** (20/24), deŋiş**ik** (7/16), ḳop**uḳ** (10/38), öl**ük** (2/04), böy**ük** (21/05)

-ġan, -gen, -ḳan, -ken: İşlek bir ektir.

unud**ġan**ın (8/15)

-ın, -in, -un, -ün: Fazla işlek bir ek değildir.

gel**in** (2/13), düğ**ün** (20/19)

-ış, iş, -uş, -üş: Hareket ve iş isimleri yaparlar.

gel**iş**inden (20/02), yaŋlıc (14/20) < yanıl-**ış,** döğüş (12/20) < döv-**üş**

-m, -(ı)m, -(i)m, -(u)m, -(ü)m: Başlıca fonksiyonu fiille ilgili bir durum, iş ifade etömektir. O işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, âlet, yer vs. gibi çeşitli isimler de yapar (Ergin, 2011, s. 188).

geç**im**imiz (2/05), dōğ**ùm**luyum (19/19), öl**üm** (16/19)

-ma, -me: İsim-fiil ekidir. Kalıcı isimler de yapar.

dol**ma** (17/10), bas**ma** (7/14), iş**me**si (12/10) < iç-**me**+si, ser**me** (2/14)

-maķ, -mek: Kalıcı isimler de yapan bir isim-fiil ekidir.

ġonuş**maķ** (2/03), hur**maķ** (3/10), yemē (13/04) < ye-**mek**+i

-man,-men: Pek işlek bir ek değildir.

ôret**men** (3/05), dēr**men** (14/19) < değir-**men**

-tı, -ti, -tu, -tü, -(ı)ntı, -(i)nti, -(u)ntu, -(ü)ntü: İşlek olarak kullanılan fiilden isim yapma eklerindendir. Daha çok *-n-* 'li fiil gövdelerine getirilir (Ergin, 2011, s. 193).

yaşa**ntı**mız (21/07)

4.2.2.2. Sıfatlar

Sıfatlar, nesneleri nitelendirme ve belirtme yoluyla karşılayan kelimelerdir (Ergin, 2011, s. 244). Sıfatlar niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları olarak ikiye ayrılır.

4.2.2.2.1. Niteleme (Vasıflandırma) Sıfatları

Varlıkların vasıflarını bildiren sıfatlardır.

ġoca mıŋar (3/05), **esgi** ġayınna (10/05), **ġanlı** kütük (11/08), **eyi** yere (12/23)

4.2.2.2.2. Belirtme Sıfatları

Nesneleri belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir.

4.2.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

Nesneleri işaret yoluyla belirten sıfatlardır.

bu yil (3/21), **o** bidonnara (5/07), **hu** ġoyunnān (2/01), **hôle** kilimler (14/05), **u** yüg (2/15)

4.2.2.2.2.2. Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayılarını belirten sıfatlardır.

4.2.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir hafda (3/16), **iki** aya (4/06), **üş** seneden (4/05)

4.2.2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıların sırasını belirten sayı sıfatlarıdır. *+ıncı, +inci, +uncu, +üncü* eklerini alırlar.

ikinci sınıfdaydım (10/01), **beşinci** sınıfda (19/08)

4.2.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Bölüştürme, ayırma ifade eden sayı sıfatlarıdır. *-ar, -er, -şar, -şer* eklerini alırlar.

birer ikişer kelem (11/08)

4.2.2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Varlıkların parçalarını belirten sayı sıfatlarıdır. Kelime grubu olarak karşımıza çıkar.

iki buçuġ liraya (21/07)

4.2.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları belirsiz olarak bildiren sıfatlara denir.

bi gün (8/05), **bi sürü** eşşek (5/08), **çoğu** vaḳıt (4/05), **çoḲ** günler (5/03), **her** şēýle (3/19), **öte** yandan (3/16)

4.2.2.2.2.4. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlara denir.

ḳaç sene (7/02), **ne** iş (7/03)

4.2.2.3. Zarflar

Zarflar, fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelerdir (Banguoğlu, 2011, s. 371).

4.2.2.3.1. Hâl Zarfları

Durum bildiren zarflardır.

hôle eyiliP (4/05), **bôle** bişerdi (8/06), **ôle** geldi (9/01), **eyi** oldu (13/09)

4.2.2.3.2. Yer-Yön Zarfları

Fiillerin yerini ve yönünü belirten zarflardır.

aşşā gelmiş (21/04)

4.2.2.3.3. Miktar Zarfları

Miktar, derece, azlık-çokluk bildiren zarflardır.

az bi uzā (21/06), **accıġ** pek çok ġaynatmazsın (2/12), **baya** yaşşadılar (10/44), **birez** öηüne geçîmişler (2/04), **çoĶ** ālaşırız (3/16), **çoĶ** gettim (5/08), **dā** yaşaýbotun (3/16), **en** güccû (3/21), **pek çok** ġaynatmazsın (2/12), **pek fazla** satın almayız (15/06), **hep** dēvisem (20/02), **hiş** görmeden (4/05)

4.2.2.3.4. Zaman Zarfları

Fiillerin gerçekleşme zamanını gösteren zarflardır.

hindi motura miniyon (6/19), **hindi** deηişdi (7/16), taksiler var **ġāri** (1/13), unudmuşūη **ġāri** (3/15), **dā** benim aġlım ereli (20/15), ġızım **tā** ķaç sene oldu (7/02), ġatdıĶdan **soηıra** (1/01), **soηura** motur çıĶdı (2/15), **āşam** ķına olur (2/13), **āşamıla** bi sandıĶ yollāvıyolar (2/14), **ôlen** davar sārız (3/04), **sabah** ġoyun gelir i̯di (9/03)

4.2.2.3.5. Soru Zarfları

Fiilleri soru yoluyla belirten zarflardır.

nasıl evlenecēz (2/03), **neden** vāmāyomuşūn (12/22), **neye** götürdün (21/08), **ne zaman** yaġdıĶ (3/11)

4.2.2.4. Zamirler

İsmin yerini tutan kelimelere zamir denir. Zamirler temsil ettikleri veya gösterdikleri nesnelerin gerçek karşılıkları olmadıkları için, ancak o nesnelerin gerçek isimlerinin yerini geçici olarak tutarlar. Bu yüzden tek başlarına bir anlamları yoktur (Ergin, 2011, s. 263).

4.2.2.4.1. Kişi Zamirleri

Kişi isimlerinin yerini tutan zamirlerdir.

1. Teklik şahıs: **ben**im (2/03), **ben**e (1/01) < ben+e (“ben” zamiri yönelme hâl eki alınca da ince şeklini korumuştur.)
2. Teklik şahıs: **sen**i (2/04), **sen** (5/19), **sen**e (8/01) < sen+e (“sen” zamiri yönelme hâl eki alınca da ince şeklini korumuştur.)
3. Teklik şahıs: **o** (8/01), **u** (3/05)

1. Çokluk şahıs: **biz**im (2/01), **biz**den (16/19)
2. Çokluk şahıs: **siz** (3/05), **siz** (7/10), **siz**lere (10/26)
3. Çokluk şahıs: **onlar** (17/09), **unlar** (3/04), **unlar** (19/20)

4.2.2.4.2. Dönüşlülük Zamiri

Bu zamirler asıl şahıs zamirlerinden anlam bakımından daha kuvvetli olan şahıs zamirleridir (Ergin, 2011, s. 272). Çavdır ağzında dönüşlülük zamiri *kendi* kelimesiyle karşılanır.

bāzı **kendi**si bubasınla dayallar (1/13), **kendi**miz ġonuşmak yoĶ (2/03), **kendi** başımıza ġonarıdıĶ (13/01)

4.2.2.4.3. İşaret Zamiri

Varlıkların yerini işaret yoluyla tutan kelimelere işaret zamiri denir. Çavdır ağzında sıkça kullanılan işaret zamirleri: *o, bu, şu, onlar, bunlar, şunlar*. Fakat Çavdır ağzında özellikle işaret zamirlerinde ön seste *h* < *ş* ve *u* < *o* değişmeleri görülür.

o (6/25), **u** (11/08), **bu** (5/13), **hu**na (12/22), **onlar**ı (15/04), **unlar**ı (2/10), **hunlar** (21/05)

İşaret zamirleri yön eklerini almazlar. *Bura, şura, ora* kelimeleri ek almış gibi görünürse de bunlar işaret zamirlerinin yön eki almış şekilleri değil, *bu ara, şu ara, o ara* kelimelerinin birleşmesinden doğmuş yer isimleridir (Ergin, 2011, s. 275). Çavdır ağzında da bu kelimelere rastlarız.

buraya (16/06), **hora**ya (3/04), **ora** (3/16)

4.2.2.4.4. Soru Zamiri

İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.

hanġında (5/13), **hanġı** (12/14), **hani** (16/19), **kim** (6/23), **ne** (3/05), **nere** (21/05)

4.2.2.4.5. Belirsizlik Zamiri

Varlıkları belirsiz şekilde temsil eden zamirlerdir.

kimseye (12/22), **kimi**si (12/24), **biri**nin (8/03), **hepsi**ni (20/02), **herkez**in (3/06), **herkez** (3/22)

4.2.2.5. Edatlar

Edatlar tek başlarına anlamları olmayan, sadece gramer görevleri bulunan kelimelerdir. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat anlamlı kelimelerle birlikte kullanılarak bir gramer görevi görürler (Ergin, 2011, s. 348).

4.2.2.5.1. Ünlem Edatları

His, heyecan, sevinç, üzüntü, nefret, hayıflanma gibi duyguları, seslenmeleri, onaylama, red, sorma, gösterme gibi ifade şekillerini belirten edatlardır.

4.2.2.5.1.1. Ünlemler

aman bilmen (12/19), **oh oh** dörd ġızıdıḳ (4/01), **oh** ne deyēn ġāri (11/03), **ha** nasıl evlenecēz (2/03), **ha** çok yaḳım yaḳardıḳ (3/14), **hadi** baḳān (11/11), oḳuyān baḳan **hadi** (17/16), **hadin** emmim dedi (21/06), **ô** süTleri süzerdik (5/07)

4.2.2.5.1.2. Seslenme Edatları

Hitap ve seslenme ifade etmek için kullanılırlar.

ay anam herkez evlendi (22/21), müdürōlu dē mi **la** o (21/06), oşurcu var **ula** bunlar nerde (21/07), **ola** edsem anacīm ġocam öldûnde yas durar mı ġāri (22/19), **ola** mısd‿ēmmi dedim (21/06), şükür **ya** rabbim (5/11)

Bazen hitap için kullanılan kelimeler de önüne tek bir ses getirilerek seslenme edatı yerine geçer.

a dēzem (3/19), **a nenem** (5/05), **a yavrum** (5/14), **a ġızım** (8/04)

4.2.2.5.1.3. Gösterme Edatları

Birini veya bir şeyi göstermek için kullanılan edatlardır.

işde yaylaları çeşmeleri (9/05), **işde** ôle (10/15), **tā** göksekeye tekli geliyon (6/12), **dā** dağlara varıbādır (12/14), **ihi** yüzü **ihi** izi ġızım (21/06), baġ **ıhı**nı uzaddım (21/07)

4.2.2.5.1.4. Sorma Edatları

Sorma ifade etmek için kullanılan edatlardır.

nāl kēlecek **acabola** hu fisdån (5/14)

4.2.2.5.1.5. Cevaplama Edatları

Onaylama veya reddetme ifade eden edatlardır.

tabi öküzümüz de (1/06), çoḴ yaḳım yaḳarız **tabi** (3/16), **hı** bôdüler besledik oḳudular (3/22), **hı** ilibadı ōnăşırdıḳ **hı** dēnēle ōýănşırdıḳ (4/03), **hāyır** çadır yoġ̆udu (22/05), hā anam dērmeni biz görmedik (14/19), **hiye** ôle ediyollā (20/25), **hiye** ôle (10/06)

4.2.2.5.2. Bağlama Edatları

4.2.2.5.2.1. Sıralama Edatları

anam ̆**ıla** bubam (20/15)

4.2.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

Metinlerimizde örneklerine rastlamadık.

4.2.2.5.2.3. Karşılaştırma Edatları

ya gôbe yamalıdır yazmanıη dasdarıη **ya** başı (2/02), **ya** bulġur çıḳīr ̆ıdıḳ **ya** erik ġoşafı çıḳīr ̆ıdık (7/14), **hem** ġazandı **hem** yedi (10/19), **hem** ġumar oynuşdu **hem** borç getirmedi (10/26), hepsi **de** eyîmiş hepsi **de** eyi (12/23), **ne** gedmişîη **ne** gelmişîη **ne** gezmişîη **ne** bi iş yabmışīη (5/03), **ne** yā yeyen var **ne** pēnir (5/05)

4.2.2.5.2.4. Cümle Başı Edatları

Cümleleri anlam bakımından birbirine bağlayan edatlardır.

yaḳıyolḷar **emme** kimmili ne zaman yaġdıḴ (3/11), biber de ġaradır **emme** dadlı yemeglere ekilir (3/19), ḳardeşimiz vardı **emme** ġardaşlarımızla bağdaşmadıḳ (15/02), yoġluġ var ̆ıdı bizde yoġluġ fāzil **belki** aġlın erer mi fāzil (22/05), **hele** benim veriliş (2/03), **eğer** dellerse (19/23), **eyer** hacım gizli sözlerini ellere demen (20/02), **mesele**

ḳıyalığa gederler (1/12), **meselā** bi ġāveye varıbāḳa (20/24), **yāni** bitdiKden soŋıra (1/12), ne harcadın demezdi **yalıŋız** ġumarcıydı (10/19), **zātan** dēvidim bubam hastādı (8/05)

4.2.2.5.2.5. Sona Gelen Edatlar

Bu edatlar aynı zamanda kuvvetlendirme edatı fonksiyonu da taşırlar.

bi şey gômedim **de** (20/19), günlûke **de** ġodu (21/04), çocū horacīma aldım **da** (21/05), öldü ġārı **dē** mi (10/40), bi kere **dēl** bin kere (5/13), ayrılıġ **deyil** mi (16/19), bilmēýin **ki** cahilin (20/05), emmisi derdi **ki** (21/05)

4.2.2.5.2.6. Son Çekim Edatları

Bu edatlar isimlerden sonra gelip onların farklı zarf hâllerini yaparlar.

gelinle **barabar** (2/15), bubamılan **barabar** (8/05), yemēni **bile** (3/16), elini **bile** bılaşdırmāyo (5/13), az **bilem** (16/19), göreceK **deye** (1/15), geçividi **deye** (2/04), bu **evelce** (1/15), **eveli** tanışmaġ (12/20), dedîm **gibi** (20/15), siz **gibi** (3/05), hindi‿**kîbi** (3/07), ḳış **için** (15/06), başım **içü** (21/11), yaptīmız **içün** (15/06), merkeb**ile** getirîdiK (1/02), eşşekler**ile** (5/08), atı**la** getiriler (1/13), yemē**len** şēý‿edersin (8/09), çocū**lan** ġaldım (8/02), ilkindine **ġadar** (8/05), yēcēmiz **ġadar** (3/16), bu **ġadar** (3/21), āýşamā‿**dar** (3/16), ġara daşā‿**dar** (21/05), ġızılbele‿**sār** (3/16) (“kadar” anlamına gelen bu edatın “sıŋa:r” ya da “sarı” edatından geldiğini düşünüyorum.), undan **kēri** (3/21), üş seneden **kēri** (4/05), hinden **kēri** (4/06), ġatdıḲdan **soŋıra** (1/01), bitdiKden **soŋıra** (1/11), ik‿ûn **soŋura** (2/15)

4.2.2.6. Fiiller

Hareketleri karşılayan kelimelere fiil denir.

4.2.2.6.1. Fiil Yapım Ekleri

4.2.2.6.1.1. İsimden Fiil Yapım Ekleri

İsim kök veya gövdelerine gelerek fiil türeten eklerdir. Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde rastladığımız isimden fiil yapım ekleri şunlardır:

+a: oynar (1/12) < oyun+**a**-r, yaş+**a**-dıḳ (2/10), harcadın < harç+**a**-dın (10/19)

+al, +el: çoğ**al**dı (13/11), dik**el**ir (3/04)

+ar, +er: mor**ar**mış (10/44), ev**er**diK (13/05)

+da, +de, +ta, +te: al**da**ddı (21/06), is**te**rse (5/13)

+la, +le: En işlek isimden fiil yapım ekidir.

bağ**la**rsın (2/10), damġa**la**llar (21/07), duz**la**r (2/12), çiçeK**le**llēdi (12/06), yük**le**yelim (19/14)

+lAn < +lA-n: Dönüşlülük ekiyle birleşmiş bir ektir.

ev**len**di (22/16), nikeh**len**diK (10/04), süs**len**ir (18/05)

+lAş < +lA-ş: "ş" işteşlik ekiyle birleşmiş bir ektir.

halal**laş**madıḳ (21/02), sızı**laş**dıḲ (3/16)

4.2.2.6.1.2. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Fiil kök veya gövdelerine gelerek yine fiil türeten eklerdir. Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerdeki fiilden fiil yapım ekleri şunlardır:

-ar-, -er-: Pek işlek bir ek değildir. Ettirgenlik ifade eder.

çıḳ**ar**dıḲ (13/05), ġop**ar**ı (17/17)

-dır-, -dir-, -tır-, -tir-: Oldurma ve yaptırma ifade eden bir fiilden fiil yapım ekidir.

al**dır**ıyon (10/29), çal**dır**ıyolla (20/17), bin**dir**diler (14/09), çeg**dir**ecēn (3/12), yetiş**tir**ileřdi (8/08)

-l-, -(ı)l-, -(i)l-, -(u)l-, -(ü)l-: İşlek bir ektir. Edilgenlik ifade eder.

bası**l**ırdı (8/06), biçi**l**iř (3/04), daḳı**l**dı (10/05), dökü**l**ür (3/19)

-ma-, -me-: En işlek fiilden fiil yapım ekidir. Fiilleri olumsuz yapar.

ağrı**ma**dı (20/02), al**ma**dı (21/05), oḳud**ma**dı (3/22), bil**me**dik (21/05), gez**me**dim (20/02)

-n-, -(ı)n-, -(i)n-, -(u)n-, -(ü)n-: İşlek bir ektir. Edilgenlik ifade eder.

boşa**n**dı (8/05), derki**n**diK (21/07), dolu**n**maz (12/13), topla**n**ılļař (3/16)

-r-, -(ı)r-, -(i)r-, -(u)r-, -(ü)r-: Oldurma ve yaptırma ifade eden bir fiilden fiil yapım ekidir.

uçu**r**dum (21/11), yatı**r**ısın (1/10), bişi**r**dīn (13/04)

-ş-, -(ı)ş-, -(i)ş-, -(u)ş-, -(ü)ş-: İşteşlik ifade eden fiiller yapar.

ōýnă**ş**ırdıķ (4/03), sızıla**ş**dıĶ (3/16)

-t-, -(ı)t-, -(i)t-, -(u)t-, -(ü)t-: Oldurma ve yaptırma ifade eden bir fiilden fiil yapım ekidir.

Çavdır ağzında bazı kelimelerde ötümlüleşerek '-d' ünsüzü şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

anla**T**ma (6/23), begle**d**iyollar (22/20), böyü**d**düleř(4/04)

4.2.2.6.2. Fiil Çekimi

4.2.2.6.2.1. Şahıs Ekleri

Çekimli fiillerde hareketi yapan şahsı ifade eden eklerdir. Türkçede üç tip şahıs eki vardır: zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik eki kökenli şahıs ekleri, emir kipindeki şahıs ekleri.

4.2.2.6.2.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Birinci tip şahıs ekleridir. Görülen geçmiş zaman, şart ve emir dışındaki çekimlerde kullanılırlar.

Teklik 1. şahıs: -ım, -im, -um, -üm

Teklik 2. şahıs: -sın, -sin, -sun, -sün

Teklik 3. şahıs: Eksiz

Çokluk 1. şahıs: -ız, -iz, -uz, -üz

Çokluk 2. şahıs: -sınız, -siniz, -sunuz, -sünüz

Çokluk 3. şahıs: -lar, -ler

4.2.2.6.2.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İkinci tip şahıs ekleridir. Görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılırlar.

Teklik 1. şahıs: -m

Teklik 2. şahıs: -n

Teklik 3. şahıs: Eksiz

Çokluk 1. şahıs: -k

Çokluk 2. şahıs: -nız, -niz, -nuz, -nüz

Çokluk 3. şahıs: -lar, -ler

4.2.2.6.2.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Üçüncü tip şahıs ekleridir. Emir ekleridir.

Teklik 1. şahıs: -ayım, -eyim

Teklik 2. şahıs: Eksiz

Teklik 3. şahıs: -sın, -sin

Çokluk 1. şahıs: -alım, -elim

Çokluk 2. şahıs: -ın, -in

Çokluk 3. şahıs: -sınlar, -sinler

4.2.2.6.2.2. Bildirme Kipleri

Fiillerin zaman bildiren çekimleridir.

4.2.2.6.2.2.1. Geniş Zaman

Çavdır ağzında geniş zaman ekleri yazı dilindeki gibi *-r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür*'dür.

Eski Türkiye Türkçesinde geniş zaman çekimi şu şekildeydi:

Teklik 1. şahıs: -vAn, -vAnIn, -Am, -In, -n

Teklik 2. şahıs: -sIn

Teklik 3. şahıs: −

Çokluk 1. şahıs: -vUz, -Uz

Çokluk 2. şahıs: -sIz

Çokluk 3. şahıs: -lAr

Çavdır ağzında geniş zaman çekiminde özellikle teklik 1. şahıs çekiminde ETT'deki *-In* şeklini koruduğunu görürüz.

Çavdır ağzında geniş zaman çekimi:

Teklik 1. şahıs: -ArIn, -IrIn, -UrUn, -rIn, -rUn

duy-**ar-ın** (12/13), de-**r-in** (10/44), ufala-**r-ın** (19/23), ġo-r-**un** (6/23)

Çavdır ağzında olumsuzluk eki ve soru eki üzerine gelen geniş zaman teklik 1. şahıs eki *-n* şeklindedir.

ḳorḳ-**ma-n** (6/23), sôle-**me-n** (22/20), bulubā͡**mın** (2/02)

Çavdır ağzında geniş zaman ekinin bazen hece düşmesine uğrayarak düştüğü görülür.

getirin (1/01) < getir-**ir-in**

Teklik 2. şahıs: -Ir-sIn < -IsIN, -Ur-sUn < -UsUn, -ArsIn

çıḳ-**ar-sın** (12/10), biç-**er-sin** (2/01), ġonuş-**ur-sun** (10/35), yat-**ır-ısın** (1/10)

Olumsuzu:

ġaynat-**maz-sın** (2/12)

Teklik 3. şahıs: -Ir, -Ur, -Ar, -r

ara-**r** (6/02), benze-**r** (3/21), çekil-**ir** (3/19), çoḳaş-**ır** (17/12)

Olumsuzu:

daḳıl-**maz** (10/05), gel-**mez** (17/17)

Çokluk 1. şahıs: -IrIz, -UrUz, -ArIz

çapalā-**r-ız** (15/04), dē-**r-iz** (21/05), sağ-**ar-ız** (18/02), üleş-**ir-iz** (3/04)

Olumsuzu:

al-**ma-y-ız** (15/06), bil-**me-y-iz** (3/23)

Çokluk 2. şahıs: -IsInIz, -UsUnUz

Olumsuzu: -mAzsInIz

Çokluk 3. şahıs: -lAr

Çavdır ağzında çokluk 3. şahıs çekiminde *-r* geniş zaman eki gerileyici benzeşmeye uğrayarak *-l* sesine dönüşür.

damġala-**l-lar** (21/07), daya-**l-lar** (1/13), de-**l-ler** (12/01)

Olumsuzu:

oyna-**maz-lar** (3/24)

4.2.2.6.2.2.2. Şimdiki Zaman

Çavdır ağzında şimdiki zaman eki genel olarak Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibi *-yor*'dur. Çoğu zaman *r* ünsüzü düşmektedir. Bu yüzden *-yor, -yo, -yu, -yi* şekillerinde de karşımıza çıkabilmektedir. Çavdır ağzının şimdiki zaman çekimi şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: -yo-n

at-ı-**yo-n,** hatırlā-**yo-n** (21/01), dē-**yo-n** (5/13)

Olumsuzu:

ġurud-**mā-n** (11/04)

Teklik 2. şahıs: -yo-N

oḳu-**yo-n** (10/31), yû-**yo-n** (21/07), evlen-i-**yo-ŋ** (6/03)

Olumsuzu:

çıḳar-**mā-yo-n** (19/24)

Teklik 3. şahıs: -yor, -yo, -yu, -yi

gō-**yu** (5/13)

Olumsuzu:

ol-**mā-yo** (2/11), ed-**mē-yi** (11/07)

Çokluk 1. şahıs: -yo-z

yē-**yo-z** (2/05), kē-**yo-z** (5/14)

Olumsuzu:

-mā-yo-z

Çokluk 2. şahıs: -yosunuz

Olumsuzu:

-mā-yo-sunuz

Çokluk 3. şahıs: -yo-(l)lar

de-**yo-llař** (8/08), kē-**yo-llar** (7/17), toplā-**yo-lla** (20/04)

Olumsuzu:

yedir-**me-yo-llař** (8/08)

Çavdır ağzında *-yor* şimdiki zaman eki dışında *-bā* şeklinde, şimdiki zaman ifade eden bir ek tespit ettik.

bağır-ı-**bā** (12/13), bul-u-**bā** (2/02), dōr-u-**bā** (4/05), er-mē-**bā** (20/16), yā-**bā**, edi-**bā** (5/09), geç-ib-**bā**-n (21/06), gel-mē-**bā** (16/15, 16/19), gel-me-y-i-**bā** (20/04), ged-ib-**bā**-rız, gez-ib-**bā**-ķa (21/06), gid-i-**bā**-ķa (16/19), ol-u-**bā** (20/07), ol-ub-**bā**-lar (22/21), unud-u-**bā**-n (16/17), var-ı-**bā**-dır (12/14), var-ı-**bā**-ķa (20/24), yollā-**bā-n** (20/04)

Gerek Türkiye Türkçesi ağızlarında gerekse çağdaş Türk lehçelerinde aynı şekilde olmasa da benzer yapılar vardır. Buradan yola çıkarak bazı türkologlar bu benzer yapıların menşeini yaptıkları çalışmalarda açıklamaya çalışmışlardır.

Akar'a göre, Muğla ve yöresi ağızlarındaki şimdiki zaman yapıları şunlardır: *Fiil + zarf fiil eki (-Ip/-p) + bat-*. Muğla ağzında en önemli şimdiki zaman şekillerinden biridir. Bu yapıya diğer Türk lehçelerinden Türkmence, Kırgızca, Kazakça, Nogayca, Özbekçe ve Yeni Uygurca'da da rastlamaktayız. Türkmencede yat- yardımcı fiiliyle şimdiki zamanın (Konkret hezirki zaman) yapılmaktadır. Kırgızcada da cat- yardımcı fiili şimdiki zaman oluşturmakta kullanılmaktadır. Kazak Türkçesinde "Nak osı şak" (= Tam şimdiki zaman) şeklinde de yine yat- fiilinin yardımcı fiil olarak kullanılmaktadır. Nogaycada da buna benzer şimdiki zaman şekilleri vardır. Özbek Türkçesinde aynı şekilde şimdiki zaman

teşkiline rastlamaktadır. Bu şekil, Modern Uygur Türkçesinde *vati- (< yat-)* şeklinde devam etmektedir. *yat-* tasviri fiili, *-Ip* zarf-fiil ekinin ünsüzüne benzeşme yoluyla bat- şeklini almıştır. Diğer Anadolu ağzılarındaki şimdiki zaman ekleri ve yapılarından farklı olan bu zaman biçiminin, kurallı ve yaygın olarak yalnızca Muğla ağzında kullanılması, ancak ağız-boy ilişkilerinin tespitiyle mümkün olacaktır. a) *Fiil + zarf fiil eki (-Ip/-p) + bat- (< -Ip batır < -ıp yatır). -Ip* zarf-fiil eki ile oluşturulan bu yapı, *batırı, batı (< yatı-ı-r-ır)* şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır. b) *Fiil + zarf fiil eki (-I) + bat- (< Iyat-).* Bu yapıda, *-I* zarf-fiil eki, temel fiille yardımcı fiili bağlama görevini üstlenmektedir. *-I* zarf-fiili, tarihi ve çağdaş lehçelerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Akar, 2001).

Biray'ın makalesinden edindiğimiz bilgilerde de -*p batır, -*p batırı, -*p batı, -*p barı fiiliyle (bat- < yat- ?) arasında ilişki kurulmuştur. Tuncer Gülensoy da Türkmencede tesbit edilmiş olan yatmak fiilinden de şimdiki zaman için faydalanıldığını belirtmiştir. Yat- yardımcı fiilinin Oğuz Türkçesi alanındaki kullanışının uzun bir geçmişi vardır. Türkmencedeki *bar-ı-yat-ır* şekli özellikle Muğla ağzında *gel-i-p-batırı (< gel-ip yat-ır-r)* şeklini almıştır. Bu şeklin doğuşu ve menşei hakkında bugüne kadar bazı fikirler öne sürülmüştür. F. Korş'a göre -yor ve -yar ekleri *yat-*'tan türeyerek *-ır yatır* halini almıştır. Buna karşılık olarak da K. Foy aynı eki yürü-, yorı- > -yor, -yar olarak kabul etmektedir. Muğla ağzındaki *gelipbatır* ise Nogayca'nın *barıpyatır'*ını andırmaktadır. Bu örnekten de görüleceği üzere Muğla ağzının bu şekli Anadolu ağızlarında, Türkmen, Nogay, Azerî ve sahil boyu Kırım halkı gibi ağızların yerleşik bir tesiri olduğu görünümünü vermektedir. Ahmet Caferoğlu, Zeynep Korkmaz ve Ahmet Bican Ercilasun buradaki yardımcı fiilinin, Türk şivelerinden bazılarında şimdiki zamanın meydana gelişinde rol oynayan *yat-* yardımcı fiili olduğunu, *-ip* ekindeki *p*'nin tesiriyle *bat-* şekline girdiğini söylerler. Acıpayam ağzında bu çekimin *-bâ, -p batı, -p bârı, -p batır, -p bata, -y batır* şekilleri karşımıza çıkmaktadır (Biray, 1-3 Aralık 2003).

Sarıkaya, yukarıda adı geçen Türkologların görüşüne karşı çıkarak bu ekin menşei hakkında farklı bir görüş öne sürer. Türkmencedeki *gel-i-p-yat-ır* çekiminin *yatmak* yardımcı fiiliyle ilgili olmayabileceği, Türkmencedeki *bar-ı-yat-ır* çekimi, şimdiki zamanın *bar-a yorı-turur* şeklindeki bir üçlü birleşik fiil çekiminden geliyor olabileceği görüşünü ileri sürer. Bu çekimde öncelikle çekimin sonunda bulunan iki tane *ur*

hecesinden biri düşmüş, sonra ilerileyici yönde ünlü benzeşmesiyle düzlük-yuvarlaklık uyumunun bir sonucu olarak ilk heceden sonra o ünlüsü kullanılmaması yüzünden *-o- > -a-* değişmesi ve buna bağlı *-u- > -ı-* değişmesi olmuş, böylece *bar-a-yat-ır* şekline gelen çekimin orta hece ünlüsünde *-a- > -ı-* darlaşması meydana gelmiştir. Zeynep Korkmaz'ın sözünü ettiği şimdiki zaman kipinin *-yat-* ve aynı fiilinin sesçe değişmesinden ibaret olan *-bat-, -pat-* şekilleri sözü, Türkçenin ses değişebilirliği kurallarında örneği bulunmaz. Türkçede *y- >b-, p-* değişmesi örneği yoktur. Oysa Korkmaz, aynı eserinde, bu çekimin Denizli yöresi örneklerini daha doğru yorumlamıştır ve şimdiki zaman kipinin aynı zamanda bir fiilin *-p* ile yapılmış zarf-fiil şekli üzerine *bar- (var-)* yardımcı fiilinin getirilerek teşkil edildiğini belirtmiştir. Muğla yöresi için de *bar- (var-)* yardımcı fiilinin üzerine de *-a* zarf-fiil eki ve *tur-* yardımcı fiili getirilerek geniş zaman ekiyle bağlanmıştır denebilir. Buna bağlı olarak, Muğla ağzındaki *gel-i-p-batırı* çekimi de *gel-i-p-yatırı* ile ilgili değildir, denilebilir. Bir başka değişle burada da *yat-* yardımcı fiili yoktur. *gel-i-p-batırı* çekimi günümüz Kazak Türkçesindeki *kel-i-p bar-a tur-ur > kel-ip bar-a tır-(ı)* çekimiyle ilgili olup değişim süreci *kel-i-p bar-a tur-ur > kelip bar-a tır-(ı) > gel-i-p-batırı* şeklindedir. Bu çekim, Uygur Türkçesinde *kel-i-va-t-ı* şeklinde olup, o da *kel-i-p bar-a tur-ur* çekiminden gelmektedir. Bu çekimde önce *r* ünsüzüne bağlı hece yutumu ve *-ur* hecelerinden kalan ünlünün düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmesi, sonra yan yana gelen patlayıcı iki dudak ünsüzü *(-pb-)*nün tekleşmesi gerçekleşmiş, böylece çekim *kelibatı* şekline geldikten sonra da *kel-i-p bar-a tur-ur > kel-i-p bar-a tur > kel-i-p bar-a tır > kel-i-p bā-tır > kel-i bā-tır > kel-i vā-tır > kel-i vā-tı* şeklinde olmuştur. Bu olayda dilde en az çaba bir başka ifadeyle dilde ekonomik tutumun etkili olduğu kuşkusuzdur. Muğla ağzındaki bu çekimin, Kazakça ve Uygurcadaki şimdiki zaman çekimleriyle ilgili olabilir. Bu yöremizde Kazakçadaki gibi *-pb-* korunmuş ve Uygurcada görülen *-b- > -v-* değişmesi burada gerçekleşmemiştir. Diğer ses olaylarının tamamı gerçekleşmiştir (Sarıkaya, 2014).

Kartalcık, Sarıkaya'nın görüşüne katılır. Burdur Yöresi Ağızlarında kullanılan *-Ip bat-* yapısının da benzer bir yolla gelişmiş *baratur- > barat > bat-* söyleyebiliriz. *-ba, -bā, -bū* ekli şimdiki zaman şekli de *-Ip bat-* yapısından kısaldığını söyleyebiliriz. Gölhisar, Gölhisar/Yusufça; Karamanlı, Kramanlı/Kağılcık, Karamanlı/Manca; Çavdır ve Yeşilova/Alanköy ilçelerinde kullanılmıştır: atılıbā 'atılıyor', gelibā 'geliyor', gelibādık

‘geliyorduk’, gelipbākan ‘geliyorken’, gelibāka ‘geliyorken’, götürüban ‘götürüyorum’, herkez; orey; giribilibā ‘herkes oraya girebiliyor’, ünnēbā ‘ünlüyor’, yaŋ; gelibū ‘yan geliyor’. Bu şimdiki zaman yapısının kullanılması bölgedeki etnik yapıyla ilgili olabilir (Kartalcık, 04-06 Mart 2015).

Bu görüşlerden Sarıkaya ve Kartalcık’ın görüşlerine katılıyoruz. Çavdır ağzında tespit ettğimiz *-bā* ekinin *-Ip bat-* yapısının kısalmış şekli olduğunu düşünüyoruz. *-Ip bat-* yapısının da *-Ip yat-* yapısından değil; *-Ip bar-a tur-* yapısından geldiğini düşünüyoruz. Yani *-Ip / -Up bar-a tur- > -Ip / -Up bar-a tır > -Ip / -Up bā-tır > -Ip / -Up bāt- > -I / -U-bā* şekline gelmiştir. Çavdır ağzındaki son şekli de *asıl fiil + -I / -U zarf fiil eki + -bā eki*. Ayrıca Şahin’in Türkmen Türkçesinde tasvir fiilerini konu aldığı makalesinde bar- yardımcı fiilleriyle kurulan tasvir fiillerinin, hareketin sürecini yönünü gösteren tasvir fiilleri yapmakla birlikte, başlayan bir hareketin sona ermediğini, bitmeye yaklaştığını bazen sürdüğünü gösterdiği belirtilir. Bar- yardımcı fiiliyle kurulan tasvir fiilleri *esas fiil + -p zarf-fiil eki + bar-* şeklinde yapılır (Şahin, 2012). Şahin’in, Türkmen Türkçesindeki *bar-* yardımcı fiili hakkında söyledikleri de tespitimizi haklı gösterir diyebiliriz.

Bu ekler dışında Çavdır ağzında bir de *-bō* şeklinde şimdiki zaman ifade eden bir ek daha tespit ettik.

Çavdır ağzında tespit ettiğimiz örnekler: aç-ı-**bō**-dur (12/10), dol-u-**bō** (10/44), dur-ub-**bō** (3/19), ġavır-ı-**bō** (6/23), getir-i-**bō**-can (12/22), gid-i-**bō**-z (4/06), üraş-ı-**bō**-run (10/16), üraş-ı-**bō**-z (10/17).

Bu ekin *-Ip / -Up otur-* kalıbının ses düşmeleri sonucu kısalmasıyla oluştuğunu düşünüyoruz. Yani Çavdır ağzındaki gelişimi şu şekildedir: *asıl fiil + -Ip / -Up zarf-fiil eki + otur- yardımcı fiili + (şahıs ekleri ya da bildirme eki) > asıl fiil + -I(p) / -U(p) zarf-fiil eki + otır- yardımcı fiili + (şahıs ekleri ya da bildirme eki) > asıl fiil + -I(p) / -U(p) zarf-fiil eki + bō- yardımcı fiili + (şahıs ekleri ya da bildirme eki).* Burada tıpkı *-bā* ekinin oluşmasında olduğu gibi *-bō* eki de iki dudak ünsüzünğn yan yana gelmesiyle tekleşmeye uğramıştır ve ekleşme gerçekleşmiştir.

Bu otur- fiilinin, yardımcı fiil olarak gerek Türkiye Türkçesi ağızlarında gerekse çağdaş Türk lehçelerinde şimdiki zaman ifade etmek için kullanıldığını biliyoruz.

Akar'ın, Muğla ve yöresi ağızlarında tespit ettiği bu kalıpla ilgili *fiil + zarf fiil eki (-Ip) + otur-* bilgisini ediniyoruz. Çağdaş lehçelerden Türkmence, Kırgızca, Kazakça ve Nogaycada şimdiki zaman oluşturmada kullanılan bu fiil, Fethiye yöresinden alınan iki örnekte görülmektedir. durub-oturu 'duruyor' (K-1); 'dinelip-oturu' (K-1)." (Akar, 2001)

Şahin'e göre oturmak fiili, Türkmen Türkçesinde esas anlamının yanında sürerlik bildiren yardımc fiil görevi de yapar. *Fiil + -(A)p/ -(I4)p zarf-fiil eki + otur- yardımcı fiili* şeklinde yapılır (Şahin, 2012).

4.2.2.6.2.2.3. Görülen Geçmiş Zaman

Gerçekleşen hareketin görülen geçmiş zamanda ortaya çıktığını haber verir. Çavdır ağzında görülen geçmiş zaman çekimi şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: -DIm, -DUm

āla-**dı-m** (11/04), aş-**dı-m** (6/23), get-**ti-m** (5/08), dur-**du-m** (15/03)

Olumsuzu:

ırala-**ma-dı-m** (22/15)

Teklik 2. şahıs: -dIN, -dUN

al-**dı-n** (12/11), dengle-**di-n** (1/10), ġo-**du-n** (21/08), evlen-**di-ŋ** (6/03)

Olumsuzu:

otur-**ma-dı-n** (16/19)

Teklik 3. şahıs: -Dı, -Du

sarın-**dı** (3/16), çeg-**di** (19/12), düş-**dü** (21/07), ḳaḷḳ-**tı** (20/24)

Olumsuzu:

oḳud-**ma-dı** (3/22)

Çokluk 1.şahıs: -DIK, -DUK

bekle-**di-k** (14/01), ġar-**dı-ḳ** (7/01), ġo-**du-ḳ** (3/16), dud-**tu-ḳ** (6/08)

Olumsuzu:

bağdaş-**ma-dı-ḳ** (15/02)

Çokluk 2. şahıs: -dInIz, -dUnUz

var-**dı-nız** (14/29)

Olumsuzu:

-mAdInIz

Çokluk 3.şahıs: -dIlAr, -dUlAr

bas-**dı-lar** (22/08), bindir-**di-ler** (14/09), oḳu-**du-lar** (3/21)

Olumsuzu:

sal-**ma-dı-lar** (21/05)

4.2.2.6.2.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Geçmişte gerçekleşen eylemin, konuşucu tarafından görülmeyip başkasından duyulduğunu, öğrenildiğini ifade eden zamanı anlatır. Çavdır ağzında öğrenilen geçmiş zaman eki *-mIş, -mUş*'tur. Çekimi ise şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: -mIşIN

ged-**miş-îŋ** (5/03), gel-**miş-îŋ** (5/03), yaşlan-**mış-īn** (4/06)

Olumsuzu:

yab-**ma-mış-īŋ** (5/03)

Teklik 2. şahıs: -mIşsIn, -mUşsUn

Olumsuzu:

-mAmIşsIn

Teklik 3. şahıs: -mIş, -mUş

ġarış-**mış** (14/02), yerleş-**miş** (16/06), doḳu-**muş** (2/01), götür-**müş** (21/07)

Olumsuzu:

ol-**ma-mış** (10/22)

Çokluk 1. şahıs: -mIşIz, -mUşUz

ôren-**miş-iz** (11/08), ol-**muş-ūz** (14/24)

Olumsuzu:

-mAmIşız

Çokluk 2. şahıs: -mIşInIz, -mUşUnUz

Olumsuzu:

-mAmIşsInIz

Çokluk 3. şahıs: -mIşlAr, -mUşlAr

al-**mış-lar** (10/44), ġal-**mış-lar** (6/23), en-**miş-ler** (16/06)

Olumsuzu:

dön-**me-miş-le** (16/06) < (Bazen 3.çokluk şahıs ekinin son sesi olan –r düşer.)

4.2.2.6.2.2.5. Gelecek Zaman

Çavdır ağzında gelecek zaman eki yazı dilinde olduğu gibi *-AcAK*'tır. Türkçede orta hece vurgusuz olduğundan Çavdır ağzında bazen *A* sesi düşer ve gelecek zaman eki *-cAK* şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Bazı örneklerde de kalınlık-incelik uyumuna uymadığı görülür. Gelecek zamanın çekimi ise şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: -AcAn, -AcAm, -cAN

al-**aca-n** (2/04), bil-**ecē-m** (7/12), dē-**cē-n** (3/19), gör-**cę-ŋ** (4/05)

Olumsuzu:

vā-**ma-ca-n** (12/22), geş-**mē-ce-n** (10/07), yaşa-**mā-cā-m** (21/11)

Teklik 2. şahıs: -cAN, -cAsIn

yē-**cē-n** (2/11), ġonuş-**ce-ŋ** (4/05), ġō-**ca-sın** (14/28)

Olumsuzu:

-mAcAsIn

Teklik 3. şahıs: -cAK

nol-**caḳ** (20/13), dē-**cek** (10/18), oḳun-**ceK** (20/25)

Olumsuzu:

-mAcAK

Çokluk 1. şahıs: -cAz

ayır-**ca-z** (8/05), ged-**cē-z** (21/06)

Olumsuzu:

-mAcAZ

Çokluk 2. şahıs: -cAsInIz

Olumsuzu:

-mAcAsInIz

Çokluk 3. şahıs: -cAKlAr

patlā-**caḲ-la** (8/05) < (Bazen 3.çokluk şahıs ekinin son sesi olan –r düşer.), getir-**ceg-ler** (21/05)

Olumsuzu:

-mAcAKlAr

4.2.2.6.2.3. Tasarlama Kipleri

4.2.2.6.2.3.1. Emir Kipi

Tasarlama kipi eklerinden biridir. Bu ekler tasarlanan hareketi emir şeklinde ifade eder (Ergin, 2011, s. 304). Çavdır ağzında emir kipleri şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: -(y)An

oyna-**y-an** (13/09), dē-**y-en** (12/01), çārd-**an** (19/25)

Teklik 2. şahıs: Eksiz.

gid (20/04), gel (5/13)

Teklik 3. şahıs: -sIn, -sUn

ēle-**sin** (12/12), yad-**sın** (20/09), uyu-**sun** (16/17), böyü-**sün** (16/17)

Çokluk 1. şahıs: -AlIm

anlad-**alım** (3/18), dut-**alım** (7/03), çek-**elim** (19/14)

Çokluk 2. şahıs: -In, -Un

gör-**ün** (5/14)

Çokluk 3. şahıs: -sInlAr, -sUnlAr

4.2.2.6.2.3.2. İstek Kipi

Bu tasarlama kipi fiile dilek, arzu anlamı verir. Batı Türkçesinde istek eki *-a, -e*'dir. Eski Türkçedeki gelecek zaman eki *-ġa, -ge (-ġay, -gey)*'den gelmiştir (Ergin, 2011, s. 310). Daha sonraki dönemlerde hem teklik hem çokluk birinci şahıs ekleri kaybolur. Bunların yerine emir kipleri aynı zamanda istek fonksiyonunda kullanılmaya başlanmıştır. Çavdır ağzında istek kipi şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: (bk.6.1.3.1.)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: Metinlerimizde rastlanmamıştır.

Çokluk 1. şahıs: (bk.6.1.3.1.)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: Metinlerimizde rastlanmamıştır.

4.2.2.6.2.3.3. Şart Kipi

Fiili bir şarta bağlayan tasarlama kipidir.

Teklik 1. şahıs: -sAm

yıḳa-**sa-m** (16/02), ġo-**sa-m** (20/02), de-**se-m** (14/24)

Teklik 2. şahıs: -sAn

de-**se-n** (14/24)

Teklik 3. şahıs: -sA

ġal-**sa** (12/08), gel-**se** (2/01)

Çokluk 1. şahıs: -sAK

de-**se-k** (8/04)

Çokluk 2. şahıs: -sAnIz

gel-**se-niz** (4/06)

Çokluk 3. şahıs: -sAlAr

4.2.2.6.2.3.4. Gereklilik Kipi

Bir eylemin gerekli olduğunu bildiren tasarlama kipidir. Eki *-mAlI* şeklindedir. Çavdır ağzında kullanıldığı bilinse de bu eke, incelediğimiz metinlerde rastlanmamıştır.

4.2.2.6.3. Cevherî Fiil ve Bildirme Ekleri

Eski Türkçede *i-* fiili, *er-* şeklinde idi. *er-* fiilinin Batı Türkçesine geçerken *r*'si düşmüş, *e-i* değişmesi ile ünlüsü de değişerek *i-* şekli ortaya çıkmıştır. Ayrıca fiilin çekim sahası da daralmış ve *i-* fiili Batı Türkçesinin başından beri dört çekim şekli içinde kullanıla gelmiştir (Ergin, 2011, s. 316).

i- fiili, tek başına bir anlam ifade etmezken iki görevi vardır. Bu görevler: isimleri yüklem yapmak ve fiillerin birleşik çekimlerini oluşturmaktır. Batı Türkçesinde *i-* fiili isimlerle birlikte kullanıldığında şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şart kipi çekimlerinde bulunmaktadır. Olumsuz biçimi de *değil* edatıyla yapılır. Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde *i-* fiilinin yalnızca şu çekimlere girdiği tespit edilmiştir:

Geniş zaman:

Teklik 1. şahıs: hasda+**yın** (10/44), ana+**sın** (21/07)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: diken+**dir** (16/19), var (3/04) < (Eksiz)

Çokluk 1. şahıs: cāhıl+**ız** (3/01)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Görülen geçmiş zaman: "i-di" ile yapılmaktadır.

Teklik 1. şahıs: sınıf‿**ıdım** (19/07)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: var‿**ıdı** (8/03), var‿**ıdın** (8/03)

Çokluk 1. şahıs: ġız‿**ıdıḳ** (4/01)

Çokluk 2. ve 3. şahıs çekimine metinlerimizde rastlanmamıştır.

Öğrenilen geçmiş zaman: Metinlerimizde sadece tek bir örnekte teklik 3. şahıs çekimine rastlanmıştır. O da: var‿**ımış** (6/23)

Şart: Metinlerimizde sadece teklik 1. ve 3. şahıs çekiminde rastlanmıştır.

Teklik 1. şahıs: yō+**sam** (19/17)

Teklik 3. şahıs: var+**sa** (8/05)

4.2.2.6.4. Fiillerin Birleşik Çekimleri

Ergin, birleşik çekimi şu şekilde açıklamaktadır: "Bildirme ve tasarlama kipleri ile bildirilen ve tasarlanan hareketlerin görülen geçmiş zamanda, öğrenilen geçmiş zamanda veya şart şeklinde ortaya çıktığını veya çıkacağını ifade etmek için birleşik çekimlere başvurulur. Birleşik çekim iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından ibarettir." (Ergin, 2011, s. 320)

Birleşik çekim Türkiye Türkçesinde *i-* fiilinin yardımıyla yapılmaktadır ve fiil çekimlerinde basit tarzın dışında hikâye tarzı, rivayet tarzı ve şart tarzı vardır. Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde:

4.2.2.6.4.1. Hikâye Tarzı

Geniş zamanın hikâyesi:

Teklik 1. şahıs: de**r̆ idim** (3/19)

Teklik 2. şahıs: de**r̆ idin** (10/37)

Teklik 3. şahıs: de**r̆ idi** (2/04)

Çokluk 1. şahıs: hura**r̆ ıdıḳ** (3/08)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: ḳaç**allardı** (1/15)

Şimdiki zamanın hikâyesi:

Teklik 1. şahıs: bili**yordum** (14/21)

Teklik 2. şahıs: ḳorḳmā**yúdún**a (6/23)

Teklik 3. şahıs: açı**yodu** (20/21)

Çokluk 1. şahıs: dinlē**yoduḲ** (19/03)

Çokluk 2. ve 3. şahıs çekimlerinin metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Görülen geçmiş zamanın hikâyesi:

Teklik 1. şahıs: de**didim** (6/23)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: olma**dıydı** (10/07)

Çokluk 1. şahıs: yaP**dıydıḳ** (10/26)

Çokluk 2. ve 3. şahıs çekimlerinin metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Gelecek zamanın hikâyesi: Metinlerimizde sadece teklik 3. ve çokluk 1. şahıs çekimlerinde rastladık.

Teklik 3. şahıs: ol**cādı** (10/04)

Çokluk 1. şahıs: ed**cēdik** (10/22)

4.2.2.6.4.2. Rivayet Tarzı

Şimdiki zamanın rivayeti: Metinlerimizde sadece teklik 1. ve çokluk 3. şahıs çekimlerinde rastladık.

Teklik 1. şahıs: vāmā**yomuşūn** (12/22)

Çokluk 3. şahıs: gidi**yolarmış** (10/43)

4.2.2.6.4.3. Şart

Geniş zamanın şartı:

Teklik 1. şahıs: de**rsem** (20/02)

Teklik 2. şahıs: de**rsen** (14/24)

Teklik 3. şahıs: gel**irse** (20/04)

Çokluk 3. şahıs: de**llerse** (19/23)

Çokluk 1. ve 2. şahıs çekimlerinin metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Şimdiki zamanın şartı: Metinlerimizde sadece teklik 3. şahıs çekimine rastlanmıştır. O da: bil**iyorsa** (19/18)

Görülen geçmiş zamanın şartı:

Teklik 1. şahıs: bul**dūsam** (21/07)

Teklik 2. şahıs: getir**dīsen** (20/20)

Teklik 3. şahıs: öde**dīyse** (21/07)

Çokluk şahısların çekimine metinlerimizde rastlanmamıştır.

Gelecek zamanın şartı: Metinlerimizde sadece teklik 2. ve 3. şahıs çekimlerine rastlanmaktadır.

Teklik 2. şahıs: seç**ecēsen** (6/22)

Teklik 3. şahıs: ḳırḳıla**cāsa** (2/07)

4.2.2.6.5. Fiillerde Soru

Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde fiillerde soru, *-mI, -mU soru* eki ile yapılır. Bazen ses düşmesi vs. gibi ses olaylarından ötürü bu ekin ünlüsünün uzadığı görülür.

bulubā **mı**n (2/02), hatırlamam **mı** (3/03), kēlir **mi** (5/14), yoḳ **mu** (7/08), sātıyan **mī**‿dı (21/07)

4.2.2.6.6. Birleşik Fiiller

Bir isimle yardımcı fiilin birleşmesinden ya da belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelen iki farklı fiilin anlamca kaynaşmasından oluşan fiil türlerine birleşik fiiller denir. Yardımcı fiil her zaman isim veya asıl fiilden sonra gelir.

Birleşik fiilleri iki ana grupta inceleyebiliriz: isimlerden yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller ve tasvir fiilleri.

4.2.2.6.6.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Bunlar bir ad veya sıfat ile *et-*, *eyle-*, *yap-, kıl-*, *ol-* ve *bulun-* yardımcı fiillerinin birleşmesinden oluşmuştur. Bir adı fiil durumuna getirirler. Esas anlam ad üzerindedir (Korkmaz, 2009, s. 792).

İsim + et-: bayram et- (10/26), dāvat et- (3/16), ġabıl et- (14/12), sohbed et- (18/02), yas et- (8/11), telefon et- (20/04)

İsim + eyle-: ırāmat ēle- (12/12), sökün ēle- (21/11)

İsim + yap-: göş yapar‿ıdıḳ (22/04), tezeKler yaparsın (6/17), ileşberliK yaPdım (9/01)

İsim + kıl-: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

İsim + ol-: amelet ol- (4/06), baş ol- (14/28), batıl ol- (5/09), ġayıb ol- (21/07)

İsim + bulun-: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

4.2.2.6.6.2. Tasvir Fiilleri

4.2.2.6.6.2.1. Yeterlilik Fiili

Asıl fiilin *-(y)A, -(y)I* zarf-fiil biçimi üzerine bil- yardımcı fiilinin getirilmesiyle kurulur. yaḳ**abil**memiz (21/07)

4.2.2.6.6.2.2. Tezlik Fiili

Asıl fiilin *-(y)I, -(y)U* zarf-fiil biçimi üzerine ver- yardımcı fiilinin getirilmesiyle kurulur. Çavdır ağzında *ver-* fiili karşımıza *véř-, vır-, vir-, vür-, ve-, vē-, vi-, vı-, vu-, vü-* şeklinde çıkmaktadır.

dey ver- (10/24), açı véř- (10/21), salı vır- (6/21), geçi vir- (17/14), yörû vür- (8/05), veri vē- (14/15), geli vicēz (21/06), ġatı vı- (5/13), unudu vu- (16/03), ölü vü- (8/01)

Tezlik fiilinin olumsuzunda *ver-* fiilinin düştüğü ve bu fiilin önündeki zarf-fiil ekinin uzun ünlüye dönüştüğü görülür.

ed**î**medi (21/05), al**ī**madı (21/05)

4.2.2.6.6.2.3. Süreklilik Fiili

Asıl fiilin *-(y)A, -(y)I, -(y)Ip* zarf-fiil biçimleri üzerine yardımcı fiillerin gelmesiyle kurulur.

Geçmişte başlayan eylemin şimdide de devam ettiğini bildirir. Çavdır ağzı metinlerinde süreklilik yardımcı fiilleri olarak *dur-, otur-, var-, yörü-, koy-* karşımıza çıkar. Sadece bir örnekte *otur-* yardımcı fiili, asıl fiil asıl fiile direkt gelmiştir ve zarf-fiil ekini *otur-* yardımcı fiili üstüne almıştır.

el**ep dur**un (12/22), vur**uy dur**uydım (8/05), dolanır **oturu** (3/24), al**ıP var**ıyon (6/19), çıḳ**ıp var**ıp (14/19), ēlen**iP yörü**z (10/20), gel**ō**du (21/05) < gel-e **koy**-du.

4.2.2.6.6.2.4. Yaklaşma Fiili

Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde yaklaşma fiiline rastlanmamıştır.

4.2.2.7. Fiilimsiler

Fiilimsiler, fiillerden geçici isim, sıfat, zarf yaparlar. Bu eki alan kelime her ne kadar fiilden yapılmış bir isim, sıfat veya zarf olsa da, sözlükte yer almazlar. Fakat bazen, kelime yapıcı ekler gibi kalıcı isim, sıfat veya zarf yapabilirler (Gülsevin, 2002, s. 131).

4.2.2.7.1. İsim-Fiil Ekleri

-mA: al**ma**ya (19/14), avıd**ma**sı (3/19), dut**ma**ya (21/05), bin**me**ye (21/11)

-(y)Iş: geli**ş**inden (20/02), veril**iş** (2/03)

-mAK: hur**maḳ** (3/10), ol**maḳ** (13/05), āğla**maġ** (8/11), tanış**maġ** ġonuş**maġ** (12/20), sür**mek** (3/09), sēw**mek** (3/23)

4.2.2.7.2. Sıfat-Fiil Ekleri

-AcAK, -cAK: Gelecek zaman ifade eder. Bazen kalıcı isimler yapar.

genşlerden baḳ**acaḳ** (3/24), ġaTmarı yaḳ**acaḳ** yoḳ (9/05), dē**cek** yellerim çoḳ (10/26)

-(y)An: vur**an** avcı (11/04), bas**an** adam (22/15), kemig oynaş**an** ġızlalla (16/24), dikeni yollara dök**en** ayrılıġ (16/19), isdé**yen**e (12/22)

-AsI: kör ol**ası**ca (6/23), oldu ol**ası**ca bôledik (12/18), biz gel**esi**ye evler dolmuş (3/16)

-DIK, -DUK: Çavdır ağzında ekin son ünsüzü ötümlüleşmiştir.

geş**diğ**in zaman (20/04), bid**diği** gün (20/20), yörü**düğ**ü zaman (20/04)

4.2.2.7.3. Zarf-Fiil Ekleri

Zarf-fiiller, bir yanıyla fiil, bir yanıla da zarf özelliği taşırlar. Fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Bu yüzden cümlede, şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; fakat yargı bildiren fiiller yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen zarf görevi yüklenirler (Korkmaz, 2009, s. 983).

Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde geçen zarf-fiil ekleri şunlardır:

-(y)A: Arka arkaya tekrarlanan hareketi gösterir.

annaş**a** annaş**a** (2/04), ġonuş**a** ġonuş**a** (1/15), ġoş**a** ġoş**a** (12/14), gül**e** gül**e** (5/18)

-(y)AlI: Bir süreden beri o işin yapıldığı anlamını verir.

dur**alı** (20/07), al**alı** (20/07), yaşay**alı** (21/02), öl**eli** (8/01), er**eli** (20/15)

-AlAK: Türkiye Türkçesi yazı dilinde -ArAK şeklinde olan zarf-fiil eki, Çavdır ağzında -AlAK şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

ġurtul**alaḲ** (1/11), yıḳ**alaḲ** yap**alaḲ** (6/20), sev**elek** (12/22)

-AsIyA: gel**esiye** (3/16), gel**esiye** (12/13)

-DIKCA, -DUKCA: *-DIK, -DUK* sıfat-fiil ekiyle *+çA* eşitlik ekinin birleşmesiyle oluşmuştur. Çavdır ağzı metinlerinde bir tek örnekte tespit ettiğimiz ekin *k* ünsüzünün ötümlüleştiği görülür.

hur**duġça** (12/11)

-I, -U: Genelde birleşik fiillerde görülür.

kim bil**i** (12/19), aç**ı** véř- (10/21), öl**ü** vüdü (8/01)

-(y)IncA: Çavdır ağzında tek bir örnekte tespit edilmiştir.

gelme**yince** (12/13)

-(y)Ip, -(y)Up: Bu ek Eski Türkçede *-p* şeklindeydi. Batı Türkçesine geçerken önündeki yardımcı ünlü, ekin bünyesine dahil zannedilmiş, bu yüzden ek batı Türkçesinde iki sesli olmuştur (Ergin, 2011, s. 340).

Çavdır ağzında da sıkça kullanılan bu ek, bazı kelimelerde Eski Türkçede olduğu gibi *-p* şeklinde karşımıza çıkıyor gibi görünse de aslında hece düşmesi ses olayından dolayı bu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kelimede *-p*'den önceki ünlü sesin, kelimenin özünde uzun olmamasına rağmen uzadığını görüyoruz.

dē**p** (13/06), derlē**p** (5/13), toblā**p** (5/13), yē**p** (17/06), al**ıp** (5/13), ek**ip** (3/16), gid**ip** (4/06), ġo**yuP** (20/09), otur**uP** (20/07), ört**üp** (20/21)

Ekin Çavdır ağzında *-p* ünsüzünün ötümlüleşip *-b* ünsüzüne dönüştüğü örnekler de tespit edilmiştir.

var**ıb** (21/06), es**ib** (5/12), kes**ib** (20/24), ol**ub** (2/05)

-KAn: Çavdır ağzını incelediğimiz metinlerde bir örnekte tespit edilmiştir.

gelibarık**ḳan** (12/13)

-mAdAn: Olumsuzluk ifade eden zarf-fiil ekidir.

baḳ**madan** (19/06), ġaldır**madan** (8/05), ḳalḴ**madan** (1/02), öl**meden** (16/19), gid**meden** (4/05)

4.3. Metin

1. Kaynak: Ali KORKUT (yaş 72)
İşi: Çiftçi
Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü
Konusu: Geçim derdi, evlilik.

[01/01] geçincememiz yānı harman döver savırır savırdıḴdan soŋıra zēreye ayrı çovala ġatar ġatdıḴdan soŋıra bene sarıvırı ben boraya getirin ġor bi dā gederin saman getirirdik esgi zamanında samanı da gine dökerdim ben gine gederdim getirirdim işde bu

[01/02] merkebile getirîdiK canım el kalḴmadan ben merkebile boraya gelirdim gine gederdim

[01/03] ekinleri elile biçerdik

[01/04] orāla orāla biçerdik bi araya toplardıḳ

[01/05] undan kēri düvenle döverdik sôdde bizim aḳrabalar vardır hayvan getirîdiK bi çatı unlarla döver şey ederdiK işde bu

[01/06] tabi öküzümüz de var‿ıdı eşşēmiz de var‿ıdı var‿ıdı

[01/07] öküzüle

[01/08] saban bôle vardır sabanıla ġoşardıḳ boyundırıḴ vardır boyundırıḴla ġoşardıḳ de sürerdiK bôle tōm saçar işde bu

[01/09] atlān adı mı var at at işde bu esgi bu

[01/10] oduna edersin edersin denglersin denglersin dengledin mi merkebi yatırısın sararsın gelirsin

[01/11] yaḳardıḴ ġışın undan kēri ġurtulalaḴ bi tā gederdiK dedîn gibi işde bu hindi getmēyoz ġāri hindi mēmur olduḴ işde bu

[01/12] eşimiz ile mesele ḳıyalığa gederler ḳıyalıġda biddi derler iki üş erkēle atallar gelirler nışan yāni bitdiKden soŋıra hālin vaḳıtın eyîse dûn ederler davıl çaldırılar ġonum ġonşu toplanır oynar güler bi gün alır gelir işde bu

[01/13] atıla atıla hindi taksiler var ġāri at ıla getiriler atı mesele gedecēnde de geline gedecēnde ġoşduru hollarda atı şēý eder dāmadı bāzı dāmadıla gedeller bāzı kendisi bubasınla dayallar getiriler işde bu

[01/14] tabi

[01/15] evelden ḳaçallardı dayım hindi ḳaçmayı etmeyį yoḴ hindi ġonuşa ġonuşa şēý ede ede işde bu evelce yāni nışanlım göreceK deye ḳaçardı hindi ḳaşma maşma yoḴ

[01/16] hī hindi bi şēciK yoḴ işde bu bu benim bildîm bu

[01/17] sen de sovol

2. Kaynak: Aliye ÇAKMAK (yaş 64)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, geçim derdi, evlilik, düğün gelenekleri.

[02/01] ederiz çocuḴlūmuz aynı erezillîle vezirlîle yalıŋ ayaḳ bubalāmız bi ırasdıḳ ayaḴḴabı alıvısa gelse ġundura alīmış deye sevinir idik hindi ḳîbi nerde ayın oyun hindi bolluḴ dünnā bôledik oraḴ biçersin eder edemessin yalıŋ ayaḴ baş ābaḴ nerde kēgi bizler unu görmedige anālamız çilte doḳumuş da ġıraba kēmiş hindikî hu ġoyunnān tüyünü eğirmişler doḳumuşlar unu gēýcek etmişler kēmişler biz unu görmedik biz elbiseniŋ alt yannını kesdik üst yanna yamadıḳ kēdik bizim u geşdi

[02/02] örteridiK aynı yazma dasdar örteridiK örteridiK olanı örtecek dēḽmin işde varlıla yoglula unun da ya gôbe yamalıdır yazmanıŋ dasdarıŋ ya başı bi yannı yoluḴdur ēyį kötü bulubā mın yoḴ erezillik

[02/03] ha nasıl evlenecēz hindi ḳîbi kendimiz ġonuşmaḳ yoḴ ġāri u vaḳıt ana buba şeyinne hele benim veriliş

[02/04] benim ġaynatam denen işde ġayınbubamız ben alacān ben alacān der idi benim bekire seni deridi ġardaş buba yoğa bubam ölük buba yoḴ anama söz düşmēyo ābim

vermēcēn dedi fakir dedi çavdırda bi de birez öŋüne geçîmişler çavdırda vermiş geçîmiş bāzı baş ḳakıncı file ederdim ben çavdırda verdi de geçividi deye ırāmadlıĶ ölen geçēnki ölen kerim ām çavdırda vermiş de geçîmiş ôle gör işde hindi ḵîbi ġonuşma nē görüşme nē bi gelse ḳaçar yörûdük hindi hindikî eyi bence annaşa annaşa ġonuşa ġonuşa hindikî eyi

[02/05] geçimimiz işde ıdāra olub gederîz evel malımız var ıdı maşatımız var ıdı hindi eyį kötü işde dutuyoz ġapıyoz yēyoz

[02/06] evel geddik hindi geTmēyoz hindi çocuĶlāmız gediyo

[02/07] ha sabahdan sabāla ḳalḳarsın ġoyununu güdersin seçersin ġuzunu yatırısın egmēni eder yemēni edersin ḳırḳılacāsa ḳırḳarsın ôlen bi tā düzen dutarsın ġoyun sağarsın sırt çekersin pēnir çalarsın unūla āşam olur bılaşıĶ yürke vaḳıtın geçer yaylanıḳı

[02/08] eşşēle

[02/09] hindi moturula hindi moturula gediliyo hindi vasta tā bôn dörd çarpı dörd çıĶdı yaylaya

[02/10] çadırın içinde işde evel ôle söz mundan anladān sôt şahından kesersin unu çıbık eder diker bağlarsın hôle onuŋ üsdüne hasırı çeker dikersin onuŋ içinde yaşadıḳ hindi gine aynı yaḳacaḳ geven geven ġazdıĶ yaḳdıĶ diken hindikî diken derler hindikî püs tikeni geven unları ġazdıḳ yaḳdıḳ eveli hindi gine aynı unlar yanıyĭ yaylada

[02/11] pēnir yörd yēcēn ġadar yaparsın yördu bazarımız yaḳın olmadīndān satılıĶ olmāyo pēnir yapıyoz

[02/12] ha pēniri sağarsın gelirisin alır gelir süzer ataşa ġor ılıdırsın ācıġ şeyini aldında ġaynadırsın bi yol accıġ pek çok ġaynatmazsın da ācıġ hôle ġıranları fisireleg indiri ācıġ soğudūnda ayarına geldînde maya atar duddu mu keseye ġatarsın duzlar da

[02/13] edelim perşembe gün keşgeg dôlürdü evel cuma gün unduz gelirdi ġıza ḳına hurulurdu keşgē ezilir sabāla davılcılar davılı hurar ōlanın arḳadaşları keşgē ezer ikindinne ġıza bi ḳına hurallar cuma gün ertes ûn gine ḳınacı gelir çēz sermeye bi çēz sermeye gelir davıl bi de ḳınaya gelir āşam ḳına olur bazar gün gelin gelir iş biter idi eveli bôle dörd gün olurdu dûn

[02/14] hindi keşgeg cuma gün ikindin dôlüyo unduz munduz yoḳ āşamıla bi sandıĶ yollāvıyolar ādetine unduz getmēyį da keşgeg dôldünde cuma gün āşamıla ertesûn çēz serme yoĶ bi ḳına oluyo derneg gün gelin miniyo

[02/15] unduz dedîmiz işde örtü döşşeg neyise sarılırdı evel emme hayvana eşşē soŋura soŋura motur çıĶdı moturıla gız evine geder ertes͡ûn ik͡ûn soŋura gelin mindînde gelinle barabar u yüg bi de gelinin evine gelir͡idi evel ôledi hindi unduz dedîmiz oyudu
[02/16] savol

3. Kaynak: Ayşe ERYILMAZ (yaş 88)
İşi: Ev hanımı
Derleme Yeri: Kızıllar Köyü
Konusu: Çocukluk yılları, geçim derdi, evlilik, düğün gelenekleri, yayla hatıraları, ölüm.
[03/01] genşlimde nāpalım dēzem biz malcıydıķ yaylada durardıķ baharın gederdik güzün gelirdik e malļa maşatıla işde oķuļ oķumadıķ cāhılız dedîn gibi eyiýdik yaylalařda ovalařda ġoyunumuz davarımız
[03/02] alacıķ dutardıķ ġızıl bey yaylasında ġalırdık dörd dene yaylamız var͡ıdı bizim
[03/03] hatırlamam mı tā dün geldime gezmeyē͡ettime
[03/04] biz eyîdik yaylamızın otu biçilir turpancıķ atarız bi hafda ot biçer adam kôlü toplanır ot üleşiriz ordan şēý͡ederiz ġızıl bey yaylası deriz ora ġoru dörd dene yayla ġızıl bey üsēnalanı ġırıġ beleni isdemedîn ġadar yayla vař bizim dēzem olļařda gezdik eveli biz malları ġoyunumuz davarımız bubam dedîm sığır geş vaķıt gelir dikelir nîsanın beşinde gederdik kasımda gelirdik yaylaya davarlı ēnenimiz enerdi işde nāpalım yaylaları alacıķ dutardıķ gelin alacī deyį kôde olanı çārıydıķ malı olan mal keserdi olmayan hazırlardı belek deriz bordan alırdıķ ġozayı horaya atardıķ bütün ġoza daķardıķ pırladırdıķ evleri ġozayla işde ôle ôlen sabāla sığır sārız ôlen davar sārız ikindin ġoyun sārız yaylada sānıla malıla ôle gezdik ben gine yaylayı özelerin de diŋeldim çocuķlara da geddik dün ġoca mıŋar vardır bel kibin unun dibinde yedileř işdileř oturduķ durduķ unlar ıstanbola geddi benim beş altı ōlum var
[03/05] size de biri ġonyada doġTur biri ıstanbolda doġTur biri yeminli mālé müşēviri bôK ōlum bunuŋ şēýi ôretmen işde ôle çorula çocūla siz gibi ikişer çocuĶ edinmedik beş altı çocūmuz biceciK ġızımız var u da anġarada ġocası milļetvekili başġa ne deyēn ġaýri ġoñşu ġonum
[03/06] abu hatırlama͡mıyin herkezin dûnünü hatırlarıŋ
[03/07] borda dûnler hindi͡kîbi erkek ġarı ġarışīýmazdı

[03/08] nasıldı hurar‿ıdıḳ sekiz gün dûn ederdik işde ôle bi gün hu tāl çıḳarıýdıḳ ertes‿ûn güccüK odun dā ertes‿ûn çeyiz öŋü bi gün ḳına hurulur ertes‿ûn

[03/09] toplanıř ġızlar arḳadaşların ġarıları gızları ḳına dēdin başıŋı sökelḷeř ortu yerine eliŋi ayāŋa başıŋı eliŋi ḳınalḷař ḳına deyį una deriz hindi ölüŋüz ölür ḳına sürmek yoḴ

[03/10] gelin oluyonuz ḳına hurmaḳ yoḴ

[03/11] yaḳıyolḷar emme kimmili ne zaman yaġdıḴ

[03/12] bene hava mı çegdirecēn ġız ġızım

[03/13] çekēn

[03/14] hı bizi ha çok yaḳım yaḳardıḳ

[03/15] unudmuşūŋ ġāri

[03/16] öldûnde çoḴ ālaşırız çoḴ yaḳım yaḳarız tabi gelen geçen mal keseriz yaḳın kôlerde eliŋ günüŋ gelir bubam yayladaydı kôden geldi yayladan ik‿ûk odunla yaylada bazardan gelir‿idi biden öldü arḳamda çocuḴ bütün yayla yolḷānda vasıyeti oldu ambarcıġdan eliŋimiz güŋümüz ġarşıladı çocuġlarımı sarındı geldik herkezi ġozācı türk bubama bayram‿ā delleř boranın āsıydi biz gelesiye evler dolmuş heř yéllеř dolmuş ġoduḳ yüdüḳ işde bir hafda ālaşdıḴ sızılaşdıḴ bi dā yaylaya geddiK bilen ora geldi ikişer ev dutardıḴ biri yōrd evini ayrı dutardıḴ malcıydıḴ hasırdan gelin alacīnı ayrı dutardıḴ gelin olan yére āýşamā‿dar herkeze bi gün eveli hazırlanır herkezē dāvat ederiz malı olan mal keser olmăyan pırdolanı bişiri daşırı toplanılḷař yellеř içellеř bütün herkez ġozaḴ ġolan götürü dakalḷař gedellеř içellеř çalalḷař oynalḷař herkez dālır geder üsēnālanında baharın oturuýduḳ ġızılbele‿sār ġoc‿āvak vardı iki çatal oluġlu unun dibinde bi ġoca ġavak vardır ora sallanġuş ġurar ġızlar bayındırın gelini de gelir öte yandan toplanılḷař ġoyun vaḳtınā‿dar sallanġuca bineller unlar bayındır yaylasına biz ġızıllar yaylasına ôle ôle yaylalarda gezdik biz hindi‿kîbi pamık ekip tomatız ekip şēý ekip misir ekerdik öz deresi üş bin dölüm yér arāzı oldu şēý oldu baraç oldu misiriŋ başına beş altı ārıḳ domaTıs ekerdik domaTıs yemēni bile soŋıra ôrendik biz malcı oldūmuzdan yēcēmiz ġadar başına ekerdik yayalada ovada bi sene yaylaya ekerdik misiri bi sene öz deresi deriz baraç oldu üş bin dölüm arāzi oraya ekerdik ôle ôle vaḳıt geçirdik işde çorumuz çocūmuz böyüdü oḳumaya daldı derkene dā yaşaýbotun ben herkez bi yérde benden ġocadı çocuḳlarım işde ôle

[03/17] māni masal biliyon emme hindi unuddum ġāri

[03/18] çocuġlarıma masal anlaTman ne anladalım çocuġlarımız oḳumayı örgendi

[03/19] her şēýle avıddım çocuġları neyle avıdması hindi benim böyűk ōlum ġaraydın ġara yāzıt yanı başında bén var‿ıdı türkün ġara addırāman derdi dayım var‿ıdı mıhtar türkün ben de türk de ġara addırāman ġadar olsa kühēlen atı sırtı pantōlu üstü ha ġurban keserin der‿idim hiye ġara dedi mi yemenden deve çekilir ener de misire dökülür derdim biber de ġaradır emme dadlı yemeglere ekilir yenge derdim yengeme benim ōlum dadlı yemeglere ekilcek her şēýden derdim işde ne dēcēn genşliK geddi yaş geddi aḳıl gediyor hindi evel‿kîbi durubbō mu a dēzem ġocadıḳ yaş yerini aldı ġardaşlarım öldü benim böyûm öldü güccûm öldü

[03/20] çoġ yaḳdım yaḳım durubbō mu aġlımda

[03/21] çoġ āladıḳ biz çoġ her yérden ölgülē gelirler çoġ ālarız hindi mısanın dedesi var‿ıdı yaylada öldü öŋ‿dûn gine mezerine geddim uzaḳ yére üç sātlıḳ yer‿idi eşşēle getsen türkü şeyi ġor geçeriz anam ölecēnde işde bi sandīm var sırmadan telden üç ġızım vardır domurcuḳ gülden üç ġardaşdıḳ biz bôk ġızım var hurmaya benzer ortan ġızım almaya benzer en güccû yeşil başlı Turnaya bénzer çoğ‿udun yaḳımlar unudduḳ ġocadıḳ bu ġadar biliyon çōnu unuddum dedîn gibi dēzem işde nāpalım dāldılar geddiler iki denesi ısdanbolda ġızımız anġarada bu buldurda bôk ōlum bôle beş altı ōlum bi ġızım var oḳudular hepsi bôk ōlum ôretmen çıĶdı unun güccû birincîdi matamatikde araşdırmacı çıĶdı heni esgi tārıhı eserleri unun güccû gine unda oḳudu undan kēri ikisi toḳtur oldu ġonyada ōlum kendi de toḳtur ġarısı da toḳtur ġızını da bu yil gelin eddik u da toḳturdur hindi tıpda çocuḳlar

[03/22] işde ôle dēzem dā ne deyelim allah ne verdîse ġāri siz gibi ikişer çocuḳ edinmediK hı bôdüler besledik oḳudular dāldı bubası beni oḳudmadı bubam bene davar güddürdü geçin dedi herkez oḳudu ben oḳuyamadım herkez geddi

[03/23] abu biz sēwmek bilmeyiz ġızım eveli hindi çıĶdı bu sēwmek

[03/24] anamız bubamız verîdi kôdē īŋsanı görmemîz ġonuşmayız üç sene beş sene gelinlik oturduḳ u beni görmędi ben unu görmędim bubamız anamız verîdi soramazdık hindi sewdik aldıḳ bizim günümüzde unlar yoġudu üç gün dörd gün dûn ederiz kına edelļeř hindi ġarı ġız ġarışıḳ oynamazlar ġız evi bi eli zopalı dolanır oturu genşlerden baḳacaḳ var deyę oynamaz ġızlar eve çekilmezdi zıbınları keyerdi acam şalını ġuşanırız

ipekli önecē geriniriz yaylanıŋ başında sarı çiçekli çayırda gezer yörûrüz çibildik suda ôle daşdan çıḳar suları dā ne deyęn ġārı bildîm bu ġadar yarısını unuddum çōnu

4. Kaynak: Dudu KAYA (yaş 82)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Büyükalan Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, geçim derdi, evlilik.

[04/01] geldi geşdi a dēzem unuduyon anam bubam var‿ıdı saḳ kônden ben isaḳdanıŋ oh oh dörd ġız‿ıdıḳ ōlumuz yoġudu işde birimiz öldü hindi birimiz deŋizlide biri saḳ kônde ōýneşdik geldik öküz güddük deyen gibi dēzem ôle ôle geşdi işde dēzem

[04/02] evel biz hôle ilibada ōnăşırdıḳ çocuḳḳan

[04/03] hı ilibadı ōnăşırdıḳ hı dēnēle ōýănşırdıḳ öküz güderdik işde holḷařda dēzem ôle

[04/04] ben mi ufăġ evlendim dēzem yaşımı böyüddüleř üç yaş işde ôle evlendim

[04/05] nērdé ġonuşceŋ nērdé görceŋ borayı yaban ben orda bunlar borda hiş görmeden geldim dēzem hiş isdedilē hiş dayıŋ gelmedi görmedim hiş görmeden geldim öküz güdügidiyodum ōřdan geliyodum ōřdan anacāzım bişirir yērdik çoğ‿ ekeřdi bubam ekinleri buğdeyleri elle bıçılıyodu a dēzem ōlḷarda bıçă bıçă bıçara verilerdi băzı bıçardı her zăman gelmezdi sorḳuna giderdi ôle ôle böyüdüK işde böyüdüK giddik dēzem tınăs édeřdik dörd beş dene anan bilir beliki de savırcez deye onu yabeyle işde ôle geşdi hayātımız dēzem burıya geldim ġayınnam var‿ıdı benden topar hasteydi hôle eyiliP de örelēyodu çoğu vaḳıt nene var‿ıdı ġayınnası var‿ıdı işde ôle dayın esgere gidmeden evlendik biz üş seneden kēri giddi bi çocūmuz oldu āmat göleserde unlař hindi örelēyodu bubası giddînde ôle işde sōŋă çocuĶlāmız oldu alTı dene çocūmuz oldu alllaha amānet beş ōlan biceciK ġızımız var soŋ ġız oldu hindi gelinlēř dōrubā mı dēzem çocuĶ esgi insanlā ôle üçerciK benim iki bunuŋ vā iki ebidenin vā iki de gülün vā yoḳărda ġadirin ôle çay ġodurmadın içerdik zekerye hile hemen

[04/06] gelseniz eyiye biz bi yéḷḷeře gidemēyoz dēzem ġāri götüren olsa muddalibgilin çocuĶla götürüse ôle evdēý çocuĶlān adını unuduyon ben ôle bi oldu ḳafam dēzem on üç on dörd senedir hasdeyin domatizma hastalığı var bi de ıspartăya vara gelę vara gelę vara gelę a dēzem ḳonturule gidibōz o benim bel fıtī tā evelden doĶturum benim doĶturum ercan hocăydı ḳapaddılar dēzem hindi biri dē vā orúya iki aya bi bi aya bi gidip

domatızma hapı atıyon domatızma ilācı atıyon beliŋé çāre yoġ dédi hinden kēri amelet olmazsın dédi yaşlanmışīn dédi ķaķamazsın ķaldıramazsın dédi dayıŋ ķaş kere oldu dörd kere oldu ya pilatik vař beliŋde yörüyemēyo ġulaġlāmız da duymeyivēdi

5. Kaynak: Emine BAYAR (yaş 100)
İşi: Ev hanımı
Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü
Konusu: Çocukluk yılları, geçim derdi, yayla anıları, evlilik.
[05/01] çocuġlūmuzda fakirligde varlıġda yoĶluġda hiç erezillig de görmedik erezil de olmadıķ hiç ôleliKsire geldi geşdi ömürümüz çocuġlūmuzda ihTiyarladīnda da nōlacaĶ dālara gediyon ġoyun güdüyon dālarda yatıyon nēdecēn ihTiyarlıĶ bu ihTiyarlıĶ da hindi geldi geşdi bi şēýden annadīn yoķ gelenden annadīn yoķ gedenden annadīn yoķ şükür hallāmıza çoĶ şükür bin şükür yā rabbi yā rasūlallah
[05/02] geçimimizi ġoyunumuz var ıdı ġoyunlar güderdik ġoyunla ömürümüz geldi geşdi
[05/03] yaylalara gederdik alacıĶları dutardıķ on beş alacīla da oturdum yim beş alacīla da oturdum çoĶ günler getirdim geçirdim halam çoĶ dālara geddim çoban da oldum ġoyun da güddüm nere olsa geddim getirdik geçirdik ömürü ne gedmişîŋ ne gelmişîŋ ne gezmişîŋ ne bi iş yabmışīŋ hiç bi iş yabmamışīŋ
[05/04] var
[05/05] üç benim kendimiŋ üş ġız bi ōlan üş ġız bi ōlan ōlumuŋ üç ōlan bi ġız da onuŋ var biri almanyada biri antellede biri borda sen gibi bi ġızı onun da var bi ġızı bi ōlu biriniŋ var bi ġız bi ōlu biriniŋ var işde bôle geçincemeler a nenem dirlîmiz bôlēýdi hiç erezil olmadıķ hiç Yedîmiz yā pēnir hiç erezil olmadıķ hindi ne yā yeyen var ne pēnir yeyen var ne hasdalıġ da çoĶ
[05/06] kendimiz kendimiz ġadın ġızım mis gibi kendimiz
[05/07] ay ô süTleri süzerdik dünekler ederdik ilēnlere aļdlāna torpaķları dökerdik torpaķları dökerdik üç altı ilēn ġörùduk altı ilēni bi günde doldurūduķ günde onu beş gün durar altı gün durar ôle ôle ôle ôle ondan kēri onu süzerdik bi ġazan pēnir olurdu bi ġazan pēnir mayalardıķ bi ġazan pēnir ġar gibi çīlān üsdüne ġoruduķ çīlān üsdüne hôle yığardıķ pēniri onú bi deri hafta ōn beş gün bi deri hafta ōn beş gün bi deri öműrümüz ôle geldi geşdi hindi ġoyun sāmaya da üşeniyollar ġoyun olsa bile sağan yoķ sāmācaķ adam

sāmaya üşeniyo pēniri de şeye basıyollar neye o bidonnara deri pēniri yeyen de yoḳ işde bôle geçinceme

[05/08] eşşeklerile sözüm yabana yıḳalaḴ yapalaḴ bi sürü eşşek öŋün däh däh yükleri sarardıḳ bi sürü eşşēle yaylaya varīdıḳ āýşama dekki o alacī dutardıḳ süTlû dutardıḳ āýşama dekki üraşırdıḳ āzımızın orucunḷa file çoḴ gettim ben halam çoḴ

[05/09] var‿ıdı var zatten eskiden hayvan var‿ıdı hayvanlar hindi batıl oldu hayvan var mı hindi yoḳ batıl oldu var‿ıdı hayvanlāmız var‿ıdı yükleri una sarar‿ıdıḳ soŋıra da eşşeklere sarar‿ıdıḳ on dene eşşek öŋünde yıḳalaḴ yapalaḴ yıḳalaḴ yapalaḴ yayla ġar yābā şēý edibā suyun içinde cabıl cubul gederdik yaylalara

[05/10] olmazdı olmazdı alacī dutardıḳ ġarlar yādī zaman da oldu ōy

[05/11] yoḳ anacīm zoba nerde dirliK nerde u günlerde nerde dirliK nerde zoba nerde şeý yalıŋ ayaḴ baş‿ābaḴ üstün başın var mı mısmıl üsdüŋ başın da yoḳ ya ayānda ayaġġabı var mı mısmıl o da yoḳ erezilliKlerde allah ne var hindi yaşamaya ne var hindi allaha şükür allah ömür versin allah şeylēnize bereket versin de yaşan yavrúm yaşan allah ömür versin keselēnize bereket versin gözel allahım allah aḳıllānızı şey edsin de yaşan ne var hindi yaşamaya şükür çoḴ şükür bin şükür yā rabbim çoḴ şükür bin şükür

[05/12] ġoymazdıḳ ġoymazdıḳ ġoymazdıḳ iki çatı hayvanımız var‿ıdı iki çatı çatmayı neyile döver‿ịdik sen bilir min şeyi zēre neyile dôlüyo zēre nerden geliyo zēre onu bi yol biçeriz bi yol ġannīla çekeriz bi yol harman ederiz bi yol da çatmāla döve döve döve hayvanla eşşēle döve döve döve onu eridiriz bi yol da bu esen esib de savıracāz yabāla savıracāz onu zēreyi adlaşıTracāz ġāri zēreyi ôle ġaldırīdıḳ

[05/13] çeşleri yığardıḳ develer gelir sözüm yabana develer gelirdi çeşleri dutardıḳ ôle gelirdi hindi yarım sāTta isterse yüz dölüm yerin olsun al gel ġat ġannı ġanīla çekerdik ġannımız var‿ĭdı ġannīla öküzlerle çekerdik neyimiş bu érezillikler dēyon ben neyimiş bir ay oraḳ biçerdik bir ay orā biçerdik toplardıḳ beliki dört harman olurdu ġolay mı onca iş onu toblāp derlēp de yaylaya ġayınnacīm ırāmatlıġ ġumları hôle yīlır gederdi harman yerinde bi tene ġalacaḳ da bereket hanġında deye tabi hanġında kim bili bereket deye süpüre süpüre süpüre harman yerini harman yeri eden var mı hindi ġatıvıyo herif alıp satıp hora gōyu işde bu elini bile bılaşdırmāyo ya yavrúm bu ġadar erezilligleri çoḴ çeKdik çoḴ bunlān hepini gördü emine nenen şükür hallāmıza bi kere dēl bin kere şükür

[05/14] dûnümüzü nasıl evlenecēz a yavrum o zaman o zaman fes kēyoz başımıza peşli zıbın kēyoz hindi ne fes var hu fisdån derdim ben nāl kēlecek acabola hu fisdån kēlir mi üş beş kēcesin kēdik geldi geşdi ġāri dûnümüz de geldi geşdi ḳınamız da geldi geşdi nedcēn dünya bu a nenem bôle geçincemeler şükür yā rabbim yaşan hindi görün her şēýleri görecesiniz de görün nerde oḳūyon sen

[05/15] istanbolda oḳūyon

[05/16] nede oḳūyon

[05/17] ôredmen olcasın allah ömür versin yaş versin ġızım allah

[05/18] güle güle allah

[05/19] sen çoḴ sağol siz sağolun

6. Kaynak: Fatma ALP (yaş 63)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, geçim derdi, yayla anıları, evlilik.

[06/01] evel çocuġluġdan çocuġluġ evel oḳula getmedik evel ne ōnaşılırdı ġāri esir almacı ōnaşılırdı kemig ōnaşırdıḳ gece kemî gece

[06/02] gece kemig alırdıŋ bi herkéz gözüŋü yumar atardıŋ gece ġaranḳıda kemig mi bulunur gece arar bulurduŋ unu bulan çoban mı olurdu ôle olurdu heralda gelirdi ôle ôle ōnaşılırdı yaylada

[06/03] biz mi isdediler geldiler evlendiŋ nasıl evleniyoŋ

[06/04] görücü görücü sen gibi hindi ḵîbi gören bilen mi var bilen yoḳ gören yoḳ

[06/05] üsēn

[06/06] üç

[06/07] unuŋ adı biri özcan hanım nurcan

[06/08] dālarda ġoyun güddük her iş dudtuḳ ôle sāladıḳ

[06/09] dādan gelir dağa gederdi dādan gelir ik ̑ûk odun eder gene dağa gederdi dağa

[06/10] yoḳ yoḳ ôle oturu herkéz yaylaya otuz ḳırḳ alacıġ bi yere herkéz bi çobanı ġatardı ġoyununu güderdi herkéz oturūdu herkéz yaylasına gederdi

[06/11] vardır

[06/12] abdallardaşı ġızılmıŋar şālālānyurdlar çanaġyaran topraĶlıĶ başmıŋar güllümıŋar ġocamangüllü güccüKgüllü hepi de vardı yaylanın gelimıŋarı sümüglüālaŋı oluķseke tā göksekeye tekli geliyon horaya gelirdin

[06/13] çeşmeler çoĶ çeşme çoĶ başmıŋar var güllümıŋar var ġızılmıŋar var çanaġyaran var başķa hanım yine güllümıŋar var gelimıŋarı vardır

[06/14] buz gibi buz gibi sular eliŋ batmaz

[06/15] e suyu çoķ soğūmuş da undan

[06/16] yarmış heralda eliŋ batmaz çoķ soğuĶdur

[06/17] ataşıla geven eder gelirsin tezeKler yaparsın odunlar götürüsün bişirisin hindi ķîbi evel tüp yōdu hindi tüp götürüyo emine abangil

[06/18] eşşeKlerile

[06/19] hindi motura miniyon her yükünü atıyon alıP varıyon yurda çanaġyaranın gedîne çıķıyon indiriyon dutuyon alacīnı

[06/20] tabî ġolay evel on eşşeK bulurdun yıķalaĶ yapalaĶ tavıġları gelin dayar gibi dayayalaķ yol yōdu yol yōduniki eşşeKler gederdi

[06/21] var ◡ıdı inekler sürer gederdin salıvırdın kendi varīdı inek boradan

[06/22] hiç ġoyunu sārsın bılaşīnı yürsün südünü çekersin undan kēri çoban dağa geder çoban gelesā oturusun beklersin çoban geldînde yer içer ġuzuyu seçecēsen seçersin seçmezsen ġoyunu ġatar undan kēri yatarsın şey yoķ televizon yoķ ıradıya yoķ o vaķıt bi şey yoķ yatāřsın sabāla erken gene ķalķarsın ġuzuŋu ġoyununu seçersin ġuzuyu bi yanna ġoyunu bi yanna ġoyuna geden ġoyuna geder ġuzuya geden ġuzuya geder

[06/23] anladıllar anladıllar anlaTma mı āşam ġonuşullar kimi çorab örerdi oturulardı hacça yengem ırāmatlıķ zekiyē halama hiç ķorķma mın demiş sen demiş zekiyē hala demiş bi de kim var ◡ımış orda ne bilēn abu halam demiş ķorķman demiş üçü bi ġalmışlar biz güllümıŋardadıķ ķorķman halam ķorķman demiş gelene de demiş ķırķlī hora ġorun demiş ġarnına soķarın demiş ırāmatlıķ ordan hacça yengem getmiş emmimiŋ gēceklēni kēmiş evel ġadıralı babışlar olurdu ya onu da kēmiş ġaranķı oldūnda āşam der höşmerim ġavırıbō der ocān başında der āşam taķır taķır taķır kēdim der geldim der ķapıyı bi aşdım der hiy demiş ondan yatırdım da der boğalā boğalāvıdım der hanı ķorķmāyúdúna demiş donuna işēcek dēyi hanı ķorķmāyúdúna dedidim dēyi kör olasıca sen midin dedi dēyi

bene dēyi ödü sıddı dēyi ḳorḳdu dēyi āşam ġandilli ġandil yaḳarsın oturusun lamba bile yōdu ġaz yānla ôle ġaranḳılarda oturusun

[06/24] ġazan ġurardıḳ baḳırlarla çekerdik ılıdır yıḳardıḳ

[06/25] sabın var canım sabınsız o mú yünür ġāri sabın var ıdı tursil yoḳ kül ġaynadırdıḳ külüle sabınla yür sererdik tursil yōdu tursil hindi çıḴdı ġāri her şey küllü su ederdik

[06/26] eyi savol

7. Kaynak: Fatma DEMİREL (yaş 75)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Kozağaç Köyü

Konusu: Geçim derdi, evlilik, düğün gelenekleri.

[07/01] oraḳ harman ūraşdıḳ tarna eddik bulgur eddik göce ġardık esgiler hindi işde ḳafalarımız danġalaḴ oldu bi şeý edmēyoz ġāri he

[07/02] kim bili a ġızım tā ḳaç sene oldu dûn ḳına hatırlamāyon unları hile ḳafam accıḴ şeyli de pek unu bunu heni aġlıma getiremēyon

[07/03] ne iş dutalım işde zebze eker idik oraḴ harman işde dēvidime

[07/04] yoḳ yoḳ ġoyun geçimiz bi şeyimiz yoḳ bizim yoğudu davar mal yoğudu

[07/05] tarnayı her çeşid yōrt un süd hepisini ġatarız yūrarız ōn beş gün durduruz dökeriz ġuruduruz bulġuru da ġaynadırız dērmende ûderiz sereriz ġavırız çovala ġatar ġōruz

[07/06] salçayı da ederiz unu da dōrar süzer ġaynadırız günnediriz unu da yerine ġatarız işde u ġadar

[07/07] bilmēyon ġıscāzım ben abō

[07/08] ôle şēýleri bene sorma bunuŋ anası çoḳ bilir yoḳ mu anan

[07/09] dûnde

[07/10] gelmedi mi bunuŋ anasına soracasınız siz her şeyi u çoḴ bilir her şeyleri

[07/11] yamadıda dûnde

[07/12] tamam eyi benim bilecēm bu ġadar ġıscāzım as ḳafam hasda benim de

[07/13] dûnler ġızım işde oḳu dādarsın

[07/14] peşKir dādarlar basma dādallar ya bulġur çıḳīr ıdıḳ ya erik ġoşafı çıḳīr ıdık esgi bi şiý mi var ġoltūmuza ḳıstırīdıḳ bi kirpitin annacına oḳu ānnacı vermeye gederdik

[07/15] ḳına nāl yaḳılacaḳ ġızım ġararsın yaḳarsın

[07/16] hindi deŋişdi de aynı önceden işde ġarıyon başına hurallar gelinin eline ayāna hurallar gedecēnde u ġadar hindi tābi dedînile devir deŋişik

[07/17] kēyollar canım önceden kēliyorudu

[07/18] ha yoġ töbe yoġudu poçūla düzellerdi gelinin başını ġıscāzım benim aḳlım ermēyo da var ı dı ben bilemen unuduyon

[07/19] taş kēdirilerdi başına undan kēri al örteller ata bindiriller öŋünde birez de gelin alıcı bürgüleri keyeller ôledi evel işde

8. Kaynak: Feriza ERBAY (yaş 85)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: İshak Köyü

Konusu: Geçim derdi, çocukluk yılları, düğünler ve cenaze gelenekleri.

[08/01] yavrúcāzım sene ne deyēni bubacīm hastaydı ôle geldi ôle geşdi alan işinde belen işinne geldi geşdi dağın odununna ovanın çiftçilînle ovanın yazısınna bunnālan geldim geşdim yatıvıdı ġocacīm ölüvüdü ırāmadlım ḳırḳ sene oldu öleli yavrúm o da ôle ölüvüdü

[08/02] benim beş ōlumula bi ġızım va allaha amānet ikisinin dûnünü eddiK gerisini bütün kendicēzim eTcen deye işde ufaḳ çocūlan ġaldım üraşdım ġārı bisēl ġızım ordan bordan ollānı sorarsan iş pek çoḳ dağa ovanın çiftinlen dağın odununnan çoḳ şey olduḳ

[08/03] ġoyunumuz da var ıdın ġoyun da güddük evel birinin deve de yeddik delleř ġoyunumuz da var ı dı besimiz de var ı dı ġızım besiciliK de yaPdıḳ ġoyunculuġ da yaPdıḳ hepisini yaPdıḳ yavrúcāzım

[08/04] yaylaya göşmediK yaylăya göşdüK desek allahtan ıraḳ undan kēri ḳaḷĶdıḳ ġocam almanyăya getdi undan kēri bi yol çoru çocū yetişenleri götürdü hindi allaha amānet üç oğlum şeyim var ı dı orada türkiyede almanyada ikisi üçü ġaldı biri geldi geriye antelleye antelleden bi ev aldı soŋura allahın izniyle ḳorḳutelinden aldı bi ev yazlıḳ ev deye işde bayramda çoḳaşdıḳ bi sığır aldılar kesdiK yediK işdiK herkezi dağıddım ḳırḳ senedir ôleyin a ġızım ḳırḳ senedir ôleyin ġısçāzım ne yapalım bôle bôle gelip geldik geşdik genşlîm zātan dēvidim bubam hastādı ovanın çiftçilinle dağın odunculunla ovanın suyunla geşdi ġısçāzım

[08/05] çocuġlū mu e ġārı pek ollānı hatırlayaman bi bubacīmın şeysini çift sürerdi camızları var ı dı camıs çiftinle giderdi çifte giderdi beni götürûdü yanında giderdim bi

gün ġaldırmadan gitmiş camızlān öŋüne düşerdim ısıcaķ erividi m̂i̯ di alır gederdi unlař sürür yörûvürûdü elime de dēneci alırdım unlān burunlāna vuruyduruydım ôle u çift sürerdi ben ununlān barabar bubamılan barabar çift sürerdim ġārı mallān öŋünde bi yol güdmeye giderdim güderdim ovalařda camızlar güleşirdi ālăyaraķ eve gelirdim ayıramazdım da bi yol bi horda hindikî su sulayanlān verenlēn camızınla bunlā bi güleşdi allahın göleser bazarı günüdü ġızım çavdır bazarıydı göleser bazarı dēli ır ārasında çift sürübōdum bi ben şeýę güdegiddim malları güdegiddim camızı güleşdi camız boşanmış da bi geldi åyıramadıķ ne ġadař vastacı varsa orda durdu urġanlāla ayırcaz deye ūraşdıķ o onuŋ başından bāladı o onuŋ başından bāladı baķ ġuşluġ boşandı geldi ġoca ilkindine ġadar camışlā ġulaşdı patlācaĶla hindi ġāri dedik ayrı ayrı çeKdik unları aldıķ geldik evlere bôle bôle geşdi ömrü nenēn ġızım

[08/06] esgiden ġızım aynı ķına yanardı bôn şēý̯ ederdik egmegler olurdun eveli ġazanlara buyday egmeglē basılırdı evlēn içinde olurdu dûnle alanda olmazdı bi ōlan çocū görüyo deye milletin ödü sıdardı oyun yerinde hullāda oynēýcez deye ūrāşıllardı esgiler böyleydi yavrúm dûnleřde dûnleř de ôle olurdu esgilerden aynı yemeg bôle bişerdi ġarılā bişirîdi erkekleř yoğudu ġarılā bişirîdi erkek yemegcisi yoğudu bulaşıġcı dutarsın ġarı yemegci dutarsın ġarı ôle erkekler dıbıdan ġarılar çalar‿ıdı dıbıdanı ôle

[08/07] burda ha

[08/08] hindi eveli ölü öldûnde ġızım böýün öldü āýşam bi sığır kesilirdi öldümüydü ġuşluġ ölse āýşama bi sığır kesilir unu yetiştirileřdi üş gün yemeg çıķardı ġızım üş gün yemeg çıķardı verilerdi e hindi haram deyollař egmeg evden yedirmeyollař edmeyollař gelen de yérdi giden yérdi o evden çıķardı hindi yedirmeyollař işde

[08/09] gelen olma mı hāftăya bi u yemēlen şēý̯ edersin de o bi hāftăyı bilmen hindi evlēden geliyoř yemeg dûn evine yemegci ölgülüğ̯ evine yemegci gelmēyo

[08/10] buyur

[08/11] eveli yas edelleřdi āğlallardı hindi āğlamaġ yoġ yas bilen yoġ hindi

[08/12] benim aġlım ermēyo ġāri unuddum a yavrúm ben de ederdim de

[08/13] ne deýveren ġızım sene ben hindi

[08/14] heç aġlımda bi şey yoğuki

[08/15] yoġ haḳıḳaten unudġanın çoḳ unudġanın aġlım ermēyo yaşım oraġ bıçardıḳ harman döverdik çeşleri yaparıydıḳ şēýler gelirdi savırdīmız şēýlere damġa hurar gederdi ôle

9. Kaynak: Fidan TURGUT (yaş 73)
İşi: Ev hanımı
Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü
Konusu: Evlilik, yayla anıları.
[09/01] evlenmeden bi arḳadaşım var ĭdı arḳadaşıma der idim bu zurnacıyı nēdecēsin de varacāsın arḳadaşım néden bôle oluyo yeTi sene aşıĶlıġ yaptı aşıĶ oldular yedi seneden kēri u askere getti u da verem oldu öldü öldüKden kēri askerden geldiKden kēri bene ābimle tanışdılar abim senin ġardaşını bene ver benim ġardaşımı sene ver dedi ôleliksire tirampa yapdılar aldıḳ ben ura vardım nişan yoġ yüssüK yoġ bi şey yoġ ôle dûnümüz oldu fakirliK undan soŋıra beş çocūmuz oldu beş çocuġdan kēri u zurna çaldı ben ileşberliK yaPdım ömürümüz ôle geldi geşdi elli iki sene geçindik elli iki seneden kēri u vafāt etdi ben de beyin ġanserine yaḳalandım beyinden amelet oldum undan soŋıra hindi de hastayın elim asalı geziyon
[09/02] giderdik
[09/03] āýşama tekli sabah ġoyun gelir ịdi ġuzu gelir ịdi unları ērē sürerdik daşlara sürerdik inēmiz olurdu sağardıḳ ôlen soŋu olurdu ġoyunu sağardıḳ südü çekerdik mayalardıḳ ġaymānı yağ ederdik derilere basardıḳ tenikelere ġatardıḳ yağını pēnirini iner gelir idik yayladan
[09/04] hasır var ıdı hasırla çıbīla alacıġ dutardıḳ
[09/05] yaylada makineden ġaymā çeKdîmizde unūla ġaTmar ederdik ġaymāla misir ununla ġuymaġ ġarardıḳ gelen músāfirlerimize unları yaparız işde yaylaları çeşmeleri gezeriz gevenle ġaTmar ederiz gevenle ederiz ġaTmarı yaḳacaḳ yoḳ geven vardır bizim yaylada geveni ġazar geliriz Paltāla unu evin öŋüne yığarız unūla egmeg de ederiz yemeg de bişiriz çamaşır da yīḳarız tenikeyi hurarız da tenike hurarız ġazan yoĶ tabi
[09/06] sabın var da tursil yoḳ küllü suyula küllü su ġaynadırdıḳ külün şeyi çıkar ıdı altın gibi suyu unūla çamaşır yıḳārĭdıḳ sabınla toḳucula daşa ġorduḳ toḳucula unūla yıḳār ĭdıḳ

10. Kaynak: Güldali ALTINOK (yaş 80)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Yazır Köyü

Konusu: Evlilik, geçim derdi, ağıtlar.

[10/01] çocuġlūmu hile biliyon mu on yaşına vardıḳ on beş yaşına ikinci sınıfdaydım beni ḳaçırdılar

[10/02] hī gece yataḳdan ḳaçırdılar hapsa addım üç denesini yaddılar soŋıra çıḳaralım dediler çıḳardıḳ gelin olduḳ

[10/03] evlendik evlendik gine çıḳ dediler bi yol üraşdım dörd sene üraşdım boşanān deye boşanamadım

[10/04] sēmedim beni zorla ḳaçırdı beni eziyedler eddiler dôdüler nışanlıydım birine pusatım kesildi nikehlendiK geldik dûnümüz olcādı ḳaçırdılar una varmadım

[10/05] iki ġonşuydu gelin geldim esgi ġayınna olacaḳ geldi ġuzu ͡ôbe başlı ġara āmad dédi gelin eliŋi öbdü mü ġāri dedi öbdü dédi u da biz ġonşuyduḳ ḳırḳ seneliK dédi ġonşunun boncū daḳılmaz dédi daḳıldı ġāriye dédi u da

[10/06] hiye ôle ôle işde vaḳıt geşdi

[10/07] soŋıra birleşdik gine olmadıydı soŋıra çocūm oldu evlendik e geşmēcen dédi geşmedi görümcemin gelini oluyor soŋıra ġāri işde olduḳ eddik ġardaşcıġlarım var ͡ıdı ikisini de hurdular biri ġålaḳ ġaldı ikisi öldü ôle mucādalayla geldik geşdik ġızım işde

[10/08] var var on beş dene torun var

[10/09] hī altı çocūm oldu size ömürler geçēn biri öldü ikinci ōlum

[10/10] gelinim var horda

[10/11] déde de öldü on beş sene oldu öleli

[10/12] soŋıra sevdim ġāri soŋıra sevdim

[10/13] avḳat torunları var bunun

[10/14] avḳat oldular iki denesi bi yol hindi hākimlē geşdiler hākim olacāz deye onūla ūraşıyollar

[10/15] işallah bordaydı ġızım biri geddi işde ôle mucādalayla

[10/16] davar güddük beş yüz dene davarımız vardı ġoyun ġuzu hep çoğudu ġāri unlarla ġoyundan gel geç geçiye ūraşdıḳ hindi gine ūraşıbōrun seksen yaşındayın

[10/17] gine ūraşıbōz öldü déde öldü eyîdi cenned meken olsun u eyîdi ben kötüydüm

[10/18] ôle dēcek ġārı ölenin ardından kötü demēcek

[10/19] hī eyîdi erezil edmedi beni hiç ne yedîne ne işdîne ne harcadın demezdi yalıŋız ġumarcıydı ġumara veré veré veré hem ġazandı hem yédi ôle üraşdıķ işde çocuġlarım işde üç ōlum var üş de ġızım var ōlanlar da aynı kendî bi oldu

[10/20] ġumar oynuşuyor sen gibi olsa bunlara evlet démen dérdim ası ġonuşmuşūn ellēm unlar da ġumarcı oldular olup gedeller hepsi de antellede finikede ēleniP yörüz işde bi de son başı da evimiz yandı

[10/21] on dene inēmiz var ıdı ġurtardılar ġonşular üş denesi bızā addı bızālar āzını açı açı véřdiler

[10/22] yanġını ġız dûnü edcēdik yuķa eddiydik altındā ocaķlıġdan dutaşmış habarımız olmamış gece u da yandı allah sene de aķıllar fikirler versin

[10/23] diledicēn olsun

[10/24] yaķım deyver dēyō yaķım ben bir iki deyiverdim emmek

[10/25] ne yaķımı

[10/26] biliyon emmek bilmēyon ġārı ōlum öldü de unuddum her şeyi gel geT ōlum gel geT bayram edelim bayram edelim de hep barabar gedelim ōlum ōlum yandı içim yanıyo ġızım içim yanıyo horcāza ev yaPdıydıķ araba aldı antelleden evler aldı hem ġumar oynuşdu hem borç getirmedi ġapıya ôle geldik geşdik ġızım ne deyēn ġārı dēcek yellerim çoķ emmek deyemēyon allah sizlere derd bele vermesin de

[10/27] ġızın mı oluyur

[10/28] ġızım

[10/29] oķula gelmiş sanıyon ben de boraya oķula gelmiş de ôredecek çocuķlara hendēne mi aldırıyon ġāri ġalan

[10/30] kitap yapcan

[10/31] nérde oķuyon

[10/32] benim ġız da orda avuķat gız nēdelim ġārı ya

[10/33] anladıllar

[10/34] anladıllar

[10/35] īsan soŋ zaman dagdilōýibi ġonuşursun ġonuşursun da bôle zamanda bi şey oluyor denmēyor kim bili nedense

[10/36] çay ġoyān da içelim

[10/37] işmediler bizim orda da işmediler eynel havası hile sôlellerdi yenge sôlevi hile eynel havası iki ben unuddum arpayı bişdim dalaca desde gözlerim yolda ġulām sesde der‿idin işdeye eynel havası çekellerdiye emir bubam çoḳ çekerdi ġayınpeder benim

[10/38] yayla yollarında göş ġatar ġatar eşden ayrılmış palaz ötér ötme palaz ötme derdim çoḳ benim derdime derd ġatma dellerdi bilmēyoniki ḳopuḳ hasan vardı ġāri yazır ġarıcı ġozācı danacı ambarcıġ pelidci der‿idi

[10/39] benim enişdem vardı dēzemin gocası u da sasçıydı

[10/40] öldü ġārı dē mi bu yıl u

[10/41] hı unun adı da hasandı hindi ōlu da kötüymüş ġāri

[10/42] ōlan sā mı

[10/43] sā da kötü ôle hastānaya götürüp getiriyolarmış soŋ zaman nazif ā gibi

[10/44] aġlıma geldi mi yaddım mı uyḳularım gelmēyor hiç öŋüme gelēyor uzayāyor gelip yörûyor bulut gibi pelivan‿ıdı ōlum dörd ġarış yarġınlı heri daḳdı ġanser‿idi idirar ġanseri dememiş bize dörd sene çekmiş ana ben hasdayın dememiş hindi ne var ġārı ġurtuluyo baḳ üsēnin hayalarını aldılar ġurtuldu tāfjilin şükürün de almışlar hayalarını ġurtulmuş unu da almışlar unlar gine baya yaşşadılar beniki dememiş ġāri hıngıla zınga geldi her yanları dolmuş daşmış o zaman dédi ne ōlum sen hasda mın derin bacaḳların şişe dédim hī dédi yérin sözüm yabana babışların içine dolubō dā démēyo bize ġıza vardım hadçaya ġız anam ābin hasdaya dédim hora şeyę götürelim dédi ācıla kepezde şeyde körpünün başında ācıl vara götürdüydük ġārı benim hasdam dēli bu dédi geşmiş zamanı dédi ġārı morarmış morarmış bacaġları ġız u demedî‿bi ġarı da demediye ōlun hasda deye ha bi duyur bene

[10/45] ġarı hindi ırātı eyi ne var nēýę desin

[10/46] hı gelin eyi ġāri hindi

11. Kaynak: Güllü ALP (yaş 65)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Cenaze gelenekleri, ağıtlar.

[11/01] ġuran oḳunur yāsin oḳunur çoġ yaḳınıŋ oldu mu yas edilir ağıtlar yaḳarız ġāri ölüvüdü gedividi gelividi

[11/02] verin ne edēn yas mı edivirēn

[11/03] oh ne deyēn ġāri hindi beKle baḳalım aġlıma ͡elivisin cımĭcıḳ dēzeme eddîm yası dēvirēn mi ġāri

[11/04] benim dēzemi vuran avcı nereli ciğerci bôrecî yaralı dedim dedim de yas edividim dēzeme ġonuşdum ya digdîn gülleri ġurudmān suyunu çoġ döküP de ġurudmān anacīnı unudmān dedim dedim de āladım hah tamam mı

[11/05] başġa işde unuduyon bôle zamanda her şeýleri başġa ne dēvirēn ġāri biddi mi ġonuşma tā alacaġ mın

[11/06] çoḳ yaḳın olannar eder

[11/07] evel ġızlar gelin olurḳana da yapılırdı yas olurdu ġız sabah başlāvırīdı yas ede ede sene sarmaşa anasına sarmaşır bubasına sarmaşır halasına sarmaşır dēzesine yas éderdi hindi ġızlar yas edmēyi ġāri ôle gediyo ġocaya

[11/08] kim bili işde ôrenmişiz ḳāddan ġalemden işde havadan sudan bôgden güccüKden birer ikişer kelem çalarḳana örenmişiz yas ederkene hadi bene ġoca çaylar ġanlı kütük göhürü saydıcağım bubacīmın hatırı u da beni zındanlara batırı ha yazdın mı

[11/09] bunu bubanıŋ için

[11/10] hī herkezin içi bôle ayrı ayrı ağıt böle farḳlı farḳlı olurdu emme unudduḳ ġāri admış beş yaşındayız

[11/11] savol halacīm hadi baḳān

12. Kaynak: Gülsüm TOSUN (yaş 91)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Kayacık Köyü

Konusu: Sülale, aile bağları, evlilik, gelenekler.

[12/01] ben haşım ā deller bubama ālādan aḳrabalıyız işde ne dēyen ġāri

[12/02] evlendiK işde allah nāsib͡ eddi

[12/03] yirm͡ iki yaşındādım

[12/04] ben yılları bilmēyįn anam gözel oldu

[12/05] gelinliK kēýįlmezdi eveli

[12/06] üç etek keyilirdi poçu boyama olurdu başıŋda fes olurdu ôle yapallādı duvā duvaġ çiçeKlellēdi bôle ôle altın varsa altın çizelle ôle ôle geçēdi

[12/07] tārlăda mı

[12/08] tārlăda iş olma mı canım çiftçiŋiŋ işi mi biter tārlăda işimiz de olurdu malımız aş ġalsa ayrıġ da toplardıḳ mallara yedirméye tārlălādan çiftçilēn arḳasından ôle ôle geçirdik işde u günleri

[12/09] var‿ıdı var‿ıdı

[12/10] ôle yaylăya maylăya gidmezdik çobanımız olurdu kôde ġoyun çobanı olurdu davar çobanı olurdu onuŋ öŋünde tabi döl alırdıḳ döl almada gider gelirdik sağımda gider gelirdiK ondan kēri çobanlar éddi ôledi ġoyun da davar da hanı āşam sabah döl alınırḳa bir ay iki ay bi tecelle görüdük ondan kēri sāmaya gideřdik ġāri ôledi esgi günlē ovadan oraġdan çıḳarsın ġoyun sāmaya gidersin geçi sāmăya gidersin ilkin ovadan oraġdan çıḳarsın çocūn sırtında hadi baḳam palas pandıras ovadan şeyę eve gelirsin evde bi yudum su yoġ tavıġlā āzını açıbōdur köpēn varsa köpēn āzını açıbōdur susuz su yōğdu evlēde bi mıŋar var‿ıdı kôde o bi mıŋārın başında ġoca kô ēlenirdi çamaşırı da ev sıvaması da işmesi yemesi malı maşaġatı bi mıŋarın başındādıḳ

[12/11] çamaşırı evde yīḳarız çamırlıġ vardır çamırlığă gideřdik çamaşır yīḳămăya uyuşçu deriz horda derede o uyuşçuya gideřdik hani çamaşır yīḳămăya ġazanın külünü alırsın hadi gidersin çamırlığă kül gidmez hôle suyu gözeldir çamaşır yīḳaması gözel olur hurduġça hôle davlım davlım sabın gider etrafıŋa ôledi çamırlīn şeyi gözel olur‿udu undan çok giderdik orăya bi köme olurduḳ beş altı kişi herkezin daşı ayrıydı tokucu ayrı ġazanı ayrı aldın mı gidersin ôle ôle geçirdik hep genşligleri

[12/12] ġayınnam eyîdi savolsun allah ırāmat ēlesin pek fena dēlidi emme

[12/13] çoḳ titiz‿idi bi suya gedersin ḳılorat gelmeyince su dolunmaz beklersin sudan gelesiye çocū alır abu gelibarıḳḳan bārış çırış ta yolda duyarın ġārı of gine bağırıbā derin ġāri ôledi ırāmadlıġ çoġ cadīdı

[12/14] benim yedi çocūm oldu biri urfada ġaldı deden polıs‿ıdı oraya tayinımız oldu ora giddik altı çocūm va allaha amānet dünyada işde çocuġlar da bôle böyüdü çalıya gidersin sabāla egmēn başından ḳalḳarsın tegnede üş bezen varısa ġalır çalıcılā gédmişdir dā dağlara varıbādır bāzı ġoşa ġoşa yetişirsin bāzı egmē erken edivirsin öŋden gidersin elile gidersin ôle ôle gidmesen ne yaġcān odun eşşēle gelir sözüm yabana bi çiftçi hanġı birini her gün oduna gidcek çifte giderdi ôle ôle geçirdik

[12/15] mēşur‿udu her yaḳada bôle emme hanı kômüz herkez giderdi bi giddik mi on on beş ġarı giderdik dağa çoḳ giderdik buyur

[12/16] tarna bulgur ederiz begmez ġaynadırız üzüm ġırarız

[12/17] tarnăyı mı

[12/18] ġazanda ġararız tarnayı ilēnlerde ġadġısını ġatarız nohudunu bişiriz domadızini biberini bişiriz yoğurdunu çalarız on külo süd hanı onar külo süd ġararından yōrd çalarız ôle ôledi oldu olasıca bôledik

[12/19] aman bilmen bilmēyin

[12/20] eveli tanışmaġ ġonuşmaġ mı var‿ıdı a nenem yoğudu hiş tanışmadıḳ ôle kör döğüş köy hep ôlēdi

[12/21] buyur

[12/22] tabi sēwmesen varılır mı sevelek bubam ben isdéyene vēmediler vāmadım bubam vēřmezdi hanı her îsan çire çıḳıyo mu işde huna vēcen buna vācan ben dedim vāmacan ben ġoca isdemēyon sene dedim o da neden vāmāyomuşūn ben senîle mi uraşcan ḳıyalıġ mı getiribōcan eve vēcen ġāri birine dedi vāman héş vēme dedim söz vēřme dedim un elepdurun emme sabah namazı egmeg edcen soŋıra ġārı kime vācan kime vācan kimseye vāmācan dedim mısaya mı vācan dedi tabi mısaya vācan dedim işde bu ḳaldırdım addım tabi bunlā da isTeyollā da vēmēyo bubam nasib‿olmuş dēlîdi işde nasib‿oldu kôdeyiz işde dā evimiz orda aşşāda

[12/23] bubamın dedesi horasandan gelmiş dedesiniŋ dedesi bubası işde burăya hu çavdır āları vā ya çavdır āları biz hep bi sülālayız biz unlarla ordan göç edmişler horasandan u da iki ġan dāvası arasında mecubur olmuşlā bunlař ḳaḷḳmăya ḳaḷḳmışlā gelmişler gelmişlā emme külteli gelmişlē yani hepsi de eyîmiş hepsi de eyi yere ġonmuşlā allah ırāzı olsun ġoyuP giden nurda yatsın bir avış topraġlāndan ēýleniyoz işde

[12/24] kimisi çavdırda kimisi şeyde göleserde dengerede var dengereye gelmişler eveli dengereden bu yanna serpi olmuşlar hindi dengerede cami vā ya şeyfj üsēn cāmisi u şeyfj üsēn bizim dedelēdenimiş çoġ yaḳınmışīz ġabiri yıḳılmış mı unun biliyo musunuz

[12/25] ġabiri yıḳılmış dédiler de üzüldüm

[12/26] cāmının içinde mi

[12/27] o cāmıyı o şeýfj üsēn dede yapmış işde biz unlādanız şeýhlēden

[12/28] héş bi şey yapmazlā ha kütük atallāmış eveli unu bilmēyin bizde yoğ‿udu onu hanı bilmēyin ōlan oldu mu kütük atallā ezen okulla ezen her çocūn gulāna ezen oḳullā bizde hinde hāle gine ôle çocuġlā dünyaya geldi mi

[12/29] olur

[12/30] olur nazar olur olur

13. Kaynak: Hamide YOLERİ (yaş 70)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, evlilik, geçim derdi, düğün gelenekleri.

[13/01] çocuġlūmuzda ġızçāzım dāda geçirdik hayatı şey ġoyun güder‿idik dölünü alacāz deye ūraşır‿ıdıḳ devemiz var‿ıdı hayvanımız var‿ıdı bubam kendi başına göçer‿idik kendi başımıza ġonarıdıḲ bi el āzı görmez‿idik hani ġonşūla ġonumula görüşmedik kendi arāzımızın başında göçünsüre kendi kendimize olduḳ bittik

[13/02] alacıġ alacıġ vara

[13/03] alacıġ dutarız südlüg dutarız alacīn içinde yatarız südlûn içinde yōrdumuzu südümüzü de ġoruz işde ôleliksire yaşarız

[13/04] ola hasırdan dutulan bi şey çocūm hasırdan dutuluyo hasırdan hindi gediyin bi alacıġ çeviriyin bi de ġıranına südlüg yapıyon bişirdîn yemē ora ġōyon yōrdunu südünü ora ġōyon egmēni aşını u orda zabdediyon yēcēni de alıP geliyon unu da orda zabdediyon sōranı ḳaldırıyon gine yemēcēni götürüP ora ġōyon unūla hayaT geçirdik çocuġlūmuz bôle e soŋıra da ġocaman olduḳ ġocaẏa geldik

[13/05] nāl evlendik ġızçāzım işde oldu biddi evlendiK eveli bi yavıġlı olmaḳ var‿ıdı bi sene yavıġlı begler‿idin ertesi sene dûnün olur‿udu ôleliksire geçirdik soŋıra da ufaġ çocuġ çorumuz çocūmuz oldu yoġluġ varlıġ işde hayatı geçirdik ōlumuzu everdiK ġızımızı çıḳardıḲ çok şükür Hindi yalıŋız ġaldıḳ ġoca adamı da ġayıb‿eddik evel allah soŋıra kendim işde bunūla geçirdik biz çocuġlūmuzu

[13/06] çücüK bükerdik ġızım biz bizim oynadīmız oyun hasır doḳurduḲ çücüK bükerdik ôle bizim oynadīmız oyun fakirliK var ha çücüK bükecēn ha hasır doḳūcān erdim yetemedim dēp ôleliksire vaḳıt geçirdik

[13/07] gidemedim cāɦılın ġızım gedemedim cāɦıllıġ var

[13/08] hatırlāyın

[13/09] eyi oldu dûn olur şeý olur udu bizim orda evelleri hindi batıĺ oldu ya ney idi maşala olurdu āşam da maşala ġurarlardı yaranĺıġ yaparlardı hanı ḳına oldūnda ōlan evinde de maşala olurdu érkekler birkir davıl zurna oynayan eden işde maşala denilen ortäya da bi sac hurallar ordan ocaġ yaḳallar uɳun ġıranından tüýeller geçeller maşala deye uɳa dellerdi

[13/10] olur olur ġızım çalġı da olur çalġısız dûn olur mu

[13/11] ha davıl çalıyollar zurna çalıyollar sas çalallar başġa bi şey undan keri bi zanayät yoğdu hindi hindi çoğaldı da o zamanlar o var ıdı hindi her çeşidi var

[13/12] benim mi beş

[13/13] mēmed üşen TurġuT mısdava narin

[13/14] aman ġızım işde böyüdüler geddiler doğanlar böyümede

[13/15] TurġuT oḳudu üsēn oḳudu mēmed ābin oḳuyamadı hani mēmur olamadı oḳudu da horanın oḳulunda oḳudu bunlar mēmur olamadı TurġuTula üsēn mēmur oldu nārin cāfjıĺ ġaldı ben kibi ôleliKsire oluyoz ġızım

[13/16] savol anacīm

14. Kaynak: İkbal KARACA (yaş 79)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Kozağaç Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, evlilik, geçim derdi, kışlık yiyecek tarifi.

[14/01] bosdan egdik yaylaya göşdük yaylaya göşdük yayladan bağralarına göşdük bağralarından köwe göşdük kôden varēle varēle saman çeke tene çeke yorulduḳ bi yandan yedi sevér ederdik bi yandan sekiz sevér ederdik esgi iki kilo un var ısa başını beKledik hindi nāl oldu siḳortayı alan getti siḳortayı alan getti ben de hôle bi uşdan bi uca ev yaPdım çift dāre ġalıvĭdık ha esgisi yenisi bu nenem

[14/02] çocuġlūm ġāri kim bili a nenem aḳıl ġazele ġarışmış

[14/03] biliyon desde saşlīdım desde saşlīdım deve de güddüm ġoyun da güddüm mekineler çegdim ühü beniki bi ambar dolduru

[14/04] yazdın ġāri bütün ġanaĺĺara a nenem

[14/05] esgi hani da hôle kilimler var ıdı ya unları birer çift halıya deŋişiller diye aynı o zamanḳı günü hindi beyenmēyĭllar baTTēne yazılıyo kilim yazılıyor

[14/06] ôle

[14/07] yoġ nenem yoġ

[14/08] üç etek kēýdim

[14/09] ġırmızılām bi üç etek aldılar geldiler ōlan evinden ġırmızı üç etē kēýdik arḳamıza da sādıçı bindirdiler

[14/10] ata bindik ata taksi nerde ata bindik

[14/11] dede camıya getdi gücülecik

[14/12] elli seneyi geşdim nenem allah ġabıl edsin eyi benim ōlum ġızım buldurda ōlum var dā ūlupıŋarda buldurdāndı işde ora götürdüler ōlumu hoca ōlum var ıdı beni ora götürdü orucumu dutturdu terefimi ġıldırdı taksisi var ıdı hôle varıp geliyordu arfa gün varān dedim bi namaz ġılān ġuşluġ namazı tereviyi bitirdîm gün bi düşdüm betona geldim mermer idi iki aydır yatıyon undan kēri

[14/13] savol tarna yaḳısı hurdum aş hurdum bôn sabāla yirmi gün de doḳtura vardım geldim orda bôn ölecek yarın ölecek idim şükürler olsun

[14/14] işallah cumlamıza duro ben bi şişe alān gelen de

[14/15] hunlara bi şurub verivēn

[14/16] ediyoz tarnayı bulġuru

[14/17] tarnayı ayın oyun ġarışdırıyoz göcesinden salçalīndan doru otusundan noʃdundan buydayından ġırmızı büberine varasā dar unları ġatıyoz ġarışdırıyoz hora çovala ġatıyoz ayran da olur yōrdula çovala ġatıyoz çovalda on beş gün yirmi gün durdu mu dökeriz efir efir de ḳoḳar tā ne deyēn ġāri

[14/18] ġaynaddıḳ bulġuru ündûn ġaynaddım buldurda üş ġazan hurarız bisēl buyday yüreriz arıdırız hurarız unu ġaynadır dökeriz hôle sereriz bi de dam başına çekeriz

[14/19] hā anam dērmeni biz görmedik hôle el daşınla görmedik dērmen varıdı hôle su dērmeni dērmenimiz de var ıdı bizim dērmenimizi yıġdılar tarlalarımızı yıġdılar yol yaPdılar her yaḳaları yeraltı geçirdiler u yanna varan yoġ sekiz dölüm üzüm bağım var ıdı çıḳıp varıp da baḳan yoġ hindi ôle

[14/20] bilemen unları ġāri hindi hôle desen yaŋlıc olur

[14/21] ocaḳ başında ġaldıḳ ince fikire daldıḳ unu biliyon ordan çok biliyordum unları unudmuşūn

[14/22] aşamadım ḳarlı dağın ardını çekemedim ayrılıýin derdini pek yani çoḳ biliyordum da eğeriki sulanmış olan unudmuşūnu ôle

[14/23] vallā a nenem masalı da çoḳ biliyordum da

[14/24] héş bicecîni desem hatırlayamāyonu ne de dersen ḳafam elde yoġ belimden de derdim çoḳ ihi tarna yaḳısı sardım e debbek dübbek olmuşūz ġocārı canım birini desem biri asıl olmāyır

[14/25] ôle ġolay mı gine çoḳ şükür gine

[14/26] hālis subāhi bi yanı yaḳuplar ḳaraca sulālası u

[14/27] boralı dışardan gelme deyil boralıyız aynı köylüyüz aynı boyluyuz

[14/28] aynı boralı derip dēşirecesin unu bi yere ġōcasın nāl baş olacaḳ u ḳafa ilāzım

[14/29] bollarda pek ġocārı da yoġ ellēm bi horda var ıdı ġocārı vardınız mı oraya

[14/30] zēnepçenin yanna zēnepçenin yanna vardınız mı ilancalān

[14/31] varmadıḳ unun ora da

[14/32] ha işde unda çoḳ laf vardır u çoḳ bilir esgiyi yeniyi

[14/33] bi de horda acemġızı vardır ġoca çalının yanda

15. Kaynak: Kıymet ÇİÇEK (yaş 67)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, evlilik, geçim derdi, kışlık yiyecek tarifi.

[15/01] çocuġluġ ben nasıl geçirdim erezil geçirdim owalarda mal güddüm ôle anam bubam yoġ udu ôsüz üdüm ôle geçirdim

[15/02] ḳardeşimiz vardı emme ġardaşlarımızla bağdaşmadıḳ ġonuşmadıḳ ôle geldi geşdi

[15/03] ġāri yaşım hindi on yedi mîdi on sekiz mîdi bilmēyon ollarını u yaşlardādı unu dā ôsüz üdüm işde soŋıradan getirdi bubam beş altı sene durdum yanda undan kēri bi ġocaya geldik ġocada da ôle ömürümüz geşdi geddi

[15/04] yazın kôde nedelim anason ekeriz anason otu ayıdlarız pancar ekeriz pancar ayıdlarız çapalārız ekin ekeriz biçerler biçer u ekinleri işde ôle biçer biçiyoru bize anasonu bāzı yoluyoz bāzı biçere veriyoz onları

[15/05] elimiz̆ ile yolardıḳ önce de elimiz̆ ile yolardıḳ ekinleri oraḳla biçerdik harman tınaz ederdik unu şeyler düverler vardır düverlerle döverdik harman olurdu tınas olurdu unu savırīdıḳ yabaltīla ôle şey ederdik hani unlarla üraşırdıḳ

[15/06] ḳış için yiyecek içün ne yaparız bulġur tarna domadiz ġuruduruz fasille büber bunları ġurudur bunları ġışın yeriz ġışın pek fazla satın almayız yazdan kendimiz yaptīmız içün ġışın almayız o ġadar

[15/07] bi şey dēli savol

16. Kaynak: Melek ERÇİFTÇİ (yaş 79)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Kayacık Köyü

Konusu: Ağıtlar, evlilik, aile.

[16/01] ne deyēn hindi ben

[16/02] yas edivi mi deminki dedîm ney̆ idi benim ġaleniŋ alTı pıŋar yıḳasam ellerim doŋar ne ġız oldum ne gelin ciğerim oŋa yanar

[16/03] başġa vā mı çoġ biliyoduma unuduvuyon a nenem

[16/04] ahıla vahıla geşdi işde

[16/05] haşım erçiftçinin

[16/06] bubamın kökü horasandan gelmiş deleverene yerleşmiş dengéreye enmişler dengérede yerleşmişle ordan kērim buraya yerleşmişle ordan horasana dönmemişle sülālası eki kökü ordāmış ôle ôle gelmişle

[16/07] çiftçilik

[16/08] hī hayvancılıġ tarla ileşberlig

[16/09] on altı yaşında

[16/10] gücüg evlendim

[16/11] iki çocūm oldu

[16/12] āmin

[16/13] biri öldü ōlan öldü ōlanın ġarısı bu ġızı daha bi de ōlan vā o ġıs çavdırda iki çocuḳ da onun vā başġa yoḳ

[16/14] āmin

[16/15] çoğudu emme gelmēbā aġlıma biliyodum aġlıma gelmēbā ġāri

[16/16] ninni sôlerdik işde

[16/17] ha nenni nenni uyusun da böyüsün tıpış tıpış yörüsün derdik ben geçemedim eymeden mor fistanımı ala ġodu düğmeler ney‿idi ġārı unudubān işde ġır atıma binemedim deye deye çoğudu ya unuddum ġārı

[16/18] hī

[16/19] ney‿idi ġārı işde hiç az bilem bilmēyoduḳ bezirgenler bizim elden geşmesin eyilib çeşmemizden sular işmesin bizden olan ġurbed ele düşmesin deye yas ederdi gelinle gidibāḳa enemedim eymeden mor fistanı çözemedim düğmeden ben ōlumu göremedim ölmeden unuduvuyon ōlum bir uşdan uca içine oturmadın üş gün üş gece der‿idik işde hepisini der‿idik emme aġlıma gelmēbā bezirgenler bizim elden geşmesin eyilib çeşmemizden sular işmesin bizden olan ġara yere düşmesin deye yolları dikendir diken kör olsun dikeni yollara döken ayrılıġ deyil mi belleri büken ölüm deyil mi sırmalar yıḳan der‿idik dellēdi ardış ġurusun didibiŋe oturmuş ördek sürüsü hani bu evlerin yedi benlisi

[16/20] yedmiş doḳuz yedmiş sekiz mi işde o ġadaŕ

[16/21] buydayı bişirillē diş aşı verillē

[16/22] e dağıdılla gelene gedene ġonuma ġonşuya diş aşı delle

[16/23] hiç hatırlamāyon çocuġlūmu

[16/24] oynaşırdıḳ ġıncınıḳ binerdik ordan kemig oynaşan ġızlalla yannānda gederdik oynaşır gelirdik gelin olduḳ yörûvüdük ondan bu yanna da allah beterinden saḳlasın artda ġalana ömür vesin e ne günlē geşdi unudduḳ hepsini dünyayı allah beterinden saḳlasın

17. Kaynak: Muazzez ÇİÇEK (yaş 63)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, ağıtlar, evlilik, aile.

[17/01] çocuġlūmuzu aġlımızın erdîni ederiz ha

[17/02] çocuġlūmuzu işde yaylada ovada geçirdik

[17/03] bi vaḳıt davarla geddiK bi vaḳıt ġoyunla geddik

[17/04] alacıġ dutardıḳ alacıġ davarı sağardıḳ pēnir çalar yōrd çalar höşmerim ederiz yer‿idik idāra olurduḳ

[17/05] nasıl evlenecēz işde ana buba görüşûle evlendik

[17/06] görücûle biz eveli bilmēyidiki a ġızım hiç bi şey bilmēyidik anan buban ne keserse unu yēp içiyoduḳ unūla varıyoduḳ

[17/07] üç

[17/08] biri izet biri fidnet biri mēmed alı

[17/09] onlar gine bi yarım tanışmāla evlendiler böyügler de var ısa güccüK tanıştı böyügler işde gene ana buba usulūla evlendiler

[17/10] boralān dûnü hindi aşcılar ediyo evel kô yemegcisi bişirîdi ilg meşurumuz sovan dolması sovandan dolma ederdik keşgeg ederiz sulu ed bişirîdik çorba

[17/11] üç üç gün olurdu

[17/12] evet eveT bi gün yemeg bişer ertesi ûn unduz gelir idi ġızım eveli ḳına hurmaya gelirlerdi iki yol ōlan evi gelir gederdi ġızın başına ḳına hurardıḳ çoḳaşır başında yas ederdiK ġızın hindi her şeyler ḳalḳTı ġāri

[17/13] māni biliyoz emme işde unuduyoz

[17/14] aġlımıza gelen edemen ḳafam geçiviri bi yandan yanna

[17/15] bilirin bilirin bilirin de

[17/16] oḳuyān baḳan hadi yûsek mi oḳūcāz yavaş mı

[17/17] güz gelir de düz dereler oTlanır bahar gelir doru taylar eTlenir ôsüz olan ôsüzlûne ġadlanır ġarib olan ġariblîne ġadlanır bayġuşların elinde olur deberi esen eser ġoç yiğidin tas perçemi ġoparı ġara yere geden gelmez habarı ġārı üküş tā gelse

18. Kaynak: Naciye KAYA (yaş 53)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Bölmepınar Köyü

Konusu: Çocukluk yılları, evlilik, aile.

[18/01] işde biraz çocuġlūmuzda işde anamız bubamız hasır doḳuddu hasır doḳurduḳ çücüK bükerdik yaz geldi mîdi nisan mayıs aylānda yaylaya gederdikK alacıġdan hasır şeý ederdiK ev yapardıḳ ollarda eğleşirdik ġoyun ġuzu güderdiK ġuzu seçerdiK

[18/02] geven ġazmaya gederdik gevenleř eder geliriz sohbed ederiz çay bişiriz çay içeriz sāt dörde ġadar dördde ġoyunumuzu sağarız südümüzü makinede çekeriz unuŋ bisēlini yōrt çalarız bisēlini peynir yaprız üğnük deriz biz üğnük keselere ġatarız unda olur

[18/03] işde aġrāba evlilînle

[18/04] görücü usulü işde kôde kendi kendine tanīyoduḳ birbirimizi oldu nāsib her şey nāsibde

[18/05] dûnümüz işde kô dûnü üş gün oldu eveli bôle ortăya şey günü cuma günü unduz gelir soŋıra ḳına yaḳmăya gelillerdi ḳına yaḳılır ortăya arḳadaşları oturu ağıt yaḳallar yas edilir bizde yas deller sizde ne deller bilmeyiz oturu arḳadaşlar yas eder sen yas edersin ahardan getiriler ḳına yaḳallar işde ôle soŋıra ḳına edeller aḳşam kınası olur ertesi gün gelin süslenir ḳınası olur ertesi gün ev yazma olur ilkin soŋıra gelin alma olur ôle ôle olur işde köyümüzün

[18/06] sevelek evlendik

19. Kaynak: Neriman YAVUZ (yaş 64)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Yazır Köyü

Konusu: Geçim derdi, evlilik, düğün gelenekleri, ağıt, bilmece.

[19/01] dēzem işde öküzüle çift sürer‿idik alacıġlarda oturuyduḲ şeý ederdik

[19/02] ġandille hindi‿kîbi ışık löküs mü var ġandil ġandil var‿ıdı ġaz lambasında

[19/03] oturuyorduḲ masal anladıyordu anamgil unu dinlēyoduḲ

[19/04] bilmeceler sôlellerdi işde

[19/05] harım aTladı ġaz yımırTladı dellerdi uzundur ġuyu sōġdur suyu dellerdi işde ôle bilmece anladırlardı evden eve sôlellerdi bi evde bi ōlan bi ġız deye evdē īṇsanlān nühusunu unu sorallardı işde ôle ôle vaḳıt geşdi hindi her şeýlér yeni şeý oldu esgiler eyîdi tabi esgiler eyi olma mı mısırlar biçilirdi ağal yapardıḳ sayardıḳ ala dana yedili arab oynardık her şeyler var‿ıdı hindi hepsi badıl oldu badıl oldu

[19/06] çelig çomaġ oynardıḲ esir alma oynardıḲ daşdan hôle ev yapardıḲ gelinciK oynardıḲ hindi televizona baḳmadan elimiz başımıza ermēyor baḳsana yedidaş oynardıḲ doḳuzdaş unlar var‿ıdı oḳula geddik işde on üç on dörd yaşında da gelin oldum bene baḳar mın benim şēýler baş olmaz

[19/07] evet beşinci sınıf‿ıdım

[19/08] yoḳ bubam verdi önce bubaya anaya sayġı var‿ıdı verdi vardıḳ işde oḳuldayḳa vermiş beni bubam beşinci sınıfda

[19/09] yoḳ vardım çantayı bi fıydırdım nenecîm var ıdı anneannem ġāri nē ediyon ġızım dedi seni buban ġocaya vercege dedi ben bi de bārdım çīrdım ne ġocası deye ik ay soŋıra da dûnüm oldu işde

[19/10] üç etek kēýdim duvaḳ var ıdı işde

[19/11] hī ata bindim ata ata bindim davıl zurna işde

[19/12] ḳapıya yağ çaldırdılar ġayınna eyildi boynumda yazma daġdı çegdi ġayınnayı ḳaldırdım işde ôle

[19/13] ben de sessiz otuz yedi sene geçindim ġayınnayla

[19/14] e işde ben de hindi bu gelinin başına bele oluyon adam geddi benim adam bubam finikeye geddi mal almaya geddîdi hanı öküz hanı çit sürēn deye orda benim adam da asgerden gelmiş şeyin altına girmiş hanı ḳamıyonun ḳamıyonu hôle kenara çekelim de yükleyelim demişler engin benim adam da onuŋ altına girmiş dananın atıymış arabaya e ġızımı verdim geddim deyîmiş orda bubam işde esgi adamların aġlı

[19/15] yaḳma mıyız a dēzem işde

[19/16] ne deyēn hindi dēzem bi de ağıt mı yaḳān

[19/17] yeşil ördeK göl dibinde oturu almış yavrularını göle götürü bu ayrılıġ beni öldürmezse bitiri dedim işde bi şēýler dedik televizýondan mı geliyon yōsam

[19/18] benim hacım biliyorsa amca belki daġdiloy bi bi adamdı emme geddi

[19/19] benim sülāleye ġarā hasan deller adamın sülālesine aḳ hasan deller aḳ hasan ḳara hasan admış yedide evlendim dēzem ben elli üş dōğùmluyum

[19/20] imḳanlar dēzem ben gelin oldum geldi bi göz evleri vardı benim ġayın pederin bi de öŋünde huğadarcıḳ yeri vardı unlar orda yaddı bizi biz içerde yatardıḳ finikede de saz damlar yapılırdı orda oturūduḴ soŋıra benim adam çalışdı ordan yer aldı ev aldı işde her şey düzene girdi adam giddi neler geldi geşdi işde a dēzem

[19/21] yapıyoz

[19/22] tārɧana yapıyoz

[19/23] tārɧanayı domadız büberi çekeriz makinede ununa da nohud mercimeg buyday tene fasılle ġatarın yeşil mercimeK ġırmızı mercimeK ûğűdür gelirin yōrt çalarız sowan ġaynadırız çörōtusu nanasını atarız yūğrun hôle işde on beş gün durar undan kēri döker ufaların ufaladım balḳonda serili esgilerden bu hindi ne var hindi bulġur satın geliyor tārnayı edecek tārna da satılıyor da bulġuru satın alıyoz ġāri iki senedir gücüm yetmēyor

ġāri evel ̆kîbi dēzem nedcēn inekleri sağardıḳ malları alır satardı benim adam portăḳal fabrıḳası vardı çürüK alır satardı bağçalar alır satardı portăḳal ilimon narenciyeydi orda şeyi halci hindi ōlan ġāri borda muhtar oldu ben de dul ġarıyın da orda ġızlarım var da oraya gediyon ōlanın biri de imam borda yoḳarı cāmide biz de bordayız dünyā bu hepsi boğadar işde baḳıyon ben de hadi deller mi deye eğer dellerse hiç sessiz gediyon demezlerse oturun

[19/24] sesini çıḳarmāyon dē mi

[19/25] yoḳ yoḳ çıḳarmāyon hindi ben ġāri a dēzem horda bi ġocārı var ben unu çārdan gelen u gözel anladır her şēýi

20. Kaynak: Ummahan ÖZER (yaş 75)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: İshak Köyü

Konusu: Ağıtlar, evlilik, düğün ve cenaze gelenekleri.

[20/01] aġlım ermēyi ġāri unuduyon her şeyi unuddum ġāri de

[20/02] alaca mal düzmedim seniyilen ġol ġol olub gezmedim ben bu yazıları yazmadım yazıcı ġolların ağrımadı mı ġarġa ġalemlerin ġırılmadı mı ben hacımın gelişinden bilirin aġ ġollarını salışından bilirin eyer hacım gizli sözlerini ellere demen ellere dersem söz olur yellere ġosam toz olur çoġ yas ġızım da unuddum yāni hepsini yoḳ işde nedcen olsa da yoḳ hep dēvisem eyiye

[20/03] hı ġışlıġlā işde ġuruduyollar dā baḳ ġonşu ġuruddu oluyo asdı ḳışın dolma herkes yeniyo işde

[20/04] yapıyollar ġızım da ben yapmāyon ben satın alıyon ben digmēyon da haḳından da gelemēyon bunlā yapıyollā kendileri bāzı dikiyolla toplāyolla salça ediyolla biz de tārna eddiK böyün tārna dögdüK demin telefon eden ġonşu gid ordan dēyon ben de yollābān yollābān dēyo aġlımă gelirse dēyon ben de yolla dēyon çocuġlān yörüdüğü zaman seyidib öŋüne geşdiğin zaman eller aḳran emsal çoḳaştığı zaman ben nişlerin o zaman aġlıma gelmeyibā ġızım işde olsa da tā çoḳ dēývisem

[20/05] bilmēyon unları bilmēyon anam hiş bilmen evel amele dutādıḳ hadi delleřdi tarla sābı hava çekeř mani sôler bilmēýin ki cāhilin zāti

[20/06] tārlă işi herkez ileşber ġızım çoḳ ben egmēyin ġāri beyim öleli on sene oldu

[20/07] biz egmēyiz ġāri eveli de ortaḳ veriyoduḴ kendimiz ekiyoduḳ dā belimden amelet oldum on beş yirmi sene olubā sudan elimizi dēnēle yörûyon örméleK ḳaḳıyon işde ôle eyidene yaşlıġdan dēli de yedmiş yaşındayın gücüK dēlin de yirmi sene oldum oturuP da namaz ġılmaya duralı dēne alalı ôle nedcēn

[20/08] burdă olanlāda var

[20/09] yoġ ġızım yoġ benim bi şeyim yoġ bi cancāzım va bi evcēzim va tārlaları da çocuġlān üsdüne vēdim bi canım‿ıla işde bi üş ġuruş aylīm vař allah ġoyup giden nurlāda yadsın dengereli saman yapıyolla adamın adı ney unuduyon alimin ora çoḳ gelip gidip saman maman yapıyo bizim ġardaşımın ōlu ibirām mı onuŋ adı bi şeye aġlıma gelmēba aynı kôlüsünüz heralım

[20/10] bafran mı

[20/11] adı aġlıma gelmeyibba saman yapıyo saman makinesi va

[20/12] işde bafranın var

[20/13] bilsem dēvirin nolcaḳ

[20/14] hindi borada çalġīla ġızım

[20/15] öŋce dā benim aġlım ereli ben gelin oldūmda hôle ileyin çalıyollādı oynayollādı hindi çalġīla şeýle çeşit esgi şeylēden yoġ ġāri hindi ne bilēn on beş yaşında gelin oldum a ġızım hiç bi övey ġardaşın yandadım anam‿ıla bubam ayrıldı orda unlā allah ırāzı olsun gelin eddile esgi dedîm gibi tımbıdan var‿ıdı unūla çalar unūla oynallādı

[20/16] gelin alma o zamanlā ben cibe bindim heralda ġı türḳan aġlım da ermēbā at dēli bi cib‿idi cib cib gibi bi şeye ordan evden alıyollādı damaT mamaT çıḳma mı vā ġāri nerde anası bubası var‿ısa ġardaşı endiriyolla alıp gidiyolla eve götürüyolla işde

[20/17] endînde huraya eline yağ veriyolla huraya ḳapıya yağ çaldırıyolla

[20/18] ānlamını bilsem a nenem hani yağ gibi olsun deye dili eli dadlı olsun deye edellēmiş hani eveli ôlēdi hindi ġāri onlā file yoḳ onlā file ḳaḷḳdı o esgi şeylēden yoġdur

[20/19] kesellēdi gelin geldi mi şey endi mi ġurban kesellēdi ordă ordă kesellēdi çînedillēdi ġayınnanın dellēdi ben ôle bi şey gômedim de ġayınnăya nāl üstünden geçiriyollāmış nāl bi şey dellēdine hindi‿kîbi a ġızım genşlē düğün evlēne unu bunu götürmezlēdi

[20/20] gelinlig mi kēdim ne kēdim aġlım ermēyi a ġızım gücüg gelin oldum o zaman gelinlig yoğudu kim‿bili poçă poçă dedîm hanı allı poçălā olurdu pullu olurdu yazmalā

olurdu çeşit çeşit bôle meselā bu dēne düzellē unu bôle bayraġ dikellēdi dambaşlara bôle sıra sıra āşamdan bayraġ̑ başı olurdu sen ne getirdîsen unu ġāri çizellēdi oraya asallādı gelin biddiği gün endirilēdi unu ôle olurdu eveli evel ôledi hindi bayraġ da yoġ bayraġ̑ başı da yoġ ġāri de mi hindi yoġ

[20/21] yapar çavdır yapıyodur burdă da vā ôle gene götürmek heni ōlan evinde oldu mu götürüyosun fes kēdirillēdi gelinlere eveli fes olurdu o şēleri bôle çizellēdi yüzünü örtüp gidellēdi hiş bi yeri gômezdin hundan bālallādı ḳafasını gelinin duvaġ çeşit çeşit yazmalādan çeşit çeşit poçulādan allı yeşil nāl olursa evde damat girdînde açıyodu ġārı yüzünü hindi çeşit esgi şēlēden hindi bi şey yoġ ġāri poçu bağlallādı

[20/22] öŋünü hile göremezdi ġāri gelin

[20/23] ġoluna giren götürûdü ġoluna da damat nerde damat gelmezmiş önceden

[20/24] evel ôledi hindi gelinlî kēyo sözüm yabana hullaŕa ġadar açıḳ hollaŕı açıḳ hindi allah egmeg veriyo gene bize emme hindi bolluġ vā īsānlıġ yoġ şey yoġ sayġı yoġ hörmet yoġ eveli bi sayġı hörmet hindi meselā bi ġāveye varıbāḳa şey bi bubası yaşlāna bi adamları ḳaḳıP da bi sandelle veriyollādı unlar hile ḳaḷḳtı yıllā oldu hindi sayġı yoġ bi erkek geçerke bi ġadın o erkēn öŋünü kesib geşmezdi erkek giddi mi ġadın ôle giderdi hindi bi şey yoġ hindi unlādan bi şey yoġ hayırlısı olsun allah düzenlig vēsin de işlē kötü

[20/25] hindi ölgülüglē cenāze öldü mü burda hindi dedîm gibi ālamaġ yoġ hoca geliyoŕ şey ediyo meselā cenāze gidmeden tepsig çekellē hani ḳaç dana ona şey edellē cenāze giddikden kēri gine yāsin oḳullā şey edellē bağışlallā seni beni verillē yāsin ḳırḳ bir şey oḳunceK deye unları verillē hiye ôle ediyollā işde

21. Kaynak: Yadigâr YALÇIN (yaş 83)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Ambarcık Köyü

Konusu: Evlilik, anılar, ağıtlar.

[21/01] hatırlāyon

[21/02] a ġızım hacıyā̑ eddik de bile halallaşmadıḳ āḷdmış yedi sene oldu ġızım biz bu duşman̑ ıla bir arada yaşayalı ġuzum

[21/03] gözel āşam zorla evlendim

[21/04] ben isdemēyodum ben ġocaya varmaġ isdemēyodum ōn dörd yaşımda götürdü ġuzum beni ōn dörd günlûke de ġodu esKerē͡eddi o zamanḳı esKerlig ḳaç͡ıdı bu adam bilir ordan geldi tēris oldu geldi harman başında ġurban kesecēz gelmiş aşşā anasının yanna alacıġlāmız var͡ıdı içi güller dikerdi ġayınnacīm diblerine arpa atardı öŋüne hôle gergi gererdi sulardı u gülleri sular oturūdu böyûrdü aşşā gelmiş mücüdeci geldi hu adam kimise bubaŋısa da

[21/05] deden mücüdeci geldi kerim ā dēriz yörük kerim ā vardı oy omar ā omar ā mücüde mücüde mücüde eddi ōlum geldi ordan bizi ısıtma dutdu a ġızım beni hasdalıġ aldı nere ġaçacān nere yitecēn bilemedim başımda dastar da yoğudu ġuzucūm bi ġat gēceK de almadı ben bu eve geldîmde altın bilmedik hunlar bi şey bilmediK boncuġlu dastar örtünmediK bi şeyler görmediK ġuzum hu ayaġlar da bi şey bulmadı yalıŋ ayaġ da gezdik başı͡ābag da bunuŋ bi böyük halası vardı ölü yûrdü hôle bi hindi ġocaman veriyollar neler veriyolla hindi ben de veren alan yoġ hôle dastar vermiş ġız aġ gözün ġızı dedi huncāzı başına ard dedi arddım bunun amcasının ġızı var͡ıdı duydum gelibba deye ġarşıcı geddiler ana mısa emmisi hıdırōlu emmisi sultan halası keřziben bunuŋ vayda abası dēzesi varıdı bunuŋ ġarşıcı geddiler buŋu getirmeye ġarşıcı geddiler işde ġara daşā͡dar vardılar tandıra armıdın dibine getircegler aldım çocū horacīma aldım da ümmûsün nenem deriz mıŋarın yannı aşıvıdīdım arḳamdan vēselin anası gelōdu güssün yengem gedme ġız dedi bi ġad gēceg vezirġan ḳorḳulū gēceg de alīmadı ağam sene dedi hunu da edîmedi hunu da gedme dedi gedmedim ġızım bunūla gedmedim gedmedim altı gün hu da çekişdi hu da çekişdi iresmen gedmedim baġ iresmen gedmedim bir de son başı bi amcası var͡ıdı bunuŋ altı günden kēri bunuŋ emmisi derdi ki bi toḳat huraŕn emme ah bubası sidiglîmizi bağlar derdi ah mısdava agam sidiglîmizi bağlar derdi bi toḳat hurar da salaŕn derdi bene emme allah ırāzı olsun sülēleden beni hor yaşaddılar dahān şeye hôle ġuzuluġ yapılırdı ōlaġ dutmaya salmadılar bu esger ġarısı bizim nāmısımız bu deye ufaġ bu deye

[21/06] amānet hunları topla ġuzulūn ġıranını ġat içine dışdānı hu dutar gelir hu dutar beni salmadı gezibbāka da beni arḳalāndan hôle az bi uzā ġomadılar hepisi geddi yaddı yavrım ġuzularım ben ġalıvıdım borda neyse ne altı gün soŋıra müdürōlu dē mi la o gelin dedi aġ gözün ġızı dedi hadi buydey üleşmeye gedcēz nereye ola mısd͡ēmmi dedim ne bilēn ben āşam oldu bu geddi bu geddi nenem hindi bi çuval ḳısdırmış ġoltūnun altına bu hileyi bilemedim ġuzularım nere varcaz bayram dayımın ordan buyday üleşcēz

mudlucanın buydayınla aġmıŋarın öŋünde çeç üleşecēz ana ora geldik harman yerine ġoca harman yerine geldîdik dōru yoldan gedibbārız mısd ̑ēmmi harman çeş ġalıyora nere gediyoz dedim gelin dedi çingirēý ̑g başı yanda bi şey var ̑ımış oraya varıb da gelivicēz dedi ora ̑dār geldik ġuzum ana hayvanı çegmiş de öküz orda şey vardı ya ney toḳad vardı ya toḳadın altında hayvanı dutubbō herkez laf lafdāmış hu ḳafa gine delîmiş hadin emmim dedi sizi allah ġavışdırsın dedi de çuvalı aldı da dönüvüdü beni aldaddı da geldik bağ yanna geldik ihi yüzü ihi izi ġızım ġayınna küllü su hurmuş iki ̑ûn üş gün gelecek deye nē gelmedin ġız dedi una ne dedîsem zā utanılıyo ġocārılara ġarşı ġonmāyı ġayınnaya ġaynataya resm-i tāzim var ġızım o zaman hindi sen de husun dahān da hu ordan neyse başımı yüdü zülüf başımı yüdüm ben gēcemi suyumu girdim başımı yüdü sülüf kesividi şey eddi bi güz gününde yatāmız da yoġa aldı bunuŋ yengesi var ̑ıdı büberin anasının yanna hadmana dēzem yengemizin yanna hadan sizi allah ġavışdırsın dedi de ġaldı ġocārı örtücûnü aldı da aşıvıdı ġaldıḳ ortada iki duşman ġaldıḳ ben yere geçibbān ġaldıḳ ġızım allah dünyeyi başardıḳ āldmış yedi seneyi bitirdik sekize girdik ġuzularım

[21/07] bu benden yaşlı bu benden altı yaş böyük ben bunun güccüK ġardaşınla yaşıdın e işde undan kēri var yoġ tak tuk ben gône buldūsam bi zıbını hunu kēdisem o zaman peşlimiz var ̑ıdı ben unu kēdisem gônek bendedir ben bunu kēdisem gônek bundadır bu dē midi yaşantımız hah körlüg var ̑ıdı kötülüg var ̑ıdı yoġluġ var ̑ıdı hindi eyer baḳ imḳan olsa tüpü dēl şeyi yaḳacaḳ horda tüpü yaḳabilmemiz var mıydı kendin ne yaşdasın yoġudu dēý ̨il mi ordan da neyse ne anam ġazandıḲ derkindiK çorumuz oldu çocūmuz oldu eyi kötü başardıġ allah verdîse bene ōn bir çocuğ anasın ölü diri diri altıcāz ġızım yoġ gerisi kimi düşdü kimi şaşdı ġayıb oldu kimini saddım ġayıb oldu undan kēri ġaynata ōn dörd sene mıhtarlığ ̑eddi bi gösce iki gösce evimiz var ̑ıdı biliyon dē mi iki ôsce evimiz var ̑ıdı dahana beşşî ara yere ġoruz borda sayımcı var sırḳadcı var tāsıldar var oşurcu var ula bunlar nerde oşurcular çeçini ḳaldıramazsın özgür çecini damġalallar çecini ḳaldıramazsın hu evde hunlar yalıŋ ayaġ ġaldı baġ ıhını uzaddım ben apalāyon kötûn müdür var ̑ıdı tefenili dedi zenne babıcı hindi baḳ herkez ne adları var zenne babıcı alān gelēn ayāna ip ölş de ver de dedi ġaynataya ben abam baġ kimseye şey yoġ ̑udu hindi ev ev ġarışdıḳ ha melez olduḳ hindi meleziz ġaynata da ġārı zā ayāmı biliyomuşdur geddi adam bi çit ġara iki buçuġ liraya bi çit ġara yemeni alıvıdı geldi dağarcıġ mī ̑dı ney ̑idi sātıyan mī ̑dı ney ̑idi unlar unları kēdim eyer ödedîyse ġaynata halalından kēdim

ödemedîse adamın hayırı olsun ġızım u adam emme müdüre baġdım orda bo adam borayı beklerdi sırḳatçılar özgürün bisēl mal var ısa çalar sürüden götürü dahān ġayalara saġlar sırḳatçılar ora gezer gelir bu evde ōn dörd sene bu evde mıhtarlığ eddi bu adam ōn dörd sene bunun bubası yoġ yoġ el ilēni var peşkir var ırbıġ var hindi u demir ırbī öte yaḳaya götürmüş de admış gelmiş ġalaylı demir ırbī hah neye götürdün deye sor aḳān bosdanlara su dökmeye u ırbıġ ġıymatlīdı dē mi hanı yoġ o zaman hindi yoġ dahān mıŋar var hindi varıyon sen de yûyon orda elini ben de yûyon bôle bôle

[21/08] didindik dirkindik hacıya geddik nenem hacıya geddimizde bubacī öldü ġayınnacīm ġaldı ġodum geddim emme horam zızılamadīsa hu āşama çıġmayān u ġaldı da ben gediyon deye ôle bi dünü ben öte yaḳaya götürdüler hasda yatıyodu boraya iki īsan gelmiş āşamḳı gelen benim çocūm sayılır nurten dēzen ġız öldürē mi seni nē ġodun geddin dayımı borda āladı dayıma deye yere geşdim yere u var ıdı evel utanmalar var ıdı ne deyelim ġuzularım

[21/09] kim bili ne dēyen ġuzularım

[21/10] kim bili

[21/11] ôle ôle yavrılarım İakin yoġlū çoḲ gördük dē mi yoġlū çoḲ çeKdik ne deyelim yaslarımız çoḳ bi tel hurdum ıstanboldan ġonyaya bi at aldım başım içü binmeye neye geldim hu yaşamācām yalan dünnaya a ġuzularım hah ôle şahin uçurdum sedir daşından çeşmeler ġurdurdum gözüm yaşından ne deyelim ġuzularım allah yaşaddı haymanaya çıġdım sökün ēledim indim ovasına meḳan bağladım ġuzularım deye her gün āladım da hindi bilmēyi de bilenlere bilsin bilmeyenler ben gibi geşsin ôle ôle yaşadıḳ ġuzularım ne deyēn ôle ġuzularım

[21/12] ôle ġuzularım

22. Kaynak: Zeynep ERDEN (yaş90)

İşi: Ev hanımı

Derleme Yeri: Kozağaç Köyü

Konusu: Geçim derdi, evlilik.

[22/01] evel biz ġoyun güder idik ġuzu güder idik bunları mı dēyon sen

[22/02] gece ġoyun güder idik gündüz gelir idik ġoyunu sağar ıdıḳ südü makinaya verîdik bi tā tāracīmızı alır ıdıḳ gece ġoyun güder gelir idik bubam ıla yalıŋız bubam ıla

[22/03] çıḳar ıdıḳ yaylamıza ḳoçaşa dumlucaya sōğḳmıŋara sorḳuncā

[22/04] hı yaylalān adı sorḳuncuġ dumluca şeheryurdu bunlar yaylamız göşdûmüz yeller hu ġızılbél ollara göş yapar ıdıḳ eşşecîle sözüm yabana o zaman motur deviri yoġ udu işde ġoyun güderdik ġoyun sağardıḳ bubamın ōlu yoġ udu ordan ora ordan ora ambarcā gederdi orda yanaşıḳ yanaşırdı iki adam ıla bôle ġoyunları ġarışdırīdık işde ollarda güder idik eder idik anacīm bizim ālemiz

[22/05] hāyır çadır yoġ udu

[22/06] ġabıġdan dam yapar ıdıḳ ġabıġdan soŋıra hasırlar çıḳdı hasırlarla yapar ıdıḳ

[22/07] dā ambarcıġdayız orada sôtlerden gelir idi alırdıḳ parāla alır ıdıḳ doḳumazdıḳ çoban īsan nerde bulalım ġamışı hollarda a dēzem u dā denizlerden gelir idi dā göllerden işde bu anacīm

[22/08] evlendîme baġma basdılar beni sürdüler

[22/09] zorla basdılar geldiler ġoyuncunun arḳasından getirdiler bi ġat gēcecig eddiler hôlece de bi evleri var ıdı ora da ġaddılar bi de hasda oldum dörd ay beş ay yaddım ḳalḳdım ırza bēý deriz ırza bēý fāzil bilir unun tarlacīnı eker idik davar güddük orda da

[22/10] yedi çocūm oldu

[22/11] adam iki sene gezdik iki çocū oldu öldü yirmi yaşında undan soŋıra bi dā güccük ġardaşına nikehlediler dörd çocuḳ da undan oldu unlar da eskerē eddi gölesere geddi ora geddi ben bi ġoca evde ôle ġaldım işde bu hepisi bu

[22/12] başġa yoġ ġāri

[22/13] anam yası biliyon desem hindi yalan ġāri geddi

[22/14] unları bilemēyin ġāri masalı musalı nerde bulān kimi görēn de ôrenēn masalı

[22/15] çocuġlarımı arḳamda avıddım ben sırtımda beşşigden aldım sırtıma sırtımdan aldım beşşē ġoyun güT ġuzu güT ōlaġ güT ben oturup da beşşig ıralamadım yoġluġ var ıdı bizde yoġluġ fāzil belki aġlın erer mi fāzil bi şey tarlamız toḳadımız bi şey yoġ udu bu evi yapdıḳ üsdünü ördmeden beyim öldü ilk eveliki vardīm adam basan adam iki çocūla ġaldım āladıḳ sızıladıḳ ev örddûmüzü de bilmēyoz ġocanın öldûnü de bilmēyoz

[22/16] çocuġlām hindi evlendi herkez dağıldı

[22/17] gölüsardalar biri öldü

[22/18] sonusu da gölüsarda tomatıs ekiyollar ora göşdüler ben tek odalı evdeyin altı yedi senedir

[22/19] ola edsem anacīm ġocam öldûnde yas durar mı ġāri kim bili āmad demişîndir mēmed demişîndir ne deyēn anacīm bilemedim ben o zaman aġlım başımda yoğuki yas edecek dā hu dağĭn başından geddi ölüsü ġocamın yas bilinecek

[22/20] hasdalandı anice de öldü ōlaġ güdüp gelirike hasdalanıyor üş gün beş gün yaddı undan kēri öldü biri ġalbden öldü biri hasdalandı öldü sen begle bu evi dediler işde beglediyollar beni işde bu ġuzucūm başġa bi bildîm yoġ hindi sene yalan sôlemen yası masa anacīm evel edmişîndir emme valla hiç hindi aġlımda bi şey yoġ geddi ben mezerlîle ūraşıyon hindi geddile ġāri unlar hanı u düzlügde bi şeyim ġalmadı

[22/21] ay anam herkez evlendi ev olubbālar bubaları ġoyun güdüyor tomatız ediyor ōlanlān borcunu ödeyor kim gelecek bayramda bi geliyollar bisēl et yēp de dağılıvıyollar işde bu çaycāz huralım anam ġuzularım

4.4. Açıklamalı Dizin

Sıra: a b c ç d e é f g ğ h ı i j k l m n ñ o ö p r s ş t u ü v w y z

a Şaşma, hatırlama, sevinme, acıma, üzülme, kızma vb. duyguların anlatımına güç kazandıran söz.

a. 3/19, 4/01, 4/05, 4/06, 5/05, 5/14, 5/14, 7/02, 8/04, 8/12, 12/20, 14/02, 14/04, 14/23, 16/03, 17/06, 19/15, 19/20, 19/25, 20/15, 20/18, 20/19, 20/20, 21/02, 21/05, 21/11, 22/07

[=27]

ā Bk. **ağa**

ā. (haşım ā) 12/01

ā. (kerim ā) 21/05

ā.+lādan 12/01

ā.+ları 12/23, 12/23

ā.+m (kerim ā) 2/04

ā. (nazif ā) 10/43

ā. (omar ā) 21/05, 21/05

ā. (yörük kerim ā) 21/05

ā.+sıydi 3/16

[=11]

ābi Ağabey, büyük erkek kardeş.

ā.+m 2/04

ā.+mle 9/01

ā.+n 10/44, 13/15

[=4]

ācıl (<Ar. ʿācil) Hastanelerin acil servisi.

ā. 10/44

ā.+a 10/44

[=2]

ādet (<Ar. ʿādet) Âdet, töre, alışkanlık.

ā.+ine 2/14

[=1]

āğla- Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.

ā.-llardı 8/11

ā.-maġ 8/11

[=2]

āḷdmış Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ā. 21/02

[=1]

ālă- Bk. **āğla-**

ā.-yaraḳ 8/05

[=1]

āla- Bk. **āğla-**

ā.-dı 21/08

ā.-dıḳ 3/21, 22/15

ā.-dım 11/04, 21/11

ā.-maġ 20/25

ā.-rız 3/21

[=7]

ālaş- Birlikte ağlamak.

ā.-dıḲ 3/16

ā-ırız 3/16

[=2]

āldmış Bk. **āḷdmış**

ā. 21/06

[=1]

āle (<Ar. ʿaʾile) Aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.

ā.+miz 22/04

[=1]

āmad Özel isim.

ā. 22/19

ā. (ġara āmad) 10/05

[=2]

āmat Bk. **āmad**

ā. 4/05

[=1]

āmin. (<Ar. āmīn) Öyle olsun, Allah kabul etsin anlamlarında, duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz.

ā. 16/12, 16/14

[=2]

ānlam Bir kelimeden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, fehva, valör.

ā.+ını 20/18

[=1]

ānnac Bk. **annac**

ā.+ı 7/14

[=1]

āra İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, aralık, boşluk, mesafe.

ā.+sında 8/05

[=1]

ārıḳ Su yolu, ark.

ā. 3/16

[=1]

āşa Özel isim.

ā.+m 21/03, 21/06

[=2]

āşam Bk. **aḳşam**

ā. 2/07, 2/13, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 12/10, 13/09

ā.+a 21/08

ā.+dan 20/20

ā.+ḳı 21/08

[=11]

āşamıla Akşam vaktine yakın.

ā. 2/14, 2/14

[=2]

āýşam Bk. **aḳşam**

ā. 8/08

ā.+a 5/08, 5/08, 8/08, 9/03

ā.+ā dar 3/16

[=6]

āz Ağız, organ.

ā.+ı 13/01

ā.+ımızın 5/08

ā.+ını 10/21, 12/10, 12/10

[=5]

åyır- Birbirinden uzaklaştırmak.

å.-amadıḳ 8/05

[=1]

aba Abla.

a.+m 21/07

a.+ngil 6/17

a.+sı 21/05

[=3]

abdallardaşı Çavdır yöresinde yayla ismi.

a. 6/12

[=1]

abi Bk. **ābi**

a.+m 9/01

[=1]

abō Şaşma ve korku ünlemi.

a. 7/07

[=1]

abu Şaşma ve korku ünlemi.

a. 3/06, 3/23, 6/23, 12/13

[=4]

acab (<Ar. ʿaceb) Acaba.

a.+ola 5/14

[=1]

acam (<Ar. ʿacem) Acem.

a. 3/24

[=1]

acemġızı Özel isim.

a. 14/33

[=1]

aç- 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek. 2. Görünür duruma getirmek.

a.-ı (açı açı veřdiler) 10/21

a.-ı açı véř- 10/21

a.-ıbōdur 12/10, 12/10

a.-ıyodu 20/21

[=5]

açıḳ Örtüsüz, çıplak.

a. 20/24, 20/24

[=2]

ad Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.

a.+ı 1/09, 6/07, 10/41, 20/09, 20/09, 20/11, 22/04

a.+ını 4/06

a.+ları 21/07

[=9]

ad- 1. Bir cismi bulunduğu yerden alıp başka bir yere bırakmak.

a.-dım 10/02, 12/22

a.-mış 21/07

2. Hamile hayvanın yavrusunu zamansız doğurması.

a.-dı 10/21

[=4]

adam (<Ar. ādem) Erkek kişi, kadın karşıtı.

a. 3/04, 5/07, 19/14, 19/14, 19/14, 19/14, 19/20, 19/20, 19/23, 21/04, 21/04, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 22/11, 22/15, 22/15

a.+dı 19/18

a.+ı 13/05

a.+ın 19/19, 20/09, 21/07

a.+ile (adam ıla) 22/04

a.+ları 20/24

a.+ların 19/14

[=26]

addırāman Özel isim.

a. 3/19

a.+ġadar 3/19

[=2]

adlaşTır- Kavga eden insan ve hayvanları ayırmak.

a.-acāz 5/12

[=1]

admış Bk. **āḷdmış**.

a. 11/10, 19/19

[=2]

aġ Ak, beyaz renk.

a. 20/02, 21/05, 21/06

[=3]

ağmıŋar Çavdır yöresinde bir yaylanın ismi.

a.+ın 21/06

[=1]

ağrāba Bk. **aḳraba**

a. 18/03

[=1]

aga Bk. **ağa**

a.+m (mısadava aga) 21/05

[=1]

ağa Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse.

a.+m 21/05

[=1]

ağal Gece, kırda yatırılan koyun sürüsünü korumak için yapılan çitle çevrili yer, açık ağıl.

a. 19/05

[=1]

ağıt Ölenin veya gelin olup giden kızın arkasından iyi niteliklerini, duyulan üzüntü ya da acıyı dile getiren söz veya ezgi.

a. 11/10, 18/05, 19/16

a.+lar yaḳ- 11/01

[=4]

ağrı- Yorulmak.

a.-madı 20/02

[=1]

ah Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem, beğenme, sevgi vb. duygular anlatan bir söz.

a. 21/05, 21/05

a.+ile (ah ıla) 16/04

[=3]

ahar Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer, hayvan damı.

a.+dan 18/05

[=1]

aḳ hasan Özel isim.

a. 19/19, 19/19

[=2]

aḳān Bakayım, göreyim anlamında.

a. 21/07

[=1]

aḳıl (<Ar. ʿaḳl) Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us.

a. 3/19, 14/02

a.+ı (ağlı) 19/14

a.+ım (ağlın) 8/12, 8/15, 20/01, 20/15, 20/16, 20/20, 22/19

a.+ım (aḳlım) 7/18

a.+ıma (ağlın120) 7/02, 10/44, 16/15, 16/15, 16/19, 20/04, 20/09, 20/11

a.+ıma (ağlımă) 20/04

a.+ıma gel-(ağlıma‿ēlivisin) 11/03

a.+ımda (ağlımda) 3/20, 8/14, 22/20

a.+ımıza (ağlımıza) 17/14

a.+ımızın (ağlımızın) 17/01

a.+ın (ağlın) 22/15

a.+lānızı 5/11

a.+lar 10/22

[=29]

aḳraba (<Ar. aḳribā) Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler.

a.+lar 1/05

[=1]

aḳrabalı Akrabalık bağı.

a.+yız 12/01

[=1]

aḳran Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlar.

a. **emsal** 20/04

[=1]

aḳşam Gündüzün son ve gecenin ilk saatleri, akşam vakti, akşamleyin.

a. 18/05

[=1]

al Yüze sürülen pembe düzgün, allık.

a. 7/19

[=1]

aḷd Alt.

a.+lāna 5/07

[=1]

al- 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

a. 5/13

a.-ān 14/14

a.-dı 21/06, 21/06, 21/06

a.-dında 2/12

a.-dıḳ 8/05

a.-dım 21/05, 21/05**,** 22/15, 22/15

a.-dın 12/11

a.-ınırḳa 12/10

a.-ıp 20/16

a.-ıP 6/19, 13/04

a.-ır 1/12, 2/12, 8/05, 12/13

a.-ır‿ıdıḳ 22/02, 22/07

a.-ırdıḳ 3/04, 12/10

a.-ırdım 8/05

a.-ırdıŋ 6/02

a.-mada 12/10

a.-mış 19/17

2. Erkek, kadınla evlenmek.

a.-acān 2/04

a.-dıḳ 3/24, 9/01

3. Bir şeyi elde etmek, kullanmaya başlamak.

a.-alı 20/07

a.-an 14/01, 14/01

4. Kaydetmek.

a.-acaġ 11/05

5. Herhangi bir nesneye, statüye, mesleğe sahip olmak.

6. Mesafe katetmek.

a.-dı 3/19

7. Satın almak.

a.-ān 21/07

a.-dı 8/04, 8/04, 10/26, 10/26, 19/20, 19/20

a.-dılar 8/04, 14/09

a.-dım 21/11

a.-īmadı 21/05

a.-īmış 2/01

a.-ıp 5/13

a.-ır 19/23, 19/23, 19/23

a.-ırdıḳ 22/07

a.-ıvı- 2/01, 21/07

a.-ıyoz 19/23

a.-madı 21/05

a.-maya 19/14

a.-mayız 15/06, 15/06

8. Zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak.

a.-dı 21/05

9. Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak.

a.-acāz 13/01

a.-ırsın 12/11

a.-ıyollādı 20/16

10. Vücuttaki hasta bir organı ameliyatla çıkarmak.

a.-dılar 10/44

a.-mışlar 10/44, 10/44

[=68]

a.-döl al- Küçükbaş hayvanların yavrulaması. 12/10, 12/10, 12/10

a.-hasdalıġ al- Strese bağlı olarak hastalanmış gibi hissetmek. 21/05

a.-satın al- 20/04

[=5]

ala Karışık renkli, çok renkli, alaca.

a. 16/17, 19/05

[=2]

alaca Çok renkli, karışık renkli.

a. 20/02

[=1]

alacıġ Bk. **alacıḳ**

a. 6/10, 9/04, 13/02, 13/02, 13/03, 13/04, 17/04, 17/04

a.+dan 18/01

a.+lāmız 21/04

a.+larda 19/01

[=11]

alacıḳ Yaylaya kurulan hasır bir çeşit çadır.

a. 3/02, 3/04

a.+ı (alacī) 3/04, 5/08, 5/10

a.+ın (alacīn) 13/03

a.+ını (alacīnı) 3/16, 6/19

a.+la (alacīla) 5/03, 5/03

[=10]

alacıḲ Bk. **alacıḳ**

a.+ları 5/03

[=1]

alan Ekili tarlada ürün çıkmamış, boş yerler.

a. 8/01, 21/05

a.+da 8/06

[=3]

aldad- Yalan söylemek.

a.-dı 21/06

[=1]

aldır- Kaydetmek.

a.-ıyon 10/29

[=1]

alı Özel isim.

a. (mēmed alı) 17/08

[=1]

alıcı Bir şeye sahip olmak isteyen kimse.

a. 7/19

[=1]

alim Özel isim.

a.+in 20/09

[=1]

allah Ar. Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı.

a. 3/22, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/17, 5/17, 5/18, 10/22, 10/26, 12/02, 12/12, 12/2313/05, 14/12, 16/24, 16/24, 20/09, 20/15, 20/24, 20/24, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/11

a.+a 4/05, 5/11, 8/02, 8/04, 12/14

a.+ım 5/11

a.+ın 8/04, 8/05

a.+tan 8/04

[=37]

allı Üzerinde al renk bulunan.

a. 20/20, 20/21

[=2]

alma Almak işi.

a. 18/05

a. (esir alma) Bir çocuk oyunu ismi. 19/06

a. (gelin alma) Düğün sonunda damat ve yakınlarının, gelini babasının evinden alıp götürmesi geleneği. 20/16

a.+ya 3/21

[=4]

almacı Alma işini yapan şahıs.

a. 6/01

[=1]

almanya Bir ülke.

a.+da 5/05, 8/04

[=2]

almanyă Bk. **almanya**

a.+ya 8/04

[=1]

alt 1. Bir şeyin yere bakan yanı.

a.+ına 19/14, 19/14, 21/06

a.+ında 21/06

a.+ındā 10/22

2. Bir şeyin yere yakın bölümü.

a. 2/01

[=6]

alT Bk. **alt**

a.+ı 16/02

[=1]

alTı Bk. **altı**

a. 4/05

[=1]

altı Beşten sonra gelen sayının adı.

a. 3/04, 3/05, 3/16, 3/21, 5/07, 5/07, 5/07, 10/09, 12/11, 12/14, 15/03, 16/09, 21/05, 21/05, 21/06, 21/07, 22/18

[=17]

altıcāz Altı sayısının ifade ettiği nesneleri azımsama.

a. 21/07

[=1]

altın 1. Bu elementten yapılmış.

a. 12/06, 12/06, 21/05

2. Değerli maden.

a.+gibi 9/06

[=4]

amānet (<Ar. emānet) Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya, kimse vb.

a. 4/05, 8/02, 8/04, 12/14, 21/06

[=5]

aman A, hey! (şaşırma ünlemi)

a. 12/19, 13/14

[=2]

ambar (<Far. anbār) Genellikle tahıl saklanan yer.

a. 14/03

[=1]

ambarcıġ Çavdır ilçesine bağlı bir köy.

a. 10/38

a.+a (ambarcā) 22/04

a.+dan 3/16

a.+dayız 22/07

[=4]

amca 1. Babanın erkek kardeşi.

a.+sı 21/05

a.+sının 21/05

2. Yaşlı erkeklere saygı için kullanılan bir seslenme sözü.

a. 19/18

[=3]

amele (<Ar. ʿamele) Gündelikle çalışan işçi.

a. dut- 20/05

[=1]

amelet (<Ar. ʿameliyyāt) Ameliyat, cerrahi müdahale.

a. ol- 4/06, 9/01, 20/07

[=3]

ana Anne.

a. 2/03, 10/44, 17/05, 17/09, 21/05, 21/06, 21/06

a.+cāzım 4/05

a.+cīm 5/11, 22/04, 22/07, 22/19

a.+lāmız 2/01

a.+m 3/21, 4/01, 10/44, 12/04, 14/19, 15/01, 20/05, 21/07, 22/13, 22/21, 22/21

a.+ma 2/04

a.+mıla 20/15

a.+mız 3/24, 3/24, 18/01

a.+n 4/05, 7/08, 17/06

a.+sı 7/08, 20/16, 21/05

a.+sın 21/07

a.+sına 7/10, 11/07

a.+sının 21/04, 21/06

a.+ya 19/08

[=41]

anacıḳ Anne sözünün sevgiyle dolu söylenen biçimi.

a.+ım (anacīm) 13/16, 22/19, 22/20

a.+ını (anacīnı) 11/04

[=4]

anamgil Anne tarafından akrabalık bildiren bir söz.

a. 19/03

[=1]

anason Rum. Maydanozgillerden, kokulu tohumu hamur işlerinde ve rakı yapımında kullanılan bir bitki.

a. 15/04, 15/04

a.+u 15/04

[=3]

anġara Ankara.

a.+da 3/05, 3/21

[=2]

anice Ansızın, beklenmedik bir şekilde yapılan.

a. 22/20

[=1]

anlad- Bk. **anlat-**

a.-alım 3/18

a.-ıllar 6/23, 6/23, 10/33, 10/34

a.-ır 19/25

a.-ırlardı 19/05

a.-ıyordu 19/03

[=8]

anlaT- Bk. **anlat-**

a.-ma 6/23

a.-man 3/18

[=2]

anlat- Nakletmek.

a.-ān (anladān) 2/10

[=1]

anna- Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak.

a.-dīn 5/01, 5/01, 5/01

[=3]

annac Karşılık, yanıt.

a.+ına 7/14

[=1]

annaş- Düşünce, duygu, amaç bakımından birleşmek.

a.-a (annaşa annaşa) 2/04

a.-a annaşa 2/04

[=2]

anneanne Annenin annesi.

a.+m 19/09

[=1]

antelle Antalya.

a.+de 5/05, 10/20

a.+den 8/04, 10/26

a.+ye 8/04

[=5]

apalā- Emeklemek.

a.-yon 21/07

[=1]

ara 1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, aralık, boşluk, mesafe.

a. yere 21/07

a.+ya (bi araya topla-) Birçok nesneyi aynı yere getirmek. 1/04

2. Kişilerin veya toplulukların birbirine karşı olan durumu veya ilgisi.

a.+da 21/02

a.+sında 12/23

[=4]

arazı Bk. **arāzi**

a. 3/16

a.+mızın 13/01

[=2]

arāzi (<Ar. arāżī) Toprak parçası, tarla.

a. 3/16

[=1]

ara- Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.

a.-r 6/02

[=1]

arab (<Ar. ʿarab) Bir çocuk oyunu ismi.

a. 19/05

[=1]

araba Tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı.

a. 10/26

a.+ya 19/14

[=2]

araşdırmacı Araştırma yapan, inceleyen kimse.

a. 3/21

[=1]

ard Art, arka.

a.+ından 10/18

a.+ını 14/22

[=2]

ard- Üstüne atmak, dolamak, örtmek.

a. 21/05

a.-dım 21/05

[=2]

ardış Servigillerden, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık.

a. 16/19

[=1]

arfa (<Ar. ʿarefe) Arife günü.

a. 14/12

[=1]

arıd- Temizlemek.

a.-ırız 14/18

[=1]

arḳa 1. Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı.

a.+lāndan 21/06

a.+mda 3/16, 22/15

a.+mdan 21/05

a.+sından 12/08, 22/09

a.+mıza 14/09

[=7]

arḳadaş Bk. **arkadaş**

a.+ım 9/01, 9/01

a.+ıma 9/01

a.+lar 18/05

a.+ları 2/13

a.+ların 3/09

[=6]

arkadaş Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri.

a.+ları 18/05

[=1]

armıd Artmut ağacı.

a.+ın 21/05

[=1]

arpa Buğdaygillerden bir bitki.

a. 21/04

a.+yı 10/37

[=2]

art Zaman bakımından geride kalan.

a.+da 16/24

[=1]

as Az.

a. 7/12

[=1]

as- 1. Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak.

a.-allādı 20/20

2. Üzüm ve soğan gibi meyva ve sebzeleri kış için saklamak üzere hevenk yapmak.

a.-dı 20/03

[=2]

asalı İhtiyarların baston yerine kullandıkları uzun sopası olan.

a. 9/01

[=1]

asger Bk. **asker**

a.+den 19/14

[=1]

ası (<Ar. ʿāṣī) Ters, asi, isyankar.

a. ġonuş-10/20

[=1]

asıl (<Ar. aṣl) Gerçek.

a. 14/24

[=1]

asker (<Ar. ʿasker) Askerlik görevi veya ödevi.

a.+den 9/01

a.+e 9/01

[=2]

aş 1. Aç, aç olma hâli. 2. Yemek.

a. 12/08, 14/13

a.+ı 16/21, 16/22

a.+ını 13/04

[=5]

aş- 1. Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek.

a.-amadım 14/22

2. Görünmeden kaçmak.

a.-ıvı- 21/05, 21/06

3. Kapalı bir şeyi açmak.

a.-dım 6/23

[=4]

aşçı Yemek pişirmeyi meslek edinen kimse.

a.+lar 17/10

[=1]

aşıḳ Âşık olan kimse.

a. 9/01

[=1]

aşıḲlıġ Âşık olanın durumu.

a. 9/01

[=1]

aşşā 1. Bir yere göre daha alçak yerde bulunan.

a. 21/04, 21/04

2. Eğimli bir yerin daha alçak olan yeri.

a.+da 12/22

[=3]

at Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.

a. 1/09, 1/09, 20/16, 21/11

a.+a 7/19, 14/10, 14/10, 14/10, 19/11, 19/11, 19/11

a.+ı 1/13, 1/13, 3/19

a.+ıma 16/17

a.+ile (at ıla) 1/13, 1/13, 1/13

a.+lān 1/09

[=19]

at- 1. Bir şeyi yere doğru bırakmak.

a.-allā 12/28

a.-allāmış 12/28

a.-ardıḳ 3/04

2. Söz vermek.

a.-allar 1/12

3. Koymak.

a.-ar 2/12

a.-arız 19/23

4. Ekmek.

a.-ardı 21/04

5. Biçmek.

a.-arız 3/04

6. Bir cismi rastgele doğru fırlatmak.

a.-ardıŋ 6/02

a.-ıymış 19/14

7. İlaç içmek.

a.-ıyon 4/06, 4/06, 6/19

[=13]

a.-hapı at- 4/06

a.-ilācı at- 4/06

a.-turpancıḳ at- Tırpan aletiyle ekin biçmek. 3/04

[=3]

ataş (<Far. āteş) Ateş.

a.+a 2/12

a.+ile (ataş ıla) 6/17

[=2]

aTla- Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak.

a.-dı 19/05

[=1]

avcı Avı kendine iş edinen kimse.

a. 11/04

[=1]

avıd- Oyalamak.

a.-dım 3/19, 22/15

a.-ması 3/19

[=3]

avış Avuç, elin iç tarafı, apaz, hapaz.

a. 12/23

[=1]

avḳat Bk. **avuḳat**

a. 10/13, 10/14

[=2]

avuḳat (<Fr. avocat) Avukat.

a. 10/32

[=1]

ay 1. Birdenbire duyulan acı, ağrı, şaşırma, ürkme veya sevinç anlatan bir söz.

a. 5/07 ,

2. Art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre.

a. 5/13, 5/13, 12/10, 12/10, 19/09, 22/09, 22/09,

a.+a 4/06, 4/06

a.+dır 14/12

a.+lānda 18/01

3. Seslenme ünlemi.

a. 22/21

[=13]

ayaġ Bk. **ayaḳ**

a.+lar 21/05

a. (yalıŋ ayaġ) 21/05, 21/07

[=3]

ayaġġabı Bk. **ayaḲḲabı**

a. 5/11

[=1]

ayaḳ Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

a.+ımı (ayāmı) 21/07

a.+ına (ayāna) 7/16, 21/07

a.+ında (ayānda) 5/11

a.+ınla (ayāŋa) 3/09

a. (yalıŋ‿ayaḳ) Ayakları çıplak. 2/01

a. (yalıŋ‿ayaḳ baş‿ābaḲ) Çok perişan bir kılıkta. 2/01, 5/11

[=8]

ayaḲḲabı Ayakkabı, genellikle sokakta giyilen ve altı kösele, lastik vb. dayanıklı maddelerden yapılan giyecek, başmak, pabuç.

a. 2/01

[=1]

ayar (<Ar. iyār) Ölçü.

a.+ına 2/12

[=1]

ayıdla- Bir şeyin içinden, işe yaramayan, gereksiz veya istenmeyen taneleri ayırıp çıkarmak, temizlemek.

a.-rız 15/04, 15/04

[=2]

ayın Nesne.

a. (ayın oyun) Birbiriyle alakasız birçok nesnenin bir arada olması. 2/01, 14/17

[=2]

ayır- Birbirinden uzaklaştırmak.

a.-amazdım 8/05

a.-caz 8/05

[=2]

aylıḳ Birine, görevi karşılığı olarak veya geçimi için her ay ödenen para, maaş.

a.+ım (aylīm) 20/09

[=1]

aynı 1. Eski durumunda kalmış, değişmemiş.

a. 2/01, 2/02, 2/10, 2/10, 7/16, 8/06, 8/06, 14/05

2. Benzer, tıpkı.

a. 10/19, 14/27, 14/27, 14/28, 20/09

[=13]

ayran Yoğurdun sulandırılıp çalkalanmasıyla yapılan içecek.

a. 14/17

[=1]

ayrı Başka, başka türlü.

a. 1/01, 3/16, 3/16, 8/05, 8/05, 11/10, 11/10, 12/11, 12/11

a.+ydı 12/11

[=10]

ayrıġ Ayrık otu.

a. 12/08

[=1]

ayrıl- 1. Boşanmak.

a.-dı 20/15

2. Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak.

a.-mış 10/38

[=2]

ayrılıġ Bk. **ayrılıḳ**

a. 16/19, 19/17

[=2]

ayrılıḳ Birinden uzak düşme.

a.+ın (ayrılıýin) 14/22

[=1]

az 1. Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.

a. 16/19

2. Kısa mesafe.

a. 21/06

[=2]

azıcıḳ Çok az, biraz.

a. (ācıġ) 2/12, 2/12

a. (accıġ) 2/12, 2/12

a. (accıḲ) 7/02

[=5]

bāla- Bk. **bağla-**

b.-dı 8/05, 8/05

b.-llādı 20/21

[=3]

bār- Yüksek sesle azarlamak.

b.-dım 19/09

[=1]

bārış Bağırma işi.

b. (bārış çīrış) Bağırma ve çığırma işi. 12/13

[=1]

bāzı (<Ar. baʿż) Bazen.

b. 1/13, 1/13, 2/04, 12/14, 12/14, 15/04, 15/04, 20/04

[=8]

băzı Bk. **bāzı**

b. 4/05

[=1]

babıc (<Far. pāpūş) Ayakkabı.

b.+ı 21/07

[=1]

babış Bk. **babıc**

b.+lar 6/23

b.+ların 10/44

[=2]

bacaġ Bk. **bacaḳ**

b.+ları 10/44

[=1]

bacaḳ Vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü.

b.+ların 10/44

[=1]

badıl Bk. **batıl**

b. ol- 19/05, 19/05

[=2]

bafran Özel isim.

b. 20/10

b.+ın 20/12

[=2]

baġ- Bk. **baḳ-**

b. 21/05, 21/07, 21/07

b.-dım 21/07

b.-ma 22/08

[=2]

bağ Bahçe, tarla.

b. 21/06

b.+ım 14/19

[=2]

bağla- 1. Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak.

b.-llādı 20/21

b.-meḳan bağla- Yer edinmek, mülk sahibi olmak. 21/11

b.-dım 21/11

b.-r 21/05, 21/05

b.-rsın 2/10

[=6]

bağça Bahçe.

b.+lar 19/23

[=1]

bağdaş- Anlaşmak, uzlaşmak, uymak.

b.-madıḳ 15/02

[=1]

bağır- İnsan yüksek ve gür ses çıkarmak.

b.-ıbā 12/13

[=1]

bağışla- Bağışta bulunmak.

b.-llā 20/25

[=1]

bağra Birçok bahçe ve tarlanın bulunduğu alan.

b.+larına 14/01

b.+larından 14/01

[=2]

bahar İlkbahar mevsimi.

b. 17/17

b.+ın 3/01, 3/16

[=3]

baḳ- 1. Dikkati söylediği söze çekmek için kullanılan bir söz.

b. 8/05, 10/44, 21/07, 21/07

b.-alım 11/03

b.-ar 19/06

b.-sana 19/06

2. Bir şeyin gelişmesi veya iyi bir durumda kalması için emek vermek.

b.-an 14/19

3. İzlemek.

b.-madan 19/06

4. Bakışı bir şey üzerine çevirmek.

b.20/03

b.-acaḳ 3/24

5. Bir beklenti içinde olmak.

b.-ıyon 19/23

[=12]

baḳān Bakayım.

b. 11/11

[=1]

baḳam Bakayım.

b. 12/10

[=1]

baḳan Bk. **baḳān**

b. 17/16

[=1]

baḳır Bakraç, kova, helke.

b.+larla 6/24

[=1]

balḳon (<Fr. balcon) Balkon, bir yapının genellikle dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar veya parmaklıkla çevrili bölümü, ayazlık.

b.+da 19/23

[=1]

barabar Far. Beraber, birlikte, bir arada.

b. 2/15, 8/05, 8/05, 10/26

[=4]

baraç (<Fr. barrage) Suyu toplama, sulama ve elektrik üretme amacıyla akarsu üzerine yapılan bent.

b. 3/16, 3/16

[=2]

bas- 1. Evlenmek niyetiyle bir kızı alıp kaçırmak.

b.-an 22/15

b.-dılar 22/08, 22/09

2. Sıkıştırarak yerleştirmek.

b.-ardıḳ 9/03

b.-ıyollar 5/07

[=5]

basıl- Basma işine konu olmak veya basma işi yapılmak.

b.-ırdı 8/06

[=1]

basma Üzerinde bası ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş.

b. 7/14

[=1]

baş 1. Bir şeyin uçlarından biri.

b.+ı 2/02

2. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

b.+ı (yalıŋ‿ayaḳ baş‿ābaḲ) 2/01, 5/11

b.+ı ḳabaḳ (başı‿ābag) 21/05

b.+ımda 21/05, 22/19

b.+ımıza 5/14

b.+ına 7/19, 21/05

b.+ından 8/05, 8/05

3. Teklik, bir tane olma.

b.+ım 21/11

b.+ımıza 13/01

b.+ına 13/01

4. Kıyafet.

b.+ın 5/11, 5/11

5. Saç.

b.+ımı 21/06, 21/06, 21/06

b.+ıŋı 3/09, 3/09

b.+ına 7/16, 17/12

b.+ını 7/18

6. Başlangıç noktası.

b.+ı 10/20, 21/05

b.+ıŋda 12/06

b.+ına 3/16, 3/16

b.+ında 3/19

7. Çatı

b.+ına 14/18

8. Kendisine

b.+ına 19/14

9. Bir yerin tepesi veya üzeri.

b.+ında 3/24

b.+ından 22/19

b.+ını 14/01

10. Önünde.

b.+ında 6/23, 10/44, 12/10, 13/01, 14/21, 17/12, 21/04

b.+ındādıḳ 12/10

b.+ından 12/14, 22/19

[=44]

b.+ımıza (elimiz başımıza ermēyor) Birçok işle meşgul olmak, fırsat yokluğu. 19/06

b. kakıncı Başa kakmak. 2/04

b. ol- Bir olayın, durumun, nesnenin, varlığın giderek artması, sonunun gelmemesi. 14/28, 19/06

[=4]

başar- Bir işi istenilen biçimde bitirmek, muvaffak olmak.

b.-dıġ 21/07

b.-dıḳ 21/06

[=2]

başġa Bk. **başḳa**

b. 3/05, 11/05, 11/05, 13/11, 16/03, 16/13, 22/12, 22/20

[=8]

başḳa Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

b. 6/13

[=1]

başlā- Bir işe girişmek, harekete geçmek.

b.-vır- 11/07

[=1]

başlı Başı olan.

b. 3/21

b. (ġuzu‿ôbe başlı) Kuzu göbeği mantarına benzetilen kişi başı. 10/05

[=2]

başmıŋar Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

b. 6/12, 6/13

[=2]

baTTēne (<Ar. baṭṭāniyye) Yorgan yerine veya yorgan üstünde kullanılan, çoğu yünden dokunmuş kalınca örtü.

b. 14/05

[=1]

bat- Dokunmak.

b.-maz 6/14, 6/16

[=2]

batıĺ Bk. **batıl**

b. ol-13/09

[=1]

batıl Çürük, temelsiz, asılsız.

b. ol- 5/09, 5/09

[=2]

batır- Bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek.

b.-ı 11/08

[=1]

baya Epey, uzunca.

b. 10/44

[=1]

bayġuş Baykuş.

b.+ların 17/17

[=1]

bayındır Çavdır'ın bir köyü.

b.+ın 3/16

b.+na (bayındır yaylası) 3/16

[=2]

bayraġ‿başı Perşembe günü düğün evinde değneklerin ucuna eşarplar bağlayarak bayrak gibi yapılan nesnelerle yapılan eğlence.

b. 20/20, 20/20

[=2]

bayraġ Bayrak, bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak.

b. 20/20

b. dik- 20/20

[=2]

bayram Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler.

b. 21/06

b.+da 8/04, 22/21

b. et- Bir olayı, durumu sevinçle kutlamak. 10/26, 10/26

[=5]

bayram ā Özel isim.

b. 3/16

[=1]

bazar Cumartesiden sonra gelen gün, pazar.

b. 2/13

[=1]

bazar (<Far. bāzār) Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer.

b.+dan 3/16

b.+ı 8/05, 8/05

b.+ımız 2/11

b.+ıydı 8/05

[=5]

bēý Bk. **bey**

b. (ırza bēý) 22/09, 22/09

[=2]

bén Çoğu doğuştan, tende bulunan ufak, koyu renkli leke veya kabartı.

b. 3/19

[=1]

bénze- Bk. **benze-**

b.-r 3/21

[=1]

begle- Bk. **bekle-**

b. 22/20

b.-r‿idin 13/05

[=2]

begled- Bekleme işini birine yaptırmak.

b.-iyollar 22/20

[=1]

begmez Genellikle üzüm, dut vb. meyvelerin kaynatılarak koyulaştırılmış biçimi, pekmez.

b. 12/16

[=1]

beKle- Bk. **bekle-**

b. 11/03

b.-dik 14/01

[=2]

bekir Özel isim.

b.+e 2/04

[=1]

bekle- 1.Bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek.

b.-rdi 21/07

2. Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak.

b.-rsin 6/22, 12/13

[=3]

bel İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm.

b. 3/04, 4/06

b.+imden 14/24, 20/07

b.+iŋde 4/06

b.+iŋé 4/06

b.+leri 16/19

[=7]

bele Ar. İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum, bela.

b. 10/26, 19/14

[=2]

belek Yeni bir ev yapıldığı zaman ev sahibi tarafından, ustalara hediye edilmek üzere evin çatısında bir sırığa bağlanan basma, kumaş parçası.

b. 3/04

[=1]

belen Yüksek, dağlık yerlerde görülen düzlük, ağaçsız açık yer.

b. 8/01

[=1]

beliki Bk. **belki**

b. 4/05, 5/13

[=2]

belki (<Ar. bel + Far. ki) Muhtemel olarak.

b. 19/18, 22/15

[=2]

ben 1. Teklik birinci kişiyi gösteren söz.

b. 1/01, 1/01, 1/02, 2/04, 2/04, 2/04, 3/04, 3/16, 3/19, 3/22, 3/24, 4/01, 4/04, 4/05, 4/06, 5/08, 5/13, 5/14, 7/07, 7/18, 8/05, 8/05, 8/12, 8/13, 9/01, 9/01, 9/01, 10/17, 10/24, 10/29, 10/37, 10/44, 12/01, 12/04, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 14/01, 14/14, 15/01, 16/01, 16/17, 16/19, 19/09, 19/13, 19/14, 19/19, 19/20, 19/23, 19/23, 19/25, 19/25, 20/02, 20/02, 20/04, 20/04, 20/04, 20/04, 20/04, 20/04, 20/06, 20/15, 20/16, 20/19, 21/04, 21/04, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/08, 21/08, 22/11, 22/15, 22/15, 22/18, 22/19, 22/20

b.+e 1/01, 3/12, 3/22, 6/23, 7/08, 9/01, 9/01, 10/44, 11/08, 21/05, 21/07

b.+gibi 21/11

b.+dedir 21/07

b.+i 3/22, 3/24, 8/05, 10/01, 10/04, 10/04, 10/19, 11/08, 14/12, 19/08, 19/17, 20/25, 21/04, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 22/08, 22/20

b.+iki 10/44

b.+im 1/16, 2/03, 2/04, 2/04, 3/04, 3/19, 3/19, 3/19, 4/05, 4/06, 4/06, 5/05, 7/12, 7/12, 7/18, 8/02, 8/12, 9/01, 10/32, 10/37, 10/38, 10/39, 10/44, 11/04, 12/14, 13/12, 14/12, 16/02, 19/06, 19/14, 19/14, 19/14, 19/18, 19/19, 19/20, 19/20, 19/23, 20/09, 20/15, 21/08

2. Bir kimsenin kişiliğini oluşturan temel öge.

b.+den 3/16, 4/05, 21/07, 21/07

b.+e 19/06

b.+iki 14/03

b.+kibi 13/15

[=169]

bence Bana göre, benim düşüncemce.

b. 2/04

[=1]

benli Ben bulunan.

b.+si 16/19

[=1]

benze- İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.

b.-r 3/21, 3/21

[=2]

bereket Ar. Bolluk, gürlük, ongunluk.

b. 5/11, 5/11, 5/13, 5/13

[=4]

besi Beslenen, besiye çekilmiş hayvan.

b.+miz 8/03

[=1]

besiciliK Ucuz zamanda davar alıp besledikten sonra satmak işi.

b. 8/03

[=1]

besle- Yetiştirmek.

b.-dik 3/22

[=1]

beş Dörtten sonra gelen sayının adı.

b. 3/04, 3/05, 3/16, 3/21, 3/24, 4/05, 4/05, 5/03, 5/07, 5/07, 5/07, 5/14, 7/05, 8/02, 9/01, 9/01, 10/01, 10/08, 10/11, 10/16, 11/10, 12/11, 12/15, 13/12, 14/17, 15/03, 19/23, 20/07, 20/15, 22/09, 22/20

b.+inde 3/04

[=33]

b. **(yim‿beş)** Yirmi beş. 5/03

beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sırada dördüncüden sonra gelen.

b. 19/07, 19/08

[=2]

beşşig Bk. **beşşik**

b. 22/15

b.+den 22/15

b.+e (beşşē) 22/15

[=3]

beşşik Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir çeşit küçük karyola.

b.+i (beşşī) 21/07

[=1]

beter (<Far. bedter) Daha kötü, çok kötü.

b.+inden 16/24, 16/24

[=2]

beton (<Fr. béton) Bu malzemeden yapılmış.

b.+a 14/12

[=1]

bey 1. Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü.

b. (ġızıl bey) 3/02

2. Eş, koca.

b.+im 20/06, 22/15

[=3]

beyen- İyi veya güzel bulmak.

b.-mēyïllar 14/05

[=1]

beyin Kafatasının üst bölümünde beyin zarı ile örtülü, iki yarım yuvar biçiminde sinir kütlesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, dimağ.

b. 9/01

b.+den 9/01

[=2]

beze Hamur topağı.

b.+n 12/14

[=1]

bezirgen (<Far. bāzergān) Tüccar.

b.+ler 16/19, 16/19

[=2]

bıç- Bk. **biç-**

b.-ă (bıçă bıçă) 4/05

b.-ă bıçă 4/05

b.-ardı 4/05

b.-ardıḳ 8/15

[=4]

bıçar Bk. **biçer**

b.+a 4/05

[=1]

bıçıl- Bk. **biçil-**

b.-ıyodu 4/05

[=1]

bılaşdır- Bulaşmasına yol açmak.

b.-māyo 5/13

[=1]

bılaşıḳ Yiyecek veya içecekle kirletilmiş mutfak eşyası veya kap kacak.

b.+ını (bılaşīnı) 6/22

[=1]

bılaşıḲ Bk. **bılaşıḳ**

b. 2/07

[=1]

bızā Buzağı, yeni doğmuş, ana sütüyle beslenen sığır yavrusu.

b. 10/21

b.+lar 10/21

[=2]

biber (<Rum. biber) Bu bitkinin tazeyken sebze olarak yenilen ürünü.

b. 3/19

b.+ini 12/18

[=2]

bicecik Bir tane, bir tanecik.

b.+ini (bicecîni) 14/24

[=1]

biceciK Bk. **bicecik**

b. 3/05, 4/05

[=2]

biç- Ekin, ot vb.ni orakla, tırpanla, makine ile kesmek.

b.-er 3/04, 15/04

b.-erdik 1/03, 1/04, 5/13, 5/13, 15/05

b.-eriz 5/12

b.-ersin 2/01

b.-iyoru 15/04

b.-oraḲ biç- 2/01

[=11]

biçer Biçerdöver, ekin biçen, döven, taneleri ayıran, samanı deste veya balya durumuna getiren makine.

b. 15/04

b.+e 15/04

b.+ler 15/04

[=3]

biçil- Biçme işine konu olmak.

b.-iř 3/04

b.-irdi 19/05

[=2]

bid- Bk. **bit-**

b.-di 11/05, 13/05

b.-diği 20/20

[=3]

bidon Fr. İçine çeşitli maddeler konulan, sac, plastik veya çinkodan yapılmış kap.

b.+nara 5/07

[=1]

bil- 1. Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b.-dîm 1/16, 3/24, 22/20

b.-ēn 6/23, 20/15, 21/06

b.-ecēm 7/12

b.-emēyin 22/14

b.-emedim 21/05, 21/06, 22/19

b.-en 3/16, 6/04, 6/04, 8/11

b.-enlere 21/11

b.-inecek 22/19

b.-ir 4/05, 5/12, 7/08, 7/10

b.-irin 17/15, 17/15, 17/15

b.-iyodum 16/15

b.-iyoduma 16/03

b.-iyomuşdur 21/07

b.-iyon 3/17, 10/01, 10/26, 14/21, 22/13

b.-iyordum 14/21, 14/22, 14/23

b.-iyoz 17/13

b.-mēýin 20/05

b.-mēyi 21/11

b.-mēyįn 12/04

b.-mēyidik 17/06

b.-mēyidiki 17/06

b.-mēyin 12/19, 12/28, 12/28

b.-mēyoduḳ 16/19

b.-mēyon 7/07, 10/26, 15/03, 20/05, 20/05

b.-mēyoniki 10/38

b.-mēyoz 22/15, 22/15

b.-medik 21/05

b.-mediK 21/05

b.-men 8/09, 12/19, 20/05

b.-meyenler 21/11

b.-meyiz 3/23, 18/05

b.-sem 20/13, 20/18

b.-sin 21/11

2. -a / -e ekli fiillerle yeterlik bildiren birleşik fiiller oluşturur.

b.-memiz (yaḳa bilmemiz) 21/07

3. Tanımak.

b.-ir 21/04, 22/09

b.-irin 20/02, 20/02

b.-iyorsa 19/18

4. Hatırlamak.

b.-emen 7/18, 14/20

b.-ir 14/32

b.-iyon 3/21, 14/03, 21/07

5. Haberdar olmak.

b.-iyo 12/24

[=87]

b.-yaḳa bil- 21/07

[=1]

bile Da, de, dahi.

b. 3/16, 5/07, 5/13, 6/23, 21/02

[=5]

bilem Bk. **bile**

b. 16/19

[=1]

bilmece Bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, muamma.

b. 19/05

b.+ler 19/04

[=2]

bin Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

b. 3/16, 3/16, 5/01, 5/11, 5/11, 5/13

[=6]

bin- 1. Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.

b.-dik 14/10, 14/10

b.-dim 19/11, 19/11, 20/16

b.-eller 3/16

b.-emedim 16/17

b.-erdik 16/24

b.-meye 21/11

2. Bir yere gitmek için tren, vapur, uçak, otomobil vb. bir taşıtta yer almak.

b.-dim 20/16

[=9]

bindir- Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak, oturtmak veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak.

b.-diler 14/09

b.-iller 7/19

[=2]

bir 1. Tek, adet olarak bir tane olan, bir sayısını ifade eden kelime

b. 3/16, 5/13, 5/13, 10/24, 12/10, 12/23, 16/19, 20/25, 21/02, 21/05, 21/07

b.+araya topla-(bi araya topla-) 1/04

b.+(bi göz) Tek oda. 19/20

b.+i 3/05, 3/05, 3/05, 3/16, 4/01, 5/05, 5/05, 5/05, 6/07, 8/04, 10/07, 10/09, 10/15, 12/14, 14/24, 16/13, 17/08, 17/08, 17/08, 19/23, 22/17, 22/20, 22/20

b.+ini 12/14, 14/24

b.+iniŋ 5/05, 5/05

b.+imiz 4/01, 4/01

b.+(bi) 1/12, 1/16, 2/01, 2/02, 2/04, 2/13, 2/13, 2/13, 2/14, 2/14, 2/15, 3/04, 3/08, 3/08, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/21, 3/21, 3/24, 4/05, 4/06, 4/06, 4/06, 4/06, 4/06, 4/06, 5/01, 5/03, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/08, 5/08, 5/13, 6/02, 6/10, 6/10, 6/22, 6/22, 6/22, 6/23, 7/01, 7/04, 7/14, 7/14, 8/02, 8/04, 8/04, 8/04, 8/05, 8/05, 8/05, 8/05, 8/05, 8/05, 8/06, 8/08, 8/08, 8/09, 8/09, 8/14, 9/01, 9/01, 10/20, 10/35, 10/44, 12/10, 12/10, 12/10, 12/10, 12/10, 12/11, 12/13, 12/14, 12/15, 12/28, 13/01, 13/04, 13/04, 13/04, 13/05, 13/05, 13/09, 13/11, 13/11, 14/01, 14/01, 14/01, 14/01, 14/03, 14/09, 14/12, 14/12, 14/14, 14/15, 14/18, 14/26, 14/28, 14/29, 14/33, 15/03, 15/07, 16/13, 17/03, 17/03, 17/06, 17/09, 17/12, 17/14, 19/05, 19/05, 19/05, 19/16, 19/17, 19/18, 19/18, 19/20, 19/25, 20/09, 20/09, 20/09, 20/09, 20/09, 20/09, 20/15, 20/16, 20/16, 20/19, 20/19, 20/21, 20/21, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/08, 21/11, 21/11, 22/09, 22/09, 22/09, 22/11, 22/15, 22/15, 22/20, 22/20, 22/20, 22/21

2. Beraber.

b.+(bi) 6/23, 12/23

3. Bir kez.

b.+(bi) 19/09, 19/09

b.+(bi çatı) 1/05 Hayvanları boynundan birbirine bağlayarak kendi etraflarında daireler çizdirerek harman dövmek.

b.+(bi dā) Bir kez daha. 1/01, 3/16, 22/11

b.+(bi tā) Bir kez daha. 1/11, 2/07, 22/02

b.+(bi yol) Bir kere. 2/12, 5/12, 5/12, 5/12, 5/12, 5/12, 8/04, 8/05, 8/05, 10/03, 10/14

b.+(bi) 2/04, 5/13

[=252]

bidenAniden.

b. 3/16

[=1]

biraz Bir parça, azıcık.

b. 18/01

[=1]

birbiri Karşılıklı olarak bir diğeri.

b.+mizi 18/04

[=1]

birer Herkese bir.

b. 11/08, 14/05

[=2]

birez Bk. **biraz**

b. 2/04, 7/19

[=2]

biri Bilinmeyen bir kimse.

b. 4/06

b.+ne 10/04, 12/22

b.+nin 8/03

[=4]

birincî Sırada, önem sırasında en üstün olan kimse.

b.+di 3/21

[=1]

birki- Bir araya toplanmak.

b.-r 13/09

[=1]

birleş- Boşanmış bir çiftin tekrar evlenmesi.

b.-dik 10/07

[=1]

birlikte Bir arada, beraberce, hep beraber.

b.+(bi) 6/23

[=1]

bisēl Biraz.

b. 8/02, 14/18, 21/07, 22/21

b.+ini 18/02, 18/02

[=6]

biş- 1. Biçmek. 2. Pişmek.

b.-dim 10/37

b.-er 17/12

b.-erdi 8/06

b.-irir 4/05

[=4]

bişir- Pişirmek.

b.-dīn 13/04

b.-i 3/16

b.-îdi 8/06, 8/06, 17/10

b.-îdik 17/10

b.-illē 16/21

b.-isin 6/17

b.-iz 9/05, 12/18, 12/18, 18/02

[=12]

bit- 1. Sona ermek.

b.-ti (biddi) 1/12

b.-er 12/08

b.-er‿idi 2/13

2. Kız vermeye razı etmek.

b.-diKden soŋra 1/12

3. (insanlar için) yetişip büyümek.

b.-tik 13/01

[=5]

bitir- 1. Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak.

b.-dīm 14/12

b.-dik 21/06

2. Onulmaz duruma getirmek, mahvetmek.

b.-i 19/17

[=3]

biz Çokluk birinci kişiyi gösteren söz.

b. 2/01, 2/01, 3/01, 3/04, 3/04, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/21, 3/21, 3/23, 4/02, 4/05, 4/06, 6/03, 6/23, 10/05, 12/23, 12/23, 12/27, 13/05, 13/06, 14/19, 17/06, 18/02, 19/20, 19/23, 20/04, 20/07, 21/02, 22/01

b.+de 12/28, 12/28, 18/05, 22/15

b.+den 16/19, 16/19

b.+e 10/44, 10/44, 15/04, 20/24

b.+i 3/14, 19/20, 21/05

b.+im 1/05, 2/01, 3/02, 3/04, 3/24, 7/04, 9/05, 10/37, 12/24, 13/06, 13/06, 13/09, 14/19, 16/19, 16/19, 20/09, 21/05, 22/04

b.+ler 2/01

[=64]

bo İşaret sıfatı.

b. 21/07

[=1]

boğalā- Boğmak.

b. 6/23

b.-vı- 6/23

[=2]

bolluġ Bk. **bolluĶ**

b. 20/24

[=1]

bolluĶ Maddi açıdan rahatlık.

b. 2/01

[=1]

boncuġlu Boncuğu olan, boncukla süslenmiş.

b. 21/05

[=1]

boncuĶ Cam, taş, sedef, tahta, plastik vb. maddelerden yapılan, ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli süs tanesi.

b.+u (boncū) 10/05

[=1]

bora Bu yer.

b.+da 20/14

b.+da (borda) 3/07, 4/05, 5/05, 19/23, 19/23, 21/06, 21/07, 21/08

b.+dan 6/21

b.+dan (bordan) 3/04, 8/02

b.+dayız (bordaydı) 10/15

b.+dayız (bordayız) 19/23

b.+lān 17/10

b.+larda (bollarda) 14/29

b.+nın 3/16

b.+ya 1/01, 1/02, 10/29, 21/08

b.+yı 4/05, 21/07

[=23]

boralı Bu memleketli, bu yerin halkından olan kimse.

b. 14/27, 14/28

b.+yız 14/27

[=3]

borç Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey.

b. 10/26

b.+unu (borcunu) 22/21

[=2]

bosdan (<Far. būstān) Sebze bahçesi.

b. 14/01

b.+lara 21/07

[=2]

boşan- 1. Karı ve koca mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak.

b.-ān 10/03

b.-amadım 10/03

2. Hayvan, başlığından, koşum takımından veya bağından kurtulmak.

b.-dı 8/05

b.-mış 8/05

[=4]

boyama Boyanmış bez, şalvar, başörtüsü.

b. 12/06

[=1]

boylu Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, kabile, klana sahip olan.

b.+yuz 14/27

[=1]

boyun Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

b.+umda (boynumda) 19/12

[=1]

boyundırıḴ Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember.

b. 1/08

b.+la 1/08

[=2]

bô- Büyümek.

b.-düler 3/22

[=1]

bôg Yetişkin, belli bir yaşa gelmiş, büyük.

b.+den 11/08

[=1]

bôk Bk. **böyük**

b. 3/21, 3/21, 3/21

[=3]

bôK Bk. **böyük**

b. 3/05

[=1]

bôle Bk. **böyle**

b. 1/08, 1/08, 2/13, 3/21, 5/05, 5/07, 5/14, 8/04, 8/04, 8/05, 8/05, 8/06, 9/01, 10/35, 11/05, 11/10, 12/06, 12/14, 12/15, 13/04, 18/05, 20/20, 20/20, 20/20, 20/21, 21/07, 21/07, 22/04

b.+dik 2/01, 12/18

[=30]

bôlē Bk. **böyle**

b.+ýdi 5/05

[=1]

bôn Bk. **böýün**

b. 2/09, 8/06, 14/13, 14/13

[=4]

bôrekcik Böbrekçik.

b.+i (bôrecī) 11/04

[=1]

böle Bk. **böyle**

b. 11/10

[=1]

böýün Bk. **böyün**

b. 8/08

[=1]

böyle 1. Bunun gibi, buna benzer. 2. Bu biçimde.

b.+ydi 8/06

[=1]

böyû- Bk. **böyü-**

b.-rdü 21/04

[=1]

böyűk Bk. **böyük**

b. 3/19

[=1]

böyü- Yetişmek.

b.-dü 3/16, 12/14

b.-düK 4/05, 4/05

b.-düler 13/14

b.-sün 16/17

[=6]

böyüd- Yetiştirmek.

b.-düleř 4/04

[=1]

böyüg Bk. **böyük**

b.+ler 17/09, 17/09

[=2]

böyük Yaşça daha büyük olan kişi.

b. 21/05, 21/07

b.+üm (böyûm) 3/19

[=3]

böyüme Büyümek işi.

b.+de 13/14

[=1]

böyün Bugün.

b. 20/04

[=1]

bu İşaret sıfatı.

b. 3/21, 5/01, 19/17

b. 3/23, 5/12, 5/13, 9/01, 10/40, 12/24, 14/01, 16/19, 16/24, 19/14, 20/02, 20/20, 21/02, 21/04, 21/05, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 22/15, 22/20

b.+ġadar 3/21, 3/24, 5/13, 7/12

[=28]

bu İşaret zamiri.

b. 1/09, 1/16, 1/16, 3/21, 5/14, 10/44, 16/13, 19/23, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 22/07, 22/11, 22/11, 22/20

b.+(işde bu) Hepsi bu kadar. 1/01, 1/05, 1/08, 1/09, 1/11, 1/11, 1/12, 1/13, 1/15, 1/16, 5/13, 12/22, 22/21

b.+ḳadar (boğadar) 19/23

b.+ŋu 21/05

b.+na 12/22

b.+ndadır 21/07

b.+nlā 8/05, 12/22, 20/04

b.+nlān 5/13

b.+nlar 4/05, 13/15, 21/07, 22/04

b.+nlař 12/23

b.+nlara 10/20

b.+nları 15/06, 15/06, 22/01

b.+nnālan 8/01

b.+nu 7/02, 11/09, 20/19, 21/07

b.+nūla 13/05, 21/05

b.+nun 10/13, 21/05, 21/07, 21/07

b.+nuŋ 3/05, 4/05, 7/08, 7/10, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06

[=71]

buba Baba.

b. 2/03, 2/04, 2/04, 17/05, 17/09

b.+lāmız 2/01

b.+ları 22/21

b.+m 2/04, 3/04, 3/16, 3/22, 4/01, 4/05, 8/04, 10/37, 12/22, 12/22, 12/22, 13/01, 15/01, 15/03, 19/08, 19/08, 19/14, 19/14, 20/15

b.+m.ile (bubam ıla) 22/02, 22/02

b.+m.ilen (bubam ılan) 8/05

b.+ma 3/16**,** 12/01

b.+mın 12/23, 16/06, 22/04

b.+mız 3/24, 3/24, 18/01

b.+ ŋısa 21/04

b.+n 17/06, 19/09

b.+nıŋ için 11/09

b.+sı 3/22, 4/05, 12/23, 20/16, 20/24, 21/05, 21/07

b.+sına 11/07

b.+sınla 1/13

b.+ya 19/08

[=51]

bubacıḳ Babaya karşı sevgi bildiren söz.

b.+ı (bubacī) 21/08

b.+ım (bubacīm) 8/01

b.+ımın (bubacīmın) 8/05, 11/08

[=4]

buçuġ Yarım.

b. 21/07

[=1]

buğdey Bk. **buyday**

b.+leri 4/05

[=1]

bul- 1. Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.

b.-an 6/02

b.-unur 6/02

b.-urdun 6/20

b.-urduŋ 6/02

2. Bir şeyi elde etmek.

b.-ān 22/14

b.-alım 22/07

b.-dūsam 21/07

b.-ubā 2/02

3. İstenilen şeye kavuşmak, nail olmak.

b.-madı 21/05

[=9]

bulaşıġcı Bulaşık yıkamayı kendine iş edinen kimse.

b. 8/06

[=1]

buldur Burdur ili.

b.+da 3/21, 14/12, 14/18

b.+dāndı 14/12

[=4]

bulġur Bk. **bulgur**

b. 7/14, 15/06, 19/23

b.+u 7/05, 14/16, 14/18, 19/23

[=7]

bulgur Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday.

b. 7/01, 12/16

[=2]

bulut Keder, endişe.

b.+gibi 10/44

[=1]

bura Bu yer.

b.+da (burda) 8/07, 20/25

b.+da (burdă) 20/08, 20/21

b.+ya 16/06

[=5]

bură Bk. **bura**

b.+ya 12/23

[=1]

burı Bk. **bura**

b.+ya 4/05

[=1]

burun Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

b.+lāna 8/05

[=1]

buyday Buğdaygillerin örnek bitkisi.

b. 8/06, 14/18, 19/23, 21/06

b.+ı 16/21

b.+ından 14/17

b.+ınla 21/06

[=7]

buydey Bk. **buyday**

b. 21/06

[=1]

buyur- (Saygı gösterilen kimse) Söylemek, demek.

b. 8/10, 12/15, 12/21

[=3]

buz Çok soğuk bir etki uyandıran şey.

b.+gibi 6/14, 6/14

[=2]

büber Bk. **biber**

b. 15/06

b.+i 19/23

b.+in 21/06

b.+ine 14/17

[=4]

bük- 1. Sertçe çevirmek, kıvırmak. 2. Eğmek.

b.-ecēn 13/06

b.-en 16/19

b.-erdik 13/06, 13/06, 18/01

[=5]

bürgü Baş örtüsü.

b.+leri 7/19

[=1]

bütün 1. Eksiksiz, tam, hep.

b. 3/16, 3/16, 8/02

2. Çok sayıdaki varlık ve nesnelerin hepsi.

b. 3/04, 14/04

[=5]

cāfjıl Bk. **cāhil**

c.+ın 13/07

[=1]

cāfjıĺ Bk. **cāhil**

c. 13/15

[=1]

cāfjıllıġ Bilgisizlik.

c. 13/07

[=1]

cāhıl Bk. **cāhil**

c.+ız 3/01

[=1]

cāhil (<Ar. cāhil) 1. Öğrenim görmemiş, okumamış.

c.+in 20/05

[=1]

cāmı Bk. **cāmi**

c.+nın 12/26

c.+yı 12/27

[=2]

cāmi (<Ar. cāmiʿ) Müslümanların namaz kılmak için toplandıkları yer.

c.+de 19/23

c.+si (şeyẖ üsēn cāmisi) 12/24

[=2]

cabıl Su içinde hareket ederken çıkan yansıma ses.

c. cubul Su içinde hareket eden cismin çıkardığı sesi ifade etmek için kullanılan bir ikileme. 5/09

[=1]

cadī (<Far. cādū) Kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın.

c.+dı 12/13

[=1]

camı Bk. **cāmi**

c.+ya 14/11

[=1]

camıs Bk. **camış**

c. 8/05

[=1]

camış Manda.

c.+lā 8/05

[=1]

camız Bk. **camış**

c. 8/05

c.+ı 8/05

c.+ınla 8/05

c.+lān 8/05

c.+lar 8/05

c.+ları 8/05

[=6]

cami Bk. **cāmi**

c. 12/24

[=1]

can (<Ar. cān) 1. Sevgi ve samimiyyet ifade etmek için bazı çağırma sözlerine getirilir.

c.+ım 1/02, 6/25, 7/17, 12/08, 14/24

2. İnsan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölümle vücuttan ayrılan madde dışı varlık.

c.+ım‿ıla 20/09

[=6]

cancāz Can kelimesinin küçültme ifade ederek söylenmesi.

c.+ım 20/09

[=1]

cenāze Ar. Ölen kişi.

c. 20/25, 20/25, 20/25

[=3]

cenned (<Ar. cennet) Dinî inanışlara göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt.

c. 10/17

[=1]

cımĭcıḳ Azıcık, çok az.

c. 11/03

[=1]

cib (<İng. jeep) Her türlü arazide kullanılabilen motorlu taşıt.

c. 20/16

c.+e 20/16

c.+gibi 20/16

c.‿idi 20/16

[=4]

ciğer (<Far. ciger) Yürek, iç.

c.+im 16/02

[=1]

ciğercik Karşısındaki kişiye olan acıma duygusunu anlatan bir söz.

c.+i (ciğerci) 11/04

[=1]

cubul Su içinde hareket ederken çıkan yansıma ses.

c. (cabıl cubul) Bk. **cabıl** 5/09

[=1]

cuma (<Ar. cumʿa) Perşembe ile cumartesi arasındaki gün.

c. 2/13, 2/13, 2/14, 2/14, 18/05

[=5]

cumla Ar. Bütün, hep.

c.+mıza 14/14

[=1]

çārd- Bk. **çağır-**

ç.-an 19/25

[=1]

çāre Far. Tedavi yolu, deva.

ç. 4/06

[=1]

çadır (<Far. çāder) Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerge, oba, otağ.

ç. 22/05

ç.+ın 2/10

[=2]

çağır- Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.

ç.-ırdıḳ (çārıydıḳ) 3/04

[=1]

çal- 1. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırmak.

ç.-ar 21/07

2. Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak.

ç.-alḷaŕ 3/16

ç.-allar 13/11

ç.-ar 20/15

ç.-ar‿ıdı 8/06

ç.-dı 9/01

ç.-dırılar 1/12

ç.-ıyollādı 20/15

ç.-ıyollar 13/11, 13/11

3. Yoğurt, peynir, yağ yapmak için sütü mayalamak.

ç.-ar 17/04, 17/04

ç.-arız 12/18, 12/18, 18/02, 19/23

ç.-arsın 2/07

4. Öğrenmek.

ç.-arḳana 11/08

5. Üzerine sürmek.

ç.-dırdılar 19/12

[=19]

ç.-pēnir çal- 2/07, 17/04

ç.-yağ çal- 19/12, 20/17

ç.-yōrt çal- 18/02, 19/23

[=6]

çaldır- Üzerine bir şey sürdürmek.

ç.-ıyolla 20/17

[=1]

çalġı Çalgı çalma, müzik.

ç. 13/10

[=1]

çalġī Bk. **çalġı**

ç.+la 20/14, 20/15

[=2]

çalġısız Çalgı çalma olmadan.

ç. 13/10

[=1]

çalı Kimileri bir ağaççık kadar iri olurlarsa da, genellikle bodur, gövdesiz, ancak odunsu, kimi kez dikenli, iklim ve toprak koşullarına göre birçok türleri olan bitki takımı.

ç.+nın 14/33

ç.+ya 12/14

[=2]

çalıcı Çalı kesmeye giden kimse.

ç.+lā 12/14

[=1]

çalış- İşi veya görevi olmak, bulunmak.

ç.-dı 19/20

[=1]

çamaşır (<Far. cāmeşūr) Giysi.

ç. 9/05, 9/06, 12/11, 12/11, 12/11

ç.+ı 12/10, 12/11

[=7]

çamırlıġ Çamaşır yıkanan yerin adı.

ç. 12/11

ç.+a (çamırlığă) 12/11, 12/11

ç.+ın (çamırlīn) 12/11

[=4]

çanaġyaran Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ç. 6/12, 6/13

ç.+ın 6/19

[=3]

çanta Kösele, meşin, kumaş vb. hafif malzemeden yapılıp büyüklüğüne göre para, evrak, yiyecek vb. koyup taşımaya yarayan kap.

ç.+yı 19/09

[=1]

çapalā- Çapa ile toprağı kabartmak.

ç.-rız 15/04

[=1]

çarpı Birbiriyle çarpılan iki sayı arasına konulan işaret.

ç. **(dörd çarpı dörd)** Bir araç ismi. 2/09

[=1]

çatal Dallı olan şeylerin her kolu.

ç. 3/16

[=1]

çatı Birbirine çatılmış, çakılmış şeylerin bütünü.

ç. 5/12, 5/12

ç.+(bi çatı) 1/05

[=3]

çatma Bir arada bağlı on -oniki hayvana dövensiz harman dövdürme.

ç.+yı 5/12

[=1]

çatmā Bk. **çatma**

ç.+la 5/12

[=1]

çavdır Burdur iline bağlı bir ilçe.

ç. 8/05, 12/23, 12/23, 20/21

ç.+da 2/04, 2/04, 2/04, 2/04, 12/24, 16/13

[=10]

çay Bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek.

ç. 4/05, 10/36, 18/02, 18/02

ç.+lar 11/08

[=5]

çaycāz Misafire sadece çay ikram edebileceğini ifade eden söz.

ç. hur- 22/21

[=1]

çayır Böyle yerde biten ot.

ç.+da 3/24

[=1]

çēz Bk. **çeyiz**

ç. 2/13, 2/13, 2/14

[=3]

çeç Far. Tahıl yığını.

ç. 21/06

ç.+ini 21/07

ç.+ini (çecini) 21/07, 21/07

[=4]

çeg- 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.

ç.-di 19/12

ç.-miş 21/06

2. İmbik yardımı ile elde etmek.

ç.-dim 14/03

[=3]

çegdir- Şarkı, türkü söyletmek.

ç.-ecēn 3/12

[=1]

çeĶ- Bk. **çeg-**

ç.-dik 8/05

[=1]

çeK- 1. İmbik yardımı ile elde etmek.

ç.-dīmizde 9/05

2.Güç durumlara dayanmak, katlanmak.

ç.-dik 5/13, 21/11

[=3]

çek- Bk. **çeg-**

ç.-e 14/01, 14/01

ç.-ēn 3/13

ç.-elim 19/14

ç.-ellē 20/25

ç.-ellerdiye 10/37

ç.-emedim 14/22

ç.-er 2/10

ç.-eř 20/05

ç.-erdi 10/37

ç.-erdik 5/13, 5/13, 6/24, 9/03

ç.-eriz 5/12, 14/18, 18/02, 19/23

ç.-ersin 2/07, 6/22

ç.-miş 10/44

[=21]

çekil- 1. Bir yerden uzaklaşmak, bir yere uğramamak.

ç.-ir 3/19

ç.-mezdi 3/24

[=2]

çekiş- Ağız kavgası etmek.

ç.-di 21/05, 21/05

[=2]

çelig Çocukların sopa ile oynadıkları oyun.

ç. çomaġ 19/06

[=1]

çeş Bk. **çeç**

ç. 21/06

ç.+leri 5/13, 5/13, 8/15

[=4]

çeşid Bk. **çeşit**

ç. 7/05

ç.+i 13/11

[=2]

çeşit (<Far. çeşīd) Aynı türden olan şeylerin bazı özelliklerle ayrılan öbeklerinden her biri, tür, nev.

ç. 20/15, 20/21

ç. çeşit 20/20, 20/21, 20/21

[=5]

çeşme Far. Genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalaklı su hazinesi veya yapısı, pınar.

ç. 6/13

ç.+ler 6/13, 21/11

ç.+leri 9/05

ç.+mizden 16/19, 16/19

[=6]

çevir- Bir şeyin etrafını, başka cisimlerle sarmalamak.

ç.-iyin 13/04

[=1]

çeyiz (<Ar. cihāz) Gelin için hazırlanan her türlü eşya, çeyiz.

ç. 3/08

[=1]

çī Ucu dikenli bir çeşit kamış.

ç.+lān 5/07, 5/07

[=2]

çīr- Bağırmak, haykırmak.

ç.-dım 19/09

[=1]

çīrış Çığırma işi.

ç. (bārış çīrış) 12/13

[=1]

çıbıḳ Çubuk.

ç. 2/10

ç.+la (çıbīla) 9/04

[=2]

çıġ- Bk. **çıḳ-**

ç.-dım 21/11

ç.-mayān 21/08

[=2]

çıḳ- 1. Bir yere ulaşmak, varmak.

ç.-ar‿ıdıḳ 22/03

ç.-ıp 14/19

ç.-ıyon 6/19

2. Erişmek, görmek.

ç.-ıyo 12/22

4. Suçlu kişinin tutukluluk halinin sona ermesi, hapishaneden ayrılması.

ç. 10/03

ç.-aralım 10/02

ç.-ardıḳ 10/02

5. Verilmek.

ç.-ardı 8/08, 8/08, 8/08

6. Doğmak, meydana gelmek.

ç.-ar 3/24

7. İşini bitirmek.

ç.-arsın 12/10, 12/10

8. İcat olmak, yapılmak.

ç.-dı 2/09, 22/06

[=15]

çıḳar- 1. Kızını evlendirip gelin etmek.

ç.-dıḴ 13/05

2. Sağlamak.

ç.-ıýdıḳ 3/08

3. Söylemek.

ç.-māyon 19/24, 19/25

[=4]

çıḳī- Bohçalamak.

ç.-r‿ıdıḳ 7/14, 7/14

[=2]

çıḳma Çıkmak işi.

ç. 20/16

[=1]

çıḲ- Bk. **çıḳ-**

ç.-dı 2/15, 3/21, 3/23, 6/25

[=4]

çık- Bk. **çıḳ-**

ç.-ar‿ıdı 9/06

[=1]

çīned- Ayağı altına alarak ezmek.

ç.-illēdi 20/19

[=1]

çibildik Bir yerde bulunan az miktardaki suyun üzerine basmakla çıkan sesi ifade eden söz.

ç. 3/24

[=1]

çiçeKle- Çiçekle süslemek.

ç.-llēdi 12/06

[=1]

çiçekli Çiçeği veya çiçek resimleri olan.

ç. 3/24

[=1]

çift (<Far. cuft) Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan.

ç. 14/01, 14/05, 19/01

ç.+e 8/05, 12/14

ç.+inle 8/05

ç.+inlen 8/02

ç. sür- 8/05, 8/05, 8/05, 8/05

[=11]

çiftçi Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse.

ç. 12/14

ç.+lēn 12/08

ç.+ŋiŋ 12/08

[=3]

çiftçilik Çiftçinin yaptığı iş.

ç. 16/07

ç.+inle (çiftçilīnle) 8/01

ç.+inle (çiftçilinle) 8/04

[=3]

çilte Seyrek dokunmuş ince, beyaz astarlık bez.

ç. 2/01

[=1]

çingirēýg‿başı Özel isim (bir yer ismi).

ç. 21/06

[=1]

çir İyi.

ç.+e 12/22

[=1]

çit Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan (nesneler), çift.

ç. 21/07, 21/07

[=2]

çit Bk. **çift**

ç. sür-19/14

[=1]

çiz- Dizmek.

ç.-elle 12/06

ç.-ellēdi 20/20, 20/21

[=3]

çoban Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse.

ç. 5/03, 6/02, 6/22, 6/22, 6/22, 22/07

ç.+ı 6/10, 12/10, 12/10

ç.+ımız 12/10

ç.+lar 12/10

[=11]

çocuġ Bk. **çocuḳ**

ç. 13/05

ç.+dan kēri 9/01

ç.+lā 12/28

ç.+lām 22/16

ç.+lān 20/04, 20/09

ç.+lar 12/14

ç.+ları 3/19

ç.+larım 10/19

ç.+larıma 3/18

ç.+larımı 3/16, 22/15

ç.+larımız 3/18

[=13]

çocuġluġ Bk. **çocuḳluḳ**

ç. 6/01, 15/01

ç.+dan 6/01

[=3]

çocuġluḳ Bk. **çocuḳluḳ**

ç.+um (çocuġlūm) 14/02

ç.+umu (çocuġlūmu) 10/01, 16/23

ç.+umuz (çocuġlūmuz) 13/04

ç.+umuzda (çocuġlūmuzda) 5/01, 5/01, 13/01, 18/01

ç.+umuzu (çocuġlūmuzu) 13/05, 17/01, 17/02

[=11]

çocuğ Bk. **çocuḳ**

ç. 21/07

[=1]

çocuḳ 1. Küçük yaştaki oğlan veya kız. 2. Evlat.

ç. 3/22, 16/13, 22/11

ç.+ḳan 4/02

ç.+la (çocūla) 3/05, 22/15

ç.+lan (çocūlan) 8/02

ç.+lar 3/21

ç.+lara 3/04, 10/29

ç.+larım 3/16

ç.+u (çocū) 8/04, 8/06, 12/13, 21/05, 22/11

ç.+um (çocūm) 10/07, 10/09, 12/14, 12/14, 13/04, 16/11, 21/08, 22/10

ç.+umuz (çocūmuz) 3/05, 3/16, 4/05, 4/05, 9/01, 13/05, 21/07

ç.+un (çocūn) 12/10, 12/28

[=33]

çocuḳluḳ İnsan hayatının bebeklikle ergenlik arasındaki dönemi.

ç.+u (çocuġlū) 8/05

[=1]

çocuḴ Bk. **çocuḳ**

ç. 3/05, 3/16, 4/05

ç.+la 4/06

ç.+lāmız 2/06, 4/05

ç.+lān 4/06

[=7]

çocuḴluḳ Bk. **çocuḳluḳ**

ç.+muz (çocuḴlūmuz) 2/01

[=1]

çoġ Bk. **çoḳ**

ç. 3/20, 3/21, 3/21, 3/21, 11/01, 11/04, 12/13, 12/24, 16/03, 20/02

[=10]

çoğ Bk. **çoḳ**

ç. 4/05

ç.+u 4/05

ç.+udu 10/16, 16/15, 16/17

ç.+udun 3/21

[=6]

çoğal- Azken çok olmak, çok duruma gelmek, artmak, fazlalaşmak, ziyadeleşmek.

ç.-dı 13/11

[=1]

çok Bk. **çoḳ**

ç. 12/11, 13/05

[=2]

çoḳ Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.

ç. 2/12, 3/14, 6/15, 6/16, 7/08, 8/02, 8/02, 8/15, 10/26, 10/37, 10/38, 11/06, 12/13, 12/15, 14/21, 14/22, 14/23, 14/24, 14/25, 14/32, 14/32, 20/04, 20/06, 20/09, 21/11

ç.+unu (çōnu) 3/21, 3/24

[=27]

çoḳaş- Toplanmak, birikmek, üşüşmek, kalabalık etmek.

ç.-dıḳ 8/04

ç.-ır 17/12

ç.-tığı 20/04

[=3]

çoḲ Bk. **çoḳ**

ç. 3/16, 3/16, 5/01, 5/03, 5/03, 5/05, 5/08, 5/08, 5/11, 5/11, 5/13, 5/13, 5/19, 6/13, 6/13, 7/10, 21/11, 21/11

[=18]

çomaġ Çocukların sopa ile oynadıkları oyun.

ç. (çelig çomaġ) 19/06

[=1]

çor Hastalık.

ç.+ile (çor ula) 3/05

ç.+u 8/04

ç.+umuz 3/16, 13/05, 21/07

[=5]

çorab (<Far. cūrāb) Pamuk, yün vb.nden örülen, ayağa giyilen giyecek.

ç. 6/23

[=1]

çorba Sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sıcak, sulu içecek.

ç. 17/10

[=1]

çoval Bk. **çuval**

ç.+a 1/01, 7/05, 14/17, 14/17

ç.+da 14/17

[=5]

çörōtu Çörekotu bitkisi.

ç.+su 19/23

[=1]

çöz- Düğmeyi iliğinden açmak.

ç.-emedim 16/19

[=1]

çuval (<Far. cuvāl) Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba.

ç. 21/06

ç.+ı 21/06

[=2]

çücüK Kamışa benzer bir bitki.

ç. 13/06, 13/06, 13/06, 18/01

[=4]

çürüK Çürümüş olan portakal.

ç. 19/23

[=1]

da 1. Bağlama ve kuvvetlendirme edatı.

d. 1/01, 2/01, 2/02, 2/12, 2/12, 3/05, 3/21, 3/21, 3/21, 4/06, 5/01, 5/01, 5/03, 5/03, 5/03, 5/03, 5/05, 5/05,

5/05, 5/07, 5/09, 5/10, 5/11, 5/11, 5/12, 5/12, 5/13, 5/14, 6/15, 6/23, 6/23, 7/05, 7/06, 7/06, 7/06, 7/18, 8/01, 8/03, 8/03, 8/03, 8/03, 8/05, 8/05, 9/01, 9/05, 9/05, 9/06, 10/05, 10/05, 10/19, 10/20, 10/20, 10/22, 10/32, 10/35, 10/36, 10/37, 10/39, 10/41, 10/41, 10/43, 10/44, 10/44, 11/07, 11/08, 12/08, 12/10, 12/10, 12/10, 12/10, 12/14, 12/22, 12/22, 12/22, 12/23, 13/04, 13/04, 13/05, 13/05, 13/09, 13/09, 13/10, 13/11, 13/15, 14/03, 14/09, 14/17, 14/19, 14/22, 14/23, 14/23, 14/29, 14/31, 15/03, 16/13, 16/17, 16/24, 19/06, 19/09, 19/14, 19/14, 19/23, 19/23, 19/23, 19/23, 19/23, 20/02, 20/02, 20/04, 20/04, 20/04, 20/04, 20/07, 20/09, 20/16, 20/20, 20/20, 20/21, 20/23, 20/24, 21/04, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/08, 21/11, 22/09, 22/09, 22/11, 22/11, 22/15, 22/18

2. Daha, henüz.

d. 2/14, 3/04

3. İşte, orada, şurada, dahacık.

d. 14/05, 21/07

[=151]

dā 1. Daha anlamında kullanılır.

d. 3/08, 3/16, 3/22, 3/24, 10/44, 12/14, , 14/12, 15/03, 20/07, 20/15

d.+(bi dā) 1/01, 3/16, 22/11

2. Dağ.

d.+da 13/01

d.+dan 6/09, 6/09

d.+lara 5/01, 5/03

d.+larda 5/01, 6/08

3. İşte.

d. 12/22, 20/03, 22/07, 22/07, 22/07, 22/19

[=26]

dād- Dağıtmak. Herhangi bir şeyi ayrı ayrı kimselere vermek.

d.-allar 7/14

d.-arlar 7/14

d.-arsın 7/13

[=3]

dāl- Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak, dağılmak.

d.-dı 3/22

d.-dılar 3/21

d.-ır 3/16

[=3]

dāmat (<Far. dāmād) Evlenmekte olan bir erkeğe, evlenme töreni sırasında verilen ad, güveyi.

d.+ı (dāmadı) 1/13

d.+ile (damat ıla) 1/13, 1/13

[=3]

dāre (<Ar. dāʾire) Bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri, kat, daire.

d. 14/01

[=1]

dāva (<Ar. daʿvā) Sorun.

d.+sı 12/23

[=1]

dāvat (<Ar. daʿvet) Davet, çağırma, yemekli toplantı.

d. et-3/16

[=1]

dadlı 1. Tatlı, acı olmayan. 2. Hoşa giden.

d. 3/19, 3/19, 20/18

[=3]

dağ- Bk. **dak-**

d.-dı 19/12

[=1]

daġdiloy Bk. **dagdilo**

d.+bi (‿bi) 19/18

[=1]

dagdilo (<Fr. dactylo) Daktilo, yazı makinesi.

d.+gibi (dagdilō‿bi) 10/35

[=1]

dağ Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

d.+a 6/09, 6/09, 6/09, 6/22, 8/02, 12/15

d.+ ĭn 22/19

d.+ın 8/01, 8/02, 8/04, 14/22

d.+lara 12/14

[=12]

dağarcıġ Keçi derisinden yapılmış bir çeşit ayakkabı.

d. 21/07

[=1]

dağıd- 1. Herhangi bir şeyi ayrı ayrı kimselere vermek.

d.-ılla 16/22

2. Toplu durumdayken ayırıp birbirinden uzaklaştırmak.

d.-dım 8/04

[=2]

dağıl- Bk. **dāl-**

d.-dı 22/16

d.-ıvı- 22/21

[=2]

daha İşte, orada, şurada.

d. 16/13

[=1]

dahān Bk. **dahan**

d. 21/05, 21/06, 21/07, 21/07

[=4]

dahan İşte, orada, şurada.

d.+a 21/07

[=1]

daḳ- Bk. **dak-**

d.-ardıḳ 3/04

d.-dı 10/44

[=2]

daḳıl- Takma işi yapılmak.

d.-dı 10/05

d.-maz 10/05

[=2]

dak- Takmak. Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştirmek, geçirmek.

d.-alḷaf̆ 3/16

[=1]

dal- Bk. **dāl-**

d.-dı 3/16

d.-dıḳ 14/21

[=2]

dalaca Alaca.

d. 10/37

[=1]

dam Küçük köy evi, kulübe.

d. 22/06

d.+lar 19/20

[=2]

damat Bk. **dāmat**

d. 20/21, 20/23, 20/23

[=3]

damaT Bk. **dāmat**

d. mamaT 20/16

[=1]

dambaş Köy evlerinin üzeri toprak kaplı balkonu.

d.+lara 20/20

d.+ına14/18

[=2]

damġa Bu araçla basılan nişan, işaret.

d. 8/15

[=1]

damġala- Bir şeyin üzerine damga ile işaret yapmak, damga vurmak.

d.-llar 21/07

[=1]

dana 1. Bir çeşit çocuk oyunu.

d. 19/05

2. Tane.

d. 20/25

3. İneğin, sütten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan erkek yavrusu.

d.+nın 19/14

[=3]

danacı Dana çobanı.

d. 10/38

[=1]

danġalaḲ Akılsız, düşüncesiz kimse.

d. 7/01

[=1]

dar Kadar edatı.

d. 21/06

d.+(-ā dar) 3/16, 3/16, 21/05

d.+(-asā dar) 14/17

[=5]

dasdar Bk. **dastar**

d. 2/02

d.+ıŋ 2/02

[=2]

dastar Beyaz başörtüsü.

d. 21/05, 21/05, 21/05

[=3]

daş Taş.

d.+a 9/06

d.+ā dar 21/05

d.+dan 3/24, 19/06

d. (doḳuz daş) 19/06

d.+ı 12/11

d.+ından 21/11

d.+ınla 14/19

d.+lara 9/03

d. (yedi daş) 19/06

[=10]

daş- Taşmak. Bir yere veya şeye sığmamak.

d.-mış 10/44

[=1]

daşır- Yemek pişirmek anlamında taşırmak.

d.-ı 3/16

[=1]

davar Keçi sürüsü.

d. 3/04, 3/22, 7/04, 10/16, 12/10, 12/10, 22/09

d.+ı 17/04

d.+ımız 3/01, 3/04, 10/16

d.+la 17/03

[=12]

davarlı Davarı olan.

d. 3/04

[=1]

davıl (<Ar. ṭabl) Büyük ve enlice bir kasnağın iki yanına deri geçirilerek yapılan, tokmak ve değnekle çalınan çalgı, davul.

d. 1/12, 2/13, 13/09, 13/11, 19/11

d.+ı 2/13

[=6]

davılcı Davul çalan kimse.

d.+lar 2/13

[=1]

davlım Davlum. Toprak tabakası.

d. davlım Toprağın sürüldükten sonra kabarmış hâli. 12/11

[=1]

daya- Bir yerden, bir kimseden yararlanmak, güç almak.

d.-llar 1/13

d.-r gibi 6/20

d.-yalaḳ 6/20

[=3]

dayı 1. Annenin erkek kardeşi.

d.+m 3/19

d.+ma 21/08

d.+mı 21/08

d.+mın 21/06

2. Kırsal kesimde kendinden büyük erkeğe saygı gereği hitap şekli.

d.+m 1/15

d.+n 4/05

d.+ŋ 4/05, 4/06

[=8]

de 1. Bağlama ve kuvvetlendirme edatı.

d. 1/06, 1/06, 1/08, 1/13, 1/17, 2/04, 2/04, 2/04, 2/13, 2/15, 3/04, 3/05, 3/16, 3/19, 3/19, 3/19, 3/19, 3/21, 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 5/01, 5/01, 5/07, 5/07, 5/11, 5/11, 5/12, 5/13, 5/14, 5/14, 6/12, 6/23, 6/23, 7/02, 7/12, 7/16, 7/19, 8/03, 8/03, 8/03, 8/05, 8/06, 8/08, 8/09, 8/12, 8/12, 9/01, 9/01, 9/01, 9/05, 9/05, 10/07, 10/11, 10/19, 10/20, 10/20, 10/22, 10/26, 10/26, 10/26, 10/29, 10/29, 10/44, 11/04, 11/04, 11/04, 12/08, 12/23, 12/23, 12/25, 13/03, 13/04, 13/04, 13/09, 14/01, 14/03, 14/13, 14/14, 14/17, 14/18, 14/19, 14/24, 14/24, 14/33, 15/05, 16/13, 17/09, 17/15, 17/17, 19/09, 19/13, 19/14, 19/14, 19/16, 19/20, 19/20, 19/23, 19/23, 19/23, 19/23, 20/01, 20/04, 20/04, 20/04, 20/07, 20/07, 20/07, 20/19, 20/20, 20/24, 21/02, 21/04, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/11, 22/09, 22/09, 22/14, 22/15, 22/15, 22/20, 22/21

[=135]

dē Değil.

d. 4/06, 10/40, 19/24, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/11

[=8]

dē- Bk. **de-**

d.-cēn 3/19

d.-cek 10/18, 10/26

d.-p 13/06

d.-riz 21/05

d.-vi- 7/03, 8/04, 20/02

d.-vir- 11/03, 11/05, 20/13

d.-yen 12/01, 21/09

d.-yi 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23

d.-yo 20/04

d.-yō 10/24

d.-yon 5/13, 20/04, 20/04, 20/04, 22/01

[=26]

dēl Değil. Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklemin olumsuz çekimini sağlayan kelime.

d. 5/13, 21/07

d.+i 8/05, 10/44, 15/07, 20/07, 20/16

d.+îdi 12/22

d.+idi 12/12

d.+in 20/07

[=10]

dēļ Bk. **dēl**

d. 2/02

[=1]

dēnek Değnek, sopa.

d.+i (dēne) 20/07, 20/20

d.+le (dēnēle) 4/03, 20/07

[=4]

dēnekcik Küçük değnek.

d.+i (dēneci) 8/05

[=1]

dērmen Değirmen. İçinde öğütme işi yapılan yer.

d. 14/19

d.+de 7/05

d.+i 14/19, 14/19

d.+imiz 14/19

d.+imizi 14/19

[=6]

dēşir- Devşirmek, toplamak.

d.-ecesin (derip dēşirecesin) 14/28

[=1]

dēýįl Bk. **dēl**

d. 21/07

[=1]

dēy- Söylemek.

d.-vi- 20/04

[=1]

dēze 1. Annenin kız kardeşi, ana yarısı.

d.+me 11/03, 11/04

d.+mi 11/04

d.+min 10/39

d.+n 21/08

d.+si 21/05

d.+sine 11/07

2. Kırsal kesimde kendinden büyük kadına saygı gereği hitap şekli.

d.+m 3/01, 3/04, 3/19, 3/21, 3/22, 4/01, 4/01, 4/01, 4/03, 4/04, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 4/06, 4/06, 4/06, 19/01, 19/15, 19/16, 19/19, 19/20, 19/20, 19/23, 19/25, 21/06, 22/07

[=36]

dé- Bk **de-**

d.-de 10/11

d.-di 4/06, 4/06, 4/06, 10/05, 10/05, 10/05, 10/05, 10/05, 10/07, 10/44, 10/44, 10/44, 10/44, 10/44

d.-diler 12/25

d.-dim 10/44, 10/44

d.-mēyo 10/44

d.-memiş 10/44, 10/44, 10/44

d.-men 10/20

d.-rdim 10/20

[=24]

déde Bk. **dede**

d. 10/17

[=1]

[=1]

däh Binek veya koşum hayvanlarını yürütmek için söylenen bir söz, deh, dah.

d. 5/08, 5/08

[=2]

de- Söylemek, söz söylemek.

d. di 4/06

d.-dīmiz 2/15

d.-di 2/04, 2/04, 3/19, 3/22, 6/23, 9/01, 10/05, 12/22, 12/22, 19/09, 19/09, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07

d.-dīm 3/04, 16/02, 20/20

d.-dīm gibi 20/15, 20/25

d.-dīmiz 2/15

d.-dīn 3/09, 3/21

d.-dīn gibi 3/01

d.-dīnile 7/16

d.-dīsem 21/06

d.-didim 6/23

d.-dik 8/05, 19/17

d.-diler 10/02, 10/03, 22/20

d.-dim 11/04, 11/04, 11/04, 11/04, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 14/12, 19/17, 21/06, 21/06

d.-din 1/11

d.-lle 16/22

d.-llēdi 16/19, 20/19

d.-llēdine 20/19

d.-ller 12/01, 18/05, 18/05, 19/19, 19/19, 19/23

d.-lleř 3/16, 8/03

d.-lleřdi 20/05

d.-llerdi 10/38, 13/09, 19/05, 19/05

d.-llerse 19/23

d.-mēcek 10/18

d.-medī gibi (demedī‿bi) 10/44

d.-mediye 10/44

d.-men 20/02

d.-mezdi 10/19

d.-mezlerse 19/23

d.-miş 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23

d.-mişīndir 22/19, 22/19

d.-mişler 19/14

d.-nen 2/04

d.-nilen 13/09

d.-r 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23, 6/23

d.-r‿idi 2/04, 2/04, 10/38

d.-r‿idik 16/19, 16/19, 16/19

d.-r‿idim 3/19, 9/01

d.-r‿idin 10/37

d.-rdi 3/19, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05

d.-rdik 16/17

d.-rdim 3/19, 3/19, 3/19, 5/14

d.-rin 10/44, 12/13

d.-riz 3/04, 3/04, 3/09, 3/16, 12/11, 18/02, 21/05, 22/09

d.-rkene 3/16

d.-rler 1/12, 2/10

d.-rsem 20/02

d.-rsen 14/24

d.-sek 8/04

d.-sem 14/24, 14/24, 22/13

d.-sen 14/20

d.-sin 10/45

d.-ý ver- 8/13

d.-y iver- 10/24

d.-y ver- 10/24

d.-yēn 3/05, 10/26, 11/03, 14/17, 16/01, 19/16, 21/11, 22/19

d.-yēni 8/01

d.-yęn 3/24

d.-ye (deye deye) 16/17

d.-ye deye 16/17

d.-yelim 3/22, 21/08, 21/11, 21/11

d.-yemēyon 10/26

d.-yen gibi 4/01

d.-yīmiş 19/14

d.-yollař 8/08

[=171]

debbek Sallanamak.

d. dübbek Tökezleyerek yürümek. 14/24

[=1]

deber Hoyrat, sözünü bilmez, patavatsız.

d.+i 17/17

[=1]

dede 1. Torunu olan erkek, büyük baba, büyük peder.

d. 12/27, 14/11

d.+n 12/14, 21/05

d.+si 3/21, 12/23, 12/23

d.+siniŋ 12/23

2. Mevlevi tarikatında çile doldurmuş olan dervişlere verilen unvan.

d.+lēdenimiş 12/24

[=9]

dek Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin.

d.+ki 5/08, 5/08

[=2]

deleveren Özel isim (yer ismi).

d.+e 16/06

[=1]

delî Deli, akılsız.

d.+miş 21/06

[=1]

demin Az önce, demincek, deminden.

d. 20/04

d.+ki 16/02

[=2]

demir Bu elementten yapılmış.

d. 21/07, 21/07

[=2]

deŋiş- Değişmek.

d.-di 7/16

d.-illerdi 14/05

[=2]

deŋişik Değişik.

d. 7/16

[=1]

deŋizli Denizli ili.

d.+de 4/01

[=1]

den- Söylenmek, sözü edilmek.

d.-mēyor 10/35

[=1]

dene Tane.

d. 3/02, 3/04, 4/05, 4/05, 5/09, 10/08, 10/16, 10/21

d.+si 3/21, 10/14, 10/21

d.+sini 10/02

[=12]

dengére Bk. **dengere**

d.+de 16/06

d.+ye 16/06

[=2]

dengere Çavdır ilçesine bağlı bir köy.

d.+de 12/24, 12/24

d.+den 12/24

d.+ye 12/24

[=4]

dengereli O köylü.

d. 20/09

[=1]

dengle- Denk duruma getirmek.

d.-din 1/10

d.-rsin 1/10, 1/10

[=3]

deniz Bu su kütlesinin belirli bir parçası.

d.+lerden 22/07

[=1]

der- Bir araya getirmek, derlemek, toplamak, devşirmek.

d.-ip dēşir- 14/28

[=1]

derd Far. Dert.

d. 10/26, 10/38

d.+im 10/38, 14/24

d.+ime 10/38

d.+ini 14/22

[=6]

dere Genellikle yazın kuruyan küçük akarsu.

d.+de 12/11

d.+ler 17/17

d.+si (öz deresi) 3/16, 3/16

[=4]

deri İşlenerek kullanılır duruma getirilmiş hayvan postu.

d. 5/07, 5/07, 5/07, 5/07

d.+lere 9/03

[=5]

derkin- Bk. **dirkin-**

d.-diK 21/07

[=1]

derlē- Nesneleri bir araya getirmek.

d.-p 5/13

[=1]

derneg Toplantı, düğün.

d. 2/14

[=1]

desde Demet, tutam.

d. 10/37, 14/03, 14/03

[=3]

deve Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan.

d. 3/19, 8/03, 14/03

d.+ler 5/13, 5/13

d.+miz 13/01

[=6]

devir (<Ar. devr) Zaman, dönem.

d. 7/16

d.+i 22/04

[=2]

deye Diye.

d. 1/15, 2/01, 2/04, 4/05, 5/13, 5/13, 8/02, 8/04, 8/05, 8/06, 8/06, 10/03, 10/14, 10/44, 13/01, 13/09, 16/19, 16/19, 19/05, 19/09, 19/14, 19/23, 20/18, 20/18, 20/25, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/07, 21/08, 21/08, 21/11

[=33]

deyę Bk. **deye**

d. 3/24

[=1]

deyį Bk. **deye**

d. 3/04, 3/09

[=2]

deyil Değil.

d. 14/27, 16/19, 16/19

[=3]

dıbıdan Düğünlerde kızlar oynarken tef yerine çalınan bakır tepsinin çıkardığı ses.

d. 8/06

d.+ı 8/06

[=2]

dış Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç, iç karşıtı.

d.+dānı 21/06

[=1]

dışar Dışarı, dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı.

d.+dan 14/27

[=1]

dib 1. Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı.

d.+iŋe 16/19

d.+inde 3/04, 3/16, 19/17

d.+ine 21/05

2. Taban.

d.+lerine 21/04

[=6]

didin- Çok güçlük çekerek sürekli çalışmak.

d.-dik 21/08

[=1]

dig- Bk. **dik-**

d.-dīn 11/04

d.-mēyon 20/04

[=2]

dik- 1. Bir cismi dik olarak durdurmak.

d.-er 2/10

d.-ersin 2/10

d.-iyolla 20/04

d.-ellēdi 20/20

2. Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek.

d.-erdi 21/04

[=5]

d.-bayraġ dik- 20/20

[=1]

dikel- Ayakta durmak.

d.-ir 3/04

[=1]

diken Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri.

d. 2/10, 2/10, 16/19

d.+dir 16/19

d.+i 16/19

[=5]

dil Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı.

d.+i 20/18

[=1]

diledicek Dilek, dua.

d.+in (diledicēn) 10/23

[=1]

diŋel- Ayakta durmak.

d.-dim 3/04

[=1]

dinlē- İşitmek için kulak vermek.

d.-yoduḲ 19/03

[=1]

diri Yaşamakta olan, yaşayan, canlı, ölü karşıtı.

d. 21/07, 21/07

[=2]

dirkin- Toparlanma işini yapmak.

d.-dik 21/08

[=1]

dirlik Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim.

d.+imiz (dirlîmiz) 5/05

[=1]

dirliK Bk. **dirlik**

d. 5/11, 5/11

[=2]

diş Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

d. 16/21, 16/22

[=2]

dōğùmlu Belirli bir yılda doğmuş.

d.+yum 19/19

[=1]

dōr- Doğurmak. Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak.

d.-ubā mı 4/05

[=1]

dōra- Doğramak. Keserek parçalamak veya elle küçük parçalara ayırmak.

d.-r 7/06

[=1]

dōru Hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca.

d. 21/06

[=1]

doġTur Bk. **doḳtur**

d. 3/05, 3/05

[=2]

doğan Doğan, dünyaya gelen.

d.+lar 13/14

[=1]

doḳtur (<Fr. docteur) Doktor.

d.+a 14/13

[=1]

doḳū- Bk. **doḳu-**

d.-cān 13/06

[=1]

doḳu- Tezgâhta ipliği, çözgü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak.

d.-mazdıḳ 22/07

d.-muş 2/01

d.-muşlar 2/01

d.-rduḳ 18/01

d.-rduḲ 13/06

[=5]

doḳud- Dokuma işini yaptırmak.

d.-du 18/01

[=1]

doḳuz Sekizden sonra gelen sayının adı.

d. 16/20

[=1]

doḳuzdaş Bir çocuk oyunu.

d. 19/06

[=1]

doḲtur Bk. **doḳtur**

d.+um 4/06, 4/06

[=2]

dol- 1. Bir yerde pek çok eşya veya kimse toplanmak, kalabalık duruma gelmek.

d.-muş 3/16, 3/16

2. Bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

d.-muş 10/44

d.-ubō 10/44

[=4]

dolan- Bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek, dolaşmak.

d.-ır 3/24

[=1]

doldur- Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.

d.-u 14/03

d.-üduḳ 5/07

[=2]

dolma Biber, domates vb. sebzelerin içine pirinç ve başka şeyler doldurularak pişirilen yemek.

d. 17/10, 20/03

d.+sı 17/10

[=3]

dolun- Dolma işinin yapılması.

d.-maz 12/13

[=1]

domadız Domates.

d. 19/23

d.+ini 12/18

[=2]

domadiz Bk. **domadız**

d. 15/06

[=1]

domatıs Bk. **domadız**

d. 3/16, 3/16

[=2]

domatızma Romatizma hastalığı.

d. 4/06, 4/06

[=2]

domatizma Bk. **domatızma**

d. 4/06

[=1]

domurcuḳ Tomurcuk gül.

d. 3/21

[=1]

don Giysi.

d.+una 6/23

[=1]

doŋ- Çok üşümek.

d.-ar 16/02

[=1]

doru 1. Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi koyu renkli olan, yağız (at).

d. 17/17

2. Dereotu.

d. 14/17, 17/17

[=2]

dô- Bk. **döv-**

d.-düler 10/04

d.-lürdü 2/13

d.-lüyo 5/12

[=3]

d.-keşgeg dô- 2/13, 2/14

[=2]

dôl- Dövülmek. Dövme işine konu olmak.

d.-dünde 2/14

d.-üyo 2/14

[=2]

dög- Bk. **dök-**

d.-düK 20/04

[=1]

döğüş Dövme işi.

d. 12/20

[=1]

dök- 1. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak.

d.-erdim 1/01

2. Saçmak, serpmek, yaymak.

d.-en 16/19

d.-er 19/23

d.-erdik 5/07, 5/07

d.-eriz 7/05, 14/17, 14/18

3. Akmak.

d.-meye 21/07

d.-üP 11/04

[=10]

dökül- Dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak.

d.-ür 3/19

[=1]

döl Koyun, keçi gibi hayvanların yavruları.

d.+ünü 13/01

[=1]

d. al- Cins bir hayvandan yararlanarak iyi cins yavru almak. 12/10, 12/10, 12/10

[=3]

dölüm Dönüm. 1000 m² 'lik bir alan ölçüsü.

d. 3/16, 3/16, 5/13, 14/19

[=4]

dön- Geri gelmek, geri gitmek.

d.-memişle 16/06

d.-üvü- 21/06

[=2]

dörd Bk. **dört**

d. 2/13, 3/02, 3/04, 3/24, 4/01, 4/05, 4/06, 4/06, 10/03, 10/44, 10/44, 19/06, 21/04, 21/04, 21/07, 21/07, 21/07, 22/09, 22/11

d.+de 18/02

d.+e ġadar 18/02

[=21]

d. çarpı dörd Bir araç ismi. 2/09

[=1]

dört Dört sayısının adı.

d. 5/13

[=1]

döşşeg Döşek, yatak.

d. 2/15

[=1]

döv- Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek.

d.-e 5/12, 5/12, 5/12, 5/12, 5/12, 5/12

d.-er 1/05

d.-erịdik 5/12

d.-er savırır 1/01

d.-erdik 1/05, 8/15, 15/05

[=12]

d.-düvenle döv- 1/05

d.-harman döv- 1/01, 8/15

[=2]

dud- Bk. **dut-**

d.-du 2/12

d.-tuḳ 6/08

[=2]

dul Eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın.

d. 19/23

[=1]

dumluca Özel isim (yer ismi).

d. 22/04

d.+ya 22/03

[=2]

dur- 1. Kök veya gövdeleri sonuna -a (-e) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur.

d.-un (elep durun) 12/22

d.-uydım (vuruy duruydım) 8/05

2. Bir yerde kalmak, orada yaşamak.

d.-ardıḳ 3/01

d.-dum 15/03

3. Bozulmadan kalmak, korunmak.

d.-ar 5/07, 5/07, 19/23, 22/19

d.-du 14/17

d.-ubbō 3/19, 3/20

4. Bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğleşmek, tevakkuf etmek.

d.-du 8/05

d.-duḳ 3/04

d.-o 14/14

5. Başlamak.

d.-alı 20/07

[=15]

durdur- Bekletmek.

d.-uz 7/05

[=1]

duşman (<Far. duşmān) Düşman. Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı.

d. 21/06

d.+ile (duşman ıla) 21/02

[=2]

dut- 1. Tutmak. Elde bulundurmak, ele almak.

d.-ar 21/06, 21/06

d.-maya 21/05

d.-ubbō 21/06

2. Yapmak, inşa etmek, kurmak.

d.-alım 7/03

d.-ardıḳ 3/02, 3/04, 5/03, 5/08, 5/08, 5/10, 5/13, 9/04, 17/04

d.-ardıḲ 3/16, 3/16

d.-arız 13/03, 13/03

d.-arsın 2/07

d.-ulan 13/04

d.-uluyo 13/04

d.-uyon 6/19

3. Gereğini yapmak, yerine getirmek.

d.-uyoz 2/05

4. Çalıştırmak için birilerini alıkoymak.

d.-ādıḳ 20/05

d.-arsın 8/06, 8/06

5. Hastalığa yakalanmak.

d.-du 21/05

[=27]

d.-amele dut- Tarlada işçi çalıştırmak. 20/05

[=1]

dutaş- Tutuşmak, yanmaya başlamak, ateş almak.

d.-mış 10/22

[=1]

duttur- Gereğini yaptırtmak.

d.-du 14/12

[=1]

duvaġ Bk. **duvaḳ**

d. 12/06, 20/21

[=2]

duvaḳ Gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tülden örtü.

d. 19/10

d.+ı (duvā) 12/06

[=2]

duy- 1. İşitmek, ses almak.

d.-meyi vē- 4/06

2. Bilgi almak ve vermek, öğrenmek, haber almak ve vermek.

d.-arın 12/13

d.-dum 21/05

[=3]

duyur- Sezdirmek.

d. 10/44

[=1]

duzla- Tuza yatırmak veya üstüne tuz ekmek.

d.-r 2/12

[=1]

dûn Bk. **düğün**

d. 2/13, 3/21, 7/02, 8/09, 13/09, 13/10

d.+de 7/09, 7/11

d.+le 8/06

d.+ler 3/07, 7/13

d.+leř 8/06

d.+leřde 8/06

d.+ü 10/22, 17/10, 18/05

d.+üm 19/09

d.+ümüz 5/14, 9/01, 10/04, 18/05

d.+ümüzü 5/14

d.+ün 13/05

d.+ünü 3/06, 8/02

[=25]

d. et- 1/12, 3/08, 3/24

[=3]

dübbek Bk. **debbek**

d. (debbek dübbek) 14/24

[=1]

düğme Giyecek, yorgan vb.nin bazı yerlerine ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutturma aracı.

d.+den 16/19

d.+ler 16/17

[=2]

düğün Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet.

d. 20/19

[=1]

dün Bugünden bir önceki gün.

d. 3/03, 3/04

d.+ü 21/08

[=3]

dünek Ev.

d.+ler 5/07

[=1]

dünna Bk. **dünya**

d.+ya 21/11

[=1]

dünnā Bk. **dünya**

d. 2/01

[=1]

dünya (<Ar. dunyā) Âlem, herkes, başkaları.

d. 5/14

d.+da 12/14

d.+ya 12/28

d.+yı 16/24

[=4]

dünyā Bk. **dünya**

d. 19/23

[=1]

dünye Bk. **dünya**

d.+yi 21/06

[=1]

düş- 1. Sıra veya sırası gelmek, söz hakkı tanımak.

d.-mēyo 2/04

2. Bazı deyimlerde (yürümek, birlikte gelmek) anlamlarında kullanılan bir fiil.

d.-erdim 8/05

3. Bir zorunluluk sebebiyle bulunduğu yerden ayrılmak, gitmek.

d.-mesin 16/19

4. Vakti gelmeden ölü doğmak.

d.-dü 21/07

5. Ölmek.

d.-mesin 16/19

6. Yere devrilmek, yere serilmek.

d.-düm 14/12

[=6]

düven Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak biçiminde araç.

d.+le döv- 1/05

[=1]

düver Yapılarda kullanılan kalın ağaç, direk, mertek.

d.+ler 15/05

d.+lerle 15/05

[=2]

düz Kıvrımlı olmayan, doğru.

d. 17/17

[=1]

düz- Bir gereksinimi karşılamak amacıyla birçok şeyi birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek.

d.-ellē 20/20

d.-ellerdi 7/18

d.-medim 20/02

[=3]

düzen Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan durum.

d. 2/07

d.+e 19/20

[=2]

düzenlig Geçim, uyuşma.

d. 20/24

[=1]

düzlüg Geniş, düz yer.

d.+de 22/20

[=1]

e Başına getirildiği cümledeki kavrama göre çeşitli tonlar alarak birtakım duygular anlatan bir söz.

e. 3/01, 6/15, 8/05, 8/08, 10/07, 13/04, 14/24, 16/22, 16/24, 19/14, 19/14, 21/07

[=12]

ēle- Etmek, yapmak.

ē.-dim 21/11

ē.-sin 12/12

[=2]

ē.-ırāmat ēle- 12/12

ē.-sökün ēle- Birçok kişi veya şeyin birbiri ardından gelmesi. 21/11

[=2]

ēlen- 1. Durmak, kalmak.

ē.-iP 10/20

2. Bir yerde veya bir şeyle vakit geçirmek.

ē.-irdi 12/10

[=2]

ēmmi Bk. **emmi**

ē. (mısd‿ēmmi) 21/06, 21/06

[=2]

ēn- İnmek. Bir yerden başka bir yere gitmek, varmak.

ē.-enimiz 3/04

[=1]

ērek Otlakta hayvanların toplandığı yer, dinlenme yeri.

ē.+e (ērē) 9/03

[=1]

ēýlen- Bk. **ēlen-**

ē.-iyoz 12/23

[=1]

ēyį Bk. **eyi**

ē. 2/02

[=1]

érezillik Rezil olma, maddi sıkıntı çekme durumu.

é.+ler 5/13

[=1]

érkek

é.+ler 13/09

[=1]

ét- Bk. **et-**

é.-di (éddi) 12/10

[=1]

ebide Özel isim.

e.+nin 4/05

[=1]

ed Bk. **et**

e. 17/10

[=1]

edin- Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine sağlamak, elde etmek, iktisap etmek.

e.-medik 3/05

e.-mediK 3/22

[=2]

efir Güzel kokuyu anlatan bir söz.

e. (efir efir) 14/17

[=1]

eg- Bk. **ek-**

e.-dik 14/01

e.-mēyin 20/06

e.-mēyiz 20/07

[=3]

egmeg Tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek.

e. 8/08, 9/05, 12/22, 20/24

e.+i (egmē) 12/14

e.+in (egmēn) 12/14

e.+ini (egmēni) 13/04

e.+lē 8/06

e.+ler 8/06

[=9]

eğer (<Far. eger) Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

e. 19/23

e.+iki 14/22

[=2]

eğir- Yün, pamuk vb.ni iğ ile büküp iplik durumuna getirmek.

e.-mişler 2/01

[=1]

eğleş- Başkalarıyla bilikte vakit geçirmek.

e.-irdik 18/01

[=1]

ek Bir şeyin devamı.

e.+i 16/06

[=1]

ek- 1. Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek.

e.-er‿idik 7/03

e.-erdik 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16

e.-eriz 15/04, 15/04

e.-ip 3/16, 3/16, 3/16

e.-iyollar 22/18

2. Toprağı ekip biçmek için kullanmak.

e.-eřdi 4/05

e.-er‿idik 22/09

e.-eriz 15/04

e.-iyoduḳ 20/07

[=16]

ekil- Ekme işi yapılmak.

e.-cek 3/19

e.-ir 3/19

[=2]

ekin Tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya kadar aldığı durum.

e. 15/04

e.+leri 1/03, 4/05, 15/04, 15/05

[=5]

ekmek Bk. **egmeg**

e.+ini (egmēni) 2/07

[=1]

el Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e. 14/19, 21/07

e.+de 14/24

e.+i 3/24, 20/18

e.+ile 1/03

e.+im 9/01

e.+ime 8/05

e.+imiz başımıza ermēyor Herhangi bir işi yapabilmek için fırsat veya zaman bulamamak. 19/06

e.+imizi 20/07

e.+imiz ile 15/05, 15/05

e.+iŋ 6/14, 6/16

e.+iŋi 3/09, 3/09, 10/05

e.+inde 17/17

e.+ine 7/16, 20/17

e.+ini 5/13, 21/07

e.+le 4/05

e.+lerim 16/02

[=24]

el Yakınların dışında kalan kimse, yabancı.

e. 1/02, 13/01

e.+ile 12/14

e.+iŋ günüŋ 3/16

e.+iŋimiz güŋümüz 3/16

e.+ler 20/04

e.+lere 20/02, 20/02

[=8]

el Ülke, yurt, il.

e.+den 16/19, 16/19

e.+e 16/19

[=3]

elbise (<Ar. elbise) Giysi.

e.+niŋ 2/01

[=1]

ele- Elek yardımıyla ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak, elekten geçirmek.

e.-p dur- 12/22

[=1]

ellēm Herhalde, galiba, zannedersem.

e. 10/20, 14/29

[=2]

elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

e. 9/01, 9/01, 14/12, 19/19

[=4]

emine Özel isim.

e. 5/13, 6/17

[=2]

emir Özel isim.

e. 10/37

[=1]

emme Ama, fakat.

e. 2/15, 3/11, 3/17, 3/19, 11/10, 12/12, 12/15, 12/22, 12/23, 15/02, 16/15, 16/19, 17/13, 19/18, 20/24, 21/05, 21/05, 21/07, 21/08, 22/20

[=20]

emmek Bk. **emme**

e. 10/24, 10/26, 10/26

[=3]

emmi (Ar. ʿamm) Amca.

e.+m 21/06

e.+miŋ 6/23

e.+si 21/05, 21/05, 21/05

[=5]

emsal Benzer, eş, yaşıt.

e. (aḳran emsal) 20/04

[=1]

en Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime.

e. 3/21

[=1]

en- İnmek.

e.-di 20/19

e.-dīnde 20/17

e.-emedim 16/19

e.-er 3/19

e.-erdi 3/04

e.-mişler 16/06

[=6]

endir- İndirmek.

e.-ilēdi 20/20

e.-iyolla 20/16

[=2]

engin Alçak yer.

e. 19/14

[=1]

enişde Bir kimsenin kız kardeşinin veya kadın hısımlarından birinin kocası.

e.+m 10/39

[=1]

er- 1. Hatırlamak.

e.-dîni 17/01

e.-eli 20/15

e.-er 22/15

e.-mēbā 20/16

e.-mēyi 20/01, 20/20

e.-mēyo 7/18, 8/12, 8/15

2. Yetişmek.

e.-dim 13/06

3. Hissedilen sıcağın iyice artması.

e.-ividi 8/05

4. Bir işi yapabilmek için vakit bulmak.

e.-mēyor (elimiz başımıza ermēyor) 19/06

[=12]

ercan hocă Özel isim.

e.+ydı 4/06

[=1]

erçiftçi Özel isim (soyad).

e.+nin (haşım erçiftçi) 16/05

[=1]

erezil (<Ar. reẕīl) Rezil, maddi açıdan zor durumda olan.

e. 5/01, 5/05, 5/05, 10/19, 15/01

[=5]

erezillig Bk. **érezillik**

e. 5/01

e.+leri 5/13

[=2]

erezillik Bk. **érezillik**

e. 2/02

e.+le (erezillīle) 2/01

[=2]

erezilliK Bk. **érezillik**

e.+lerde 5/11

[=1]

erid- Eritmek. Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak.

e.-iriz 5/12

[=1]

erik Bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi.

e. 7/14

[=1]

erkek Yetişkin adam, bay, er kişi, kadın karşıtı.

e. 3/07, 8/06, 20/24, 20/24

e.+in (erkēn) 20/24

e.+le (erkēle) 1/12

e.+ler 8/06

e.+leř 8/06

[=8]

erken Vaktinden önce, alışılan zamandan önce, er, geç karşıtı.

e. 6/22, 12/14

[=2]

ertesi Bir günün, bir haftanın, bir ayın, bir yılın ardından gelen (gün, hafta, ay, mevsim, yıl).

e. 13/05, 18/05, 18/05

e.+gün (ertes‿ûn) 2/13, 2/14, 2/15, 3/08, 3/08, 3/08, 17/12

[=10]

es- Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak.

e.-er 17/17

e.-ib 5/12

[=2]

esen Rüzgâr, sert esen rüzgâr.

e. 5/12, 17/17

[=2]

eser (<Ar. e̱ser) Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt.

e.+leri 3/21

[=1]

esger Bk. **asker**

e. 21/05

e.+e 4/05

[=2]

esgi Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı.

e. 1/01, 1/09, 3/21, 4/05, 7/14, 10/05, 12/10, 14/01, 14/05, 19/14, 20/15, 20/15, 20/18, 20/21

e.+den 8/06

e.+ler 7/01, 8/06, 19/05, 19/05

e.+lerden 8/06, 19/23

e.+si 14/01

e.+yi 14/32

[=23]

esir (<Ar. esīr) Tutsak.

e. 6/01

e. alma Bir çocuk oyunu. 19/06

[=1]

esKer Bk. **asker**

e.+ē get-(esKerē‿eddi) 21/04

[=1]

esKerlig Askerlik, asker olma durumu, askerlik hizmeti, bayrakaltı, askeriye.

e. 21/04

[=1]

esker Bk. **asker**

e.+e get-(eskerē‿eddi) 22/11

[=1]

eski Bk. **esgi**

e.+den 5/09

[=1]

eş Karı kocadan her biri, hayat arkadaşı.

e.+den 10/38

e.+imiz.(‿ile) 1/12

[=2]

eşek Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakaçan, uzun kulaklı.

e.+imiz (eşşēmiz) 1/06

[=1]

eşşecik Küçük eşek.

e.+le (eşşecīle) 22/04

[=1]

eşşek Bk. **eşek**

e. 5/08, 5/09

e.+e (eşşē) 2/15

e.+le (eşşēle) 2/08, 3/21, 5/08, 5/12

e.+lere 5/09

e.+lerile 5/08

[=9]

eşşeḳ Bk. **eşek**

e.+le (eşşēle) 12/14

[=1]

eşşeK Bk. **eşek**

e. 6/20

e.+ler 6/20

e.+lerile 6/18

[=3]

et Kasaplık hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesi.

e. 22/21

[=1]

et- 1. Bir işi yapmak.

e.-cēdik (edcēdik) 10/22

e.-cen 8/02

e.-cen (edcen) 12/22

e.-di 9/01

e.-dīm (eddīm) 11/03

e.-di (eddi) 12/02, 21/05, 21/06

e.-di (mıhtarlığ‿eddi) 21/07, 21/07

e.-diK (eddiK) 8/02, 20/04

e.-dik (eddik) 3/21, 7/01, 7/01, 10/07, 13/05

e.-dile (eddile) 20/15

e.-diler (eddiler) 10/04, 22/09

e.-diydik (eddiydik) 10/22

e.-éderdi 11/07

e.-e (ede) 1/15, 1/15, 11/07, 11/07

e.-ecek (edecek) 19/23, 22/19

e.-elim (edelim) 2/13, 10/26, 10/26

e.-elḷmiş (edellēmiş) 20/18

e.-ellē (edellē) 20/25, 20/25

e.-elleř (edelḷeř) 3/24

e.-eller (edeller) 18/05

e.-emen (edemen) 17/14

e.-emezsin (edemessin) 2/01

e.-en (edēn) 11/02

e.-en (eden) 5/13, 13/09, 20/04

e.-er (eder) 1/13, 2/01, 2/07, 2/10, 6/09, 6/17, 11/06, 18/02, 18/05

e.-er‿idik (eder‿idik) 22/04

e.-erdi (ederdi) 16/19

e.-erdiK (ederdiK) 1/05, 17/12, 18/01

e.-erdik (édeřdik) 4/05

e.-erdik (ederdik) 3/08, 5/07, 6/25, 8/06, 9/03, 9/05, 14/01, 14/01, 15/05, 15/05, 17/10, 19/01

e.-erdim (ederdim) 2/04, 8/12

e.-eriz (ederiz) 2/01, 3/04, 3/16, 3/24, 5/12, 7/06, 9/05, 9/05, 9/05, 12/16, 17/01, 17/04, 17/10, 18/02

e.-erlene (ederkene) 11/08

e.-erleřdi (edelleřdi) 8/11

e.-erler (ederler) 1/12

e.-ersin (edersin) 1/10, 1/10, 2/07, 8/09, 18/05

e.-ibā (edibā) 5/09

e.-ilir (edilir) 11/01, 18/05

e.-imedi (edīmedi) 21/05

e.-iver- 11/02

e.-ivi- 11/04, 16/02

e.-ivir- 12/14

e.-iyo (ediyo) 17/10, 20/25

e.-iyollā (ediyollā) 20/25

e.-iyolla (ediyolla) 20/04

e.-iyon (ediyon) 13/04, 13/04, 19/09

e.-iyor (ediyor) 22/21

e.-iyoz (ediyoz) 14/16

e.-mēyi (edmēyi) 11/07

e.-mēyoz (edmēyoz) 7/01

e.-medi (edmedi) 10/19

e.-meyį 1/15

e.-meyollař (edmeyollař) 8/08

e.-mişīndir (edmişîndir) 22/20

e.-mişler 2/01

e.-mişler (edmişler) 12/23

e.-sem (edsem) 22/19

e.-sin (edsin) 5/11, 14/12

[=121]

2. Ad soylu kelimelerin veya bazı fiilimsilerin fiil gibi kullanılmalarını sağlayan yardımcı eylem.

bayram et- 10/26, 10/26

dāvat et- 3/16

dûn et- 1/12, 3/08, 3/24

ġabıl et- 14/12

ġayıb et- 13/05

gelin et- 3/21, 20/15

geven et- 6/17

gevenler et- 18/02

göç et- 12/23

harman et- 5/12

harman tınaz et- 15/05

ḳına et- 3/24, 18/05

mücüde et- 21/05

nasib et- 12/02

sohbed et- 18/02

şēý et- 1/13, 1/15

telefon et- 20/04

tınas et- 4/05

vafāt et- 9/01

yas et- 8/11, 11/01, 11/07, 11/07, 11/07, 11/08, 16/19, 17/12, 18/05, 18/05, 18/05, 22/19

zabd et- 13/04, 13/04

[=39]

etek Bedenin belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, eteklik.

e. 12/06, 14/08, 14/09, 19/10

e.+i (etē) 14/09

[=5]

eTlen- Şişmanlamak, semirmek.

e.-ir 17/17

[=1]

etraf (<Ar. eṭrāf) Yanlar, taraflar.

e.+ıŋa 12/11

[=1]

ev 1. Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı.

e. 3/16, 8/04, 8/04, 8/04, 10/26, 14/01, 18/01, 19/06, 19/20, 22/15

e.+i 22/15

e.+imiz 10/20

e.+ini 3/16

e.+ler 10/26

2. Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane.

e. 12/10, 18/05

e.+de 12/10, 12/11, 19/05, 20/21, 21/07, 21/07, 21/07, 22/11

e.+dē 19/05

e.+den 8/08, 8/08, 19/05, 20/16

e.+deki (evdēý) 4/06

e.+deyin 22/18

e.+e 3/24, 8/05, 12/10, 12/22, 19/05, 20/16, 21/05

e.+i 3/24, 17/12, 22/20

e.+imiz 12/22, 21/07, 21/07

e.+in 9/05

e.+inde 13/09, 20/21

e.+inden 14/09

e.+ine 2/15, 2/15, 8/09, 8/09

e.+lēde 12/10

e.+lēden 8/09

e.+lēn 8/06

e.+lēne 20/19

e.+ler 3/16

e.+lere 8/05

e.+leri 3/04, 19/20, 22/09

e.+lerin 16/19

3. Aile.

e. 21/07, 21/07, 22/21

[=65]

evcēz Ev kelimesine zavallılık anlamı veren bir söz.

e.+im 20/09

[=1]

evel (<Ar. evvel) Önceleri.

e. 2/05, 2/06, 2/10, 2/13, 2/15, 2/15, 4/02, 6/01, 6/01, 6/01, 6/17, 6/20, 6/23, 7/19, 8/03, 11/07, 13/05, 17/10, 20/05, 20/20, 20/24, 21/08, 22/01, 22/20

e.+den 1/15, 4/06

e.+i 2/10, 2/13, 3/04, 3/16, 3/23, 8/06, 8/08, 8/11, 12/05, 12/20, 12/24, 12/28, 13/05, 17/06, 17/12, 18/05, 20/07, 20/18, 20/20, 20/21, 20/24

e.+iki 22/15

e.+kîbi (‿kîbi) 19/23

e.+kîbi (‿kîbi) 3/19

e.+leri 13/09

[=51]

evelce Önceden, eskiden.

e. 1/15

[=1]

ever- Evlendirmek.

e.-diK 13/05

[=1]

evet Öyledir, anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü, olur, oldu, peki, tamam, ya, beli, ha, he.

e. 17/12, 19/07

[=2]

eveT Bk. **evet**

e. 17/12

[=1]

evlen- Erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek.

e.-di 22/16, 22/21

e.-dīme 22/08

e.-dik 4/05, 10/03, 10/03, 10/07, 13/05, 17/05, 18/06

e.-diK 12/02, 13/05

e.-diler 17/09, 17/09

e.-dim 4/04, 4/04, 16/10, 19/19, 21/03

e.-diŋ 6/03

e.-ecēz 2/03, 5/14, 17/05

e.-iyoŋ 6/03

e.-meden 9/01

[=25]

evlet (<Ar. evlād) Bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk.

e. 10/20

[=1]

evlilik Evli olma durumu.

e.+inle (evlilīnle) 18/03

[=1]

eyer Bk. **eğer**

e. 20/02, 21/07, 21/07

[=3]

eyi İyi. İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı.

e. 2/04, 2/04, 6/26, 7/12, 10/45, 10/46, 12/23, 13/09, 14/12, 19/05

e. kötü 21/07

e.+dene 20/07

e.+ýdik 3/01

e.+ye 4/06, 20/02

[=15]

eyî Bk. **eyi**

e.+di 10/17, 10/17, 10/19, 12/12, 19/05

e.+dik 3/04

e.+miş 12/23

e.+se 1/12

[=8]

eyį Bk. **eyi**

e. kötü 2/05

[=1]

eyil- İnsan, bir işi yapmak için belini eğmek.

e.-di 19/12

e.-ib 16/19, 16/19

e.-ip 4/05

[=4]

eyme İki dağ arasındaki alçak yer.

e.+den 16/17, 16/19

[=2]

eynel Sürülecek bir tarlanın belirli kimselere ayrılan, kısım ya da parçaları, eğnel.

e. 10/37, 10/37, 10/37

[=3]

ez- Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek.

e.-er 2/13

e.-ilir 2/13

[=2]

e.-keşgeg ez- 2/13

[=1]

ezen (<Ar. eẕān) Müslümanlıkta namaz vaktini bildirmek için müezzinin yüksek sesle yaptığı çağrı.

e. 12/28, 12/28, 12/28

[=3]

eziyed (<Ar. eẕiyyet) Sıkıntı veya güçlük.

e.+ler 10/04

[=1]

fāzil Özel isim.

f. 22/09, 22/15, 22/15

[=3]

fabrıḳa (<İt. fabbrica) Fabrika. İşlenmemiş veya yarı işlenmiş maddelerin makine, araç vb. ile işlenerek tüketime hazır duruma getirildiği sanayi kuruluşu, üretimevi

f.+sı 19/23

[=1]

fakir (<Ar. faḳīr) Geçimini güçlükle sağlayan, yoksul, fukara, zengin karşıtı.

f. 2/04

[=1]

fakirlig Bk. **fakirliK**

f.+de 5/01

[=1]

fakirliK Yoksulluk.

f. 9/01, 13/06

[=2]

farḳlı Farkı olan, aralarında fark bulunan, değişik, ayrımlı.

f. 11/10, 11/10

[=2]

fasılle (<Rum. fasu'lye) Bu bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve kuru tohumları.

f. 19/23

[=1]

fasille Bk. **fasılle**

f. 15/06

[=1]

fazla (<Ar. fażla) Gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı olan, ziyade.

f. 15/06

[=1]

fena (<Ar. fenāʾ) İyi nitelikte olmayan, kötü.

f. 12/12

[=1]

fes (Fas şehrinin adından) Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık.

f. 5/14, 5/14, 12/06, 20/21, 20/21

[=5]

fıtıḳ (<Ar. fatḳ) İç organlardan bir parçanın, genellikle bağırsak bölümünün karın çeperlerini geçip deri altında ur gibi bir şişkinlik yapması, kavlıç, yarımlık.

f.+ı (fıtī) 4/06

[=1]

fıydır- Atıvermek, kaldırıp atmak, fırlatmak.

f.-dım 19/09

[=1]

fidnet Özel isim.

f. 17/08

[=1]

fikir (<Ar. fikr) Atıvermek, kaldırıp atmak, fırlatmak.

f.+e 14/21

f.+ler 10/22

[=2]

file Bile, dahi.

f. 2/04, 5/08, 20/18, 20/18

[=4]

finike Antalya iline bağlı bir ilçe.

f.+de 10/20, 19/20

f.+ye 19/14

[=3]

fisdån Bk. **fistan**

f. 5/14, 5/14

[=2]

fisire- Fısıldamak.

f.-leg 2/12

[=1]

fistan Rum. Elbise, kadın elbisesi.

f.+ı 16/19

f.+ımı 16/17

[=2]

ġārı Bk. **ġāri**

ġ. 3/24, 8/02, 8/05, 8/05, 10/18, 10/26, 10/26, 10/32, 10/40, 10/44, 10/44, 10/44, 12/13, 12/22, 16/17, 16/17, 16/19, 17/17, 20/21, 21/07

[=20]

ġāri Artık, bundan böyle.

ġ. 1/11, 1/13, 2/03, 3/15, 3/17, 3/22, 4/06, 5/12, 5/14, 6/01, 6/25, 6/25, 7/01, 8/05, 8/12, 10/05, 10/07, 10/12, 10/16, 10/29, 10/38, 10/41, 10/44, 10/46, 11/01, 11/03, 11/03, 11/05, 11/07, 11/10, 12/01, 12/10, 12/13, 12/22, 14/02, 14/04, 14/17, 14/20, 15/03, 16/15, 17/12, 19/09, 19/23, 19/23, 19/23, 19/25, 20/01, 20/01, 20/06, 20/07, 20/15, 20/16, 20/18, 20/20, 20/20, 20/21, 20/22, 22/12, 22/13, 22/14, 22/19, 22/20

ġ.+ye 10/05

[=63]

ġāve (<Ar. ḳahve + Far. ḫāne) Kahvehane, kıraathane. Kahve.

ġ.+ye 20/24

[=1]

ġålaḳ Çolak.

ġ. 10/07

[=1]

ġabıġ Kabuk. Yonga, odun parçası.

ġ.+dan 22/06, 22/06

[=2]

ġabıl (<Ar. ḳabūl) Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.

ġ. et- 14/12

[=1]

ġabir (<Ar. ḳabr) Kabir, mezar.

ġ.+i 12/24, 12/25

[=2]

ġaç- Kaçmak, görünmeden gitmek, savuşmak, sıvışmak.

ġ.-acān 21/05

[=1]

ġad Kat. Giyeceklerde takım.

ġ. 21/05

[=1]

ġad- Yeni evli bir çifti ev sahibi yapmak. Bir evde otrmalarını sağlamak.

ġ.-dılar 22/09

[=1]

ġadar 1. Ölçüsünde, derecesinde anlamında edat.

ġ. 3/19, 3/21, 3/24, 5/13, 7/06, 7/12, 7/16, 16/20

ġ.+(-medîn ġadar) 3/04

ġ.+(-cēn ġadar) 2/11

ġ.+(-e ġadar) 8/05, 18/02

ġ.+(-imiz ġadar) 3/16

2. Dek.

ġ. 8/05, 15/06

ġ.+(-llaŕa ġadar) 20/24

[=16]

ġadġı Bir şeye katılan başka bir madde, katkı.

ġ.+sını 12/18

[=1]

ġadın Kadın.

ġ. 5/06, 20/24, 20/24

[=3]

ġadıralı Bir ayakkabı çeşidi.

ġ. 6/23

[=1]

ġadir Özel isim.

ġ.+in 4/05

[=1]

ġadlan- Katlanmak. Hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek.

ġ.-ır 17/17, 17/17

[=2]

ġal- 1. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.

ġ.-acaḳ 5/13

ġ.-dı 13/15, 21/06, 21/07

ġ.-dıḳ 13/05, 14/21, 21/06, 21/06, 21/06

ġ.-dım 8/02, 22/11, 22/15

ġ.-ır 12/14

ġ.-ıvı- 21/06

ġ.-sa 12/08

2. Hayatını sürdürmek, yaşamak.

ġ.-ana 16/24

ġ.-dı 10/07, 21/08, 21/08

ġ.-ıvĭ- 14/01

ġ.-mışlar 6/23

3. İkamet etmek, oturmak.

ġ.-dı 8/04, 12/14

ġ.-ırdıḳ 3/02

4. Mesafe bakımından geride olmak.

ġ.-ıyora 21/06

5. Sahip olmak.

ġ.-madı 22/20

[=26]

ġalan Artık, başka.

ġ. 10/29

[=1]

ġalaylı Kalaylanmış (kap).

ġ. 21/07

[=1]

ġalb (<Ar. ḳalb) Kalp krizi.

ġ.+den 22/20

[=1]

ġaldır- 1. Ürün toplamak, taşımak.

ġ.-īdıḳ 5/12

2. Uyandırmak.

ġ.-madan 8/05

[=2]

ġale (<Ar. ḳalʿa) Düşmanın gelmesi beklenilen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı, kermen, kale.

ġ.+niŋ 16/02

[=1]

ġalem Ar. Kalem. Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.

ġ.+den 11/08

ġ.+lerin 20/02

[=2]

ġamış Buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan bitkiler.

ġ.+ı 22/07

[=1]

ġan Kan.

ġ. 12/23

[=1]

ġanaİ́ Telefon, telgraf, televizyon vb. araçlarla iletişimi sağlayan yol, hat.

ġ.+İ́ara 14/04

[=1]

ġandil İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.

ġ. 6/23, 19/02, 19/02

ġ.+le 19/02

[=4]

ġandilli Kandili olan.

ġ. 6/23

[=1]

ġanī İki tekerlekli, tekerlekleri tek parça, dingili tekerlekle birlikte dönen öküz arabası, kağnı.

ġ.+la 5/13

[=1]

ġanlı Kan bulaşmış.

ġ. 11/08

[=1]

ġannı Bk. **ġanī**

ġ. 5/13

ġ.+mız 5/13

[=2]

ġannī Bk. **ġanī**

ġ.+la 5/12, 5/13

[=2]

ġanser (<Fr. cancer) Bir organ veya dokudaki hücrelerin kontrolsüz olarak bölünüp çoğalmasıyla beliren kötü urların yol açtığı hastalık, amansız hastalık, kanser.

ġ.+i 10/44

ġ.+idi 10/44

ġ.+ine 9/01

[=3]

ġap- Bir işi yapmak.

ġ.-ıyoz 2/05

[=1]

ġapı Kapı.

ġ.+ya 10/26

[=1]

ġar Kar.

ġ. 5/09

ġ.+gibi 5/07

ġ.+lar 5/10

[=3]

ġar- Karmak, karıştırmak, birbirine katmak.

ġ.-ardıḳ 9/05

ġ.-arız 12/18

ġ.-arsın 7/15

ġ.-dıḳ 7/01

ġ.-ıyon 7/16

[=5]

ġara 1. En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı.

ġ. 16/19, 17/17, 21/05, 21/07, 21/07

ġ.+dır 3/19

2. Esmer.

ġ. 3/19, 3/19, 3/19, 3/19, 10/05

ġ.+ydın 3/19

[=12]

ġarā hasan Özel isim.

ġ. 19/19, 19/19

[=2]

ġara āmad Özel isim.

ġ. 10/05

[=1]

ġaranḳı Karanlık.

ġ. 6/23

ġ.+da 6/02

ġ.+larda 6/23

[=3]

ġarar Ar. Karar. Ölçü.

ġ.+ından 12/18

[=1]

ġardaş Kardeş, aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı.

ġ. 2/04

ġ.+dıḳ 3/21

ġ.+ı 20/16

ġ.+ımı 9/01

ġ.+ımın 20/09

ġ.+ın 20/15

ġ.+ına 22/11

ġ.+ını 9/01

ġ.+ınla 21/07

ġ.+larım 3/19

ġ.+larımızla 15/02

[=11]

ġardaşcığ Kadeş kelimesinin sevgi ifade edecek şekilde söylenmesi.

ġ.+larım 10/07

[=1]

ġarġa Karga.

ġ. 20/02

[=1]

ġarı Karı, kadın.

ġ. 3/07, 3/24, 8/06, 8/06, 10/44, 10/45, 12/15

ġ.+lā 8/06, 8/06

ġ.+lar 8/06

ġ.+ları 3/09

ġ.+sı 3/21, 16/13, 21/05

ġ.+yın 19/23

[=15]

ġarıcı Kadına düşkün olan.

ġ. 10/38

[=1]

ġarın Karın. İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

ġ.+ına (ġarnına) 6/23

[=1]

ġarış Karış. Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık.

ġ. 10/44

[=1]

ġarış- İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek.

ġ.-dıḳ 21/07

ġ.-īýmazdı 3/07

ġ.-mış 14/02

[=3]

ġarışdır- Karışma işini yaptırmak.

ġ.-īdıḳ 22/04

ġ.-ıyoz 14/17, 14/17

[=3]

ġarışıḳ Karışık, karışmış.

ġ. 3/24

[=1]

ġarib (<Ar. ġarīb) Garip, kimsesiz, zavallı.

ġ. 17/17

[=1]

ġariblik Garip olma durumu, zavallılık.

ġ.+ine (ġariblīne) 17/17

[=1]

ġarşı Karşıt, zıt, muhalif.

ġ. ġo- 21/06

[=1]

ġarşıcı Karşıcı, karşılamaya çıkan kimse, karşılayan.

ġ. 21/05, 21/05, 21/05

[=3]

ġarşıla- Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak.

ġ.-dı 3/16

[=1]

ġat Bk. **ġad**

ġ. 21/05, 22/09

[=2]

ġaTmar Katmer. Yağda veya sacda pişirilen bir tür börek.

ġ. 9/05

[=1]

ġat- 1. Koymak.

ġ. 5/13, 21/06

ġ.-ar 1/01, 6/22, 7/05

ġ.-ardıḳ 9/03

ġ.-arız 18/02

ġ.-arsın 2/12

ġ.-dıḲdan soŋıra 1/01

ġ.-ıvı- 5/13

ġ.-ıyoz 14/17, 14/17, 14/17

2. Birisinin korumasına vermek.

ġ.-ardı 6/10

3. Dahil etmek.

ġ.-arız 7/05, 7/06, 12/18

ġ.-arın 19/23

4. Eklemek.

ġ.-ma 10/38

[=19]

ġatar Katar. Yığılmış, üstüste dizilmiş olan.

ġ. (ġatar ġatar) 10/38

[=1]

ġavaḳ Kavak. Söğütgillerden, sulak bölgelerde yetişen, boyu bazı türlerinde 30-40 metreye değin çıkan, kerestesinden yararlanılan uzun boylu bir ağaç.

ġ. 3/16, 3/16

[=2]

ġavır- Kavurmak. Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan kızartarak pişirmek.

ġ.-ıbō 6/23

ġ.-ız 7/05

[=2]

ġavışdır- Kavuşmasını veya kavuşmalarını sağlamak, kavuşturmak.

ġ.-sın 21/06, 21/06

[=2]

ġaýri Artık.

ġ. 3/05

[=1]

ġaya Kaya.

ġ.+lara 21/07

[=1]

ġayıb (<Ar. ġayb) Kayıp, kaybolma, yitme, yitim.

ġ. et- 13/05

ġ. ol- 21/07, 21/07

[=3]

ġayınbuba Kayınbaba, kaynata.

ġ.+mız 2/04

[=1]

ġayınna Kaynana. Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne.

ġ. 10/05, 19/12, 21/06

ġ.+cīm 5/13

ġ.+m 4/05, 12/12

ġ.+nın 20/19

ġ.+sı 4/05

ġ.+ya 21/06

ġ.+yı 19/12

ġ.+yla 19/13

[=11]

ġayınnă Bk. **ġayınna**

ġ.+ya 20/19

[=1]

ġayınnacıḳ Kayınvalideye olan sevgiyi ifade eden bir söz.

ġ.+ım (ġayınnacīm) 21/04, 21/08

[=2]

ġayınpeder Kayınpeder, kaynata.

ġ. 10/37

ġ.+in 19/20

[=2]

ġaymaḳ 1. Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman.

ġ.+ını (ġaymānı) 9/03

2. Sütü yayvan kaplar içinde ve hafif ateşte tutarak elde edilen koyu, yağlı öz.

ġ.+ı (ġaymā) 9/05

ġ.+la (ġaymā) 9/05

[=3]

ġayna- Yiyecek, içecek pişmek.

ġ.-dırsın 2/12

[=1]

ġaynad- Kaynamasını sağlamak.

ġ.-dıḳ 14/18

ġ.-dım 14/18

ġ.-ır 14/18

ġ.-ırdıḳ 6/25, 9/06

ġ.-ırız 7/05, 7/06, 12/16, 19/23

[=9]

ġaynat- Bk. **ġaynad-**

ġ.-mazsın 2/12

[=1]

ġaynata Bk. **ġayınpeder**

ġ. 21/07, 21/07, 21/07

ġ.+m 2/04

ġ.+ya 21/06, 21/07

[=6]

ġaz 1. Kaz. Perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş.

ġ. 19/05

2. Gaz lambası.

ġ. 6/23, 19/02

[=3]

ġaz- Kazmak. Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak.

ġ.-ar 9/05

ġ.-dıḳ 2/10

ġ.-dıḲ 2/10

ġ.-maya 18/02

[=4]

ġazan Çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin kap kazan.

ġ. 5/07, 5/07, 5/07, 6/24, 9/05, 14/18

ġ.+da 12/18

ġ.+ı 12/11

ġ.+ın 12/11

ġ.+lara 8/06

[=10]

ġazan- Kazanmak, kazanç sağlamak.

ġ.-dı 10/19

ġ.-dıḲ 21/07

[=2]

ġazel Kurumuş ağaç yaprağı.

ġ.+e 14/02

[=1]

ġı Be...' Hey...' gibi çağırma, seslenme ünlemi (kadınlar için kullanılır).

ġ. 20/16

[=1]

ġıl- Yapmak, etmek yardımcı fiili.

ġ.-ān 14/12

ġ.-maya 20/07

[=2]

ġ.-namaz ġıl- 20/07

[=1]

ġıldır- Yaptırmak, ettirmek.

ġ.-dı 14/12

[=1]

ġıncınıḳ Kaldıraç.

ġ. 16/24

[=1]

ġır Kır renkte olan.

ġ. 16/17

[=1]

ġır- Üzümü salkımından ayırmak.

ġ.-arız 12/16

[=1]

ġıraba Elbise.

ġ. 2/01

[=1]

ġıran Kenar, kıyı, çevre.

ġ.+ına 13/04

ġ.+ından 13/09

ġ.+ını 21/06

ġ.+ları 2/12

[=4]

ġırıġ beleni Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ġ. 3/04

[=1]

ġırıl- Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak.

ġ.-madı 20/02

[=1]

ġırmızı Kırmızı renk.

ġ. 14/09, 14/17, 19/23

ġ.+lām 14/09

[=4]

ġıs Bk. **ġız**

ġ. 16/13

[=1]

ġıscāz Bk. **ġızçāz**

ġ.+ım 7/07, 7/12, 7/18

[=3]

ġısçāz Bk. **ġızçāz**

ġ.+ım 8/04, 8/04

[=2]

ġış Kış mevsimi.

ġ.+ın 1/11, 15/06, 15/06, 15/06

[=4]

ġışlıġ Kışa özgü, kış için.

ġ.+lā 20/03

[=1]

ġıymatlī Kıymetli, değerli.

ġ.+dı 21/07

[=1]

ġız 1. Dişi çocuk.

ġ. 3/12, 3/24, 3/24, 4/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 10/22, 10/32, 10/32, 11/07, 16/02, 19/05

ġ.+a 2/13, 2/13

ġ.+ı 5/05, 5/05, 16/13, 21/05, 21/05, 21/06

ġ.+ıdıḳ 4/01

ġ.+ım 3/21, 3/21, 3/21, 3/21, 8/02, 10/19, 14/12

ġ.+ımı 19/14

ġ.+ımız 3/05, 3/21, 4/05

ġ.+ımızı 13/05

ġ.+ın 10/27, 17/12, 17/12

ġ.+ını 3/21

ġ.+lalla 16/24

ġ.+lar 3/09, 3/16, 3/24, 11/07, 11/07

ġ.+ları 3/09

ġ.+larım 19/23

2. Dişi cinsten birine daha yaşlı biri tarafından kullanılan bir seslenme sözü.

ġ. 2/15, 10/44, 10/44, 21/05, 21/05, 21/06, 21/08

ġ.+a 10/44

ġ.+ım 3/23, 5/06, 5/17, 7/02, 7/13, 7/15, 8/02, 8/03, 8/04, 8/05, 8/05, 8/06, 8/08, 8/08, 8/13, 10/07, 10/15, 10/26, 10/26, 10/28, 13/06, 13/07, 13/10, 13/14, 13/15, 17/06, 17/12, 19/09, 20/02, 20/04, 20/04, 20/06, 20/09, 20/14, 20/15, 20/19, 20/20, 21/02, 21/02, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07

[=101]

ġızçāz Kendisine şefkat ve acıma duyulan kız.

g.+ım 13/01, 13/05

[=2]

ġızıl bey Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ġ. 3/02, 3/04, 3/04

[=3]

ġızılbél Bk. **ġızılbel**

ġ. 22/04

[=1]

ġızılbel Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ġ.+e‿sār 3/16

[=1]

ġızıllar yaylası Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ġ.+na 3/16

[=1]

ġızılmıŋar Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ġ. 6/12, 6/13

[=2]

ġō- Bk. **ġo-**

ġ.-casın 14/28

ġ.-ruz 7/05

ġ.-rùduḳ 5/07

ġ.-yon 13/04, 13/04, 13/04

[=6]

ġo- 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

ġ.-du 16/17

ġ.-madılar 21/06

ġ.-r 1/01

ġ.-rduḳ 9/06

ġ.-ru 3/04

ġ.-ruduḳ 5/07

ġ.-run 6/23

ġ.-ruz 13/03, 21/07

ġ.-sam 20/02

ġ.-ymazdıḳ 5/12, 5/12, 5/12

2. Bırakmak, terk etmek.

ġ.-du 21/04

ġ.-dum 21/08

ġ.-dun 21/08

ġ.-r 3/21

3. Pişirmek.

ġ.-durmadın 4/05

ġ.-r 2/12

ġ.-yān 10/36

4. Gömmek, defnetmek.

ġ.-duḳ 3/16

5. Miras bırakmak.

ġ.-yuP 12/23

ġ.-yup 20/09

[=22]

ġ.-ġarşı ġo- Karşı gelmek, itiraz etmek. 21/06

[=1]

ġoca 1. Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş, zevç.

ġ. 12/22

ġ.+da 15/03

ġ.+m 8/04

ġ.+mın 22/19

ġ.+nın 22/15

ġ.+sı 3/05, 10/39, 19/09

ġ.+ýa 13/04

ġ.+ya 11/07, 15/03, 19/09, 21/04

2. Büyük, geniş.

ġ. 3/04, 3/16, 8/05, 11/08, 12/10, 13/05, 14/33, 21/06, 22/11

ġ.+ġavaḳ (ġoc‿āvaḳ) 3/16

[=22]

ġocārı Kocakarı.

ġ. 14/24, 14/29, 14/29, 19/25, 21/06

ġ.+lara 21/06

[=6]

ġoca- Kocamak , yaşı ilerlemek, yaşlanmak, ihtiyarlamak.

ġ.-dı 3/16

ġ.-dıḳ 3/19, 3/21

ġ. m 22/19

[=4]

ġocacıḳ Kendisine sevgi duyulan koca.

ġ.+ım (ġocacīm) 8/01

[=1]

ġocaman Kocaman, büyük, geniş.

ġ. 13/04, 21/05

[=2]

ġocamangüllü Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ġ. 6/12

[=1]

ġoç Sağlıklı, gürbüz genç erkek.

ġ. 17/17

[=1]

ġol İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

ġ. 20/02, 20/02

ġ.+ların 20/02

ġ.+larını 20/02

ġ.+una 20/23, 20/23

[=6]

ġolan Kolan. Kıl ya da yünden dokunmuş, üstü işlenmiş, kadınların kullandıkları bir çeşit kuşak.

ġ. 3/16

[=1]

ġolay Kolay. Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, güç ve zor karşıtı.

ġ. 5/13, 6/20, 14/25

[=3]

ġoltuḳ Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer.

ġ.+umuza (ġoltūmuza) 7/14

ġ.+unun (ġoltūnun) 21/06

[=2]

ġoñşu Bk. **ġonşu**

ġ. ġonum 3/05

[=1]

ġon- Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.

ġ.-ar‿ıdıḲ 13/01

ġ.-muşlā 12/23

[=2]

ġonşu Komşu.

ġ. 1/12, 20/03, 20/04

ġ.+lar 10/21

ġ.+nun 10/05

ġ.+ya 16/22

ġ.+ydu 10/05

ġ.+yduḳ 10/05

[=8]

ġonşū Bk**. ġonşu**

ġ.+la 13/01

[=1]

ġonum Konum, göçebelerin göç ettikleri yer, konak yeri, bir mevsim durulan yer.

ġ. 1/12

ġ.+a 16/22

ġ.+ile (ġonum ula) 13/01

ġ. (ġoñşu ġonum) 3/05

[=4]

ġonuş- 1. Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak, konuşmak.

ġ.-dum 11/04

ġ.-ursun 10/35, 10/35

2. Flört etmek.

g.-a (ġonuşa ġonuşa) 1/15, 2/04

g.-a ġonuşa 1/15, 2/04

g.-ceŋ 4/05

ġ.-maġ 12/20

ġ.-maḳ 2/03

ġ.-mayız 3/24

3. Belli bir konudan söz etmek.

ġ.-muşūn 10/20

ġ.-ullar 6/23

4. Barışık durumda olmak, küskün olmamak.

ġ.-madıḳ 15/02

[=14]

ġ.-ası ġonuş- Asi konuşmak, büyük konuşmak. 10/20

[=1]

ġonuşma Flört etme durumu.

ġ. 2/04, 11/05

[=2]

ġonya Konya ili.

ġ.+da 3/05, 3/21

ġ.+ya 21/11

[=3]

ġopar- Koparmak, kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak.

ġ.-ı 17/17

[=1]

ġoş- 1. Koşmak. Bir yere ivedilikle gitmek.

ġ.-a (ġoşa ġoşa) 12/14

2. Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak.

ġ.-ardıḳ 1/08, 1/08

[=4]

ġoşaf Hoşaf.

ġ.+ı 7/14

[=1]

ġoşdur- Koşma işini yaptırmak.

ġ.-u 1/13

[=1]

ġoy- Miras bırakmak.

ġ.-uP 20/09

[=1]

ġoyun Koyun.

ġ. 2/07, 3/04, 3/16, 5/01, 5/03, 5/07, 5/07, 6/08, 7/04, 8/03, 9/03, 10/16, 12/10, 12/10, 12/10, 13/01, 14/03, 18/01, 22/01, 22/02, 22/02, 22/04, 22/04, 22/15, 22/21

ġ.+a 6/22, 6/22

ġ.+dan 10/16

ġ.+la 5/02, 17/03

ġ.+lar 5/02

ġ.+ları 22/04

ġ.+nān 2/01

ġ.+u 6/22, 6/22, 6/22, 9/03, 22/02

ġ.+umuz 3/01, 3/04, 5/02, 8/03, 8/03

ġ.+umuzu 18/02

ġ.+unu 2/07, 6/10, 6/22

[=47]

ġoyuncu Koyun besleyen veya alıp satan kimse.

ġ.+nun 22/09

[=1]

ġoyunculuġ Koyuncunun yaptığı iş.

ġ. 8/03

[=1]

ġoza Kozalak, kozak, çam, meşe, haşhaş vb. ağaçla rın, bitkilerin meyvesi, kozası.

ġ. 3/04

ġ.+yı 3/04

ġ.+yla 3/04

[=3]

ġozācı Çavdır'a bağlı Kozağaç köyü.

ġ. 3/16, 10/38

[=2]

ġozaĶ Bk. **ġoza**

ġ. 3/16

[=1]

ġulaġ Bk. **ġulaķ**

ġ.+lāmız 4/06

[=1]

ġulaķ Kulak.

ġ.+ım (ġulām) 10/37

ġ.+ına (ġ ulāna) 12/28

[=2]

ġulaş- Güreşmek.

ġ.-dı 8/05

[=1]

ġum Kum.

ġ.+ları 5/13

[=1]

ġumar Kumar.

ġ. 10/20, 10/26

ġ.+a 10/19

[=3]

ġumarcı Kumarcı, kumarbaz.

ġ. 10/20

ġ.+ydı 10/19

[=2]

ġundura Kundura, ayakkabı.

ġ. 2/01

[=1]

ġur- Yapmak, oluşturmak.

ġ.-ar 3/16

ġ.-ardıķ 6/24

ġ.-arlardı 13/09

[=3]

ġuran (< Ar. Kur'ân) Kur'an-ı Kerim.

ġ. 11/01

[=1]

ġurban Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan, kurban.

ġ. 3/19, 20/19, 21/04

[=3]

ġurbed (<Ar. ġurbet) Gurbet, doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik.

g. 16/19

[=1]

ġurdur- Kurdurmak. Kurma işini yaptırmak.

ġ.-dum 21/11

[=1]

ġurtar- Kurtarmak. Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak.

ġ.-dılar 10/21

[=1]

ġurtul- Kurtulmak, tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.

ġ.-alaḲ 1/11

ġ.-du 10/44

ġ.-muş 10/44

ġ.-uyo 10/44

[=4]

ġuru Kuru, canlılığını yitirmiş (bitki).

ġ.+sun 16/19

[=1]

ġurud- Bazı sebze ve meyvelerin buharlaştırılmasıyla kuru bir durum almasını sağlamak.

ġ.-du 20/03

ġ.-mān 11/04, 11/04

ġ.-ur 15/06

ġ.-uruz 7/05, 15/06

ġ.-uyollar 20/03

[=7]

ġuruş Liranın yüzde biri değerinde Türk parası, kuruş.

ġ. 20/09

[=1]

ġuşan- Kuşanmak, giyinmek.

ġ.-ırız 3/24

[=1]

ġuşluġ Günün sabahla öğle arasındaki bölümü, kuşluk vakti.

g. 8/05, 8/08, 14/12

[=3]

ġuymaġ Un, şeker yağ ya da kaymakla yapılan bir tatlı, helva, kuymak.

ġ. 9/05

[=1]

ġuyu Kuyu. Su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, genellikle silindir biçiminde, çevresine duvar örülen, suyundan yararlanılan çukur.

ġ. 19/05

[=1]

ġuzu 1. Koyun yavrusu.

ġ. 9/03, 10/16, 18/01, 18/01, 22/01, 22/15

ġ.+ŋu 6/22

ġ.+nu 2/07

ġ.+ya 6/22, 6/22

ġ.+yu 6/22, 6/22

ġ. ‿ôbe başlı 10/05

2. Yaşlı kadınların evladı yaşındaki kişilere hitap şekli.

ġ.+larım 21/06, 21/06, 21/06, 21/08, 21/09, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/12, 22/21

ġ.+m 21/02, 21/04, 21/05, 21/06

[=29]

ġuzucuḳ Karşısındakine sevgisini ifade eden bir söz.

ġ.+um (ġuzucūm) 21/05, 22/20

[=2]

ġuzuluġ Bk. **ġuzuluḳ**

ġ. 21/05

[=1]

ġuzuluḳ Kuzuluk, kuzu barınağı, ağıl.

ġ.+un (ġuzulūn) 21/06

[=1]

gēcecig Çok az giyecek.

g. 22/09

[=1]

gēceg Bk. **gēcek**

g. 21/05, 21/05

[=2]

gēcek Giyecek, elbise.

g.+imi (gēcemi) 21/06

g.+lēni 6/23

[=2]

gēceK Bk. **gēcek**

g. 21/05

[=1]

gēýcek Bk. **gēcek**

g. 2/01

[=1]

gét- Gitmek.

g.-mişdir (gédmişdir) 12/14

[=1]

gece Genellikle saat 22'den itibaren gün ağarıncaya kadar geçen süre, tün, şeb.

g. 6/01, 6/01, 6/02, 6/02, 6/02, 10/02, 10/22, 16/19, 22/02, 22/02

[=10]

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek.

g.-emedim 16/17

g.-en 3/16

2. Önünü kesip, ilerlemesine engel olmak.

g.-îmişler 2/04

3. Bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek.

g.-eriz 3/21

4. Tükenmek, bitmek, sona ermek.

g.-ēdi 12/06

g.-er 2/07

5. Yapmakta olduğu işi bırakıp başka bir işle meşgul olmak.

g. 10/16

6. Bir şeyden söz ederken konu dışına çıkmak, bahsedilen şeyi hatırlayamamak.

g.-ivir- 17/14

7.Yürüyüp gitmek.

g.-eller 13/09

g.-erke 20/24

g.-îmiş 2/04

g.-ivi- 2/04

8. Utanmak.

g.-ibbān 21/06

9. Yaşamak, vakit geçirmek.

g.-irdik 3/16, 12/08, 12/11

[=17]

g.-yere geç- Çok fazla utanmak. 21/06

[=1]

geçēn Geçen yıl.

g. 10/09

g.+ki 2/04

[=2]

geçi Keçi.

g. 12/10

g.+miz 7/04

g.+ye 10/16

[=3]

geçim Yaşamak için gerekli araçları sağlama işi.

g.+imiz 2/05

g.+imizi 5/02

[=2]

geçin- Uzlaşmak, anlaşmak.

g. 3/22

g.-dik 9/01

g.-dim 19/13

[=3]

geçinceme Geçinme.

g. 5/07

g.+ler 5/05, 5/14

g.+miz 1/01

[=4]

geçir- 1. Zaman harcamak, hayatı bir şekilde yaşamak.

g.-dik 5/03, 12/14, 13/01, 13/04, 13/05, 13/05, 13/05, 13/06, 17/02

g.-dim 5/03, 15/01, 15/01, 15/01

2. Geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak.

g.-diler 14/19

g.-iyollāmış 20/19

[=15]

gedik Yüksek yer, tepe.

g.+ine (gedîne) 6/19

[=1]

gel- 1. Ulaşmak, varmak.

g. 5/13, 10/16, 10/26, 10/26

g.-di 3/16, 3/16, 8/05, 8/05, 10/05, 21/04, 21/04, 21/04, 21/05

g.-dîdik 21/06

g.-dîmde 21/05

g.-dînde 6/22

g.-dik 8/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/06

g.-diler 6/03

g.-dim 6/23, 14/13

g.-en 3/16, 8/08, 8/09, 9/05, 14/14, 17/14, 19/25, 21/08

g.-enden 5/01

g.-ene 6/23, 16/22

g.-esā 6/22

g.-esiye 3/16, 12/13

g.-ibarıḳḳan 12/13

g.-ibba 21/05

g.-illerdi 18/05

g.-ip 8/04, 10/44, 20/09

g.-ip (var‿ēle) 14/01, 14/01

g.-ir 1/12, 2/12, 2/13, 2/13, 2/13, 2/13, 3/16, 5/13, 6/09, 6/09, 12/14, 17/12, 18/05, 21/06, 21/07

g.-ir‿i̧di 9/03, 9/03

g.-ir‿idi 2/15, 17/12, 22/07, 22/07

g.-ir‿idik 22/02, 22/02

g.-irdi 2/13, 5/13, 5/13, 6/02, 8/15

g.-irdik 3/01, 3/04, 12/10, 16/24

g.-irdiK 12/10

g.-irdim 1/02, 8/05

g.-irdin 6/12

g.-irlerdi 17/12

g.-ivi- 11/01

g.-iyo 5/12

g.-iyon 6/12, 19/17

g.-iyordu 14/12

g.-mēyo 8/09

g.-mēyor 10/44

g.-me 14/27

g.-mezmiş 20/23

g.-miş 12/23, 16/06, 21/04, 21/04, 21/08

g.-mişlā 12/23

g.-mişle 16/06

g.-mişlē 12/23

g.-mişler 12/23, 12/24

g.-ōdu 21/05

g.-se 2/04

2. Getirmek.

g.-diler 14/09, 22/09

g.-ēn 21/07

g.-irin 19/23

g.-irisin 2/12

g.-iriz 9/05, 18/02

g.-irsin 1/10, 6/17

g.-iyon 13/04

g.-se 2/01

3. Oturmaya, ziyarete gitmek.

g.-dik 3/16

g.-ecek 21/06, 22/21

g.-irler 3/21

g.-iyollar 22/21

g.-seniz 4/06

4. Üzerine düşmek.

g.-dim 14/12

5. Belli bir süre dolmak.

g.-di 10/44

g.-dînde 2/12

6. Belli bir zamana ulaşmak.

g.-dik 4/01

g.-ir 3/16, 17/17, 17/17

7. Herhangi bir durumu yaşamak.

g.-di 4/01, 5/01, 5/01, 5/02, 5/07, 5/14, 5/14, 5/14, 8/01, 8/01, 9/01, 15/02, 20/19

g.-dik 8/04, 10/07, 10/26

g.-dim 8/01, 21/11

8. Daha önce bulunduğu yere geriye dönmek.

g.-di 8/04, 21/05

g.-diKden kēri 9/01

g.-dime 3/03

g.-ir‿idi 3/16

g.-ir‿idik 9/03

g.-irike 22/20

g.-irler 1/12

g.-irsin 12/10

g.-ivi- 21/06

g.-iyodum 4/05

g.-medi 4/05, 7/10

g.-medin 21/06

g.-meyince 12/13

g.-mez 17/17

g.-mezdi 4/05

g.-miş 19/14, 21/07

g.-mişîŋ 5/03

9. Bir yerden alınıp bir yere ulaştırılmak.

g.-di 21/07

g.-iyor 19/23

g.-iyoř 8/09, 20/25

10. Tayin olmak.

g.-miş 10/29, 10/29

11. *(yar)* Kök veya gövdeleri sonuna -a (-e) eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur.

g.-ēyor 10/44

g.-ę (vara gelę) 4/06, 4/06, 4/06

12. Doğmak.

g.-di 12/28

13. Evlenmek.

g.-di 19/20

g.-dik 10/04, 13/04, 15/03

g.-dim 4/05, 4/05, 4/05, 10/05

g.-ir 3/04

14. Hatırlamak.

g.-di 10/44

g.-irse 20/04

g.-ivi-(ağlıma‿ēlivisin) 11/03

g.-mēba 20/09

g.-mēbā 16/15, 16/15, 16/19

g.-meyibā 20/04

g.-meyibba 20/11

g.-se 17/17

15. Başarmak.

g.-emēyon 20/04

[=199]

g.-emēyon (haḳından gelemēyon) Üstesinden gelmek, başarmak. 20/04

[=1]

gelimıŋarı Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

g. 6/12, 6/13

[=2]

gelin 1. Evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız veya yeni evlenmiş kadın.

g. 2/13, 2/14, 2/15, 3/16, 6/20, 7/19, 10/05, 11/07, 16/02, 16/24, 18/05, 18/05, 20/15, 20/16, 20/19, 20/20, 20/22

g.+e 1/13

g.+in 2/15, 7/16, 7/18, 20/21

g.+le 2/15, 16/19

g.+lēř 4/05

g.+lere 20/21

2. Aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın.

g. 3/04, 3/16, 10/05,10/46, 19/20, 21/06, 21/06

g.+i 3/16, 10/07

g.+im 10/10

g.+in 19/14

[=32]

g. alma 20/16

[=1]

g. et- 3/21, 20/15

[=2]

g. ol- 3/10, 10/02, 11/07, 16/24, 19/06, 19/20, 20/15, 20/15, 20/20

[=9]

gelinciK Yazın kırlarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen, kırmızı ve otsu bitkiyle oynanan çocuk oyunu.

g. 19/06

[=1]

gelinlig Bk. **gelinlik**

g. 20/20, 20/20

[=2]

gelinlik 1. Gelin olma çağına gelmiş (kız).

g. 3/24

2. Gelin giysisi.

g.+i (gelinlī) 20/24

[=2]

gelinliK Bk. **gelinlik**

g. 12/05

[=1]

geliş Gelme işi.

g.+inden 20/02

[=1]

gençlik İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemi.

g.+imde (genşlīmde) 3/01

[=1]

gene Yine.

g. 6/09, 6/22, 17/09, 20/21, 20/24

[=5]

genş Genç, yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı.

g.+lē 20/19

g.+lerden 3/24

[=2]

genşlig Bk. **gençlik**

g.+leri 12/11

[=1]

genşlik Bk. **gençlik**

g.+im (genşlīm) 8/04

[=1]

genşliK Bk. **gençlik**

g. 3/19

[=1]

ger- Gergin bir şeyle örtmek.

g.-erdi 21/04

[=1]

gergi Engel, perde.

g. 21/04

[=1]

geri 1. Bir şeyin sona kalan bölümü.

g.+si 21/07

g.+sini 8/02

2. Geriye doğru.

g.+ye 8/04

[=3]

gerin- Örtünmek.

g.-iriz 3/24

[=1]

geş Geç. Belirli zamandan sonra olan.

g. 3/04

[=1]

geş- Bk. **geç-**

g.-di 2/01, 4/01, 4/01, 4/05, 5/01, 5/01, 5/02, 5/07, 5/14, 5/14, 5/14, 8/01, 8/01, 8/04, 8/05, 9/01, 10/06, 15/02, 15/03, 16/04, 16/24, 19/05, 19/20

g.-diğin 20/04

g.-dik 8/04, 10/07, 10/26

g.-diler 10/14

g.-dim 8/01, 14/12, 21/08

g.-mēcen 10/07

g.-medi 10/07

g.-mesin 16/19, 16/19

g.-mezdi 20/24

g.-miş 10/44

g.-sin 21/11

[=38]

g.-yere geş- 21/08

[=1]

geT- Bk. **get-**

g. 10/26, 10/26

[=2]

get- 1. Gitmek. Bir yere doğru yönelmek.

g.-cēz (gedcēz) 21/06

g.-di (geddi) 19/14

g.-di (geddi) 21/07, 22/19

g.-dik (geddik) 3/04

g.-dim (geddim) 3/21, 5/03

g.-ecēde (gedecēnde) 1/13, 1/13, 7/16

g.-elim (gedelim) 10/26

g.-elļeř (gedelļeř) 3/16

g.-eller (gedeller) 1/13

g.-enden (gedenden) 5/01

g.-ene (gedene) 16/22

g.-er (geder) 2/15, 3/16, 6/22, 6/22

g.-erdi (gederdi) 5/13, 8/05, 8/15, 17/12, 22/04

g.-erdiK (gederdiK) 1/11, 18/01

g.-erdik (gederdik) 7/14, 16/24

g.-erdim (gederdim) 1/01, 1/02

g.-erdin (gederdin) 6/21

g.-erin (gederin) 1/01

g.-erler (gederler) 1/12

g.-ersin (gedersin) 12/13

g.-ibbārız (gedibbārız) 21/06

g.-iliyo (gediliyo) 2/09

g.-iyin (gediyin) 13/04

g.-iyon (gediyon) 21/08

g.-iyoz (gediyoz) 21/06

g.-me (gedme) 21/05, 21/05

g.-medim (gedmedim) 21/05, 21/05, 21/05, 21/05, 21/05

g.-miş 6/23

g.-sen 3/21

g.-tik (geddik) 2/06

g.-tim 5/08

g.-time (gezmeyē‿ettime) 3/03

2. Belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak.

g.-di (geddi) 3/22

g.-dik (geddik) 19/06

g.-eller (gedeller) 10/20

g.-emedim (gedemedim) 13/07

g.-en (geden) 6/22, 6/22

g.-er (geder) 6/22

g.-erdi (gederdi) 6/09, 6/09, 6/10, 6/20

g.-erdik (gederdik) 18/02

g.-erîz (gederîz) 2/05

g.-medik 6/01

g.-mişîŋ (gedmişîŋ) 5/03

3. Götürülmek, gönderilmek.

g.-diler (geddiler) 21/05, 21/05, 21/05

g.-mēyį 2/14

4. Terk etmek.

g.-di (geddi) 21/06, 21/06

g.-diler (geddiler) 3/21, 13/14, 21/08

g.-din (geddin) 21/08

g.-ti 14/01, 14/01

5. Ölmek.

g.-di (geddi) 10/15, 19/18, 21/06

g.-dile (geddile) 22/20

g.-en (geden) 17/17

g.-ivi- 11/01

6. Uzaklaşmak.

g.-iyon (gediyon) 19/23

7. Göç etmek. Bir amaçla yer değiştirmek.

g.-di 8/04, 14/11

g.-dîdi (geddîdi) 19/14

g.-di (esKerē‿eddi) 21/04

g.-di (eskerē‿eddi) 22/11

g.-di (geddi) 3/04

g.-di (geddi) 22/11, 22/11

g.-diK (geddiK) 17/03, 17/03

g.-dik (geddik) 21/08

g.-dik (geddiK) 3/16

g.-dik (hacıyā‿eddik) 21/02

g.-dimizde (geddimizde) 21/08

g.-erdik (gederdik) 3/01, 3/04, 5/03, 5/09

g.-iyo (gediyo) 2/06

g.-iyon (gediyon) 5/01, 19/23, 19/23

g.-mēyoz 1/11

g.-mēyoz (geTmēyoz) 2/06

8. Yok olmak, tükenmek.

g.-di (geddi) 3/19, 3/19, 15/03, 22/13, 22/20

g.-iyo (gediyor) 11/07

g.-iyor (gediyor) 3/19

g.-ti 9/01

9. Senin olsun anlamında.

g.-di (geddi) 19/14

g.-dim (geddim) 5/03, 19/14

[=119]

getir- 1. Gelmesini sağlamak.

g.-cegler 21/05

g.-di 15/03

g.-dik 5/03

g.-emēyon 7/02

g.-îdiK 1/02, 1/05

g.-iler 1/13, 1/13, 18/05

g.-in 1/01

g.-irdik 1/01

g.-iyolarmış 10/43

g.-meye 21/05

2. Bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmak.

g.-dîsen 20/20

g.-diler 22/09

3. Erişmek veya eriştiğini sanmak.

g.-dim 5/03

4. Sebep olmak, ortaya çıkarmak.

g.-ibōcan 12/22

g.-medi 10/26

[=19]

geven Baklagillerden, çok yıllık, bazı türlerinden kitre denilen zamk çıkarılan, dikenli bir çalı, keven.

g. 2/10, 2/10, 2/10, 9/05, 18/02

g.+i 9/05

g.+le 9/05, 9/05

g.+leř et- 18/02

[=9]

g. et- Geven toplamak. 6/17

[=1]

gez- 1. Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek.

g.-eriz 9/05

g.-ibbāka 21/06

g.-medim 20/02

g.-meyē get-(gezmeyē‿ettime) 3/03

g.-mişîŋ 5/03

2. Bir yerde dolaşmak, yürümek.

g.-er 21/07

g.-iyon 9/01

3. Bir yerde bulunmak.

g.-dik 3/04, 3/04, 3/16, 21/05, 22/11

g.-er 3/24

[=13]

gibi 1. -e benzer, benzer biçimde.

g. 1/11, 3/05, 3/21, 3/22, 5/05, 5/06, 5/07, 6/04, 6/14, 6/14, 9/06, 10/19, 10/20, 10/35, 10/43, 10/44, 20/16, 20/18, 21/11

g.+(-dīm gibi) 20/15, 20/25

g.+(-dīn gibi) 3/01

g.+(-medī gibi) 10/44

g.+(-r gibi) 6/20

g.+(-yen gibi) 4/01

[=25]

gid- Bk. **git-**

g.-en 20/09

[=1]

gine Bk. **gene**

g. 1/01, 1/01, 1/02, 2/10, 2/10, 2/13, 3/04, 3/21, 3/21, 10/03, 10/07, 10/16, 10/17, 10/44, 12/13, 12/28, 13/04, 14/25, 14/25, 17/09, 20/25, 21/06

[=22]

gir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek.

g.-dînde 20/21

3. Takmak, geçirmek.

g.-en 20/23

4. Banyo yapmak.

g.-dim 21/06

5. Erişmek, ulaşmak.

g.-di 19/20

g.-dik 21/06

6. Bir şeyin alt tarafında bulunmak.

g.-miş 19/14, 19/14

[=7]

git- Bk. **get-**

g.- (gid-) 20/04

g.-cek (gidcek) 12/14

g.-dînde (giddînde) 4/05

g.-di (giddi) 4/05, 19/20, 20/24

g.-dik (giddik) 4/05, 12/14, 12/15

g.-dikden kēri (giddikden kēri) 20/25

g.-dim (güde giddim) 8/05, 8/05

g.-ellēdi (gidellēdi) 20/21

g.-emēyoz (gidemēyoz) 4/06

g.-emedim (gidemedim) 13/07

g.-en (giden) 8/08, 12/23

g.-eřdik (gideřdik) 12/10

g.-er (gider) 12/10, 12/10, 12/11

g.-erdi (giderdi) 4/05, 8/05, 8/05, 12/14, 12/15, 20/24

g.-erdik (gideřdik) 12/11, 12/11, 12/11

g.-erdik (giderdik) 9/02, 12/15, 12/15

g.-erdim (giderdim) 8/05, 8/05

g.-ersin (gidersin) 12/10, 12/10, 12/11, 12/11, 12/14, 12/14, 12/14

g.-ibāḳa (gidibāḳa) 16/19

g.-ibōz (gidibōz) 4/06

g.-ip (gidip) 4/06, 20/09

g.-iyodum (gidiyodum) 4/05

g.-iyolla (gidiyolla) 20/16

g.-meden (gidmeden) 4/05, 20/25

g.-mez (gidmez) 12/11

g.-mezdik (gidmezdik) 12/10

g.-mezsen (gidmesen) 12/14

g.-miş 8/05

[=54]

g.-güde git- 8/05, 8/05

[=2]

gizli Başkalarından saklanan, duyurulmayan, saklı kalan, mahrem, mestur, nihan.

g. 20/02

[=1]

gō- Bk. **ġo-**

g.-yu 5/13

[=1]

gô- Bk. **gör-**

g.-medim 20/19

g.-mezdin 20/21

[=2]

gônek Gömlek, iç giysisi.

g. 21/07, 21/07

g.+i (gône) 21/07

[=3]

göbek Bir şeyin orta kısmı.

g.+i (ġuzu‿ôbe başlı) 10/05

g.+i (göbē) 2/02

[=2]

göce Tarhana, bulgur yapmak için kullanılan kabuğu soyulmuş ve kırılmış buğday.

g. 7/01

g.+sinden 14/17

[=2]

göç Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret.

g. et- 12/23

[=1]

göç- Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek.

g.-er‿idik 13/01

g.-ünsüre 13/01

[=2]

göhür- Bk. **götür-**

g.-ü 11/08

[=1]

gökseke Çavdır yöresine bir yayla ismi.

g.+ye 6/12

[=1]

göl Karalar üzerinde, dört yanından kapalı ve oluşumlarıyla ayrımlı çanakları dolduran, az çok geniş ve derin, tuzlu ya da tatlı su örtüleri.

g. 19/17

g.+e 19/17

g.+lerden 22/07

[=3]

göleser Bk. **gölüsar**

g. 8/05, 8/05

g.+de 4/05, 12/24

g.+e 22/11

[=5]

gölüsar Burdur iline bağlı Gölhisar ilçesi.

g.+da 22/18

g.+dalar 22/17

[=2]

gör- 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g.-ēn 22/14

g.-eceK 1/15

g.-emedim 16/19

g.-emezdi 20/22

g.-en 6/04, 6/04

g.-mędi 3/24

g.-mędim 3/24

g.-meden 4/05, 4/05

g.-medim 4/05

g.-memîz 3/24

g.-üyo 8/06

2. Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak.

g.-dü 5/13

g.-dük 21/11

g.-ecesiniz 5/14

g.-medige 2/01

g.-medik 2/01, 5/01, 14/19, 14/19

g.-mediK 21/05

g.-üdük 12/10

g.-ün 5/14, 5/14

3. Bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek.

g. 2/04

4. Karşılaşmak, rastlaşmak.

g.-cęŋ 4/05

g.-mez‿idik 13/01

[=28]

görücü Evlenmek isteyen erkek için kız görmeye giden kimse.

g. 6/04, 6/04, 18/04

[=3]

görücû Bk. **görücü**

g.+le 17/06

[=1]

görümce Bir kadının kocasının kız kardeşi.

g.+min 10/07

[=1]

görüş Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı, fikir.

g.+ûle 17/05

[=1]

görüş- Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek.

g.-medik 13/01

[=1]

görüşme Evlenecek olan bireylerin bir araya gelmesi, flört etme işi.

g. 2/04

[=1]

gösce Bir küçük odacık.

g. 21/07, 21/07

[=2]

göş Bk. **göç**

g. 10/38, 22/04

[=2]

göş- Bk. **göç-**

g.-dûmüz 22/04

g.-dük 14/01, 14/01, 14/01, 14/01

g.-düK 8/04

g.-düler 22/18

g**.-mediK** 8/04

[=8]

götür- 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

g.-düler 14/12, 21/08

2. Bir kimseyi ya da bir şeyi, bir yere kadar yanında taşımak.

g.-dü 8/04, 14/12, 21/04

g.-dün 21/07

g.-düydük 10/44

g.-elim 10/44

g.-en 4/06

g.-mek 20/21

g.-mezlēdi 20/19

g.-müş 21/07

g.-ü 3/16, 19/17, 21/07

g.-ûdü 8/05, 20/23

g.-üp 10/43

g.-üP 13/04

g.-üse 4/06

g.-üsün 6/17

g.-üyo 6/17

g.-üyolla 20/16

g.-üyosun 20/21

[=24]

göz Görme organı.

g.+lerim 10/37

g.+üm 21/11

g.+ün 21/05, 21/06

g.+üŋü 6/02

[=5]

gözel Güzel.

g. 5/11, 12/04, 12/11, 12/11, 19/25, 21/03

g.+dir 12/11

[=7]

güc Bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet, takat, güç.

g.+üm 19/23

[=1]

güccük Bk. **gücüK**

g. 22/11

g.+ü (güccû) 3/21, 3/21, 3/21

g.+üm (güccûm) 3/19

[=5]

güccüK Bk. **gücüK**

g. 3/08, 17/09, 21/07

g.+den 11/08

[=4]

güccüKgüllü Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

g. 6/12

[=1]

gücüg Bk. **gücüK**

g. 16/10, 20/20

[=2]

gücüK Yaşı daha az olan.

g. 20/07

[=1]

gücülecik Hemen, şimdi, yeni.

g. 14/11

[=1]

güd- Gütmek, hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek.

g.-dük 4/01, 6/08, 8/03, 10/16, 22/09

g.-düm 5/03, 14/03, 15/01

g.-dürdü 3/22

g.-e git- 8/05, 8/05

g.-er 22/02

g.-er‿idik 13/01, 22/01, 22/01, 22/02, 22/04

g.-erdi 6/10

g.-erdik 4/03, 5/02, 22/04

g.-erdiK 18/01

g.-erdim 8/05

g.-meye 8/05

g.-ü 4/05

g.-üp 22/20

g.-üyon 5/01

g.-üyor 22/21

[=28]

gül Bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği.

g.+den 3/21

g.+ler 21/04

g.+leri 11/04, 21/04

g.+ün 4/05

[=5]

gül- İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak.

g.-e (güle güle) 5/18

g.-e güle 5/18

g.-er 1/12

[=3]

güleş- Bk. **ġulaş-**

g.-di 8/05, 8/05

g.-irdi 8/05

[=3]

güllümŋar Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

g. 6/12, 6/13, 6/13

g.+dadıḳ 6/23

[=4]

gün 1. İçinde bulunulan zaman.

g. 14/12, 20/20

g.+ünde 21/06

2. Yabancılar.

g.+üŋ (eliŋ günüŋ) 3/16

3. Çağ, devir.

g.+ümüzde 3/24

4. Yaşanmış zaman.

g.+lē 12/10, 16/24

g.+ler 5/03

g.+lerde 5/11

g.+leri 12/08

g.+ü 14/05

5. Yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.

g. 1/12, 2/13, 2/13, 2/13, 2/13, 2/13, 2/13, 2/14, 2/14, 2/14, 2/14, 2/15, 2/15, 3/08, 3/08, 3/08, 3/08, 3/08, 3/08, 3/16, 3/24, 3/24, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 7/05, 8/05, 8/08, 8/08, 12/14, 14/12, 14/13, 14/17, 14/17, 16/19, 17/11, 17/12, 17/12, 18/05, 18/05, 18/05, 19/23, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/11, 22/20, 22/20

g.+de 5/07, 5/07

g.+den kēri 21/05

g.+ü 18/05, 18/05

g.+üdü 8/05

[=67]

güŋ Bk. **gün**

g.+ümüz (eliŋimiz güŋümüz) 3/16

[=1]

gündüz Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

g. 22/02

[=1]

günlûk Günlük, üzerinden gün geçmiş veya geçecek.

g.+e 21/04

[=1]

günned- Güneşlendirmek.

g.-iriz 7/06

[=1]

güssün Özel isim.

g. 21/05

[=1]

güT- Bk. **güd-**

g. 22/15, 22/15, 22/15

[=3]

güt- Bk. **güd-**

g.-ersin (güdersin) 2/07

[=1]

güz Sonbahar.

g. 17/17, 21/06

g.+ün 3/01

[=3]

ha 1. İşte.

h. 2/03, 2/07, 2/12, 13/11, 14/01, 16/17

2. Bir şeyin birdenbire hatırlandığını veya kavrandığını anlatan bir söz.

h. 7/18 , 12/28

3. İstek uyandırmak için kullanılan bir söz.

h. 10/44, 11/08, 14/32

4. Şaşma anlatan bir söz.

h. 8/07, 21/07

5. Kabaca evet.

h. 3/14

6. Mütemadiyen, durmadan.

h. 13/06, 13/06,

7. Elbette.

h. 3/19, 17/01

[=18]

hā Hayır anlamında bir söz.

h. 14/19

[=1]

hāftă Bk. **hafta**

h.+ya 8/09

h.+yı 8/09

[=2]

hākim (<Ar. ḥākim) Yargıç.

h. 10/14

[=1]

hākimlik Yargıçlık.

h.+ē (hākimlē) 10/14

[=1]

hāl (<Ar. ḥāl) Durum.

h.+in 1/12

[=1]

hāle (<Ar. ḥālā) Hâlâ.

h. 12/28

[=1]

hālis subāhi Özel isim.

h. 14/26

[=1]

hāyır (<Ar. ḫayr) Yok, öyle değil, olmaz anlamlarında onamama, inkâr bildiren bir söz.

h. 22/05

[=1]

habar (<Ar. ḫaber) Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık, haber.

h.+ı 17/17

h.+ımız 10/22

[=2]

hacça Özel isim.

h. 6/23, 6/23

[=2]

hacı (<Ar. ḥācc) Din buyruklarını yerine getirmek için hacca gitmiş Müslüman.

h.+m 19/18, 20/02

h.+mın 20/02

h.+ya 21/08, 21/08

h.+ya get-(hacıyā‿eddik) 21/02

[=6]

hadan Haydi.

h. 21/06

[=1]

hadça Özel isim.

h.+ya 10/44

[=1]

hadi Haydi.

h. 11/08, 11/11, 12/10, 12/11, 17/16, 19/23, 20/05, 21/06

h.+n 21/06

[=9]

hadmana Özel isim.

h. 21/06

[=1]

hafda Bk. **hafta**

h. 3/04, 3/16

[=2]

hafta (<Far. hefte) Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem, hafta.

h. 5/07, 5/07

[=2]

hah Olması istenen veya beklenen bir şey olur olmaz duyulan sevinci ve onama duygusunu anlatan bir söz.

h. 11/04, 21/07, 21/07, 21/11

[=4]

haḳ (<Ar. ḥaḳḳ) Hak.

h.+ından (haḳından gelemēyon) 20/04

[=1]

haḳıḳaten (<Ar. ḥaḳīḳaten) Hakikaten, gerçekten.

h. 8/15

[=1]

hal Bk. **hāl**

h.+lāmıza 5/01, 5/13

[=2]

hala Babanın kız kardeşi, bibi.

h. 6/23

h.+m 5/03, 5/08, 6/23, 6/23

h.+ma 6/23

h.+sı 21/05, 21/05

h.+sına 11/07

[=9]

halacıḳ Halaya sevgi ifade eden bir söz.

h.+ım (halacīm) 11/11

[=1]

halal (<Ar. ḥalāl) Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı.

h.+ından 21/07

[=1]

halallaş- Helalleşmek, ayrılma sırasında hakkını birbirine bağışlamak.

h.-madıḳ 21/02

[=1]

halci Sebze, meyve, bakliyat vb.nin satıldığı yerin işletmecisi.

h. 19/23

[=1]

halı Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygı.

h.+ya 14/05

[=1]

hanġı Bk. **hangı**

h. 12/14

[=1]

hangı İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı.

h.+nda 5/13, 5/13

[=2]

hanı 1. Nerede, ne oldu, nerede kaldı anlamlarında kullanılan bir söz.

h. 12/15, 21/07

2. Verilen sözü hatırlatan sözün başına getirildiğinde sitem anlatan bir söz.

h. 6/23, 6/23

3. Bazen.

h. 12/11, 13/09

4. Doğrusunu söylemek gerekirse, kaldı ki, üstelik anlamlarında kullanılan bir söz.

h. 12/10, 12/18, 12/22, 12/28, 19/14, 19/14, 19/14, 20/20, 22/20

[=15]

hanım Özel isim.

h. 6/07, 6/13

[=2]

hani Bk. **hanı**

h. 12/11, 13/01, 13/15, 14/05, 15/05, 16/19, 20/18, 20/18, 20/25

[=9]

hap (<Ar. ḥabb) Kolayca yutulabilmesi için toparlak duruma getirilmiş ilaç.

h.+ı at- 4/06

[=1]

hapıs (<Ar. ḥabs) Cezaya çarptırılmış suçluların kapatıldıkları yer, cezaevi, hapishane.

h.+a (hapsa) 10/02

[=1]

haram (<Ar. ḥarām) Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı.

h. 8/08

[=1]

harca- Bir iş görmek veya bir şey satın almak için parayı elden çıkarmak, sarf etmek.

h.-dın 10/19

[=1]

harım Tarla ve bahçe çevresindeki çit.

h. 19/05

[=1]

harman Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması işi.

h. 5/13, 5/13, 5/13, 5/13, 7/01, 7/03, 15/05, 21/04, 21/06, 21/06, 21/06

h. döv- 1/01

h. döv- 8/15

h. et- 5/12

h. tınaz et-15/05

[=15]

hasan Özel isim.

h.+dı 10/41

[=1]

hasan (aḳ hasan) Özel isim.

h. 19/19, 19/19

[=2]

hasan (ġarā hasan) Özel isim.

h. 19/19, 19/19

[=2]

hasan (ḳopuḳ hasan) Özel isim.

h. 10/38

[=1]

hasda (<Far. ḫaste) Sağlığı bozuk olan, esenliği yerinde olmayan, hastalanmış, rahatsız.

h. 7/12, 10/44, 10/44, 21/08, 22/09

h.+m 10/44

h.+ya 10/44

h.+yın 10/44

[=8]

hasdalan- Hastalanmak, sağlığı bozulmak, esenliği yerinde

olmamak, rahatsızlanmak, hasta olmak.

h.-dı 22/20, 22/20

h.-ıyor 22/20

[=3]

hasdalıġ Organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla sağlığın bozulması durumu, rahatsızlık, çor, dert, sayrılık, illet, maraz, maraza, esenlik karşıtı.

h. 5/05

h. al- Telaşlanmak. 21/05

[=2]

hasde Bk. **hasda**

h.+yin 4/06

[=1]

hasır 1. Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü.

h. 9/04, 13/06, 13/06, 18/01, 18/01, 18/01

h.+dan 3/16, 13/04, 13/04, 13/04

h.+ı 2/10

h.+la 9/04

h.+lar 22/06

h.+larla 22/06

[=14]

hasta Bk. **hasda**

h.+ydı 8/01

h.+yın 9/01

[=2]

hastā Bk. **hasda**

h.+dı 8/04

[=1]

hastāna (<Far. ẖaste + ẖāne) Hastaların yatırılarak tedavi edildikleri sağlık kurumu, hastane.

h.+ya 10/43

[=1]

hastalıḳ Bk. **hasdalıġ**

h.+ı (hastalığı) 4/06

[=1]

haste Bk. **hasda**

h.+ydi 4/05

[=1]

haşım ā Özel isim.

h. 12/01

[=1]

haşım erçiftçi Özel isim.

h.+nin 16/05

[=1]

hatır Birine karşı duyulan saygı, sevgi.

h.+ı 11/08

[=1]

hatırlā- Bk. **hatırla-**

h.-yın 13/08

h.-yon 21/01

[=2]

hatırla- Anımsamak.

h.-māyon 7/02, 16/23

h.-mam 3/03

h.-rıŋ 3/06

h.-yamāyonu 14/24

h.-yaman 8/05

[=6]

hatırlama Anımsama.

h. 3/06

[=1]

hava 1. Müzik, melodi.

h. 3/12, 20/05

h.+sı 10/37, 10/37, 10/37

2. Meteoroloji ile ilgili olayların bütünü.

h.+dan 11/08

[=6]

haya Er bezi.

h.+larını 10/44, 10/44

[=2]

hayat Bk. **hayat**

h.+ımız 4/05

[=1]

hayat (<Ar. ḥayāt) Yaşam.

h.+ı 13/01, 13/05

[=2]

hayaT Bk. **hayat**

h. 13/04

[=1]

hayır (<Ar. ḫayr) İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım.

h.+ı 21/07

[=1]

hayırlı Yararı, hayrı olan.

h.+sı 20/24

[=1]

haymana Hayvanların serbestçe salındığı çayırlık.

h.+ya 21/11

[=1]

hayvan At, eşek, katır gibi türlü hizmetlerde kullanılan yaratık.

h. 1/05, 5/09, 5/09

h.+a 2/15

h.+ı 21/06, 21/06

h.+ımız 5/12, 13/01

h.+la 5/12

h.+lāmız 5/09

h.+lar 5/09

[=11]

hayvancılıġ Evcil hayvanlara bakma ve yetiştirme işi.

h. 16/08

[=1]

hazırla- Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek.

h.-rdı 3/04

[=1]

hazırlan- Hazır duruma getirilmek.

h.-ır 3/16

[=1]

he Evet, değil mi?

h. 7/01

[=1]

héş Bk. **hiç**

h. 12/22, 12/28, 14/24

[=3]

heç Bk. **hiç**

h. 8/14

[=1]

hele Özellikle.

h. 2/03

[=1]

hem Açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz.

h. 10/19, 10/19, 10/26, 10/26

[=4]

hemen Çabucak.

h. 4/05

[=1]

hendē Bu, şu, o.

h.+ne 10/29

[=1]

heni Bk. **hanı**

h. 3/21, 7/02, 20/21

[=3]

hep 1. Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak.

h. 10/26, 12/11, 12/23, 20/02

h.+i 6/12

h.+ini 5/13

2. Sürekli olarak, her zaman, daima.

h. 10/16, 12/20

[=8]

hepisi Bk. **hepsi**

h. 22/11

h.+ni 7/05, 8/03, 16/19

h.+si 21/06

[=5]

hepsi Bütünü, tamamı, tümü, cümlesi, hep.

h. 3/21, 10/20, 12/23, 12/23, 19/05, 19/23

h.+ni 16/24, 20/02

[=8]

her Önüne geldiği ismin benzerlerini teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.

h. 3/19, 3/19, 3/21, 4/05, 5/14, 6/08, 6/19, 6/25, 7/05, 7/10, 7/10, 10/26, 10/44, 11/05, 12/14, 12/15, 12/22, 12/28, 13/11, 14/19, 17/12, 18/04, 19/05, 19/05, 19/20, 19/25, 20/01, 21/11

h.+i 10/44

[=29]

heř Bk. **her**

h. 3/16

[=1]

heral Herhalde.

h.+da 6/02, 6/16, 20/16

h.+ım 20/09

[=4]

herif Evin erkeği.

h. 5/13

[=1]

herkéz Bk. **herkes**

h. 6/02, 6/10, 6/10, 6/10, 6/10

[=5]

herkes (<Far. her + kes) İnsanların bütünü.

h. 20/03

[=1]

herkez Bk. **herkes**

h. 3/16, 3/16, 3/16, 3/22, 3/22, 12/15, 20/06, 21/06, 21/07, 22/16, 22/21

h.+e 3/16

h.+ē 3/16

h.+i 3/16, 8/04

h.+in 3/06, 12/11

h.+in içi 11/10

[=18]

hı Evet.

h. 3/14, 3/22, 4/03, 4/03, 10/41, 10/46, 20/03, 22/04

[=8]

hī Bk. **hı**

h. 1/16, 10/02, 10/09, 10/19, 10/44, 11/10, 16/08, 16/18, 19/11

[=9]

hıdırōlu Özel isim.

h. 21/05

[=1]

hınġ Tamamen dolu.

h.+ile (hınġ ıla zınġa) 10/44

[=1]

hiç 1. Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

h. 5/01, 5/01, 5/03, 5/05, 5/05, 5/05, 6/23, 10/19, 10/44, 16/19, 16/23, 17/06, 22/20

2. Soru cümlelerinde belirsiz bir zamanı anlatan bir söz.

3. Bir soruya açık bir cevap verilmek istenmediğinde cevap cümlesinin başına getirilen bir söz.

h. 6/22, 19/23, 20/15

[=16]

hile (<Ar. ḥīle) Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika.

h. 4/05, 7/02, 10/01, 10/37, 10/37, 20/22, 20/24

h.+yi 21/06

[=8]

hin Zaman, zamane.

h.+den kēri 4/06

h.+de 12/28

[=2]

hindi Şimdi.

h. 1/11, 1/11, 1/13, 1/15, 1/15, 1/15, 1/16, 2/01, 2/04, 2/05, 2/06, 2/06, 2/09, 2/09, 2/09, 2/10, 2/10, 2/14, 2/15, 3/09, 3/17, 3/19, 3/19, 3/21, 3/21, 3/23, 3/24, 3/24, 4/01, 4/05, 4/05, 4/06, 5/01, 5/05, 5/07, 5/09, 5/09, 5/11, 5/11, 5/11, 5/13, 5/13, 5/14, 5/14, 6/17, 6/19, 6/25, 7/01, 7/16, 7/16, 8/04, 8/05, 8/08, 8/08, 8/08, 8/09, 8/11, 8/11, 8/13, 9/01, 10/14, 10/16, 10/41, 10/44, 10/45, 10/46, 11/03, 11/07, 12/24, 13/04, 13/05, 13/09, 13/11, 13/11, 13/11, 14/01, 14/05, 14/19, 14/20, 15/03, 16/01, 17/10, 17/12, 19/05, 19/05, 19/06, 19/14, 19/16, 19/23, 19/23, 19/23, 19/25, 20/14, 20/15, 20/15, 20/18, 20/20, 20/20, 20/21, 20/21, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/25, 20/25, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/11, 22/13, 22/16, 22/20, 22/20, 22/20

h.+kî 2/01, 2/04, 2/04, 2/10, 2/10, 8/05

h.+kîbi (‿kîbi) 2/01, 2/03, 2/04, 3/07, 3/16, 6/04, 19/02, 20/19

h.+kîbi (hindi‿kîbi) 6/17

[=141]

hiş Bk. **hiç**

h. 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 12/20, 20/05, 20/21

[=7]

hiy Korku ifade eden bir söz.

h. 6/23

[=1]

hiye 1. Hayır. 2. Evet.

h. 3/19, 10/06, 20/25

[=3]

ho Şu, o (zamir).

h.+ḷḷařda 4/03

h.+llařı 20/24

[=2]

hoca Müslümanlıkta din görevlisi.

h. 14/12, 20/25

[=2]

hocă Tıp doktoru.

h.+ydı (ercan hocaydı) 4/06

[=1]

hor Hür, özgür biçimde.

h. 21/05

[=1]

hora Ora, şura, bura gibi yer gösterme edatı.

h. 5/13, 6/23, 10/44, 14/17

h.+da (horda) 8/05, 10/10, 12/11, 14/29, 14/33, 19/25, 21/07

h.+larda (hollarda) 1/13, 22/07

h.+m 21/08

h.+nın 13/15

h.+ya 3/04, 6/12

[=17]

horacāz Şuracık.

h.+a (horcāza) 10/26

[=1]

horacıḳ Bk. **horacāz**

h.+ıma (horacīma) 21/05

[=1]

horasan Özel isim (yer ismi).

h.+a 16/06

h.+dan 12/23, 12/23, 16/06

[=4]

hôle Şöyle.

h. 2/10, 2/12, 4/02, 4/05, 5/07, 5/13, 12/11, 12/11, 14/01, 14/05, 14/12, 14/18, 14/19, 14/19, 14/20, 19/06, 19/14, 19/23, 20/15, 21/04, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06

[=24]

hôlece Şöylece.

h. 22/09

[=1]

hörmet (<Ar. ḥurmet) Hürmet, saygı.

h. 20/24, 20/24

[=2]

höşmerim Isıtılarak, koyulaştırılan kaymak.

h. 6/23, 17/04

[=2]

hu İşaret sıfatı.

h. 2/01, 3/08, 5/14, 5/14, 21/04, 21/05, 21/06, 21/07, 21/08, 21/11, 22/04, 22/19

[=12]

hu İşaret zamiri.

h. 12/23, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06

h.+ḳadarcıḳ (huğadarcıḳ) 19/20

h.+llāda 8/06

h.+llaŕa ġadar 20/24

h.+na 12/22

h.+ndan 20/21

h.+nlar 21/05, 21/07

h.+nlara 14/15

h.+nları 21/06

h.+nu 21/05, 21/05, 21/07

h.+sun 21/06

[=19]

huncāz Şu kadarcık, şuncağız.

h.+ı 21/05

[=1]

hur- 1. Kına yakmak.

h.-allar 2/13, 7/16, 7/16, 13/09

h.-ar‿ıdıḳ 3/08

h.-ardıḳ 17/12

h.-maḳ 3/10

h.-maya 17/12

h.-ulur 3/08

h.-ulurdu 2/13

2. Sertçe bir yere ya da bir şeye vurmak.

h.-ar 2/13, 21/05

h.-arın 21/05

h.-duġça 12/11

3. Pişirilecek yemeği ya da pişirme araçını ateşe koymak.

h.-alım 22/21

h.-arız 9/05, 9/05, 14/18, 14/18

h.-dum 14/13

h.-muş 21/06

4. Damgalamak.

h.-ar 8/15

5. Birini silahla yaralamak ya da öldürmek.

h.-dular 10/07

6. İlaç niyetine bir nesneyi ya da karışımı tenine sürmek, onunla kaplamak.

h.-dum 14/13

7. Bağlamak**.**

h.-dum 21/11

[=25]

h.-çaycāz hur- 22/21

h.-ḳına hur- 2/13, 2/13, 3/08, 3/10

h.-ḳına+hur- 17/12, 17/12

[=7]

hura Bk. **hora**

h.+ya 20/17, 20/17

[=2]

hurma (<Far. ḫurmā) Bu ağacın tatlı meyvesi.

h.+ya 3/21

[=1]

īṇsan Bk. **insan**

ı.+ı 3/24

ı.+lān 19/05

[=2]

īsānlıġ İnsanın değerini, saygınlığını veren öz, insana yaraşır yaşama ve düşünme ilkesi, insanlık.

ı. 20/24

[=1]

īsan Bk. **insan**

ı. 10/35, 21/08, 22/07

[=3]

ıdāra İdare, geçim.

ı. 2/05

[=1]

ıhı İşte.

ı.+nı 21/07

[=1]

ılıd- Bk. **ılıt-**

ı.-ır 6/24

[=1]

ılıt- Hafif ısıtmak, ılıştırmak.

ı.-ırsın (ılıdırsın) 2/12

[=1]

ır Bağ, bahçe, tarla.

ı. 8/05

[=1]

ırāmadlıġ Bk. **ırāmatlıḳ**

ı. 12/13

[=1]

ırāmadlıḳ Bk. **ırāmatlıḳ**

ı.+ım (ırāmadlım) 8/01

[=1]

ırāmadlıḴ Bk. **ırāmatlıḳ**

ı. 2/04

[=1]

ırāmat (<Ar. raḥmet) Rahmet.

ı. ēle- 12/12

[=1]

ırāmatlıġ Bk. **ırāmatlıḳ**

ı. 5/13

[=1]

ırāmatlıḳ Rahmetlik. Merhum, merhume.

ı. 6/23, 6/23

[=2]

ırāt (<Ar. rāḥat) Rahat, insanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur.

ı.+ı 10/45

[=1]

ırāzı (<Ar rāżī) Razı, uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden.

ı. 12/23, 20/15, 21/05

[=3]

ıradıya (<Fr. radio) Radyo.

ı. 6/22

[=1]

ıraḳ Uzak.

ı. 8/04

[=1]

ırala- Sallamak.

ı.-madım 22/15

[=1]

ırasdıḳ (<Fr. élastique) Lastik, ayakkabı üzerine giyilen kauçuktan pabuç.

ı. 2/01

[=1]

ırbıġ Su kabı, ibrik.

ı. 21/07, 21/07

ı.+ı (ırbī) 21/07, 21/07

[=4]

ırza bēý Özel isim.

ı. 22/09, 22/09

[=2]

ısdanbol Bk. **istanbol**

ı.+da 3/21

[=1]

ısıcaḳ Sıcak. Havadaki yüksek ısı.

ı. 8/05

[=1]

ısıtma Sıtma hastalığı.

ı. 21/05

[=1]

ıspartă Isparta ili.

ı.+ya 4/06

[=1]

ıstanbol Bk. **istanbol**

ı.+a 3/04

ı.+da 3/05

ı.+dan 21/11

[=3]

ışık Bir yeri aydınlatmaya yarayan araç.

ı. 19/02

[=1]

i- 1. Cevher fiili (imek fiili), Türkçe'nin isimleri yüklem yapan ana yardımcı fiilidir.

i.-di (ـيدı) 5/13, 9/01

i.-di (ـıdı) 1/06, 1/06, 3/02, 3/19, 3/19, 3/21, 4/01, 4/05, 4/05, 4/05, 5/02, 5/09, 5/09, 5/09, 5/09, 5/12, 6/21, 6/25, 7/18, 8/03, 8/03, 8/04, 8/05, 10/07, 10/21, 12/09, 12/09, 12/10, 12/14, 12/20, 13/05, 13/11, 14/05, 14/12, 14/12, 14/19, 14/19, 14/19, 14/29, 19/02, 19/05, 19/06, 19/08, 19/09, 19/10, 20/15, 21/04,

21/04, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/08, 21/08, 22/09, 22/15

i.-di (‿ıdıḳ) 4/01

i.-di (‿ıdın) 8/03

i.-di (‿īdi) 12/22

i.-di (‿idi) 3/21, 10/44, 12/12, 12/13, 14/12, 16/02, 16/17, 16/19, 20/16, 21/07, 21/07

i.-di (‿idim) 19/07

i.-di (‿udu) 3/24, 4/01, 7/04, 7/04, 7/18, 8/06, 8/06, 10/16, 12/15, 12/20, 12/28, 15/01, 16/15, 16/17, 20/20, 21/05, 21/07, 21/07, 22/04, 22/04, 22/05, 22/15

i.-di (‿udun) 3/21

i.-di (‿yidi) 13/09

i.-di (‿yudu) 2/15

i.-di‿ıdı 10/44

i.-di‿üdüm 15/01, 15/03

i.-idi (‿ıdı) 1/06, 2/05, 2/05

i.-ir‿i̱di 9/03, 9/03

i.-miş (‿ımış) 6/23

[=114]

2. Türkçe'nin ana yardımcı fiili olarak fiillerin birleşik çekimlerini yapar.

-ar‿ıdı 9/06

-ar‿ıdıḳ 3/08, 5/09, 5/09, 22/02, 22/03, 22/04, 22/06, 22/06

-ar‿ıdıḲ 13/01

-di (‿ıdı) 9/04, 13/01, 13/01

-ecek‿idim 14/13

-er‿idi 2/13

-er‿idik 13/01, 13/01, 22/01, 22/01, 22/02, 22/04, 22/04, 22/09

-ır‿ıdıḳ 22/02, 22/07

-ir‿idi 2/15, 3/16, 17/12, 22/07, 22/07

-ir‿idik 2/01, 9/03, 22/02, 22/02

-mez‿idik 13/01

-r‿ĭdıḳ 9/06

-r‿ıdıḳ 7/14, 7/14

-r‿idi 2/04, 2/04, 10/38

-r‿idik 16/19, 16/19, 16/19, 17/04

-r‿idim 3/19, 9/01

-r‿idin 10/37, 13/05

-ur‿udu 12/11, 13/05, 13/09

[=52]

îsan Bk. **insan**

i. 12/22

[=1]

ibirām Özel isim.

i. 20/09

[=1]

iç 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

i.+i 11/10, 21/04

i.+inde 2/10, 2/10, 5/09, 8/06, 12/26, 13/03, 13/03

i.+ine 10/44, 16/19, 21/06

2. Akıl, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri.

i.+im 10/26, 10/26

[=14]

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.-elim 10/36

i.-elḷeř 3/16, 3/16

i.-er 6/22

i.-erdik 4/05

i.-eriz 18/02

i.-iyoduḳ 17/06

[=7]

içeri İç yüzeyde, iç bölümde olan.

i.+de (içerde) 19/20

[=1]

için 1. Özgü, ayrılmış.

i. 11/09, 15/06

[=2]

içü Bk. **için**

i. 21/11

[=1]

içün -den dolayı, -den ötürü.

i. 15/06

i.+(-tīmız içün) 15/06

[=2]

idāra Bk. **ıdāra**

i. ol- 17/04

[=1]

idirar (<Ar. İdrār) İdrar.

i. 10/44

[=1]

ihi Bk. **ıhı**

i. 14/24, 21/06, 21/06

[=3]

ihTiyarla- Yaşı ilerlemek, yaşlanmak, kocamak.

i.-dında 5/01

[=1]

ihTiyarlıḲ İhtiyar olma durumu, yaşlılık.

i. 5/01, 5/01

[=2]

iki Birden sonra gelen sayının adı.

i. 1/12, 3/16, 3/21, 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 5/12, 5/12, 9/01, 9/01, 10/05, 10/14, 10/24, 10/37, 12/10, 12/23, 14/01, 14/12, 16/11, 16/13, 19/23, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/08, 22/04, 22/11, 22/11, 22/15

i.+(iki yol) 17/12

i.+ay (ik‿ay) 19/09

i.+gün (ik‿ûn) 2/15, 21/06

i.+si 3/21, 8/04, 10/07

i.+sini 10/07

i.+sinin 8/02

i.+yük (ik‿ûk) 3/16, 6/09

i. (yirm‿iki) 12/03

[=43]

ikinci İki sayısının sıra sıfatı.

i. 10/01, 10/09

[=2]

ikindin İkindi vakti.

i. 2/14, 3/04

i.+ne 2/13

[=3]

ikişer İki sayısının üleştirme sayı sıfatı.

i. 3/05, 3/16, 3/22, 11/08

[=4]

ilāc (<Ar. İlāc) Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, em, deva, ilaç.

i.+ı at- 4/06

[=1]

ilāzım (<Ar. Lāzim) Gerekli.

i. 14/28

[=1]

ilanca Özel isim.

i.+lān 14/30

[=1]

ile Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz.

i. 3/05, 6/25, 10/44, 13/15

[=4]

ile Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.

i. 1/02, 1/03, 1/07, 1/08, 1/12, 1/13, 1/13, 1/13, 1/13, 2/09, 2/09, 2/15, 3/01, 3/04, 3/04, 6/17, 9/06, 9/06, 12/14, 13/01, 14/17, 16/04, 16/04, 19/01, 21/02, 22/02, 22/02, 22/04

i.+(-imiz ile) 15/05, 15/05

i.+n 8/05

[=32]

ilēn (<Far. Legen) Genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap.

i. 5/07

i.+i 5/07, 21/07

i.+lerde 12/18

i.+lere 5/07

[=5]

ileşber Çiftçi, rençper.

i. 20/06

[=1]

ileşberlig Bk. **ileşberliK**

i. 16/08

[=1]

ileşberliK Rençperlik.

i. 9/01

[=1]

ileyin Bk. **ilēn**

i. 20/15

[=1]

ilg Bk. **ilk**

i. 17/10

[=1]

ilibadı Bir çocuk oyunu.

i. 4/02, 4/03

[=2]

ilimon (<Rum. Limon) Bu ağacın sarı renkli, kabuğu kokulu, suyu ekşi meyvesi, sulu zırtlak.

i. 19/23

[=1]

ilk Zaman, sıra, yer ve önem bakımından ötekilerden önce gelen, son karşıtı.

i. 22/15

[=1]

ilkin Başta, başlangıçta, önce, iptida.

i. 12/10, 18/05

[=2]

ilkindin Bk. **ikindin**

i.+e ġadar 8/05

[=1]

imam (<Ar. imām) Cemaate namaz kıldıran kimse.

i. 19/23

[=1]

imḳan (<Ar. imkân) Olanak.

i. 21/07

i.+lar 19/20

[=2]

in- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek, varmak.

i.-dim 21/11

i.-er 9/03

[=2]

ince Ayrıntılı.

i. 14/21

[=1]

indir- Yüksekten bir şeyin inmesini sağlamak.

i.-i 2/12

i.-iyon 6/19

[=2]

inek Dişi sığır.

i. 6/21

i.+imiz (inēmiz) 9/03, 10/21

i.+ler 6/21

i.+leri 19/23

[=5]

insan (<Ar. insān) Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.

i.+lā 4/05

[=1]

ip İplik.

i. 21/07

[=1]

ipekli İpekten yapılmış veya içinde ipek bulunan (kumaş).

i. 3/24

[=1]

iresmen (<Ar. resmen) Kesinlikle, açıkça, kesin olarak.

i. 21/05, 21/05

[=2]

isaḳ Çavdır ilçesine bağlı bir köy.

i.+danıŋ 4/01

[=1]

isdé- Bk. **iste-**

i.-yene 12/22

[=1]

isde- Bk. **iste-**

i.-dilē 4/05

i.-diler 6/03

i.-mēyodum 21/04, 21/04

i.-mēyon 12/22

i.-medīn ġadar 3/04

[=6]

isTe- Evlenmek dileğinde bulunmak.

i.-yollā 12/22

[=1]

istanbol İstanbul ili.

i.+da 5/15

[=1]

iste- Gerekmek.

i.-rse 5/13

[=1]

iş 1. Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. 2. Sorun, konu, mesele, maslahat.

i. 2/13, 5/03, 5/03, 5/13, 6/08, 7/03, 8/02, 12/08

i.+i 12/08, 20/06

i.+imiz 12/08

i.+inde 8/01

i.+inne 8/01

i. lē 20/24

[=14]

iş- Bk. **iç-**

i.-dīne 10/19

i.-diK 8/04

i.-dileř 3/04

i.-mediler 10/37, 10/37

i.-mesin 16/19, 16/19

[=7]

işallah (<Ar. inşāʾe + allāh) Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse" anlamlarında dilek anlatan bir söz.

i. 10/15, 14/14

[=2]

işde 1.Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, ahacık, işte.

i. 2/02, 2/04, 2/04, 2/05, 2/05, 2/10, 2/15, 3/01, 3/04, 3/04, 3/05, 3/08, 3/16, 3/16, 3/16, 3/19, 3/21, 3/21, 3/22, 4/01, 4/01, 4/03, 4/04, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 5/05, 5/07, 7/01, 7/03, 7/03, 7/06, 7/13, 7/16, 7/19, 8/02, 8/04, 8/08, 9/05, 10/06, 10/07, 10/07, 10/15, 10/19, 10/19, 10/20, 11/05, 11/08, 11/08, 12/01, 12/02, 12/08, 12/14, 12/22, 12/22, 12/22, 12/23, 12/23, 12/27, 13/03, 13/05, 13/05, 13/05, 13/09, 13/14, 14/12, 14/32, 15/03, 15/04, 16/04, 16/16, 16/17, 16/19, 16/19, 16/20, 17/02, 17/05, 17/09, 17/13, 18/01, 18/01, 18/03, 18/04, 18/05, 18/05, 18/05, 19/01, 19/04, 19/05, 19/05, 19/06, 19/08, 19/09, 19/10, 19/11, 19/12, 19/14, 19/14, 19/15, 19/17, 19/20, 19/20, 19/23, 19/23, 20/02, 20/03, 20/03, 20/04, 20/07, 20/09, 20/12, 20/16, 20/25, 21/05, 21/07, 22/04, 22/04, 22/07, 22/11, 22/20, 22/20

2. Anlatılan bir sözün sonucuna gelindiğini gösterir.

i.+bu 1/01, 1/05, 1/08, 1/09, 1/11, 1/11, 1/12, 1/13, 1/15, 1/16, 5/13, 12/22, 22/21

3. Hani.

i.+ye 10/37

[=136]

işē- İdrar torbasında biriken sidiği dışarı atmak, çiş yapmak.

i.-cek 6/23

[=1]

işme İçmek işi.

i.+si 12/10

[=1]

iz Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare.

i.+i 21/06

[=1]

izet Özel isim.

i. 17/08

[=1]

izin (<Ar. iẕn) Bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade, ruhsat, icazet, mezuniyet.

i.+iyle (izniyle) 8/04

[=1]

ḳād (<Far. kāġaẕ) Bu yapraktan yapılmış, kâğıt.

ḳ.+dan 11/08

[=1]

ḳabaḳ Tüysüz, dazlak.

ḳ. (başı‿ābag) 21/05

[=1]

ḳabaḴ Bk. **ḳabaḳ**

ḳ. (yalıŋ‿ayaḳ baş‿ābaḴ) 2/01, 5/11

[=2]

ḳaç Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.

ḳ. 7/02, 20/05

ḳ.+ıdı 21/04

[=3]

ḳaç- Kendini göstermemek, rastlaşmamaya çalışmak.

ḳ.-allardı 1/15

ḳ.-ar 2/04

ḳ.-ardı 1/15

[=3]

ḳaçır- Zor kullanarak yanında götürmek.

ḳ.-dı 10/04

ḳ.-dılar 10/01, 10/02, 10/04

[=4]

ḳaçma- Kaçmak işi.

ḳ.-yı 1/15

[=1]

ḳadar (< Ar. ḳadar) Miktarda, derecede.

ḳ. 19/23

[=1]

ḳadarcıḳ Miktarın çok az olduğunu bildiren söz.

ḳ. 19/20

[=1]

ḳafa (<Ar. ḳafā) Kavrama ve anlama yeteneği, zekâ, zihin, bellek.

ḳ. 14/28, 20/21, 21/06

ḳ.+larımız 7/01

ḳ.+m 4/06, 7/02, 7/12, 14/24, 17/14

[=9]

ḳaḳ- 1. Kalkmak, hasta iyileşerek gezecek duruma gelmek.

ḳ.-amazsın 4/06

2. Oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmak, kalkmak.

ḳ.-ıP 20/24

3. İtmek, kakmak.

ḳ.-ıyon 20/07

[=3]

ḳaḳınç Öfke, kızgınlık.

ḳ.+ı (baş ḳaḳıncı) Başa kakmak. 2/04

[=1]

ḳaḷḳ- 1. Varlığı, hayatı son bulmak.

ḳ.-dı 20/18

ḳ.-tı 20/24

2. Göç etmek.

ḳ.-mışlā 12/23

[=3]

ḳaḷḲ- Bk. **ḳaḷḳ**

ḳ.-dıḳ 08/04

[=1]

ḳaḷḳmă Göç etme işi.

ḳ.+ya 12/23

[=1]

ḳaldır- 1. Katlanmak, tahammül etmek.

ḳ.-amazsın 4/06,

2. Bir konuyu tartışmaya kapatmak.

ḳ.-dım 12/22

3. Bulunduğu yerden almak.

ḳ.-amazsın 21/07, 21/07

ḳ.-dım 19/12

ḳ.-ıyon 13/04

[=6]

ḳalḲ- Bk. **ḳalḳ-**

ḳ.-madan 1/02

[=1]

ḳalḳ- 1. Hasta iyileşerek gezecek duruma gelmek.

ḳ.-dım 22/09

2. Varlığı, hayatı son bulmak.

ḳ.-Tı 17/12

3. Uyanarak yataktan ayrılmak.

ḳ.-arsın 2/07, 6/22

4. Oturma vaziyetinde bir iş yaparken o işi bırakıp dik duruma gelmek.

ḳ.-arsın 12/14

[=5]

ḳamıyon (<Fr. camion) Motorlu büyük yük taşıtı.

ḳ.+u 19/14

ḳ.+un 19/14

[=2]

ḳapad- Bir yeri işlemez duruma getirmek.

ḳ.-dılar 4/06

[=1]

ḳapı Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.

ḳ.+ya 19/12, 20/17

ḳ.+yı 6/23

[=3]

ḳaraca (yaḳuplar ḳaraca) Özel isim.

ḳ. 14/26

[=1]

ḳardeş Aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı.

ḳ.+imiz 15/02

[=1]

ḳarlı Üstünde kar bulunan.

ḳ. 14/22

[=1]

ḳasım (<Ar. ḳāsim) Yılın on birinci ayı, son teşrin, teşrinisani.

ḳ.+da 3/04

[=1]

ḳaş Bk. **ḳaç**

ḳ. 4/06

[=1]

ḳaşma Bk. ḳaçma-

ḳ. maşma 1/15

[=1]

ḳılorat Bir çeşit deterjan.

ḳ. 12/13

[=1]

ḳına (<Ar. ḥinnā) 1. Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz.

ḳ. 2/13, 3/09, 3/09, 3/09, 7/15, 8/06

2. Düğünden önceki gece kızın evinde gelinin parmaklarına kına yakılırken yapılan eğlence.

ḳ. 2/14, 7/02, 13/09, 18/05

ḳ.+mız 5/14

ḳ.+sı 18/05

ḳ.+ya 2/13

[=13]

ḳ. et- 3/24, 18/05

[=2]

ḳ. hur- 2/13, 2/13, 3/08, 3/10, 17/12, 17/12

[=6]

ḳ. yaḳ- 18/05, 18/05, 18/05

[=3]

ḳ. yan- 8/06

[=1]

ḳınacı Düğünlerde geline kına yakmaya gidenler.

ḳ. 2/13

[=1]

ḳınalḷa- Kına yakmak.

ḳ.-ř 3/09

[=1]

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ḳ. 6/10, 8/01, 8/04, 8/04, 10/05, 20/25

[=6]

ḳırḳ- Koyun, keçi vb. hayvanların tüylerini kesmek.

ḳ.-arsın 2/07

ḳ.-ılacāsa 2/07

[=2]

ḳırḳlıḳ Koyun tüylerini kesmekte kullanılan makas.

ḳ.+ı (ḳırḳlī) 6/23

[=1]

ḳısdır- Bk. **ḳıstır-**

ḳ.-mış 21/06

[=1]

ḳıstır- İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak.

ḳ.-īdıḳ 7/14

[=1]

ḳış Sonbaharla ilkbahar arasındaki soğuk mevsim.

ḳ.+ın 20/03

ḳ.+için 15/06

[=2]

ḳıyalıġ Bk. **ḳıyalıḳ**

ḳ. 12/22

[=1]

ḳıyalıḳ Kız isteme merasimi.

ḳ.+a (ḳıyalığa) 1/12

ḳ.+da (ḳıyalıġda) 1/12

[=2]

ḳoçaş Özel isim.

ḳ.+a 22/03

[=1]

ḳoḳ- Kokusu gelmek.

ḳ.-ar 14/17

[=1]

ḳonturul (<Fr. contrôle) Denetleme.

ḳ.+e 4/06

[=1]

ḳopuḳ hasan Özel isim.

ḳ. 10/38

[=1]

ḳorḳ- Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak.

ḳ.-du 6/23

ḳ.-ma 6/23

ḳ.-māyúdúna 6/23, 6/23

ḳ.-man 6/23, 6/23, 6/23

[=7]

ḳorḳuluḳ Tarla, bağ ve bahçelerde kuşların zarar vermesini önlemek için konulan, insana benzer kukla.

ḳ.+u (ḳorḳulū) 21/05

[=1]

ḳorḳuteli Antalya iline bağlı bir ilçe.

ḳ.+nden 8/04

[=1]

kē- Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek, giymek.

k.-cesin 5/14

k.-dik 2/01, 5/14

k.-dim 6/23, 20/20, 20/20, 21/07, 21/07

k.-disem 21/07, 21/07, 21/07

k.-lecek 5/14

k.-lir 5/14

k.-miş 2/01, 6/23, 6/23

k.-mişler 2/01

k.-yo 20/24

k.-yollar 7/17

k.-yoz 5/14, 5/14

[=21]

kēdir- Giydirmek.

k.-ilerdi 7/19

k.-illēdi 20/21

[=2]

kēgi Giyecek, elbise.

k. 2/01

[=1]

kēl- Giyilmek.

k.-iyorudu 7/17

[=1]

kēri Sonra, geri.

k.+(-dan kēri) 1/05, 1/11, 3/21, 5/07, 6/22, 6/22, 7/19, 8/04, 8/04, 9/01, 12/10, 12/10, 13/11, 14/12, 15/03, 19/23, 21/07, 21/07, 22/20

k.+(-den kēri) 4/05, 4/06, 9/01, 9/01, 9/01, 9/01, 20/25, 21/05

[=27]

kērim Bk. **kēri**

k.+(-dan kērim) 16/06

[=1]

kēý- Bk. **kē-**

k.-dik 14/09

k.-dim 14/08, 19/10

k.-įlmezdi 12/05

[=4]

kelem (<Ar. kelām) Söz.

k. 11/08

[=1]

kemig İnsanın ve omurgalı hayvanların çatısını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı.

k. 6/01, 6/02, 6/02, 16/24

k.+i (kemî) 6/01

[=5]

kenar (<Far. kenār) Yan.

k.+a 19/14

[=1]

kendi İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat.

k. 3/21, 6/21, 13/01, 13/01, 13/01, 13/01

k.+cēzim 8/02

k.+gibi (kendį‿bi) 10/19

k.+leri 20/04

k.+m 13/05

k.+miŋ 5/05

k.+miz 2/03, 5/06, 5/06, 5/06, 15/06, 20/07

k.+mize 13/01

k.+n 21/07

k.+ne (kendi kendine) 18/04

k.+si 1/13

[=21]

kepez Antalya ilinde bir semt ismi.

k.+de 10/44

[=1]

keřziben Özel isim.

k. 21/05

[=1]

kere (<Ar. kerre) Kez, yol, defa, sefer.

k. 4/06, 4/06, 5/13, 5/13

[=4]

kerim (yörük kerim ā) Özel isim.

k. 21/05

[=1]

kerim ā Özel isim.

k. 21/05

k.+m 2/04

[=2]

kes- 1. Hayvanın başını gövdesinden ayırmak, boğazlamak.

k.-diK 8/04

k.-ecēz 21/04

k.-ellēdi 20/19, 20/19, 20/19

k.-er 3/16

k.-erdi 3/04

k.-erin 3/19

k.-eriz 3/16

k.-erse 17/06

k.-ersin 2/10

k.-ilir 8/08

k.-ilirdi 8/08

2. Geçişi önlemek.

k.-ib 20/24

3. Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak.

k.-dik 2/01

k.-ivi- 21/06

[=16]

kese (<Ar. kīse) İçine yenecek madde konulan kumaştan küçük torba.

k.+lēnize 5/11

k.+lere 18/02

k.+ye 2/12

[=3]

kesil- Kesme işi yapılmak.

k.-di 10/04

[=1]

keşgeg (<Far. keşkek) İyice dövülmüş buğdayın uzun süre kaynatılmasıyla yapılan bir yemek.

k. 2/14, 17/10

k.+i (keşgē) 2/13

[=3]

k. (‿ez) 2/13

[=1]

k. dô- 2/13, 2/14

[=2]

k. ez- 2/13

[=1]

key- Bk. **kē-**

k.-eller 7/19

k.-erdi 3/24

k.-ilirdi 12/06

[=3]

ki Far. Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz.

k. 20/05, 21/05

[=2]

kîbi Bk. **gibi**

k. 2/01, 2/03, 2/04, 3/07, 3/16, 3/19, 6/04, 6/17, 19/02, 19/23, 20/19

[=11]

kibi Bk. **gibi**

k. 13/15

k.+n 3/04

[=2]

kilim (<Far. gilīm) Döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokuma.

k. 14/05

k.+ler 14/05

[=2]

kilo (< Fr. kilogramme / kilo < Rum. khilioi: kilo) Kilogram.

k. 14/01

[=1]

kim Hangi kişi, anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.

k. 3/11, 5/13, 6/23, 7/02, 10/35, 11/08, 14/02, 20/20, 21/09, 21/10, 22/19, 22/21

k.+e 12/22, 12/22

k.+i 22/14

k.+ise 21/04

[=16]

kimi Birtakımı, bazısı, kimisi.

k. 6/23, 21/07, 21/07

k.+ni 21/07

k.+si 12/24, 12/24

[=6]

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

k.+ye 12/22, 21/07

[=2]

kirpit (<Ar. kibrīt) Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek birleşimde olan küçük tahta veya karton parçası.

k.+in 7/14

[=1]

kişi Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer.

k. 12/11

[=1]

kitap (<Ar. kitāb) Herhangi bir konuda yazılmış eser.

k. 10/30

[=1]

kô Bk. **köy**

k. 12/10, 17/10, 18/05

k.+de 3/04, 12/10, 12/10, 15/04, 18/04

k.+dē 3/24

k.+den 3/16, 14/01

k.+deyiz 12/22

k.+lerde 3/16

k.+müz 12/15

k.+nde (saḳ kônde) 4/01

k.+nden (saḳ kônden) 4/01

[=16]

kôlü Bk. **köylü**

k. 3/04

k.+sünüz 20/09

[=2]

kök Bir kimseyi bir yere bağlayan manevi temel güçlerin bütünü.

k.+ü 16/06, 16/06

[=2]

köme Küme, yığın, topluluk.

k. 12/11

[=1]

köpek Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan.

k.+in (köpēn) 12/10, 12/10

[=2]

kör (<Far. kūr) Görme engelli.

k. 16/19

[=1]

k. döğüş Aynı şeyi gerçekleştirecek kimselerin birbirinden habersiz ve birbirini engelleyecek biçimdeki düzensiz çabaları. 12/20

[=1]

k. ol- 6/23

[=1]

körlüg Gerçeği görememe durumu.

k. 21/07

[=1]

körpü Köprü, herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının, başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kâgir, beton veya demir yapı.

k.+nün 10/44

[=1]

kötü 1. İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoşa gitmeyen, fena, iyi karşıtı.

k. 2/02, 10/18, 10/43, 20/24

k.+ydüm 10/17

2. Korku, endişe veren.

k.+ymüş 10/41

[=6]

k. (eyį kötü) 2/05

[=1]

k. (eyi kötü) 21/07

[=1]

kötû Bk. **kötü**

k.+n 21/07

[=1]

kötülüg Kötü olma durumu, kemlik, şer.

k. 21/07

[=1]

köw Bk. **köy**

k.+e 14/01

[=1]

köy (<Far. kūy) Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri.

k. 12/20

k.+ümüzün 18/05

[=2]

köylü Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan.

k.+yüz 14/27

[=1]

kühēlen (<Ar. kuḥeylān) Soylu Arap atı.

k. 3/19

[=1]

kül Yanan şeylerden artakalan toz madde.

k. 6/25, 12/11

k.+ile (kül üle) 6/25

k.+ün 9/06

k.+ünü 12/11

[=5]

küllü İçinde veya üzerinde kül bulunan.

k. 6/25, 9/06, 9/06, 21/06

[=4]

külo Bk. **kilo**

k. 12/18, 12/18

[=2]

külteli Varlıklı, zengin.

k. 12/23

[=1]

kütük Kalın ağaç gövdesi.

k. 11/08, 12/28, 12/28

[=3]

İakin (<Ar. lakin) Ancak.

l. 21/11

[=1]

la Kaba olarak ey anlamında bir hitap.

l. 21/06

[=1]

laf (<Ar. lāf) Söz, lakırtı.

l. 14/32

[=1]

l.+dāmış (laf lafda) Gerçeği saklamak, ağız birliği yapmak. 21/06

[=1]

lamba Rum. Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet.

l. 6/23

l.+sında 19/02

[=2]

lira İta. Yüz kuruş değerinde Türk para birimi, teklik.

l.+ya 21/07

[=1]

löküs Lüks lambası.

l. 19/02

[=1]

mālé (<Ar. mālī) Maliyeye ilişkin, maliye ile ilgili.

m. 3/05

[=1]

māni (<Ar. māʿnī) Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiiri.

m. 3/17, 17/13

[=2]

makine (<İta. macchina) Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar, dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü.

m.+de 18/02, 19/23

m.+den 9/05

m.+si 20/11

m.+ya 22/02

[=5]

mal (<Ar. māl) 1. Büyükbaş hayvan.

m. 3/04, 3/16, 3/16, 7/04, 15/01, 19/14, 20/02, 21/07

m.+ı 3/04, 3/16, 12/10

m.+ımız 2/05, 12/08

m.+ile (mal ıla) 3/04

m.+ḷa maşatıla 3/01

m.+lān 8/05

m.+lara 12/08

m.+ları 3/04, 8/05, 19/23

[=20]

malcı Mal alıp satan kimse.

m. 3/16

m.+ydıḳ 3/01

m.+ydıḲ 3/16

[=3]

mani Bk. **māni**

m. 20/05

[=1]

masal (<Ar. meṣel) Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

m. 3/17, 3/18, 19/03

m.+ı 14/23, 22/14

m.+ı musalı 22/14

[=6]

maşaġat Bk. **maşat**

m.+ı 12/10

[=1]

maşala (<Ar. meşʿale) Ucunda, alev çıkararak yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek.

m. 13/09, 13/09, 13/09, 13/09, 13/09

[=5]

matamatik (<Fr. mathématique) Orta dereceli ve yüksek okullarda öğrencilere biçim, sayı ve çoklukların yapıları, özellikleri ve aralarındaki bağıntılar üzerinde uygulamaya dayalı olarak belli bilgi ve anlayışları kazandırmak amacıyla okutulan ders.

m.+de 3/21

[=1]

maya (<Far. māye) Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde.

m. 2/12

[=1]

mayala- Maya koymak, içine maya karıştırmak.

m.-rdıḳ 5/07, 9/03

[=2]

mayıs Rum. Yılın beşinci ayı.

m. 18/01

[=1]

mēmed Özel isim.

m. 13/13, 13/15, 22/19

[=3]

mēmed alı Özel isim.

m. 17/08

[=1]

mēmur (<Ar. meʾmūr) Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse, görevli.

m. 13/15, 13/15, 13/15

[=3]

m. ol- 1/11

[=1]

mēşur (<Ar. meşhur) Ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen.

m.‿udu 12/15

[=1]

mecubur (<Ar. mecbūr) Herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan.

m. 12/23

[=1]

meḳan (<Ar. mekân) Yer, bulunulan yer.

m. bağla- 21/11

[=1]

meken Bk. **meḳan**

m. 10/17

[=1]

mekine Bk. **makine**

m.+ler 14/03

[=1]

melez (<Ar. meles) Katışık, karışık.

m.+iz 21/07

[=1]

m. ol- 21/07

[=1]

mercimeg Bk. **mercimeK**

m. 19/23

[=1]

mercimeK (<Far. merdumek) Bu bitkinin, besin değeri yüksek, ufak, kırmızı, sarı veya yeşil, yuvarlak ve yassıca tohumu, yasmık.

m. 19/23, 19/23

[=2]

merkep (<Ar. merkeb) Eşek.

m.+i (merkebi) 1/10

m.+ile (merkeb ile) 1/02, 1/02

[=3]

mermer Ar. Bu taştan yapılmış.

m.+idi 14/12

[=1]

meselā (<Ar. meṣelā) Söz gelişi.

m. 20/20, 20/24, 20/25

[=3]

mesele Bk. **meselā**

m. 1/12, 1/13

[=2]

meşur Bk. **mēşur**

m.+umuz 17/10

[=1]

mezer (<Ar. mezar) Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt.

m.+ine 3/21

[=1]

mezerlik Mezarların bulunduğu yer, kabristan, gömütlük, sinlik, tahtalıköy, mezaristan, bamyaratlası, mezarlık.

m.+le (mezerlîle) 22/20

[=1]

mı Soru edatı.

m. 1/09, 5/09, 5/11, 5/11, 5/13, 5/13, 6/02, 6/23, 8/09, 10/27, 10/42, 10/44, 11/02, 11/08, 12/07, 12/08, 12/11, 12/17, 12/20, 12/22, 12/22, 12/22, 12/24, 14/25, 14/29, 14/30, 16/03, 17/16, 19/05, 19/16, 19/17, 20/02, 20/02, 20/09, 20/10, 20/16, 22/01, 22/19

m.+n 2/02, 6/23, 10/44, 11/05, 19/06

m.+ydı 21/07

m.+yız 19/15

m.+yin 3/06

[=46]

mī Bk. **mı**

m.+dı 21/07, 21/07

[=2]

mıhtar (<Ar. muḫtār) Köy ve mahallenin yasalarla belirtilmiş işlerini yürütmek için o köy veya mahallede oturanların seçtikleri kimse, köy muhtarı, mahalle muhtarı.

m. 3/19

[=1]

mıhtarlıḳ Muhtarın görevi veya makamı.

m. et- (mıhtarlığ‿eddi) 21/07, 21/07

[=2]

mıŋār Bk. **mıŋar**

m.+ın 12/10

[=1]

mıŋar Pınar, çeşme.

m. 3/04, 12/10, 21/07

m.+ın 12/10, 21/05

[=5]

mısa Özel isim.

m. 21/05

m.+nın 3/21

m.+ya 12/22, 12/22

[=4]

mısadava Özel isim.

m. 13/13

m. agam 21/05

m. ēmmi (mısd‿ēmmi) 21/06, 21/06

[=4]

mısır Bk. **misir**

m.+lar 19/05

[=1]

mısmıl Temiz, derli toplu, iyi, güzel, sağlam.

m. 5/11, 5/11

[=2]

mi Bk. **mı**

m. 1/10, 3/19, 4/04, 5/14, 6/02, 6/03, 6/04, 7/10, 7/14, 10/29, 10/40, 10/44, 11/03, 11/05, 12/08, 12/15, 12/22, 12/26, 12/28, 13/12, 16/02, 16/19, 16/19, 16/20, 17/16, 19/23, 19/24, 20/19, 20/19, 20/20, 20/20, 20/24, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/08, 21/11, 22/15

m.+di 21/07

m.+din 6/23

m.+n 2/02, 5/12

[=43]

mī Bk. **mı**

m.+di 8/05, 15/03, 15/03, 18/01

[=4]

milḷetvekili Anayasaya göre millet meclisine seçimle giren millet temsilcisi, mebus, parlamenter, vekil.

m. 3/05

[=1]

millet Ar. Bir yerde bulunan kimselerin bütünü, herkes.

m.+in 8/06

[=1]

min- Bir yere gitmek için bir taşıtta yer almak.

m.-dînde 2/15

m.-iyo 2/14

m.-iyon 6/19

[=3]

mis (<Ar. misk) Güzel.

m. 5/06

[=1]

misir (<Ar. mişr) 1. Buğdaygillerden, gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık 2 metre olabilen, erkek çiçekleri tepede salkım durumunda, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında koçan biçiminde olan bir kültür bitkisi.

m. 3/16, 9/05

m.+i 3/16

m.+iŋ 3/16

2. Mısır ülkesi.

m.+e 3/19

[=5]

mor Bu renkte olan.

m. 16/17, 16/19

[=2]

morar- Herhangi bir sıkıntı, darbe veya hastalıkla vücudun bir yeri mor renk almak.

m.-mış 10/44, 10/44

[=2]

motor Bk. **motur**

m.+ile (motur ıla) 2/15

[=1]

motur (<Fr. moteur) Traktör.

m. 2/15, 22/04

m.+a 6/19

m.+ile (motur ula) 2/09, 2/09

[=5]

mu Bk.**mı**

m. 2/12, 3/19, 3/20, 7/08, 8/05, 10/01, 11/01, 12/22, 12/28, 13/10, 14/17, 20/21

m.+sunuz 12/24

[=13]

mú Bk.**mı**

m. 6/25

[=1]

músāfir (<Ar. musāfir) Konuk.

m.+lerimize 9/05

[=1]

mucādala (<Ar. mucādele) Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım.

m.+yla 10/07, 10/15

[=2]

muddalibgil Muttalip ve ailesi anlamında.

m.+in 4/06

[=1]

mudluca Özel isim (yer ismi).

m.+nın 21/06

[=1]

muhtar Bk. **mıhtar**

m. 19/23

[=1]

mü Bk. **mı**

m. 10/05, 19/02, 20/25

m.+ydü 8/08

[=4]

mücüde (<Far. mujde) Sevindirici haber verileceği zaman söylenen bir söz.

m. 21/05, 21/05

[=2]

m. et- 21/05

[=1]

mücüdeci Sevindirici haber veren kimse.

m. 21/04, 21/05

[=2]

müdür (<Ar. mudīr) İdare eden, yöneten.

m. 21/07

m.+e 21/07

[=2]

müdürōlu Özel isim.

m. 21/06

[=1]

müşēvir (<Ar. muşāvir) Danışman.

m.+i 3/05

[=1]

nāl Bk. **nasıl**

n. 5/14, 7/15, 13/05, 14/01, 14/28, 20/19, 20/19, 20/21

[=8]

nāmıs (<Ar. nāmūs) Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet.

n.+ımız 21/05

[=1]

nāp- Ne yapmak analmaında bir söz.

n.-alım 3/01, 3/04, 3/21

[=3]

narin Özel isim.

n. 13/15

[=1]

nāsib (<Ar. naṣīb) Birinin payına düşen şey.

n. 18/04

n.+de 18/04

[=2]

n. et- 12/02

[=1]

namaz (<Far. namāz) İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat.

n. 14/12

n.+ı 12/22, 14/12

[=3]

n. ġıl- 20/07

[=1]

nana (<Ar. naʿnaʿ) Bu bitkinin kurutulmuş yapraklarından elde edilen baharat.

n.+sını 19/23

[=1]

narenciye (<Far. nārenc + Ar. -iyye) Turunçgiller.

n.+ydi 19/23

[=1]

narin Özel isim.

n. 13/13

[=1]

nasıl (<Tür. ne + Ar. aṣl) 1. Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz. 2. Bir hareketin yapılış biçimine duyulan şaşkınlığı belirten bir söz.

n. 2/03, 5/14, 6/03, 15/01, 17/05

n.+dı 3/08

[=6]

nasib Bk. **nāsib**

n. ol- 12/22, 12/22

[=2]

nazar (<Ar. naẓar) Belli kimselerde bulunduğuna inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğine inanılan uğursuzluk, göz.

n. 12/30

[=1]

nazif ā Özel isim.

n.+gibi 10/43

[=1]

ne 1. Daha, başka.

n. 3/05, 3/18, 3/19, 3/22, 3/22, 3/24, 5/11, 5/11, 8/01, 8/13

n.+ġadař 8/05

2. Hangi ya da hangi şey.

n. 3/11, 5/14, 6/01, 6/23, 7/03, 8/04, 10/25, 10/26, 10/44, 10/45, 11/02, 11/03, 11/05, 12/01, 12/14, 14/17, 14/24, 15/06, 16/01, 17/06, 18/05, 19/16, 19/23, 20/15, 20/20, 20/20, 21/06, 21/07, 21/07, 21/08, 21/09, 21/11, 21/11, 21/11, 22/19

n.+de 5/16

n.+ye 5/07

n.+yidi 13/09

n.+yile 5/12, 5/12

n.+yle 3/19

4. Her şey.

n.+ler 19/20, 21/05

5. Her ikisi de değil anlamında bir söz.

n. 5/03,5/03, 5/03, 5/03, 5/05, 5/05, 5/05, 10/19, 10/19, 10/19, 16/02, 16/02, 21/06

n.+yise 2/15

n. (neyse ne) 21/06, 21/07

6. Şaşma veya abartı bildiren bir söz.

n. 10/44, 16/24, 19/09

n.+yimiş 5/13, 5/13

[=74]

nē 1. Niye, niçin?

n. 19/09, 21/06, 21/08

2. Nedir?

n. 2/04, 2/04

[=4]

nēd- Ne etmek.

n.-ecēn 5/01

n.-ecēsin 9/01

n.-elim 10/32

[=3]

nērdé Bk. **nerede**

n. 4/05, 4/05

[=2]

nēýę Bk. **neye**

n. 10/45

[=1]

néden Bk. **neden**

n. 9/01

[=1]

nérde Bk. **nerede**

n. 10/31

[=1]

ned- Bk. **nēd-**

n.-cēn 5/14, 19/23, 20/07

n.-cen 20/02

n.-elim 15/04

[=5]

neden

n. 12/22

[=1]

nedense Bilinmeyen, belli olmayan bir sebep dolayısıyla, her nedense.

n. 10/35

[=1]

nene Nine.

n. 4/05

n.+m 5/05, 5/14, 12/20, 14/01, 14/02, 14/04, 14/07, 14/12, 14/23, 16/03, 20/18, 21/05, 21/06, 21/08

n.+n 5/13

[=16]

nenē Bk. **nene**

n.+n 8/05

[=1]

nenecik Nine kelimesinin sevgiyle ifadesi.

n.+im (nenecīm) 19/09

[=1]

nenni Bk. **ninni**

n. 16/17, 16/17

[=2]

nere Hangi yer?

n. 5/03, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06

n.+de (nerde) 22/14

n.+den (nerden) 5/12

n.+ye 21/06

[=8]

nerede 1. Hangi yerde?

n. (nerde) 2/01, 2/01, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 14/10, 20/23, 21/07

2. İmkânsız, anlamında kullanılan bir söz.

n. (nerde) 5/14, 20/16, 22/07, 22/14

[=14]

nereli Hangi yerli?

n. 11/04

[=1]

ney Bk. **ne**

n. 20/09, 21/06

n.+idi 16/02, 16/17, 16/19, 21/07, 21/07

[=7]

neye Niye?

n. 21/07, 21/11

[=2]

neyse Konuyu kapatalım, uzatmayalım, her ne ise, anlamında kullanılan bir söz.

n. 21/06

n. ne 21/06, 21/07

[=3]

nışan (<Far. nişān) Evlenmek üzere birbirine söz verme, nişanlanma.

n. 1/12

[=1]

nışanlı Evlenmek için söz verip yüzük takmış olan kimse, adaklı, nişanlı.

n.+m 1/15

n.+ydım 10/04

[=2]

nīsan (<Ar. nīsān) Yılın dördüncü ayı, april.

n.+ın 3/04

[=1]

nikehle- Nikâhlamak, evlendirmek.

n.-diler 22/11

[=1]

nikehlen- Nikâhlanmak, evlenmek.

n.-diK 10/04

[=1]

ninni Bebeklerin uyumasına yardımcı olmak için söylenen türkü.

n. 16/16

[=1]

nisan Bk. **nīsan**

n. 18/01

[=1]

nişan Bk. **nışan**

n. 9/01

[=1]

nişle- Ne iş yaparım, anlamında bir söz.

n.-rin 20/04

[=1]

nōl- Ne olmak.

n.-acaḴ 5/01

[=1]

noɧd Bk. **nohud**

n.+undan 14/17

[=1]

nohud (<Far. noḫūd) Bu bitkinin bol nişastalı, yuvarlak tanesi.

n. 19/23

n.+unu 12/18

[=2]

nol- Bk. **nōl-**

n.-caḳ 20/13

[=1]

nur (<Ar. nūr) İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık.

n.+da 12/23

n.+lāda 20/09

[=2]

nurcan Özel isim.

n. 6/07

[=1]

nurten Özel isim.

n. 21/08

[=1]

nühus (<Ar. nufūs) Ortak bir özellik gösteren kimselerin bütünü.

n.+unu 19/05

[=1]

o İşaret sıfatı.

o. 4/06, 5/07, 5/08, 5/14, 5/14, 6/22, 8/08, 8/09, 10/44, 12/10, 12/11, 12/27, 12/27, 13/11, 14/05, 16/13, 20/04, 20/16, 20/18, 20/20, 20/21, 20/24, 21/04, 21/06, 21/07, 21/07, 22/04, 22/19

o.+ġadar 15/06

o.+ġadař 16/20

[=30]

o 1. İşaret zamiri.

o. 5/11, 6/25, 13/11

o.+ŋa 16/02

o.+na 20/25

o.+ndan 6/23, 16/24

o.+ndan kēri 5/07, 12/10, 12/10

o.+nlā 20/18, 20/18

o.+nları 15/04

o.+nūla 10/14

o.+nú 5/07

o.+nuŋ 2/10, 2/10, 8/05, 8/05, 12/10, 19/14

o.+yudu 2/15

2. Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz.

o.+nu 4/05, 5/07, 5/07, 5/12, 5/12, 5/12, 5/13, 6/23, 12/28

o. 8/01, 8/05, 8/05, 12/22, 21/06

o.+nlar 17/09

o.+nun 5/05, 16/13

o.+nuŋ 5/05, 20/09

[=41]

ōlaġ Oğlak, keçi yavrusu.

ō. 21/05, 22/15, 22/20

[=3]

ōlan Oğlan, erkek çocuk.

ō. 4/05, 5/05, 5/05, 5/05, 8/06, 10/42, 12/28, 13/09, 14/09, 16/13, 16/13, 17/12, 19/05, 19/23, 20/21

ō.+ın 2/13, 16/13, 19/23

ō.+lān 22/21

ō.+lar 10/19

[=20]

ōl Bk. **ora**

ō.+lḷarda 4/05

[=1]

ōn Bk. **on**

ō. 5/07, 5/07, 7/05, 21/04, 21/04, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07

[=9]

ōnăş- Bk. **oynaş-**

ō.-ırdıḳ 4/02, 4/03

[=2]

ōnaş- Bk. **oynaş-**

ō.-ılırdı 6/01, 6/01, 6/02

ō.-ırdıḳ 6/01

[=4]

ōy Çeşitli duyguları anlatmak için kullanılan bir seslenme sözü.

ō. 5/10

[=1]

ōýnăş- Bk. **oynaş-**

ō.-ırdıḳ 4/03

[=1]

ōýneş- Bk. **oynaş-**

ō.-dik 4/01

[=1]

ocaġ Bk. **ocaḳ**

o. 13/09

[=1]

ocaḳ 1. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer.

o. 14/21

o.+ın (ocān) 6/23

[=2]

ocaḳlıġ Ateş yakılan yer, ocak.

o.+dan 10/22

[=1]

odalı Herhangi bir sayıda odası olan.

o. 22/18

[=1]

odun Yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç.

o. 3/08, 6/09, 12/14

o.+a 1/10, 12/14

o.+la 3/16

o.+lar 6/17

o.+unna 8/01

o.+unnan 8/02

[=9]

odunculuḳ Odun kesme ve satma işi.

o.+unla (odunculunla) 8/04

[=1]

of Sıkıntı, bezginlik, usanç, acı, yorgunluk vb. duyguları belirten bir söz.

o. 12/13

[=1]

oğul Erkek evlat.

o.+u (ōlu) 5/05, 5/05, 10/41, 20/09, 22/04

o.+um (ōlum) 3/04, 3/05, 3/19, 3/19, 3/21, 3/21, 3/21, 3/21, 10/09, 10/19, 10/26, 10/26, 10/26, 10/26, 10/44, 10/44, 14/12, 14/12, 14/12, 16/19, 21/05

o.+um (oğlum) 8/04

o.+umu (ōlumu) 14/12, 16/19

o.+umula (ōlumula) 8/02

o.+umuŋ (ōlumuŋ) 5/05

o.+umuz (ōlumuz) 4/01

o.+umuzu (ōlumuzu) 13/05

o.+un (ōlun) 10/44

[=34]

oh Sevinç, beğenme, hayranlık, rahatlama vb. duyguları belirten bir söz.

o. 4/01, 4/01, 11/03

[=3]

oḳu Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı.

o. 7/13, 7/14

[=2]

oḳū- Bk. **oḳu-**

o.-cāz 17/16

o.-yon 5/14, 5/15, 5/16

[=4]

oḳu- 1. Bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görmek.

o.-du 3/21, 3/22, 13/15, 13/15, 13/15, 13/15

o.-dular 3/21, 3/22

o.-madıḳ 3/01

o.-yamadı 13/15

o.-yamadım 3/22

o.-yon 10/31

2. Şarkı, türkü, şiir, kitap vb.ni sesli olarak veya ezgi ile söylemek.

o.-llā 12/28, 20/25

o.-yān 17/16

[=15]

oḳud- Okumasını, öğrenim görmesini sağlamak.

o.-madı 3/22

[=1]

oḳul Her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer, mektep.

o.+a 6/01, 10/29, 10/29, 19/06

o.+dayḳa 19/08

o.+unda 13/15

[=6]

oḳuḷ Bk. **oḳul**

o. 3/01

[=1]

oḳuma Okumak işi, kıraat.

o.+ya 3/16

o.+yı 3/18

[=2]

oḳun- Okuma işine konu olmak.

o.-ceK 20/25

o.-ur 11/01, 11/01

[=3]

oḳu- Bk. **oḳu-**

o.-lla 12/28

[=1]

ol- 1. Gerçekleşmek veya yapılmak.

o.-an 3/16

o.-cādı 10/04

o.-du 3/16, 3/16, 3/16, 3/16

o.-du 5/09, 5/09**,** 5/10, 9/01, 13/05, 13/09, 14/01, 16/11, 18/04, 18/05, 19/05, 19/05, 19/09, 20/06

o.-dūnda 13/09

o.-māyo 2/11

o.-mazdı 5/10, 5/10, 8/06

o.-mazsın 4/06

o.-muşlar 12/24

o.-ur 2/13, 13/09, 13/10, 13/10, 13/10, 13/10, 14/17, 18/02, 18/05, 18/05, 18/05, 18/05, 18/05

o.-ur‿udu 13/05, 13/09

o.-urdu 2/13, 5/07, 5/13, 6/02, 6/02, 6/23, 8/06, 8/06, 11/07, 11/10, 12/06, 12/06, 12/08, 13/09, 13/09, 15/05, 15/05, 17/11, 20/20, 20/20, 20/20, 20/20, 20/20, 20/21

o.-urdun 8/06

o.-ursa 20/21

o.-uyo 2/14, 9/01, 20/03

2. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak.

o.-acāz 10/14

o.-amadı 13/15, 13/15

o.-casın 5/17

o.-du 3/21, 13/15, 19/23

o.-duḳ 1/11

o.-dular 10/14, 10/20

o.-dum 5/03

3. Yaklaşmak, gelip çatmak.

o.-ur 2/07

4. Herhangi bir durumda bulunmak.

o.-acaḳ 10/05

o.-du 4/06, 4/06, 4/06

o.-dūmda 20/15

o.-duḳ 8/02, 10/02, 10/07, 13/01, 13/04, 16/24, 21/07

o.-ub 2/05, 20/02

5. Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

o.-acaḳ 14/28

o.-du 12/18, 13/09, 19/05, 21/02, 21/04, 21/07, 21/07

o.-ma 8/09, 12/08, 19/05

o.-madıḳ 5/01, 5/05, 5/05

o.-madıydı 10/07

o.-maz 19/06

o.-sa 3/19, 4/06, 5/03, 5/07, 10/20, 20/02, 20/04, 21/07

o.-ubbālar 22/21

o.-up 10/20

o.-ur 12/11, 14/20, 20/02, 20/02

o.-ur‿udu 12/11

o.-urduḳ 12/11, 17/04

o.-uyon 19/14

o.-uyor 10/35

o.-uyoz 13/15

6. Geçmek, tamamlanmak.

o.-du 7/02, 8/01, 10/11, 20/21, 20/24, 21/06

o.-dūnda 6/23

o.-dum 20/07

o.-ubā 20/07

o.-urdu 9/03

7. Bir şeyi elde etmek, edinmek.

o.-an 3/04, 3/16

o.-du 12/22

o.-măyan 3/16

o.-mamış 10/22

o.-mayan 3/04

o.-muş 12/22

o.-urdu 9/03, 12/10, 12/10, 12/10

o.-uyor 10/07

o.-uyur 10/27

8. Bir şeyi dilemek.

o.-asıca 6/23, 12/18

o.-du 3/16

o.-sun 5/13, 10/17, 10/23, 12/23, 14/13, 16/19, 20/15, 20/18, 20/18, 20/24, 21/05, 21/07

9. Doğmak, dünyaya gelmek.

o.-du 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 9/01, 10/07, 10/09, 12/04, 12/28, 13/05, 21/07, 21/07, 22/10, 22/11, 22/11

10. Hastalığa yakalanmak, tutulmak.

o.-du 7/01, 9/01

o.-dum 9/01, 20/07

11. Yerini tutmak.

o.-māyır 14/24

12. Kabul etmek.

o.-muşlā 12/23

13. Bir özelliğe sahiplik.

o.-an 16/19,16/19, 17/17, 17/17

o.-annar 11/06

o.-du 10/19, 11/01

o.-dūmuzdan 3/16

o.-dular 9/01

o.-dum 16/02, 19/06, 19/20, 20/15, 20/20, 22/09

o.-madīndān 2/11

o.-maḳ 13/05

o.-muşūz 14/24

o.-ur 12/29, 12/30, 12/30, 12/30, 17/17

o.-urḳana 11/07

o.-uyonuz 3/10

14. Tayinin çıkması.

o.-du 12/14

[=219]

o.-amelet ol- 4/06, 9/01, 20/07

o.-badıl ol- 19/05, 19/05

o.-baş ol- 14/28, 19/06

o.-batıĺ ol- 13/09

o.-batıl ol- 5/09, 5/09

o.-ġayıb ol- 21/07, 21/07

o.-gelin ol- 3/10, 10/02, 11/07, 16/24, 19/06, 19/20, 20/15, 20/15, 20/20

o.-idāra ol- 17/04

o.-kör ol- 6/23

o.-mēmur ol- 1/11

o.-melez ol- 21/07

o.-nasib ol- 12/22, 12/22

o.-serpi ol- 12/24

o.-tēris ol- 21/04

[=29]

ola 1. Ulan ! (şaşma, kızma, hayret ifade eden ünlem).

o. 13/04, 21/06, 22/19

[=3]

olan Elde edilmiş.

o. 3/16, 14/22

o.+ı 2/02, 3/04

o.+lāda 20/08

[=5]

oluġlu Oluğu olan.

o. 3/16

[=1]

oluḳseke Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

o. 6/12

[=1]

omar ā Özel isim.

o. 21/05, 21/05

[=2]

on Dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 4/06, 4/06, 5/03, 5/09, 6/20, 10/01, 10/01, 10/08, 10/11, 10/21, 12/15, 12/15, 12/18, 14/17, 15/03, 15/03, 16/09, 19/06, 19/06, 19/23, 20/06, 20/07, 20/15

[=23]

onar On sayının üleştirme sayı sıfatı.

o. 12/18

[=1]

onca O kadar, o denli.

o. 5/13

[=1]

ora O yer.

o. 3/04, 3/16, 3/16, 12/14, 13/04, 13/04, 13/04, 14/12, 14/12, 14/31, 20/09, 21/06, 21/07, 22/09, 22/11, 22/18

o. (ordan ora) 22/04, 22/04

o.+da 8/04, 22/07

o.+dāmış (ordāmış) 16/06

o.+da (orda) 4/05, 6/23, 8/05, 10/32, 10/37, 12/22, 13/04, 13/04, 13/09, 14/13, 19/14, 19/14, 19/20, 19/20,

19/23, 19/23, 20/15, 21/06, 21/07, 21/07, 22/04, 22/09

o.+da (ordă) 20/19, 20/19

o.+dan (ōřdan) 4/05, 4/05

o.+dan (ordan) 3/04, 6/23, 8/02, 12/23, 13/09, 14/21, 16/06, 16/24, 19/20, 20/04, 20/16, 21/04, 21/05, 21/06, 21/06, 21/07

o.+dan kērim (ordan kērim) 16/06

o.+lānı (ollānı) 8/02, 8/05

o.+lara (ollara) 22/04

o.+larda (olḷařda) 3/04

o.+larda (ollarda) 18/01, 22/04

o.+larını (ollarını) 15/03

o.+ya 3/16, 12/14, 14/29, 19/23, 20/20, 21/06

[=75]

orā Bk. **ora**

o.‿dar 21/06

[=1]

oră Bk. **ora**

o.+ya 12/11

[=1]

oraġ Bk. **orak**

o. 8/15

o.+dan 12/10, 12/10

[=3]

oraḳ Yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin metal bir bıçakla, buna bağlı bir saptan oluşan ekin biçme aracı.

o.+la (orāla) 1/04, 1/04

[=2]

oraḳ Bk. **oraḳ**

o. 5/13, 7/01

o.+ı (orā) 5/13

o.+la 15/05

[=4]

oraḲ Bk. **oraḳ**

o. 7/03

[=1]

o. biç- 2/01

[=1]

orta 1. Bir olayın, içinde gerçekleştiği yer.

o.+da 21/06

[=1]

ortă 1. Meydan, görünür yer.

o.+ya 13/09

2. Başlangıcı ile bitimi arasında eşit uzaklıkta olan süre.

o.+ya 18/05

3. Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer.

o.+ya 18/05

[=3]

ortaḳ Birlikte iş yapan, ortaklaşa yararlarla birbirlerine bağlı kimselerden her biri, şerik, hissedar, partner.

o. 20/07

[=1]

ortan Ortanca çocuk veya evlat.

o. 3/21

[=1]

ortu Bk. **orta**

o. 3/09

[=1]

orú Bk. **ora**

o.+ya 4/06

[=1]

oruc (<Far. rūze) Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma.

o.+umu 14/12

o.+unḷa 5/08

[=2]

oşurcu Öşür alan, toplayan görevli.

o. 21/07

o.+lar 21/07

[=2]

ot Bu bitkilerle yapılmış veya bu bitkilerle doldurulmuş.

o. 3/04, 3/04

o.+u 3/04, 15/04

o.+usundan 14/17

[=5]

oTlan- Hayvan otlamak.

o.-ır 17/17

[=1]

otur- 1. Bu biçimde yerleştiği yerde kalmak.

o.-duḳ 3/04

o.-muş 16/19

o.-u 18/05, 18/05, 19/17

o.-ulardı 6/23

o.-un 19/23

o.-up 22/15

o.-uP 20/07

o.-usun 6/22, 6/23, 6/23

o.-uyorduḲ 19/03

2. Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek.

o.-madın 16/19

3. Herhangi bir durumda belli bir süre kalmak.

o.-duḳ 3/24

4. Bir işi yapmakta olmak, bir işe başlamak üzere olmak.

o.-u 3/24

o.-ūdu 21/04

5. Bir yerde belli bir süre ikamet etmek.

o.-dum 5/03, 5/03

o.-u 6/10

o.-ūdu 6/10

o.-ūduḲ 19/20

o.-uýduḳ 3/16

o.-uyduḲ 19/01

[=24]

otuz Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 6/10, 19/13

[=2]

owa Bk. **ova**

o.+larda 15/01

[=1]

ova Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük, yazı.

o.+da 3/16, 17/02

o.+dan 12/10, 12/10, 12/10

o.+laŕda 3/01, 8/05

o.+nın 8/01, 8/01, 8/02, 8/04, 8/04

o.+sına 21/11

[=13]

oy Bk. **ōy**

o. 21/05

[=1]

oyna- Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak.

o.-dīmız 13/06, 13/06

o.-llādı 20/15

o.- ḷlař 3/16

o.-maz 3/24

o.-mazlar 3/24

o.-r 1/12

o.-rdıḳ 19/05

o.-rdıḲ 19/06, 19/06, 19/06, 19/06

o.-yan 13/09

o.-yollādı 20/15

[=14]

oynaş- Birbiriyle oynamak.

o.-an 16/24

o.-ır 16/24

o.-ırdıḳ 16/24

[=3]

oynē- Bk. **oyna-**

o.-ýcez 8/06

[=1]

oynuş- Bk. **oynaş-**

o.-du 10/26

o.-uyor 10/20

[=2]

oyun 1. Müzik eşliğinde yapılan hareketlerin bütünü.

o. 8/06

2. Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence.

o. 13/06, 13/06

[=3]

o. (ayın oyun) Birtakım nesneler. 2/01, 14/17

[=2]

ô Şaşma vb. duyguları belirten bir seslenme sözü.

ô. 5/07

[=1]

ôle 1. İçinde "ne, nasıl" vb. sorular bulunan cümlelerin sonuna geldiğinde o cümlede anlatılan şeyin hoş karşılanmadığını veya ona şaşıldığını anlatan bir söz.

ô. 2/04, 2/10, 3/04, 3/04, 3/05, 3/08, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/16, 3/22, 3/24, 4/01, 4/01, 4/03, 4/04, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 4/06, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/07, 5/12, 5/13, 6/02, 6/02, 6/02, 6/08, 6/10, 6/23, 7/08, 8/01, 8/01, 8/01, 8/05, 8/06, 8/06, 8/06, 8/15, 9/01, 9/01, 10/06, 10/06, 10/07, 10/15, 10/18, 10/19, 10/26, 10/43, 11/07, 12/06, 12/06, 12/06, 12/06, 12/08, 12/08, 12/10, 12/11, 12/11, 12/14, 12/14, 12/14, 12/14, 12/18, 12/20, 12/28, 13/06, 14/06, 14/19, 14/22, 14/25, 15/01, 15/01, 15/02, 15/03, 15/04, 15/05, 16/06, 16/06, 18/05, 18/05, 18/05, 19/05, 19/05, 19/05, 19/12, 20/07, 20/07, 20/19, 20/20, 20/21, 20/24, 20/25, 21/08, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/11, 21/12, 22/11

ô.+di 2/15, 7/19, 12/10, 12/10, 12/11, 12/13, 12/18, 20/20, 20/24

ö.+yin 8/04, 8/04

[=122]

ôlē Bk. **ôle**

ô.+di 12/20, 20/18

[=2]

ôleliKsire Bk. **ôleliksire**

ô. 5/01, 13/15

[=2]

ôleliksire Öyle gibi.

ô. 9/01, 13/03, 13/05, 13/06

[=4]

ôlen Öğle vakti.

ô. 2/07, 3/04, 3/04, 9/03

[=4]

ôred- Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak, öğretmek.

ô.-ecek 10/29

[=1]

ôredmen Bk. **ôretmen**

ô. 5/17

[=1]

ôren- 1. Bilgi edinmek.

ô.-ēn 22/14

ô.-mişiz 11/08

2. Yetenek, beceri kazanmak.

ô.-dik 3/16

[=3]

ôretmen Mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime.

ô. 3/05, 3/21

[=2]

ôs Küçük oda.

ô.+ce 21/07

[=1]

ôsüz Anası veya hem anası hem babası ölmüş olan (çocuk), öksüz.

ô. 17/17

ô.+üdüm 15/01, 15/03

[=3]

ôsüzlük Öksüz olma durumu.

ô.+üne (ôsüzlûne) 17/17

[=1]

öb- Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıya dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek, öpmek.

ö.-dü 10/05, 10/05

[=2]

öd Safra.

ö.+ü sıd- Çok korkmak. 6/23, 8/06

[=2]

ödē- Bk. **öde-**

ö.-yor 22/21

[=1]

öde- Satın alınan veya borçlanılan şeyin karşılığını alacaklıya vermek.

ö.-dīyse 21/07

ö.-medīse 21/07

[=2]

öküz Çift sürmekte, kağnı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.

ö. 4/01, 4/03, 4/05, 19/14, 21/06

ö.+ile (öküz üle) 1/07, 19/01

ö.+lerle 5/13

ö.+ümüz 1/06

[=9]

öl- Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.

ö.-dü 3/16, 3/19, 3/19, 3/19, 3/21, 4/01, 8/08, 8/08, 9/01, 10/07, 10/09, 10/11, 10/17, 10/17, 10/26, 10/40, 16/13, 16/13, 20/25, 21/08, 22/11, 22/15, 22/17, 22/20, 22/20, 22/20, 22/20

ö.-dûnde 3/16, 8/08, 22/19

ö.-dûnü 22/15

ö.-düKden kēri 9/01

ö.-ecēnde 3/21

ö.-ecek 14/13

ö.-ecek‿idim 14/13

ö.-eli 8/01, 10/11, 20/06

ö.-en 2/04, 2/04

ö.-enin 10/18

ö.-meden 16/19

ö.-se 8/08

ö.-ür 3/09

ö.-üvü- 8/01, 8/01, 11/01

[=47]

öldür- Bir canlının hayatına son vermek.

ö.-ē 21/08

ö.-mezse 19/17

[=2]

ölgülüg Bk. **ölgülük**

ö.+lē 20/25

[=1]

ölgülüğ Bk. **ölgülük**

ö. 8/09

[=1]

ölgülük Başsağlığı.

ö.+e (ölgülē) 3/21

[=1]

ölş- Ölçmek.

ö. 21/07

[=1]

ölü Hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, morto, diri karşıtı.

ö. 8/08, 21/05, 21/07

ö.+ηüz 3/09

ö.+sü 22/19

[=5]

ölük Ölmüş olan.

ö. 2/04

[=1]

ölüm Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat.

ö. 16/19

[=1]

öműr Bk. **ömür**

ö.+ümüz 5/07

[=1]

ömür (<Ar. ʿumr) Yaşam.

ö. 5/11, 5/11, 5/17, 16/24

ö.+ler 10/09

ö.+ü 5/03

ö.+ü (ömrü) 8/05

ö.+ümüz 5/01, 5/02, 9/01, 15/03

[=11]

öη 1. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı.

ö.+ünde 19/20, 21/06

ö.+ünü 20/22

2. Daha önce olan veya ilk.

ö. 3/21

ö.+ü 3/08

ö.+ünde 12/10

3. Bir kimsenin veya varlığın ilerisi.

ö.+den 12/14

ö.+ün 5/08

ö.+ünde 5/09, 7/19, 8/05

ö.+üne 8/05, 21/04

ö.+ünü 20/24

4. Bir kimsenin veya varlığın karşısında kalan taraf.

ö.+üme 10/44

ö.+üne 2/04, 9/05, 20/04

[=18]

öŋce Bk. **önce**

ö. 20/15

[=1]

önce İlk olarak, başlangıçta, sonra karşıtı.

ö. 15/05, 19/08

ö.+den 7/16, 7/17, 20/23

[=5]

önecek İş önlüğü.

ö.+i (önecē) 3/24

[=1]

ör- İplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine dolayarak işlemek.

ö.-erdi 6/23

[=1]

örd- Kaplamak.

ö.-dûmüzü 22/15

ö.-meden 22/15

[=2]

ördek Perde ayaklılardan, evcil ve yabani türleri bulunan su kuş.

ö. 16/19

[=1]

ördeK Bk. **ördek**

ö. 19/17

[=1]

örelē- Dizler ve eller üzerinde yürümek.

ö.-yodu 4/05, 4/05

[=2]

ören- Bk. **ôren-**

ö.-mişiz 11/08

[=1]

örgen- Bk. **ôren-**

ö.-di 3/18

[=1]

örméleK Yürüteç.

ö. 20/07

[=1]

ört- Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak.

ö.-ecek 2/02

ö.-eller 7/19

ö.-eridiK 2/02, 2/02, 2/02

ö.-üp 20/21

[=6]

örtü Yorgan, yastık, yatak (tümü için).

ö. 2/15

[=1]

örtücük Örtü kelimesini acıma duygusuyla söylemek.

ö.+ünü (örtücûnü) 21/06

[=1]

örtün- Bürünmek, kadının başını örtmesi.

ö.-mediK 21/05

[=1]

öt- Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak.

ö.-ér 10/38

ö.-me 10/38, 10/38

[=3]

öte Bulunulan yere göre karşı yanda olan.

ö. 3/16

[=1]

öteyaḳa Özel isim (yer ismi).

ö.+ya 21/07, 21/08

[=2]

övey Yalnız yasaca akraba sayılan, aralarında kan bağı bulunmayan, öz olmayan, üvey.

ö. 20/15

[=1]

öz deresi Özel isim (yer ismi).

ö. 3/16, 3/16

[=2]

özcan Özel isim.

ö. 6/07

[=1]

özele- Özlemek, hasret duymak.

ö.-rıŋ 3/04

[=1]

özgür Özel isim.

ö. 21/07

ö.+ün 21/07

[=2]

Paltā Ağacı kesme, yarma, yontma vb. işlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç, balta.

P.+la 9/05

[=1]

palas pandıras Hazırlanmaya olanak bulamadan ya da derlenip toparlanmaya olanak verilmeden, yaka paça. 12/10

[=1]

palaz Kaz, ördek, güvercin vb. bazı kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu.

p. 10/38, 10/38

[=2]

pamıḳ (<Far. panbuḳ) Ebegümecigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi.

p. 3/16

[=1]

pancar Ispanakgillerden, vitamince zengin bir bitki.

p. 15/04, 15/04

[=2]

pantōlu Paltosu olan.

p. 3/19

[=1]

parā (<Far. pāre) Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit.

p.+la 22/07

[=1]

patlā- Nesneler, iç basıncın etkisiyle ve çoğunlukla büyük ses çıkararak dağılmak, infilak etmek.

p.-caḲla 8/05

[=1]

pēnir Bk. **peynir**

p. 2/11, 2/11, 5/05, 5/05, 5/07, 5/07, 5/07

p.+i 2/12, 5/07, 5/07, 5/07

p.+ini 9/03

[=12]

p. çal- Peynir mayalamak. 2/07, 17/04

[=2]

pek Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok.

p. 2/12, 7/02, 8/02, 8/05, 12/12, 14/22, 14/29, 15/06

[=8]

pelidci Pelit kesip satmayı iş edinmiş olan.

p. 10/38

[=1]

pelivan (<Far. pehlevān) Boylu boslu ve güçlü kimse.

p.‿ıdı 10/44

[=1]

perçem Far. Başlarını tıraş edenlerin tepede bıraktıkları saç tutamı.

p.+i 17/17

[=1]

perşembe (<Far. penc + şenbe) Çarşamba ile cuma arasındaki gün.

p. 2/13

[=1]

peşKir Bk. **peşkir**

p. 7/14

[=1]

peşkir (<Far. pīşgīr) Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu.

p. 21/07

[=1]

peşli Peş (II) eklenerek genişletilmiş (giysi).

p. 5/14

p.+miz 21/07

[=2]

peynir (<Far. penīr) Maya ile katılaştırılarak sütten yapılan ve birçok türü olan besin.

p. 18/02

[=1]

pıŋar Çeşme.

p. 16/02

[=1]

pırdolan- Hızlı şekilde hareket edip işleri yapmak.

p.-ı 3/16

[=1]

pırlad- Donatmak, süslemek.

p.-ırdıḳ 3/04

[=1]

pilatik (<Fr. platine) Sert, sünek, dövülgen, gümüş renkli, yüksek yenime dirençli metal.

p. 4/06

[=1]

poçă Bk. **poçu**

p. 20/20, 20/20

p.+lā 20/20

[=3]

poçu Başa sarılan, çevresi saçaklı, ipek örtü.

p. 12/06, 20/21

p.+lādan 20/21

[=3]

poçū Bk. **poçu**

p.+la 7/18

[=1]

polıs (<Fr. police) Bir kuruluşta yer alan görevli, kollukçu.

p.‿ıdı 12/14

[=1]

portăḳal (<Fr. Portugal) Bu ağacın turuncu renkli, yuvarlak ve kabuğu güzel kokulu meyvesi.

p. 19/23, 19/23

[=2]

pullu Üzerine pul işlenmiş.

p. 20/20

[=1]

pusat Güveyin geline gönderdiği nişan armağanı.

p.+ım 10/04

[=1]

püs Zamk.

p. 2/10

[=1]

rabb Ar. Tanrı.

r.+i 5/01

r.+im 5/11, 5/14

[=3]

rasūlallah Ar. Hazret-i Muhammed için söylenen bir söz.

r. 5/01

[=1]

resm-i tāzim Saygı, hürmet.

r. 21/06

[=1]

sā Yaşamakta olan.

s. 10/42, 10/43

[=2]

sā- Memeyi parmaklar arasında sıkarak sütünü akıtmak.

s.-mācaḳ 5/07

s.-măya 12/10

s.-maya 5/07, 5/07, 12/10, 12/10

s.-rsın 6/22

[=7]

sādıç Düğünde geline ya da güveye yol gösteren, önderlik eden.

s.+ı 14/09

[=1]

sāhib (<Ar. ṣāḥib) Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik.

s.+i (sābı) 20/05

[=1]

sāla- Bir işin olması için gerekli durumu, şartları hazırlamak, temin etmek, sağlamak.

s.-dıḳ 6/08

[=1]

sār -e kadar anlamında.

s.+(e‿sār) 3/16

[=1]

sāt (<Ar. sāʿat) Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası.

s. 18/02

[=1]

sāT Bk. **sāt**

s.+ta 5/13

[=1]

sātıyan (<Far. saḫtiyān) Tabaklanarak boyanmış ve cilalanmış genellikle keçi derisi.

s. 21/07

[=1]

sātlıḳ Belli bir saat süresince yapılan veya olan.

s. 3/21

[=1]

såvol Teşekkür etmek.

s. 1/17

[=1]

sabah (<Ar. ṣabāḥ) Sabahleyin.

s. 9/03, 11/07, 12/10, 12/22

s.+dan 2/07

s.+la (sabāla) 2/07, 2/13, 3/04, 6/22, 12/14, 14/13

[=11]

saban Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı.

s. 1/08

s.+ile (saban ıla) 1/08

[=2]

sabın (<Ar. ṣābūn) Bu maddenin kalıp durumunda olan biçimi.

s. 6/25, 6/25, 9/06, 12/11

s.+la 6/25, 9/06

[=6]

sabınsız Sabun olmadan.

s. 6/25

[=1]

sac Bu nesneden yapılmış, üzerinde yufka yapılan dışbükey pişirme aracı.

s. 13/09

[=1]

saç- Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek.

s.-ar 1/08

[=1]

sad- Bk. **sat-**

s.-dım 21/07

[=1]

saġla- Görünmesine engel olmak, ortalıkta bulundurmamak, saklamak.

s.-r 21/07

[=1]

sağ- Bk. **sā-**

s.-an 5/07

s.-ar‿ıdıḳ 22/02

s.-ardıḳ 9/03, 9/03, 17/04, 19/23, 22/04

s.-arız 18/02

s.-arız (sārız) 3/04, 3/04, 3/04

s.-arsın 2/07, 2/12

[=13]

sağan Süt veren, sağılan hayvan.

s.+ile (sān ıla) 3/04

[=1]

sağım Sağma işi.

s.+da 12/10

[=1]

sağol- Teşekkür etmek.

s. 5/19

s.-un 5/19

[=2]

saḳ kô Çavdır ileçsine bağlı bir köy.

s.+nde 4/01

s.+nden 4/01

[=2]

saḳla- Esirgemek, korumak.

s.-sın 16/24, 16/24

[=2]

sal- 1. Yollamak, göndermek.

s.-arın 21/05

s.-madı 21/06

s.-madılar 21/05

2. Serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek.

s.-ıvır- 6/21

[=4]

salça (<İt. salsa) Yemeklere lezzet ve renk katmak için konulan domates veya biber ezmesi.

s. 20/04

s.+yı 7/06

[=2]

salçalıḳ Salça yapmak için ayrılmış.

s.+ından (salçalīndan) 14/17

[=1]

salış Bırakıverilen.

s.+ından 20/02

[=1]

sallanġuc Salıncak.

s.+a 3/16

[=1]

sallanġuş Bk. **sallanġuc**

s. 3/16

[=1]

saman Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları.

s. 1/01, 14/01, 20/09, 20/11, 20/11

s.+ı 1/01

s. maman 20/09

[=7]

san- Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek.

s.-ıyon 10/29

[=1]

sandelle (<Ar. ṣandaliyye) Arkalıklı, kol koyacak yerleri olmayan, bir kişilik oturma eşyası.

s. 20/24

[=1]

sandıḳ (<Ar. ṣandūḳ) İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası.

s.+ım (sandīm) 3/21

[=1]

sandıḴ Bk. **sandıḳ**

s. 2/14

[=1]

sar- Yüklemek.

s.-ar‿ıdıḳ 5/09, 5/09

s.-ardıḳ 5/08

s.-arsın 1/10

s.-dım 14/24

s.-ılırdı 2/15

s.-ıvır- 1/01

[=7]

sarı Bu renkte olan.

s. 3/24

[=1]

sarın- Kendi üstüne sarmak.

s.-dı 3/16

[=1]

sarmaş- Birbirine sarılmak, kucaklaşmak.

s.-a 11/07

s.-ır 11/07, 11/07, 11/07

[=4]

sas Bk. **saz**

s. 13/11

[=1]

sasçı Saz çalmayı meslek edinen.

s.+ydı 10/39

[=1]

saşlī Saçları olan.

s.+dım 14/03, 14/03

[=2]

sat- Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

s.-ardı 19/23, 19/23, 19/23

s.-ıp 5/13

[=4]

satıl- Satma işi yapılmak.

s.-ıyor 19/23

[=1]

satılıḲ Satışa çıkarılmış olan.

s. 2/11

[=1]

satın Hazır bir şekilde maddi bir karşılık ödenerek alınan şey.

s. 15/06, 19/23, 19/23, 20/04

[=4]

savır- Savurmak, elemek.

s.-acāz 5/12, 5/12

s.-cez 4/05

s.-dīmız 8/15

s.-dıḲdan soŋra 1/01

s.-īdıḳ 15/05

s.-ır (döver savırır) 1/01

[=7]

savol- Bk. **sağol-**

s. 2/16, 6/26, 11/11, 13/16, 14/13, 15/07

s.-sun 12/12

[=7]

say- 1. Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek, sayısını bulmak.

s.-ardıḳ 19/05

2. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı dolayısıyla bir kimseye değer vermek, hürmet etmek.

s.-dıcağım 11/08

[=2]

sayġı Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram.

s. 19/08, 20/24, 20/24, 20/24

[=4]

sayıl- Sayma işine konu olmak.

s.-ır 21/08

[=1]

sayımcı Sayım yapan memur.

s. 21/07

[=1]

saz (<Far. sāz) Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama.

s. 19/20

[=1]

sē- Bk. **sev-**

s.-medim 10/04

[=1]

sēwmek Bk. **sev-**

s. 3/23, 3/23

[=2]

sēw- Bk. **sev-**

s.-mesen 12/22

[=1]

seç- Koyunu ve kuzuyu birbirinden ayırmak.

s.-ecēsen 6/22

s.-erdiK 18/01

s.-ersin 2/07, 6/22, 6/22

s.-mezsen 6/22

[=6]

sedir (<Fr. cèdre) Kozaklılardan, çiçekleri sarı veya açık yeşil renkli, boyu 40 metre kadar olabilen ve kerestesi yapı işlerinde kullanılan bir orman ağacı, dağ servisi.

s. 21/11

[=1]

sekiz Yediden sonra gelen sayının adı.

s. 3/08, 14/01, 14/19, 15/03, 16/20

s.+e 21/06

[=6]

seksen Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı.

s. 10/16

[=1]

sen Teklik ikinci kişiyi gösteren söz.

s. 1/17, 5/12, 5/14, 5/19, 6/23, 6/23, 10/44, 18/05, 20/20, 21/06, 21/07, 22/01, 22/20

s.+e 8/01, 8/13, 9/01, 10/22, 11/07, 12/22, 21/05, 22/20

s.+gibi 5/05, 6/04, 10/20

s.+i 2/04, 19/09, 20/25, 21/08

s.+île 12/22

s.+in 9/01

s.+iyilen 20/02

[=31]

sene Ar. Yıl.

s. 3/16, 3/16, 3/24, 3/24, 7/02, 8/01, 9/01, 9/01, 10/03, 10/11, 10/44, 13/05, 13/05, 15/03, 19/13, 20/06, 20/07, 20/07, 21/02, 21/07, 21/07, 21/07, 22/11

s.+den kēri 4/05, 9/01, 9/01

s.+dir 4/06, 8/04, 8/04, 19/23, 22/18

s.+yi 14/12, 21/06

[=33]

seneliK Yıllık.

s. 10/05

[=1]

ser- 1. Kurutmak için asmak.

s.-erdik 6/25

s.-eriz 7/05, 14/18

2. Göstermek amacıyla asmak veya yaymak.

s.-meye 2/13, 2/13

[=5]

serili Serilmiş, yayılmış.

s. 19/23

[=1]

serme Sermek işi.

s. 2/14

[=1]

serpi Dağılmış olan.

s. ol- Bir yöne doğru dağılmak, göç etmek, yer değiştirmek. 12/24

[=1]

ses Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün.

s.+de 10/37

s.+ini 19/24

[=2]

sessiz Yumuşak huylu, kendi hâlinde ve sakin (kimse).

s. 19/13, 19/23

[=2]

sev- Sevgi ve bağlılık duymak.

s.-dim 10/12, 10/12

s.-ér 14/01, 14/01

s.-elek 12/22, 18/06

[=6]

sevin- Sevinç duymak.

s.-ir‿idik 2/01

[=1]

sew- Bk. **sev-**

s.-dik 3/24

[=1]

seyid- Koşmak.

s.-ib 20/04

[=1]

sıd- Öd patlamak, korkmak.

s.-ardı 8/06

s.-dı 6/23

[=2]

s.-ödü sıd- 6/23, 8/06

[=2]

sığır Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı.

s. 3/04, 3/04, 8/04, 8/08, 8/08

[=5]

sınıf (<Ar. ṣinf) Öğrencilerin yıllık öğrenime göre ayrıldıkları bölümlerden her biri.

s.+da 19/08

s.+daydım 10/01

s.+ıdım 19/07

[=3]

sıřma Bk. **sırma**

s.+lar 16/19

[=1]

sıra Yan yana, art arda olan şey veya kimselerin tümü, dizi.

s. (sıra sıra) 20/20

[=1]

sırķadcı Bk. **sırķatçı**

s. 21/07

[=1]

sırķatçı Sayım yapan devlet memuru.

s.+lar 21/07, 21/07

[=2]

sırma Altın yaldızlı veya yaldızsız ince gümüş tel.

s.+dan 3/21

[=1]

sırt 1. İnsanlarda boyundan bele kadar uzanan üst bölüm, göğüs karşıtı.

s.+ı 3/19

s.+ıma 22/15

s.+ımda 22/15

s.+ımdan 22/15

s.+ında 12/10

2. Giysi.

s. 2/07

[=6]

sıvama Sıvamak işi.

s.+sı 12/10

[=1]

sızıla- Sızlamak, acımak.

s.-dıķ 22/15

[=1]

sızılaş- Acı çekmek, ızdırap çekmek, ağlaşmak.

s.-dıĶ 3/16

[=1]

sidiglik Canlılarda sidiğin atıldığı organ.

s.+imizi (sidiglīmizi) 21/05, 21/05

[=2]

siķorta (<İt. sicurta) Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi.

s.+yı 14/01, 14/01

[=2]

siz Çokluk ikinci kişi zamiri.

s. 3/05, 3/22, 5/19, 7/10

s.+de 18/05

s.+e 3/05, 10/09

s.+i 21/06, 21/06

s.+lere 10/26

[=10]

sōġ Bk. **soğuḲ**

s.+dur 19/05

[=1]

sōğḳmıŋar Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

s.+a 22/03

[=1]

sōŋă Bk. **soŋıra**

s. 4/05

[=1]

sōra (<Ar.sufre) Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu

s.+nı 13/04

[=1]

soğu- Isısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.

s.-dūnda 2/12

[=1]

soğuḲ Isının üşütecek kadar az veya düşük olması durumu

s.+dur 6/16

s.+muş (soğūmuş) 6/15

[=2]

sohbed (<Ar. ṣuḥbet) Dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşi, yârenlik, hasbihâl.

s. et- 18/02

[=1]

soḳ- İçine veya arasına girmesini sağlamak.

s.-arın 6/23

[=1]

son 1. Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan, ilk karşıtı. 2. Bir şeyin en arkadan gelen bölümü, bitimi, nihayet, akıbet.

s. 10/20, 21/05

s.+usu 22/18

[=3]

soŋ Bk. **son**

s. 4/05, 10/35, 10/43

s.+u 9/03

[=4]

soŋıra Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.

s. 3/16, 5/09, 9/01, 10/02, 10/07, 10/07, 10/07, 10/12, 10/12, 12/22, 13/04, 13/05, 13/05, 18/05, 18/05, 18/05, 19/09, 19/20, 21/06, 22/06

s.+(-dan soŋıra) 1/01, 9/01, 22/11

s.+(-den soŋıra) 1/12

s.+dan 15/03

[=25]

soŋura Bk. **soŋıra**

s. 2/15, 8/04

[=2]

s. (soŋura soŋura) 2/15

[=1]

sor- Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

s. 21/07

s.-acasınız 7/10

s.-allardı 19/05

s.-amazdıḳ 3/24

s.-arsan 8/02

s.-ma 7/08

[=6]

sorḳun Gölhisar ilçesine bağlı bir köy.

s.+a 4/05

[=1]

sorḳuncuġ Gölhisar yöresinde bir yayla ismi.

s. 22/04

s.+a (sorḳuncā) 22/03

[=2]

sowan Bk. **sovan**

s. 19/23

[=1]

sovan Zambakgillerden, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan güzel kokulu bitki, soğan.

s. 17/10

s.+dan 17/10

[=2]

sôle- 1. Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s.-men 22/20

2. Türkü, şarkı vb. okumak.

s.-llerdi 10/37, 19/04, 19/05

s.-r 20/05

s.-rdik 16/16

s.-vi- 10/37

[=7]

sôt 1. Çavdır ilçesine bağlı bir kasaba.

s.+(sôdde) 1/05

s.+lerden 22/07

2. Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç, söğüt.

s. 2/10

[=3]

sök- Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak.

s.-elḷeř 3/09

[=1]

sökün Birçok kişi veya şey birbiri ardından gelmek, görünmek" anlamlarına gelen sökün etmek birleşik fiilinde geçer.

s. ēle- 21/11

[=1]

söz Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavil.

s. 2/04, 12/22, 20/02

s.+lerini 20/02

s.+üm 2/10, 20/24

s.+üm yabana Kaba bir anlama gelen bir söz söylenince karşıdaki kişinin alınmaması için söylenen bir deyim. 5/08, 5/13, 10/44, 12/14, 22/04

[=11]

su Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab.

s. 6/25, 8/05, 9/06, 12/10, 12/10, 12/13, 14/19, 21/06, 21/07

s.+da 3/24

s.+dan 11/08, 12/13, 20/07

s.+lar 6/14, 16/19, 16/19

s.+ları 3/24

s.+ya 12/13

s.+yu 6/15, 9/06, 12/11, 19/05

s.+yula 9/06

s.+yumu 21/06

s.+yun 5/09

s.+yunla 8/04

s.+yunu 11/04

[=27]

subāhi (hālis subāhi) Özel isim.

s. 14/26

[=1]

sulāla (<Ar. sulāle) Soy, hısım akraba.

s.+sı 14/26

[=1]

sula- Toprak, bitki, hayvan vb.ne su vermek.

s.-r 21/04

s.-rdı 21/04

s.-yanlān 8/05

[=3]

sulan- Belirsizleşmek, kaybolmaya başlamak.

s.-mış 14/22

[=1]

sultan Özel isim.

s. 21/05

[=1]

sulu İçine su katılmış, sulandırılmış olan.

s. 17/10

[=1]

susuz Suyu olmayan.

s. 12/10

[=1]

süd Bk. **süT**

s. 7/05, 12/18, 12/18

s.+ü 9/03, 22/02

s.+ümüzü 13/03, 18/02

s.+ünü 6/22, 13/04

[=9]

südlüg Bk. **süTlük**

s. 13/03, 13/04

s.+ün (südlûn) 13/03

[=3]

sülāla Bk. **sulāla**

s.+sı 16/06

s.+yız 12/23

[=2]

sülēle Bk. **sulāla**

s.+den 21/05

[=1]

süläle Bk. **sulāla**

s.+sine 19/19

s.+ye 19/19

[=2]

sülüf (<Far. zulf) Yanağa dökülen saç.

s. 21/06

[=1]

sümüglüālaŋı Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

s. 6/12

[=1]

süpür- Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak vb. şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak, temizlemek.

s.-e 5/13, 5/13, 5/13

[=3]

sür- 1. Pulluk veya sabanla toprağı işlemek.

s.-ēn 19/14

s.-erdi 8/05, 8/05

s.-erdiK 1/08

s.-erdim 8/05

s.-er‿idik 19/01

s.-übödum 8/05

2. Dokundurmak, değdirmek.

s.-mek 3/09

3. Önüne katıp götürmek.

s.-erdik 9/03, 9/03

s.-er 6/21

4. Oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek.

s.-düler 22/08

[=12]

s.-çift sür- 8/05, 8/05, 8/05, 8/05

s.-çit sür- 19/14

[=5]

sürü- Bir şeyi yerden kaldırmaksızın çekerek, iterek götürmek, sürüklemek.

s.-ür 8/05

[=1]

sürü 1. Evcil hayvanlar topluluğu. 2. Birçok.

s. 5/08, 5/08

s.+den 21/07

s.+sü 16/19

[=4]

süslen- Süsleme işine konu olmak.

s.-ir 18/05

[=1]

süT Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.

s.+leri 5/07

[=1]

süTlük Evin dışında, damın gölgelik bir kesiminde bulunan yırtma ağaçtan yapılma yiyecek dolabı.

s.+ü (süTlû) 5/08

[=1]

süz- Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.

s.-er 2/12, 7/06

s.-erdik 5/07, 5/07

[=4]

şālālānyurdlar Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ş. 6/12

[=1]

şah Yeni sürgün, filiz.

ş.+ından 2/10

[=1]

şahin (<Far. şāhīn) Kartalgillerden, Avrupa ve Asya'nın dağ, orman ve çalılıklarında yaşayan, 50-55 santimetre uzunluğunda yırtıcı bir kuş.

ş. 21/11

[=1]

şal (<Far. şāl) Kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları geniş atkı.

ş.+ını 3/24

[=1]

şaş- Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek.

ş.-dı 21/07

[=1]

şē Bk. **şey**

ş.+lēden 20/21

ş.+leri 20/21

[=2]

şēý Bk. **şey**

ş. 3/04, 3/16, 3/16, 5/09, 8/06, 8/09

ş.+den 3/19, 5/01

ş.+i 3/05, 19/25

ş.+le 3/19

ş.+ler 8/15, 19/06, 19/17

ş.+lere 8/15

ş.+leri 5/14, 7/08

[=17]

ş. et- 1/13, 1/15

[=2]

şeheryurdu Çavdır yöresinde bir yayla ismi.

ş. 22/04

[=1]

şey (<Ar. şeyʾ) Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

ş. 1/05, 5/11, 6/22, 6/22, 6/25, 8/02, 8/14, 9/01, 10/35, 12/28, 13/01, 13/04, 13/11, 15/05, 15/07, 17/06, 18/04, 18/05, 19/20, 20/19, 20/19, 20/19, 20/21, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/25, 20/25, 20/25, 20/25, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06, 21/06, 21/07, 22/15, 22/15, 22/20

ş.+1ę 8/05

ş.+de 10/44, 12/24

ş.+e 5/07, 20/09, 20/16, 21/05

ş.+ę 10/44, 12/10

ş.+i 3/21, 5/12, 7/10, 9/06, 10/26, 12/11, 19/23, 20/01, 21/07

ş.+im 8/04, 20/09, 22/20

ş.+imiz 7/04

ş.+in 19/14

ş.+ini 2/12

ş.+inne 2/03

ş.+lēden 20/15, 20/18

ş.+lēnize 5/11

ş.+ler 15/05, 17/12, 19/05, 21/05

ş.+leri 7/10

ş.+sini 8/05

[=74]

şeý Bk. **şey**

ş. 5/11, 7/01, 13/09, 18/01, 19/01, 19/05

ş.+le 20/15

ş.+lér 19/05

ş.+leri 11/05

[=9]

şēyciK Şey kelimesinin küçültme ifade eden şekli.

ş. 1/16

[=1]

şeýh (<Ar. şeyḫ) Tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse.

ş.+lēden 12/27

[=1]

şeýƒ üsēn Bk. **şeyƒ üsēn**

ş. 12/27

[=1]

şeyƒ üsēn Özel isim.

ş. 12/24

[=1]

şeyƒ üsēn camisi Özel yer ismi.

ş. 12/24

[=1]

şeyli İçinde herhangi bir madde vs. bulunduğunu ifade eden bir söz.

ş. 7/02

[=1]

şiş- Vücudun bir yeri içine yabancı bir maddenin girmesiyle veya başka bir etkiyle gerilmek, kabarmak.

ş.-e 10/44

[=1]

şişe (<Far. şīşe) İçerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap.

ş. 14/14

[=1]

şiý Bk. **şey**

ş. 7/14

[=1]

şurub (<Ar. şurūb) Çeşitli meyve özleri ve şekerin kaynatılmasıyla elde edilen içecek.

ş. 14/15

[=1]

şükür (<Ar. şukr) 1.Özel isim.

ş.+ün 10/44

2. Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme.

ş. 5/01, 5/01, 5/01, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/13, 5/13, 5/14, 13/05, 14/25

ş.+ler 14/13

[=16]

TurġuT Özel isim.

T.+ile (TurġuT ula) 13/15

T. 13/13, 13/15

[=3]

Turna Turnagillerden, Avrupa ve Kuzey Afrika'da toplu olarak yaşayan, göçebe, iri bir kuş.

T.+ya 3/21

[=1]

ta Bk. **tā**

t. 12/13

[=1]

tā Far. Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz.

t. 2/09, 3/03, 4/06, 6/12, 7/02, 11/05, 14/17, 17/17, 20/04

t.+(bi tā) 1/11, 2/07, 22/02

[=12]

tābi (<Ar. tabīʿī) Elbette, doğallıkla, doğal olarak, işin gereği olarak.

t. 7/16

[=1]

tāil Özel isim.

t.+in 10/44

[=1]

tāl (<Ar. daḫl) Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç vb. hasat edilen ürünler ile tohumlarının genel adı, hububat.

t. 3/08

[=1]

tāracıḳ Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçağın küçültme ifadesiyle söylenişi.

t.+ımızı (tāracīmızı) 22/02

[=1]

tārḫana (<Far. terḫāne) İçine domates, biber, soğan, kokulu otlar, süt veya yoğurt katılan, bulgur, mayalanmış ve kurutularak ufalanmış hamur vb.nden yapılan çorba malzemesi.

t. 19/22

t.+yı 19/23

[=2]

tārıhı (<Ar. tārīḫī) Tarihsel.

t. 3/21

[=1]

tarla Bk. **tarla**

t.+ları 20/09

[=1]

tārlă Bk. **tarla**

t. 20/06

t.+da 12/07, 12/08, 12/08

t.+lādan 12/08

[=5]

tārna Bk. **tārana**

t. 19/23, 20/04, 20/04

t.+yı 19/23

[=4]

tāsıldar (<Ar. taḥṣīl + Far. –dār) Bir kimse veya bir kuruluş adına para toplamakla görevli kimse, alımcı.

t. 21/07

[=1]

tāzim Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma.

t. (resm-i tāzim) 21/06

[=1]

tabi Bk. **tābi**

t. 1/06, 1/14, 3/16, 5/13, 9/05, 12/10, 12/22, 12/22, 12/22, 19/05

[=10]

tabî Bk. **tābi**

t. 6/20

[=1]

taḳ Adı söylenmeyen çeşitli eşyaları ifade eden bir söz.

t. tuḳ 21/07

[=1]

taḳır Araçların hareket etmesiyle çıkan yansıma ses.

t. (taḳır taḳır taḳır) 6/23, 6/23

[=2]

taksi (<Fr. taxi) Otomobil.

t. 14/10

t.+ler 1/13

t.+si 14/12

[=3]

tamam (<Ar. tamām) Tamamlanmış, bitmiş.

t. 7/12

t. mı 11/04

[=2]

tandır (<Ar. tennūr) Yere çukur kazılarak yapılan bir fırın türü.

t.+a 21/05

[=1]

tanī- Daha önce görmüş olmak, ilişkisi bulunmak, bilmek.

t.-yoduḳ 18/04

[=1]

tanış- Daha önce birbirini tanımayan kimseler birbirini tanır duruma gelmek.

t.-dılar 9/01

t.-madıḳ 12/20

t.-tı 17/09

[=3]

tanışmā Flört etmek.

t.+la 17/09

[=1]

tanışmaġ Bk. **tanışmā**

t. 12/20

[=1]

tarla Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.

t. 16/08, 20/05

t.+larımızı 14/19

t.+mız toḳadımız 22/15

[=4]

tarlacıḳ Tarla kelimesinin küçültme ifadesiyle söylenişi.

t.+ını (tarlacını) 22/09

[=1]

tarna Bk. **tārfǰana**

t. 7/01, 12/16, 14/13, 14/24, 15/06

t.+yı 7/05, 12/18, 14/16, 14/17

[=9]

tarnă Bk. **tārfǰana**

t.+yı 12/17

[=1]

tas (<Ar. ṭās) Bu gerece benzeyen şey.

t. 17/17

[=1]

taş (<Ar. tāc) Gelinlerin başlarına takılan süs.

t. 7/19

[=1]

tavıġ Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı.

t.+lā 12/10

t.+ları 6/20

[=2]

tay Üç yaşına kadar olan at yavrusu.

t.+lar 17/17

[=1]

tayin (<Ar. taʿyīn) Atama.

t.+ımız 12/14

[=1]

tēris (<Ar. terḫīṣ) Askerlik ödevini bitirenleri ordudan bırakma.

t. ol- 21/04

[=1]

tecelle (<Ar. tecellī) Zorluklar içinde bir alın yazısı, kader.

t. 12/10

[=1]

tefenili Tefeni ilçesinden olan.

t. 21/07

[=1]

tegne Türlü işlerde kullanılmak için çoğu ağaçtan veya taştan yapılan, uzun ve geniş kap.

t.+de 12/14

[=1]

tek Bir tane.

t. 22/18

[=1]

tekli Değin, dek.

t. 6/12, 9/03

[=2]

tel Bu nesneden yapılmış veya bu nesne biçiminde olan.

t. 21/11

t.+den 3/21

[=2]

telefon (<Fr. téléphone) Birbirinden uzakta bulunan kişilerin konuşmasını sağlayan aygıt.

t. et- 20/04

[=1]

televizon (<Fr. télévision) Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı.

t. 6/22

t.+a 19/06

[=2]

televizyon Bk. **televizon**

t.+dan 19/17

[=1]

tene (<Far. dāne) 1. Herhangi bir sayıda olan şey, adet.

t. 5/13

2. Bazı bitkilerin tohumu.

t. 14/01, 19/23

[=3]

tenike Bu sacdan yapılan, yaklaşık yirmi litre hacmindeki kap, teneke.

t. 9/05

t.+lere 9/03

t.+yi 9/05

[=3]

tepsig (<Ar. tesbīḥ) Belirli dinî sözleri tekrarlamak veya elde oyalanmak için kullanılan, türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış, genellikle otuz üç veya doksan dokuz taneden oluşmuş dizi.

t. 20/25

[=1]

terefi (<Ar. terāvīḥ) Ramazan ayı boyunca, yatsı namazından sonra kılınan namaz, teravih namazı.

t.+mi 14/12

[=1]

terevi Bk. **terefi**

t.+yi 14/12

[=1]

tezeK Yakıt olarak kullanılan kurutulmuş sığır dışkısı.

t.+ler 6/17

[=1]

tımbıdan Düğünlerde kızlar oynarken tef yerine çalınan bakır tepsinin çıkardığı ses, dıbıdan.

t. 20/15

[=1]

tınăs Bk. **tınaz**

t. et- 4/05

[=1]

tınas Bk. **tınaz**

t. 15/05

[=1]

tınaz Dövülerek savrulmaya hazırlanan ekin yığını.

t. et- 15/05

[=1]

tıp Bir üniversitenin tıp bölümüne bağlı hastane.

t.+da 3/21

[=1]

tıpış Kısa adımlarla çabuk yürüyerek.

t. (tıpış tıpış) 16/17

[=1]

tiken Bk. **diken**

t.+i 2/10

[=1]

tirampa Değiş tokuş, tırampa.

t. 9/01

[=1]

titiz Çok dikkat ve özenle davranan veya böyle davranılmasını isteyen

(kimse), memnun edilmesi güç, müşkülpesent.

t.+idi 12/13

[=1]

tōm (<Far. tuḫm) Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.

t. 1/08

[=1]

toblā- Bk. **topla-**

t.-p 5/13

[=1]

toḳad Hayvan ağılı.

t. 21/06

t.+ımız (tarlamız toḳadımız) 22/15

t.+ın 21/06

[=3]

toḳat İnsana el içi ile vuruş.

t. 21/05, 21/05

[=2]

toḳtur Bk. **doḳtur**

t. 3/21, 3/21, 3/21

t.+dur 3/21

[=4]

toḳuc Bk. **toḳuç**

t.+ile (toḳuc ula) 9/06, 9/06

[=2]

toḳuç Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak.

t.+u (toḳucu) 12/11

[=1]

tomatıs Bk. **domadız**

t. 22/18

[=1]

tomatız Bk. **domadız**

t. 3/16, 22/21

[=2]

topar Bacağındaki sakatlık sebebiyle seker gibi veya iki adımda bir, bir yana eğilerek yürüyen (insan veya hayvan), topal.

t. 4/05

[=1]

toplā- Bk. **topla-**

t.-yolla 20/04

[=1]

topla- Bir araya getirmek, düzene sokmak, düzeltmek.

t. 21/06

t.-rdıḳ 1/04, 5/13, 12/08

[=4]

t.-bi araya topla- 1/04

[=1]

toplan- Bir araya gelmek.

t.-ılḷař 3/16, 3/16

t.-ır 1/12, 3/04

t.-ıř 3/09

[=5]

topraġ Bk. **torpaḳ**

t.+lāndan 12/23

[=1]

topraḲlıḲ Özel isim (yer ismi).

t. 6/12

[=1]

torpaḳ Arazi, tarla.

t.+ları 5/07, 5/07

[=2]

torun Bir kimseye göre çocuğunun çocuğu.

t. 10/08

t.+ları 10/13

[=2]

toz Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde.

t. 20/02

[=1]

töbe (<Ar. tevbe) İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

t. 7/18

[=1]

tuḳ Bk. **taḳ**

t. (taḳ tuḳ) 21/07

[=1]

turpancıḳ (<Rum. tırpan) Uzun bir sapın ucuna tutturulan, ot, ekin vb.ni biçmeye yarayan, hafifçe kıvrık, uzun çelik bıçak.

t. at- 3/04

[=1]

tursil Çamaşır deterjanlarına verilen isim.

t. 6/25, 6/25, 6/25, 9/06

[=4]

tüp (<Fr. tube) Akışkan maddelerin konulduğu, genellikle silindir biçiminde, içi boş, ağzı özel tapalı kap.

t. 6/17, 6/17

t.+ü 21/07, 21/07

[=4]

türk Özel isim.

t. 3/16, 3/19

t.+ü 3/21

t.+ün 3/19, 3/19

[=5]

türḳan Özel isim.

t. 20/16

[=1]

türkiye Türkiye Cumhuriyeti'nin yer aldığı ülke.

t.+de 8/04

[=1]

tüy İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar.

t.+ünü 2/01

[=1]

tüý- Atlamak.

t.-eller 13/09

[=1]

u İşaret sıfatı.

u. 2/03, 2/15, 5/11, 8/09, 9/01, 9/01, 12/08, 12/24, 14/19, 15/03, 15/04, 21/04, 21/07, 21/07, 21/07, 22/20

u.+ġadar 7/06, 7/16

u.+ndan soŋıra 9/01

u.+nlar 19/06

[=20]

u 1. İşaret zamiri.

u. 2/01, 10/22, 11/08, 12/23, 13/04, 21/08, 22/07

u.+ŋa 13/09

u.+ŋun 13/09

u.+na 3/09, 5/09

u.+nda 3/21, 14/32, 18/02

u.+ndan 2/10, 6/15, 12/11, 22/11

u.+ndan kēri 1/05, 1/11, 3/21, 6/22, 6/22, 7/19, 8/04, 8/04, 13/11, 14/12, 15/03, 19/23, 21/07, 21/07, 22/20

u.+ndan soŋıra 9/01, 22/11

u.+nlādan 20/24

u.+nlar 2/10, 3/24, 19/06, 20/24, 21/07

u.+nları 2/10, 7/02, 8/05, 9/03, 9/05, 14/05, 14/17, 14/20, 14/21, 20/05, 20/25, 21/07, 22/14

u.+nlarla 1/05, 10/16, 15/05

u.+nu 2/01, 2/01, 2/01, 2/10, 3/24, 6/02, 7/02, 7/06, 7/06, 8/08, 9/05, 10/44, 12/28, 13/04, 14/18, 14/21, 14/28, 15/03, 15/05, 15/05, 17/06, 19/03, 19/05, 20/19, 20/20, 20/20, 20/20, 21/07

u.+nūla 2/07, 9/05, 9/05, 9/06, 9/06, 13/04, 17/06, 20/15, 20/15

u.+nun 2/02, 3/04, 3/16, 12/24, 10/41

u.+nuŋ 18/02

2. Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz.

u. 3/05, 3/21, 3/24, 7/10, 8/05, 9/01, 9/01, 10/05, 10/05, 10/17, 10/39, 10/40, 10/44, 14/26, 14/28, 19/25, 21/08

u.+na 10/04, 21/06

u.+nda 14/32

u.+nlā 20/15

u.+nlādanız 12/27

u.+nlān 8/05

u.+nlar 3/04, 3/16, 10/20, 10/44, 19/20, 22/11, 22/20

u.+nlař 4/05, 8/05

u.+nlarla 12/23

u.+nu 19/25

u.+nun 3/21, 3/21, 14/31, 22/09

u.+nuŋ 6/07

u.+nunlān 8/05

[=139]

ūlupıŋar Özel isim (yer ismi).

ū.+da 14/12

[=1]

ūrāş- Bk. **uraş-**

ū.-ıllardı 8/06

[=1]

üraş- Bk. **uraş-**

ü.-dıḳ 7/01, 8/05, 10/16, 10/19

ü.-dım 8/02, 10/03, 10/03

ü.-ıbōrun 10/16

ü.-ıbōz 10/17

ü.-ırdıḳ 5/08, 15/05

ü.-ırıdıḳ 13/01

ü.-ıyollar 10/14

ü.-ıyon 22/20

[=14]

uc Bir şeyin baş veya son noktası, uç.

u.+a 14/01, 16/19

[=2]

uçur- Uçma işini yaptırmak.

u.-dum 21/11

[=1]

ufăġ Bk. **ufaḳ**

u. 4/04

[=1]

ufaġ Bk. **ufaḳ**

u. 13/05, 21/05

[=2]

ufaḳ Yaşça daha küçük olan.

u. 8/02

[=1]

ufala- Kırarak, ovarak veya ezerek ufak parçalara ayırmak.

u.-dım 19/23

u.-rın 19/23

[=2]

ula Şaşkınlık ünlemi.

u. 21/07

[=1]

un

u. 7/05, 12/22, 14/01

u.+una 19/23

u.+unla 9/05

[=5]

unduz Çavdır yöresindeki köy düğünlerinde cuma günü oğlan evinden kız evine yiyecek ve giyecek hediyeler getirme geleneği.

u. 2/13, 2/14, 2/14, 2/15, 2/15, 17/12, 18/05

[=7]]

unud- Aklında kalmamak, hatırlamamak, unutmak.

u.-duḳ 3/21, 11/10, 16/24

u.-dum 3/17, 3/21, 3/24, 8/12, 10/26, 10/37, 16/17, 20/01, 20/02

u.-mān 11/04

u.-muşūn 3/15, 14/21

u.-muşūnu 14/22

u.-ubān 16/17

u.-uvu- 16/03, 16/19

u.-uyon 4/01, 4/06, 7/18, 11/05, 20/01, 20/09

u.-uyoz 17/13

[=26]

unudġan Çok unutan, unutma huyu olan, unutkan.

u.+ın 8/15, 8/15

[=2]

ura Bk. **ora**

u. 9/01

[=1]

uraş- Bir iş üzerinde sürekli çalışmak.

u.-can 12/22

[=1]

urfa Şanlıurfa ili.

u.+da 12/14

[=1]

urġan Keten, kenevir, pamuk, jüt gibi türlü dokuma maddelerinden yapılan ince halat.

u.+lāla 8/05

[=1]

usul (<Ar. uṣūl) Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol, tutulan yol, yöntem, tarz.

u.+ūla 17/09

u.+ü 18/04

[=2]

uş Bk. **uc**

u.+dan 14/01, 16/19

[=2]

utanıl- Utanma işine konu olmak.

u.-ıyo 21/06

[=1]

utanma Utanmak durumu.

u.+lar 21/08

[=1]

uyḳu Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.

u.+larım 10/44

[=1]

uyu- Uyku durumunda olmak.

u.-sun 16/17

[=1]

uyuşçu Özel isim (yer ismi).

u. 12/11

u.+ya 12/11

[=2]

uza- Uzanmak.

u.-yāyor 10/44

[=1]

uzad- Başı, kolları veya bacakları bir yere yöneltmek, uzatmak.

u.-dım 21/07

[=1]

uzaḳ Yakın olmayan yer.

u. 3/21

u.+a (uzā) 21/06

[=2]

uzun İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı, derin olan.

u.+dur 19/05

[=1]

ûd- Bk. **ûğűd-**

û.-eriz 7/05

[=1]

ûğűd- Öğütmek.

û.-ür 19/23

[=1]

üç İkiden sonra gelen sayının adı.

ü. 3/21, 3/21, 3/21, 3/24, 3/24, 4/04, 4/06, 5/05, 5/05, 5/07, 6/06, 8/04, 10/02, 10/19, 12/06, 14/08, 14/09, 14/09, 17/07, 17/11, 17/11, 19/06, 19/10

ü.+ü 6/23, 8/04

[=25]

üçerciK Üç sayısının üleştirme sayı sıfatının küçültme ifade eden şekli.

ü. 4/05

[=1]

üğnük Süt kesintisi.

ü. 18/02, 18/02

[=2]

ühü Daha neler anlamında ünlem.

ü. 14/03

[=1]

üküş Birkaç, iki üç tanecik.

ü. 17/17

[=1]

üleş- Bölüşmek, paylaşmak.

ü.-cēz 21/06

ü.-ecēz 21/06

ü.-iriz 3/04

ü.-meye 21/06

[=4]

ümmûsün Özel isim.

ü. 21/05

[=1]

ündûn Dünden önceki gün veya birkaç gün önce anlamında kullanılan söz.

ü. 14/18

[=1]

üsd Bk. **üst**

ü.+üŋ 5/11

ü.+üne 5/07, 5/07, 20/09

ü.+ünü 22/15

[=5]

üsēn Özel isim.

ü. 6/05, 13/15, 13/15

ü.+in 10/44

ü. (şeýfŋ üsēn) 12/27

ü. (şeyfŋ üsēn) 12/24

[=6]

üsēn (şeyfŋ üsēn cāmisi) Özel isim.

ü. 12/24

[=1]

üsēnālanı Özel isim (yer ismi).

ü.+nda 3/16

[=1]

üsēnalanı Bk. **üsēnālanı**

ü. 3/04

[=1]

üsen Özel isim.

ü. 13/13

[=1]

üst 1. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, fevk, alt karşıtı.

ü. 2/01

2. Giyecek, giysi.

ü.+ü 3/19

ü.+ün 5/11

3. Bir şeyin görülen yanı, yüzü.

ü.+ünden 20/19

4. Zimmeti altına alma durumu.

ü.+üne (üsdüne) 2/10

[=5]

üş Bk. **üç**

ü. 1/12, 3/16, 3/16, 4/05, 5/05, 5/05, 5/14, 8/08, 8/08, 10/19, 10/21, 12/14, 14/18, 16/19, 16/19, 18/05, 19/19, 20/09, 21/06, 22/20

[=20]

üşen- Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapmaya isteği olmamak, erinmek.

ü.-iyo 5/07

ü.-iyollar 5/07

[=2]

üzül- Üzüntü duymak, kaygılanmak.

ü.-düm 12/25

[=1]

üzüm Asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi.

ü. 12/16, 14/19

[=2]

va Bk. **var**

v. 8/02, 12/14, 20/09, 20/09, 20/11

[=5]

vā Bk. **var**

v. 4/05, 4/05, 4/05, 4/06, 12/23, 12/24, 16/03, 16/13, 16/13, 20/16, 20/21, 20/24

[=12]

vā- Bk. **var-**

v.-can 12/22, 12/22, 12/22, 12/22, 12/22

v.-mācan 12/22

v.-māyomuşūn 12/22

v.-macan 12/22

v.-madım 12/22

v.-man 12/22

[=10]

vafāt (<Ar. vefāt) Ölüm.

v. et- 9/01

[=1]

vah (<Ar. vāh) "Yazık" anlamında söylenen bir söz.

v.+ile (vah ıla) İnleme, sızlanma, ahuvah. 16/04

[=1]

vaḳıt

v. 2/03, 3/04, 3/16, 4/05, 6/22, 10/06, 13/06, 17/03, 17/03, 19/05

v.+ın 1/12

v.+ınā dar (vaḳtınā dar) 3/16

[=12]

vaḲıt Bk. **vaḳıt**

v.+ın 2/07

[=1]

valla (< Ar. v'Allahi) "Allah için", manasında büyük yemin.

v. 22/20

[=1]

vallā Bk. **valla**

v. 14/23

[=1]

var Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.

v. 1/09, 1/13, 3/04, 3/05, 3/21, 3/21, 3/21, 3/24, 4/05, 4/06, 5/04, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/05, 5/09, 5/09, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/13, 5/14, 6/04, 6/13, 6/13, 6/13, 6/13, 6/13, 6/25, 7/14, 9/06, 10/08, 10/08, 10/08, 10/10, 10/13, 10/19, 10/19, 10/44, 10/45, 12/24, 13/06, 13/07, 13/11, 14/12, 19/02, 19/23, 19/23, 19/25, 20/08, 20/12, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07

v.+a 10/44, 13/02

v.+dı 3/16, 6/12, 10/16, 10/38, 10/39, 15/02, 19/20, 19/20, 19/23, 21/05, 21/05, 21/06, 21/06

v.+dır 1/05, 1/08, 1/08, 3/04, 3/16, 3/21, 6/11, 6/13, 9/05, 12/11, 14/32, 14/33 15/05

v.+ **ĭdı (◡̆ıdı)** 5/13, 9/01

v.**+ıdı** 1/06, 1/06, 1/06, 2/05, 2/05, 3/02, 7/18, 8/03, 8/03, 8/04, 8/05, 9/04, 10/07, 10/21, 12/09, 12/09, 12/10, 12/20, 13/01, 13/01, 13/05, 13/11, 14/05, 14/12, 14/12, 14/19, 14/19, 14/19, 14/29, 19/02, 19/05, 19/06, 19/08, 19/09, 19/10, 20/15, 21/04, 21/05, 21/05, 21/05, 21/06, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/08, 21/08, 22/09, 22/15

v.**+ıdı (◡̆ıdı)** 3/19, 3/19, 3/21, 4/01, 4/05, 4/05, 4/05, 5/02, 5/09, 5/09, 5/09, 5/09, 5/12, 6/21, 6/25

v.+ıdın 8/03

v.+ımış (◡̆ımış) 6/23, 21/06

v.+ısa 12/14, 14/01, 17/09, 20/16, 21/07

v.+sa 8/05, 12/06, 12/10

[=174]

v. yoġ 21/07

[=1]

vaŕ Bk. **var**

v. 3/04, 4/06, 20/09

[=3]

var- 1. Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak.

v.-ān 14/12

v.-a gelę 4/06, 4/06, 4/06

v.-an 14/19

v.-caz 21/06

v.-dılar 21/05

v.-dım 10/44, 14/13, 19/09

v.-dınız 14/29, 14/30

v.-īdı 6/21

v.-īdıḳ 5/08

v.-ıb 21/06

v.-ıbādır 12/14

v.-ıbāḳa 20/24

v.-ıp 14/12, 14/19

v.-ıp gel-(var‿ēle) 14/01, 14/01

v.-ıyoduḳ 17/06

v.-ıyon 6/19, 21/07

v.-madıḳ 14/31

2. Kadın için evlenmek.

v.-acāsın 9/01

v.-dīm 22/15

v.-dıḳ 19/08

v.-dım 9/01

v.-ılır 12/22

v.-madım 10/04

v.-maġ 21/04

3. Belli bir duruma veya düzeye gelmek.

v.-asā dar 14/17

v.-dıḳ 10/01

[=34]

varlıġ Bk. **varlıḳ**

v. 13/05

v.+da 5/01

[=2]

varlıḳ Para, mal, mülk, zenginlik, variyet.

v.+la (varlīla) 2/02

[=1]

vasıyet (<Ar. vaṣiyyet) Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

v.+i 3/16

[=1]

vasta (<Ar. vāsiṭa) Araç.

v. 2/09

[=1]

vastacı Arabacı, araba kullanan kişi.

v. 8/05

[=1]

vayda Özel isim.

v. 21/05

[=1]

vē- Bk. **ver-**

v.-cen 12/22, 12/22

v.-dim 20/09

v.-me 12/22

v.-mēyo 12/22

v.-mediler 12/22

v.-sin 20/24

[=7]

vēř- Bk. **ver-**

v.-me 12/22

v.-mezdi 12/22

[=2]

vēsel Özel isim.

v.+in 21/05

[=1]

ve- Bk. **ver-**

v.-sin 16/24

[=1]

veř- Bk. **ver-**

v.-diler (açı açı veřdiler) 10/21

[=1]

ver- 1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.

v. 21/07

v.-en 21/05

v.-enlēn 8/05

v.-îdik 22/02

v.-ilerdi 4/05, 8/08

v.-illē 16/21, 20/25, 20/25

v.-in 11/02

v.-iyolla 20/17, 21/05

v.-iyollādı 20/24

v.-iyollar 21/05

v.-iyoz 15/04

v.-meye 7/14

v.-miş 21/05

2. Kızı, kadını biriyle evlendirmek.

v. 9/01, 9/01

v.-cege 19/09

v.-di 2/04, 19/08, 19/08

v.-dim 19/14

v.-îdi 3/24, 3/24

v.-mēcēn 2/04

v.-miş 2/04, 2/04, 19/08

3. Satmak.

v.-iyoduĶ 20/07

4. Kök veya gövdeleri sonuna -ı (-i, -u, -ü) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek tezlik bildiren birleşik fiiller oluşturur.

v.-cēz (geli vicēz) 21/06

v.-dīdım (aşı vıdīdım) 21/05

v.-dı (alı vıdı) 21/07

v.-dı (aşı vıdı) 21/06

v.-dı (yatı vıdı) 8/01

v.-dıĶ (ġalı vıdıĶ) 14/01

v.-dım (boğalā vıdım) 6/23

v.-dım (ġalı vıdım) 21/06

v.-di (duymeyi vēdi) 4/06

v.-di (eri vidi) 8/05

v.-di (gedi vidi) 11/01

v.-di (geli vidi) 11/01

v.-di (kesi vidi) 21/06

v.-dim (dē vidim) 8/04

v.-dim (deyi verdim) 10/24

v.-dim (yas edi vidim) 11/04

v.-dime (dē vidime) 7/03

v.-dü (dönü vüdü) 21/06

v.-dü (ölü vüdü) 8/01, 8/01, 11/01

v.-dük (yörü vüdük) 16/24

v.-ēn (dē virēn) 11/03, 11/05

v.-ēn (edi virēn) 11/02

v.-en (dēy veren) 8/13

v.-i (geçi vidi) 2/04

v.-i (geçi viri) 17/14

v.-i (salı vırdın) 6/21

v.-i (sarı vırı) 1/01

v.-idi (başlā vırīdı) 11/07

v.-in (dē virin) 20/13

v.-ise (alı vısa) 2/01

v.-ivē- 14/15

v.-n (veri vēn) 14/15

v.-sem (dē-visem) 20/02

v.-sem (dēy-visem) 20/04

v.-sin (edi-virsin) 12/14

v.-sin (geli visin) 11/03

v.-ûdü (yörû vürûdü) 8/05

v.-yo (ġatı vıyo) 5/13

v.-yollar (dağılı vıyollar) 22/21

v.-yon (unudu vuyon) 16/03, 16/19

5. Lütfetmek.

v.-dîse 3/22, 21/07

v.-iyo 20/24

v.-mesin 10/26

v.-sin 5/11, 5/11, 5/11, 5/11, 5/17, 5/17, 10/22

6. Harcamak.

v.-é (veré veré veré) 10/19, 10/19

v.-é veré veré 10/19

[=89]

alı vı- 21/07

alı vır- 2/01

aşı vı- 21/05, 21/06

başlā vır- 11/07

boğalā vı- 6/23

dağılı vı- 22/21

dē vi- 7/03, 8/04, 20/02

dē vir- 11/03, 11/05, 20/13

dēy vi- 20/04

deý ver- 8/13

dey ver- 10/24

deyi ver- 10/24

dönü vü- 21/06

duymeyi vē- 4/06

edi vir- 11/02, 12/14

eri vi- 8/05

ġalı vı- 21/06

ġatı vı- 5/13

geç vir- 2/04

geçi vir- 17/14

gedi vi- 11/01

geli vi- 11/01, 11/03, 21/06

kesi vi- 21/06

ölü vü- 8/01, 8/01, 11/01

salı vır- 6/21

sarı vır- 1/01

sôle vi- 10/37

unudu vu- 16/03, 16/19

veri vē- 14/15

yas edi vi- 11/04, 16/02

yatı vı- 8/01

yörû vür- 8/05

yörü vü- 16/24

[=45]

verem Ar. Kök veya gövdeleri sonuna -ı (-i, -u, -ü) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek tezlik bildiren birleşik fiiller oluşturur.

v. 9/01

[=1]

veriliş Verilme işi.

v. 2/03

[=1]

vezirġan Bk. **bezirgen**

v. 21/05

[=1]

vezirlik Maddi açıdan iyi biçimde olma durumu.

v.+le (vezirlîle) 2/01

[=1]

vur- 1. Silahla yaralamak, öldürmek. 2. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak.

v.-an 11/04

v.-uy dur- 8/05

[=2]

ya (<Far. yā) 1. Seçeneği, çeşitliliği veya tercihi belirten bir söz.

y. 2/02, 2/02, 7/14, 7/14,

2. Bazı çekimli zamanlardan sonra gelerek anlamı pekiştiren, kuvvetlendiren bir söz.

y. 4/06, 5/11, 5/13, 6/23, 10/32, 11/04, 12/23, 12/24, 13/09, 14/05, 16/17, 21/06, 21/06

[=18]

yā 1. Ar. "Ey, hey" anlamlarında bir seslenme sözü.

y. 5/01, 5/01, 5/11, 5/14

2. Yemeklerde kullanılan yağ.

y. 5/05, 5/05

3. Vazelin, mazot gibi yağları andıran ve sanayide kullanılan bir mineral madde, yağ.

y.+nla 6/23

[=6]

yā- Yağmur, kar, dolu gökten düşmek, yağmak.

y.-bā 5/09

y.-dī 5/10

[=2]

yānı Bk. **yani**

y. 1/01

[=1]

yāni Bk. **yani**

y. 1/12, 1/15, 20/02

[=3]

yāsin (<Ar. yāsin) Kur'an surelerinden biri.

y. 11/01, 20/25, 20/25

[=3]

yāzıt Yağız, esmer.

y. 3/19

[=1]

yab- Bk. **yap-**

y.-mamışīŋ 5/03

y.-mışīŋ 5/03

[=2]

yabā Harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı.

y.+la 5/12

[=1]

yabaltī Büyük yaba.

y.+la 15/05

[=1]

yaban (<Far. yābān) 1. Aile ocağından uzak olan yer.

y. 4/05

2. Yabancı, el, yerli halktan olmayan kimse.

y.+a (sözüm yabana) 5/08, 5/13, 10/44, 12/14, 20/24, 22/04

[=7]

yabe Bk. **yabā**

y.+yle 4/05

[=1]

yad- Bk. **yat-**

y.-dı 19/20, 21/06, 22/20

y.-dım 10/44, 22/09

y.-sın 20/09

[=6]

yaġ- Bk. yaḳ-

y.-cān 12/14

y.-dıḲ 3/11

[=2]

yağ Bk. **yā**

y. 9/03, 20/17

y.+gibi 20/18

y.+ını 9/03

[=4]

y. çal- Krem sürmek. 19/12, 20/17

[=2]

yaḳ- 1. Işık vermesini sağlamak.

y.-arsın 6/23

2. Kına, yakı vb.ni koymak, sürmek.

y.-arsın 7/15

y.-măya 18/05

3. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

y.-a bil- 21/07

y.-acaḳ 9/05, 21/07

y.-allar 13/09

y.-ardıḲ 1/11

y.-dıḳ 2/10

y.-dıḲ 2/10

4. Türkü, ağıt vb. düzenlemek, bestelemek.

y.-ān 19/16

y.-allar 18/05, 18/05

y.-ardıḳ 3/14

y.-arız 3/16, 11/01

y.-dım 3/20

y.-ıyoḷḷar 3/11

y.-ma 19/15

[=18]

y.-ağıt yaḳ- 11/01, 18/05, 19/16

y.-ḳına yaḳ- 18/05, 18/05, 18/05

y.-yaḳım yaḳ- 3/14, 3/16

[=8]

yaḳa Yer.

y.+da 12/15

y.+ları 14/19

[=2]

yaḳacaḳ Odun, kömür gibi ısı sağlamak amacıyla yakılan madde, mahrukat.

y. 2/10

[=1]

yaḳalan- Bir hastalığa tutulmak.

y.-dım 9/01

[=1]

yaḳı Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısısıyla vücuda yapışan eczalı parça.

y.+sı 14/13, 14/24

[=2]

yaḳıl- Yakma işi yapılmak.

y.-acaḳ 7/15

y.-ır 18/05

[=2]

yaḳım Ağıt, yas.

y. 3/20, 10/24, 10/24

y.+ı 10/25

y.+lar 3/21

[=5]

y. yaḳ- 3/14, 3/16

[=2]

yaḳın 1. Aralarında sıkı ilişki olan arkadaş, dost veya akraba.

y. 11/06

y.+ıŋ 11/01

y.+mışīz 12/24

2. Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı.

y. 2/11, 3/16

[=5]

yaḳuplar ḳaraca Özel isim.

y. 14/26

[=1]

yalan Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıtır.

y. 21/11, 22/13, 22/20

[=3]

yalıŋ Çıplak.

y. ayaġ 21/05, 21/07

y. ayaķ 2/01

[=3]

y. yalıŋ ayaķ başı ķabaĶ (yalıŋ ayaķ baş‿ābaĶ) 5/11

[=1]

yalıŋız 1. Yanında başkaları bulunmayan. 2. Ama.

y. 10/19, 13/05, 22/02

[=3]

yama- Yama koyarak onarmak, yamalamak.

y.-dıķ 2/01

[=1]

yamadı Özel isim (yer ismi).

y.+da 7/11

[=1]

yamalı Yama vurulmuş, yama ile onarılmış olan.

y.+dır 2/02

[=1]

yan 1. Birlikte, beraberinde olma.

y.+da 15/03

y.+dadım 20/15

y.+ında 8/05

y.+na 14/30, 14/30, 21/04, 21/06, 21/06

y.+nānda 16/24

2. Taraf, bölge.

y.+da 14/33, 21/06

y.+dan 3/16, 14/01, 14/01, 17/14

y.+ı 3/19

y.+ları 10/44

y.+na 2/01, 6/22, 6/22, 12/24, 14/19, 16/24, 17/14, 21/06

y.+nı 2/02, 21/05

y.+nını 2/01

[=28]

yaŋlıc Hatalı bir biçimde.

y. 14/20

[=1]

yan- 1. Yakmak işi yapılmak.

y.-ıyĭ 2/10

2. Çok üzülmek.

y.-ar 16/02

y.-ıyo 10/26, 10/26

3. Ateş durumuna geçmek, tutuşmak.

y.-dı 10/20, 10/22, 10/26

4. Kına sürmek.

y.-ardı 8/06

[=8]

y. ķına yan- 8/06

[=1]

yanaş- Birlikte iş yapmak.

y.-ırdı (yanaşıķ yanaşırdı) 22/04

[=1]

yanġın Zarara yol açan büyük ateş.

y.+ı 10/22

[=1]

yanı Bk. **yani**

y. 14/26

[=1]

yani (<Ar. yaʿnī) "Sözün kısası, doğrusu" anlamlarında bir söz.

y. 12/23, 14/22

[=2]

yaP- Bk. **yap-**

y.-dıķ 8/03, 8/03, 8/03

y.-dılar 14/19

y.-dım 9/01, 14/01

y.-dıydıķ 10/26

[=7]

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.

y.-alaḲ (yıḳalaḲ yapalaḲ) 6/20

y.-alaḲ (yıkalaḲ yapalaḲ) 5/08, 5/09, 5/09

y.-alım 8/04

y.-allādı 12/06

y.-ar 20/21

y.-ar‿ıdıḳ 22/04, 22/06, 22/06

y.-ardıḳ 18/01, 19/05

y.-ardıḲ 19/06

y.-arıydıḳ 8/15

y.-arız 9/05, 15/06

y.-arlardı 13/09

y.-arsın 2/11, 6/17

y.-can 10/30

y.-dıḳ 22/15

y.-dılar 9/01

y.-ılırdı 11/07, 19/20, 21/05

y.-ıyo 20/09, 20/11

y.-ıyodur 20/21

y.-ıyolla 20/09

y.-ıyollā 20/04

y.-ıyollar 20/04

y.-ıyon 13/04

y.-ıyoz 2/11, 19/21, 19/22

y.-māyon 20/04

y.-mazlā 12/28

y.-mış 12/27

y.-rız 18/02

y.-tı 9/01

y.-tīmız içün 15/06

[=41]

yar- Uzunlamasına bölüp ayırmak.

y.-mış 6/16

[=1]

yaralı Dertli, üzüntülü.

y. 11/04

[=1]

yaranĺıġ Yakın arkadaşlık, muhabbet, yârenlik.

y. 13/09

[=1]

yarġın Sırt.

y.+lı 10/44

[=1]

yarı Bir şeyin yarısı kadar olan, yarım olan.

y.+sını 3/24

[=1]

yarım Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.

y. 5/13, 17/09

[=2]

yarın Bugünden sonra gelecek ilk gün.

y. 14/13

[=1]

yas Ölüm veya bir felaketten doğan acı ve bu acıyı belirten davranışlar, matem, ağıt.

y. 8/11, 11/02, 11/07, 18/05, 20/02, 22/19, 22/19

y.+ı 11/03, 22/13

y.+ı masa 22/20

y.+larımız 21/11

[=11]

y. et- 8/11, 11/01, 11/04, 11/07, 11/07, 11/07, 11/08, 16/02, 16/19, 17/12, 18/05, 18/05, 18/05, 22/19

[=14]

yaş 1. Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

y. 3/19, 4/04, 5/17

y.+dasın 21/07

y.+ım 8/15, 15/03

y.+ımda 21/04

y.+ımı 4/04

y.+ına 10/01, 10/01

y.+ında 16/09, 19/06, 20/15, 22/11

y.+ındādım 12/03

y.+ındayın 10/16, 20/07

y.+ındayız 11/10

y.+lāna 20/24

y.+lardādı 15/03

2. Hayatın çeşitli evrelerinden her biri, çağ.

y. 3/19, 21/07

3. Gözyaşı.

y.+ından 21/11

[=23]

yaşa- 1. Canlılığını, hayatını sürdürmek.

y.-dıḳ 2/10

y.-n 5/11, 5/11, 5/11

y.-ýbotun 3/16

y.-yalı 21/02

2. Görüp geçirmek, başından geçmek.

y.-dıḳ 21/11

y.-mācām 21/11

y.-maya 5/11, 5/11

y.-n 5/14

y.-rız 13/03

[=12]

yaşad- Daha iyi ve zengin bir hayat sürmesini sağlamak, yaşatmak.

y.-dı 21/11

y.-dılar 21/05

[=2]

yaşantı Hayat tarzı, içinde yaşanılan şartların tümü, hayat.

y.+mız 21/07

[=1]

yaşıd Aynı yaşta olan kimselerden her biri, yaşıt.

y.+ın 21/07

[=1]

yaşlan- Yaşı ilerlemek, ihtiyarlamak.

y.-mışīn 4/06

[=1]

yaşlı 1. Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse).

y. 21/07

[=1]

yaşlıġ Yaşlılık, yaşlı olma durumu.

y.+dan 20/07

[=1]

yaşşa- Bk. **yaşa-**

y.-dılar 10/44

[=1]

yat- 1. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.

y.-ārśın 6/22

y.-ardıḳ 19/20

y.-arız 13/03

y.-arsın 6/22

y.-ıyon 5/01

2. Hastalık sebebiyle yatakta kalmak.

y.-ıvı- 8/01

y.-ıyodu 21/08

y.-ıyon 14/12

3. Ölü gömülmüş olmak.

y.-dılar (yaddılar) 10/02

y.-sın 12/23

[=10]

yataḳ Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya, döşek.

y.+dan 10/02

y.+ımız (yatāmız) 21/06

[=2]

yatır- Yatay veya yataya yakın bir duruma gelmek, eğilmek.

y.-dım 6/23

y.-ısın 1/10, 2/07

[=3]

yavaş Hızlı olmayan, ağır, çabuk karşıtı.

y. 17/16

[=1]

yavıġlı Sevgili.

y. 13/05, 13/05

[=2]

yavrı Bk. **yavru**

y.+larım 21/11

y.+m 21/06

[=2]

yavru Çocuk, evlat.

y.+larını 19/17

y.+m 5/14

[=2]

yavrú Bk. **yavru**

y.+m 5/11, 5/13, 8/01, 8/06, 8/12

[=5]

yavrúcāz Çocuğa duyulan sevgi ve merhameti ifade eden bir söz.

y.+ım 8/01, 8/03

[=2]

yayla Dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri.

y. 3/04, 3/04, 3/16, 5/09, 10/38

y.+da 2/10, 3/01, 3/04, 3/16, 3/16, 3/21, 6/02, 9/05, 9/05, 17/02

y.+dan 3/16, 9/03, 14/01

y.+daydı 3/16

y.+lān 22/04

y.+laŕda 3/01

y.+lara 5/03, 5/09

y.+larda 3/16

y.+ları 3/04, 9/05

y.+mız 3/02, 22/04

y.+mıza 22/03

y.+mızın 3/04

y.+nıḳı 2/07

y.+nın 6/12

y.+nıŋ 3/24

y.+sı 3/04

y.+sına 6/10

y.+sına (bayındır yaylasına) 3/16

y.+sına (ġızıllar yaylasına) 3/16

y.+sında 3/02

y.+ya 2/09, 3/04, 3/16, 3/16, 5/08, 5/13, 6/10, 8/04, 14/01, 14/01, 18/01

y.+yı 3/04

[=50]

yayla Bk. **yayla**

y.+ya 8/04, 12/10

[=2]

yaz Kuzey yarım kürede 21 Haziran 23 Eylül, güney yarım kürede 21 Aralık 21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi, ilkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.

y. 18/01

y.+dan 15/06

y.+ın 15/04

[=3]

yaz- Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek.

y.-dın 11/08, 14/04

y.-madım 20/02

[=3]

yazı 1. Yer, toprak. 2. Alınyazısı.

y.+ları 20/02

y.+sınna 8/01

[=2]

yazıcı İşi yazı yazma olan kimse.

y. 20/02

[=1]

yazıl- Sermek işi yapılmak.

y.-ıyo 14/05

y.-ıyor 14/05

[=2]

yazır Özel isim (yer ismi).

y. 10/38

[=1]

yazlıḳ Yazın oturulan yer.

y. 8/04

[=1]

yazma Yemeni, başörtüsü.

y. 2/02, 18/05, 19/12

y.+lā 20/20

y.+lādan 20/21

y.+nıŋ 2/02

[=6]

yē- Bk. **ye-**

y.-cēn ġadar 2/11

y.-cekimiz ġadar (yēcēmiz ġadar) 3/16

y.-p 17/06, 22/21

y.-rdik 4/05

y.-yoz 2/05

[=6]

yēcēk Bk. **yiyecek**

y.+ini (yēcēni) 13/04

[=1]

yé- Bk. **ye-**

y.-di 10/19

y.-rdi 8/08, 8/08

[=3]

yér Bk. **yer**

y. 3/16

y.+de 3/16

y.+den 3/21

y.+e 3/16, 3/21

y.+in 10/44

y.+leře (yélḷeře) 4/06

y.+ler (yélḷeř) 3/16

[=8]

ye- Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.-dīmiz 5/05

y.-dīne 10/19

y.-diK 8/04

y.-dileř 3/04

y.-lḷeř 3/16

y.-mēcēni 13/04

y.-niyo 20/03

y.-r 6/22

y.-r‿idik 17/04

y.-riz 15/06

y.-yen 5/05, 5/05, 5/07

[=13]

yed- Bir hayvanı çekerek peşinden götürmek.

y.-dik 8/03

[=1]

yedi Altıdan sonra gelen sayının adı.

y. 9/01, 12/14, 14/01, 15/03, 16/19, 19/13, 21/02, 21/06, 22/10, 22/18

y.+de 19/19

[=11]

yedi daş Bir çocuk oyunu.

y. 19/06

[=1]

yedili Bir çocuk oyunu.

y. 19/05

[=1]

yedir- Yemesini sağlamak.

y.-méye 12/08

y.-meyollař 8/08, 8/08

[=3]

yedmiş Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı, yetmiş.

y. 16/20, 16/20, 20/07

[=3]

yel Rüzgâr.

y.+lere 20/02

[=1]

yeme Yemek işi.

y.+si 12/10

[=1]

yemeg Bk. **yemek**

y. 8/06, 8/08, 8/08, 8/09, 9/05, 17/12

y.+lere 3/19, 3/19

[=8]

yemegci Yemek pişirmeyi kendisine meslek edinmiş olan kimse, yemekçi.

y. 8/06, 8/09, 8/09

y.+si 8/06, 17/10

[=5]

yemek Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş, taam.

y.+i (yemē) 13/04

y.+ini (yemēni) 2/07, 3/16

y.+len (yemēlen) 8/09

[=4]

yemen Orta Doğu'da bir ülke.

y.+den 3/19

[=1]

yemeni (<Ar. yemenī) Kalıpla basılıp elle boyanan, kadınların başlarına bağladıkları tülbent.

y. 21/07

[=1]

yeminli Bazı mesleklerde işini doğru yapacağına dair noter veya odalardan onay almış olan (kimse).

y. 3/05

[=1]

yenge Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı.

y. 3/19, 10/37

y.+m 6/23, 6/23, 21/05

y.+me 3/19

y.+mizin 21/06

y.+si 21/06

[=8]

yeni Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan.

y. 19/05

y.+si 14/01

y.+yi 14/32

[=3]

yer 1. Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân.

y.+e 6/10

y.+e 14/28

y.+i 5/13

y.+inde 5/13, 8/06

y.+ine 3/09, 7/06, 21/06, 21/06

y.+ini 3/19, 5/13

y.+lerim (yellerim) 10/26

2. Gezinilen, ayakla basılan taban.

y.+i 20/21

y.‿idi 3/21

y.+ler (yeller) 22/04

3. Bulunulan, yaşanılan, oturulan bölge.

y.+i 19/20

4. Ekime elverişli toprak parçası, arazi.

y. 19/20

y.+e 12/23

y.+in 5/13

5. Mezar.

y.+e 16/19, 17/17, 21/08

y.+e (ara yere) 21/07

y.+e geç- 21/06

y.+e geş- 21/08

[=25]

yeraltı Kanalizasyon.

y. 14/19

[=1]

yerleş- Bir yerde oturmaya, yaşamaya başlamak.

y.-miş 16/06

y.-mişle 16/06, 16/06

[=3]

yeşil Bu renkte olan.

y. 3/21, 19/17, 19/23, 20/21

[=4]

yeTi Bk. **yedi**

y. 9/01

[=1]

yet- Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.

y.-emedim 13/06

y**.-mēyor** 19/23

[=2]

yetiş- 1. Bir işe başlamış olanlara veya gidenlere sonradan katılmak.

y.-irsin 12/14

2. Büyümek.

y.-enleri 8/04

[=2]

yetiştir- Vaktinde hazır olmasını sağlamak, tamamlamak, bitirmek.

y.-ileřdi 8/08

[=1]

yī- Bk. **yığ-**

y.-lır 5/13

[=1]

yīḳă- Bk. **yıḳa-**

y.-măya 12/11, 12/11

[=2]

yīḳa- Bk. **yıḳa-**

y.-ması 12/11

y.-rız 9/05, 12/11

[=3]

yıġ- BK. **yıḳ-**

y.-dılar 14/19, 14/19

[=2]

yığ- Bir tepe oluşturacak biçimde üst üste koymak.

y.-ardıḳ 5/07, 5/13

y.-arız 9/05

[=3]

yıḳ- Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek.

y.-alaḴ yapalaḴ 5/08, 5/09, 5/09, 6/20

y.-an 16/19

y.-ardıḳ 6/24

[=6]

yıḳā- Bk. **yıḳa-**

y.-r‿ĭdıḳ 9/06

y.-rĭdıḳ 9/06

[=2]

yıḳa- Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.

y.-sam 16/02

[=1]

yıḳıl- Herhangi bir sebeple çökmek, göçmek.

y.-mış 12/24, 12/25

[=2]

yıl Miladi takvime göre ocak ayının birinde başlayıp aralık ayının otuz birinde sona eren on iki aylık dönem, sene.

y. 10/40

y.+lā 20/24

y.+ları 12/04

[=3]

yımırTla- Tavuk, kuş, balık vb. yumurta yapmak, yumurtlamak.

y.-dı 19/05

[=1]

yiğid Delikanlı, genç erkek.

y.+in 17/17

[=1]

yil Bk. **yıl**

y. 3/21

[=1]

yine Bk. **gene**

y. 6/13

[=1]

yirmi On dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 14/13, 14/17, 20/07, 20/07, 22/11

y.+beş (yim‿beş) 5/03

y.+iki (yirm‿iki) 12/03

[=7]

yit- Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak.

y.-ecēn 21/05

[=1]

yiyecek Yenmeye elverişli olan her şey.

y.+içün 15/06

[=1]

yōğ Bk. **yoḳ**

y.+du 12/10

[=1]

yōrd Bk. **yoğurd**

y. 2/11, 3/16, 12/18

y.+ile (yōrd ula) 14/17

y.+u 2/11

y.+umuzu 13/03

y.+unu 13/04

[=7]

y. çal- 17/04, 17/04

[=2]

yōrt Bk. **yoğurd**

y. 7/05

[=1]

y. çal- 18/02, 19/23

[=2]

yoġ Bk. **yoḳ**

y. 4/06, 7/18, 8/11, 8/11, 8/15, 9/01, 9/01, 9/01, 12/10, 14/07, 14/07, 14/19, 14/19, 14/24, 14/29, 20/09, 20/09, 20/09, 20/15, 20/20, 20/20, 20/20, 20/21, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/24, 20/25, 21/05, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 21/07, 22/12, 22/20, 22/20

y.+a 21/06

y.+dur 20/18

y.+udu 3/24, 4/01, 7/18, 15/01, 21/07, 21/07, 22/04, 22/04, 22/05, 22/15

y. (var yoġ) 21/07

[=52]

yoġluġ Bk. **yoġluḳ**

y. 13/05, 21/07, 22/15, 22/15

[=4]

yoġluḳ Fakirlik, yoksulluk.

y.+la (yoġlūla) 2/02

y.+u (yoġlū) 21/11, 21/1

[=1]

yoğ Bk. **yoḳ**

y.+du 13/11

y.+uki 8/14, 22/19

[=3]

yoğurd Maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü, yoğurt.

y.+unu 12/18

[=1]

yoḳ Olmayan, bulunmayan şey.

y. 2/14, 2/14, 5/01, 5/01, 5/01, 5/07, 5/07, 5/09, 5/11, 5/11, 5/11, 6/04, 6/04, 6/10, 6/10, 6/22, 6/22, 6/22, 6/22, 6/25, 7/04, 7/04, 7/04, 7/08, 9/05, 9/05, 9/06, 16/13, 19/08, 19/09, 19/25, 19/25, 20/02, 20/02, 20/18

y.+a (yoğa) 2/04

y.+du (yōdu) 6/17, 6/20, 6/23, 6/25

y.+sam (yōsam) 19/17

y.+udu (yoğudu) 7/04, 7/04, 8/06, 8/06, 12/20, 12/28, 20/20, 21/05

y.+uduniki (yōduniki) 6/20

[=50]

yoḳărı Bk. **yoḳarı**

y.+da (yoḳărda) 4/05

[=1]

yoḳarı Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı..

y. 19/23

[=1]

yoḲ Bk. **yoḳ**

y. 1/15, 1/15, 1/16, 2/02, 2/03, 2/04, 3/09, 3/10

[=8]

yoḲluġ Bk. **yoġluḳ**

y.+da 5/01

[=1]

yol 1. Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi

kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.

y. 6/20, 6/20, 14/19

y.+da 10/37, 12/13

y.+dan 21/06

y.+ḷānda 3/16

y.+lara 16/19

y.+ları 16/19

y.+larında 10/38

2. Kez, defa.

y.+(bi yol) 2/12, 8/04, 8/05, 8/05, 10/03, 10/14

y.+(bir yol) 5/12, 5/12, 5/12, 5/12, 5/12

y.+(iki yol) 17/12

[=22]

yol- Bitki, tüy vb.ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak.

y.-ardıḳ 15/05, 15/05

y.-uyoz 15/04

[=3]

yollā- Bk. **yolla-**

y.-bān 20/04, 20/04

y.-vıyolar 2/14

[=3]

yolla- Göndermek.

y. 20/04

[=1]

yoluḲ Yolunmuş olan.

y.+dur 2/02

[=1]

yorul- Yorgun duruma gelmek.

y.-duḳ 14/01

[=1]

yörû- Bk. **yörü-**

y.-dük 2/04

y.-rüz 3/24

y.-vü- 16/24

y.-vür- 8/05

y.-yon 20/07

y.-yor 10/44

[=6]

yörü- Adım atarak ilerlemek, yürümek.

y.-düğü 20/04

y.-sün 16/17

y.-yemēyo 4/06

y.-z 10/20

[=4]

yörük kerim ā Özel isim.

y. 21/05

[=1]

yūğùr- Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek, yoğurmak.

y.-un 19/23

[=1]

yūr- Bk. **yūğùr-**

y.-arız 7/05

[=1]

yudum Sıvı içiminde ağza alınan miktar.

y. 12/10

[=1]

yuḳa Sacda pişen bir ekmek türü, yufka.

y. 10/22

[=1]

yum- Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek.

y.-ar 6/02

[=1]

yurd Yörüklerin yazın veya kışın oturdukları yer.

y.+a 6/19

[=1]

yû- Bk. **yü-**

y.-rdü 21/05

y.-yon 21/07, 21/07

[=3]

yûsek Hızlı.

y. 17/16

[=1]

yü- Yıkamak, temiz duruma getirmek.

y.-dü 21/06, 21/06

y.-düḳ 3/16

y.-düm 21/06

y.-nür 6/25

y.-r 6/25

y.-reriz 14/18

y.-rke 2/07

y.-rsün 6/22

[=9]

yüg Bk. **yük**

y. 2/15

[=1]

yük Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi.

y. 3/16, 6/09

y.+leri 5/08, 5/09

y.+ünü 6/19

[=5]

yükle- Bir yere, taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak.

y.-yelim 19/14

[=1]

yüssüK Parmağa geçirilen genellikle metal halka, yüzük.

y. 9/01

[=1]

yüz 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 5/13, 10/16

2. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat.

y.+ü 21/06

y.+ünü 20/21, 20/21

[=5]

zā Her halde, evet öyle.

z. 21/06, 21/07

[=2]

zātan Bk. **zatten**

z. 8/04

[=1]

zāti Bk. **zatten**

z. 20/05

[=1]

zaman Bk **zaman**

z. 4/05

[=1]

zabd (<Ar. żabṭ) Tutma, saklama.

z. et- 13/04, 13/04

[=2]

zaman (<Ar. zamān) Dönem, devir.

z. 3/11, 5/10, 5/14, 5/14, 10/35, 10/43, 10/44, 20/04, 20/04, 20/04, 20/04, 20/20, 21/06, 21/07, 21/07, 22/04, 22/19

z.+da 10/35, 11/05

z.+ı 10/44

z.+ında 1/01

z.+ḳı 14/05, 21/04

z.+lā 20/16

z.+lar 13/11

[=25]

zanayät (<Ar. ṣināʿat) İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş, sınaat.

z. 13/11

[=1]

zatten (<Ar. ẕāten) Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen, zati.

z. 5/09

[=1]

zēnepçe Özel isim.

z.+nin 14/30, 14/30

[=2]

zēre (Ar. ẕaḫīre) Tahıl.

z. 5/12, 5/12, 5/12

z.+ye 1/01

z.+yi 5/12, 5/12

[=6]

zebze (<Far. sebze) Genellikle pişirilerek yenen bitkiler veya bunların taneleri, göveri, göverti, sebzevat, zerzevat.

z. 7/03

[=1]

zekerye Özel isim.

z. 4/05

[=1]

zekiyē Özel isim.

z. 6/23, 6/23

[=2]

zenne (<Far. zenāne) Kadın.

z. 21/07, 21/07

[=2]

zıbın Kolsuz kadın giysisi.

z. 5/14

z.+ı 21/07

z.+ları 3/24

[=3]

zından (<Far. zindān) Çok karanlık ve sıkıntılı yer.

z.+lara 11/08

[=1]

zınġ Ağzına kadar dolu.

z.+a (hınġıla zınġa) 10/44

[=1]

zızıla- Sızlamak, ağrımak.

z.-madīsa 21/08

[=1]

zoba (<Mac. szoba) İçinde kömür, odun veya gaz yakılan, elektrikle de çalıştırılabilen ısınma aracı.

z. 5/11, 5/11

[=2]

zopalı Elinde sopa bulunduran.

z. 3/24

[=1]

zorla Zor kullanarak, cebren, zecren, metazori.

z. 10/04, 21/03, 22/09

[=3]

zurna (<Far. surnāy) Ağaçtan yapılan, iki karış boyunda, ağız bölümü yayvan, keskin bir ses çıkaran ve çoğu zaman davulla veya dümbelekle birlikte çalınan nefesli çalgı.

z. 9/01, 13/09, 13/11, 19/11

[=4]

zurnacıyı Zurna çalan kimse, zurnazen.

z. 9/01

[=1]

zülüf (<Far. zulf) Şakaklardan sarkan saç lülesi.

z. 21/06

[=1]

BÖLÜM V: SONUÇ

Çalışmamızda, dar saha araştırması modeline göre ve görüşme tekniğiyle derlediğimiz Çavdır ağzı metinleri fonolojik ve morfolojik açıdan incelenerek Çavdır ağzı ve genel olarak ağız çalışmalarının Türk dili ve edebiyatı eğitimindeki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda dikkate değer birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

İlk olarak amaçlar başlığında yer verilen Burdur ilinin Çavdır yöresi ağzının Türk dili ve edebiyatı eğitimine katkıda bulunup bulunmadığının tespitine çalışmak gerekmektedir. Dil sürekli kendini yenileme içinde olan canlı bir varlıktır. Bu yenilenmeyi, değişimi en açık şekilde gördüğümüz yer ise konuşma dilidir. Bunun bir alt aşaması da dilin bir uzantısı olan ağızlardır. Ağızlar bir dilin konuşucularının sahip olduğu önemli bir değerdir. Bu bağlamda dil, toplum ve eğitim iç içe bir parçalar bütünüdür. Toplum kültürünün bir parçası olan her kavramın toplumun değerlerini içinde barındıran eğitici unsurlar içermesi, topluma yön vermesi nedeniyle incelenen Çavdır ağzı metinlerinin örneklemi temsil edici özellikte olduğu varsayıldığından Türk dili ve edebiyatı eğitimine değer kattığını ifade edebiliriz.

Toplumun eğitiminde dil eğitimi ve dil eğitiminde kullanılan kavramlar önemli bir yer tutar. Ağızlar bir dilin tarihi, milletin kültürü adına birçok gerçekliği canlı olarak barındıran unsurlardır. Böylece ağızlar ve ağız derlemeleri sayesinde elde edilen folklor ürünleri bir milletin gelecek kuşaklarına, o milletin sahip olduğu değerlerin eğitim yoluyla aktarımında önemli bir yer tutar. Türkçe ve Türk kültürü ayrılmaz bir bütün olduğundan dolayı ağız çalışmaları sayesinde derlenen folklor ürünleri sadece o dile sahip olan millete katkı sağlamakla kalmaz ve yabancılara Türkçenin öğretiminde de araç olarak kullanılabilir. Bu yüzden dil eğitiminde dilin bir unsuru olan ağızların da etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Çavdır ağzı, bazı kelimelerde hâlâ Eski Türkçe ve Eski Türkiye Türkçesi dönemi dil özelliklerini barındırmaktadır. Bu özellikler çalışmanın dil incelmesi kısmında detaylı bir şekilde verilmiştir. Günümüzde çağdaş Türk lehçelerinde kullanılmakta olan birtakım gramer birlikleriyle de benzer kullanımların olduğu belirlenmiştir. Çavdır ağzı, standart dil dediğimiz yazı dilinden de bazı farklılıkları barındırmaktadır. Örneğin çalışmamızda tespit etmiş olduğumuz Çavdır yöresinde kullanılmakta olan şimdiki zaman ifade eden -

bā ve -*bō* ekleri bunun en çarpıcı örnekleridir. Yazı dilinden en belirgin bir farklılık olan bir diğer özellik de geniş zamanın birinci teklik şahıs çekiminin -*N* ekiyle yapılmasıdır. Bu ek, hâlâ Eski Türkçe dil özelliklerinin ağızlarda korunduğuna güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Derlenen metinlerde Türk kültürüne ait gelenekler olan düğünler, cenaze törenleri, çocuk oyunları, aile hayatı, kadın erkek ilişkileri vb. de anlatılmaktadır. Aynı zamanda halk edebiyatı ürünlerinin de yine derlenen metinler arasında görüldüğü üzere hâlâ halk arasında yaşatıldığı, sözlü kültürün devam ettirildiği de görülmektedir. Buna en güzel örnekler metinlerde yer alan ağıtlar, yöre halkının ifadesiyle yaslar veya yakımlardır. Bu da bize ağızların tarihin canlı tanıkları olduğunu, sözlü kültürün koruyucusu ve taşıyıcısı bir kez daha göstermektedir.

Çalışmamızda bir de dizin kısmı yer almaktadır. Dzinde kelimelere anlamları, metinlerde geçtikleri cümlelerden hareketle yani bağlama sadık kalarak verdik. Bu sayede yazı dilinde geçse de Çavdır ağzında farklı bir anlama bürünmüş kelimelerin, deyimlerin, kelime gruplarının daha iyi anlaşılmasını sağladık. Ayrıca bu şekilde Tükçenin söz varlığının zenginliğini bir kez daha ortaya koymuş olduk.

Elde edilen bulgular ve alan araştırmaları sonucunda Burdur ilinin Çavdır yöresi ağzının Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde inceleyen bir esere rastlanmamıştır. Ağız araştırmlarının dil ve edebiyat incelemeleri, dil ve edebiyat eğitimi gibi konularla ilişkisinin incelenmesi çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

BÖLÜM VI: KAYNAKÇA

(2018). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr adresinden alındı

(2018). Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr adresinden alındı

Akar, A. (2001). Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(4), 1-10.

Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil.* Ankara: TDK Yayınları.

Aksan, D. (2011). *Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü.* Ankara: Bilgi Kitabevi.

Alyılmaz, S., & Alyılmaz, C. (2018). Ağız Bilimi Çalışmalarının Türkçe Öğretimi Açısından Önemi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*(45), 7-38.

Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri.* Ankara: TDK Yayınları.

Biray, N. (1-3 Aralık 2003). Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı İle İlişkisi. *Acpayam Sempozyumu,* (s. 375-382). Denizli-Acıpayam.

Boratav, P. N. (2017). *Folklor ve Edebiyat -I-.* Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Buran, A. (10-12 Nisan 2006). Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler. E. Üniversitesi (Dü.), *II. Kayseri Ve Yöresi Kültür, Sanat Ve Edebiyat Bilgi Şöleni.* içinde Kayseri.

Cafoğlu, Z. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş Temel Kavramlar.* Ankara: Grafiker Yayınları.

Clauson, S. G. (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford At The Clarendon Press.

Çifci, M. (2015). *Dil Öğretimi. İ.Çetin İçinde, Dil ve Edebiyat Öğretimi.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine. *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi*(4), 105-116.

Demir, S. (2016). Türkiyede Edebiyat Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(33).

Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Ercilasun, A. B., & Akkoyunlu, Z. (2015). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin).* Ankara: TDK Yayınları.

Ergin, M. (2011). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

Eroğlu, S. (2013). Burdur- Dengere Köyü Camisinin Ahşap Üzerine Kalemişi Bezemeleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6*(25), 233-248.

Goldstein, K. S. (1977). *Sahada Folklor Derleme Metotları.* (A. E. Uysal, Çev.) Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Göçer, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili, CIII*(729), 50-57.

Gülsevin, G. (2002). *Uşak İli Ağızları.* Ankara: TDK Yayınları.

Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin Dil Bilgisi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması.* Ankara: TDK Yayınları.

Kartalcık, V. (04-06 Mart 2015). Şimdiki Zaman Eki/lerine Göre Burdur Ağzının Anadolu Ağızlarındaki Yeri. *Teke Yöresi Sempozyumu Biildiriler Kitabı*, (s. 297-304). Burdur.

Kaymakamlığı, Ç. (2009). *Çavdır.* Burdur/Çavdır: Çavdır Kaymakamlığı.

Korkmaz, Z. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik).* Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi).* Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi.* Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Z. (2017). *Türk Dili Üzerine Arştırmalar 1-2.* Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, C. (2013). Dil-Kültür İlişkisi: Folklor Ürünlerinin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeri ve İşlevi. *Milli Folklor*(97), 157-166.

Sarıkaya, M. (2014). Muğla Ağzında Şimdiki Zaman Çekimi Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmları*, 65-70.

Sinan, A. T. (2006). Ana Dili Eğitimi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 75-78.

Sümer, F. (2016). *Oğuzlar.* İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını.

Şahin, S. (2012). Türkmen Türkçesinde Tasvir Fiilleri ve Tasvir Fiillerinde Kullanılan Yardımcı Fiiller. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 177-190.

Şen, M. (2016). *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü.* İstanbul: Post Yayın.

Tatcı, M., & Gökçeli, S. (2017). Estetik Bir Zevk Kazandırma Aracı Olarak Edebiyat Eğitimi. *II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu*, (s. 421-448). Ankara.

Tekin, T. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler.* Ankara: Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık.

Ültanır, G. (2003). Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimded Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(3), 291-309.

Yılar, Ö. (2018). *Halk Bilimi ve Eğitim.* Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim, 23*(112), 7-17.